

Evaluatie en monitoring wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo

Tussenrapportage 2021
Basisrapport

21 september 2021

Faculteit der
Rechtsgeleerdheid

Aan de totstandkoming van deze rapportage is een bijdrage geleverd door:
Ton Eimers, Mariska Roelofs en Bianca Leest (KBA Nijmegen)
José Hermanussen en Ronald Ferket (ECBO)
Renée van Schoonhoven (Vrije Universiteit)

Dit onderzoek is gefinancierd door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek.
NRO-projectnummer: 40.5.18495.001

© 2021 KBA Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van KBA Nijmegen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Vooraf	1
1.2	Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo	1
1.3	Onderzoeksopzet en dataverzameling	2
1.4	Verantwoording	3
1.4.1	Enquête studenten, eerstejaars 2020-2021: aanmelding en inschrijving	3
1.4.2	Enquête studenten, eerstejaars 2019-2020: bindend studieadvies	4
1.4.3	Enquête onder mbo-instellingen (centraal beleidsniveau)	5
1.4.4	Enquête onder mbo-opleidingsteams (opleidingsniveau)	6
1.4.5	Opvraag registerdata bij DUO	7
1.4.6	Casestudies bij mbo-instellingen	10
1.4.7	Onderzoek opleidingen met numerus fixus	11
1.5	Rapportage	12
1.6	Leeswijzer	12
2	Aanmeldingen en inschrijvingen	15
2.1	Het coronajaar	15
2.2	Aantal aanmeldingen per student	16
2.2.1	Aantal aanmeldingen	17
2.2.2	Aantal aanmeldingen: verschil vroegtijdige en niet vroegtijdige aanmeldingen	19
2.2.3	Meervoudig aanmelden: kenmerken van de aanmeldingen	21
2.3	Vroegtijdige aanmeldingen	24
2.3.1	Late aanmeldingen	26
2.3.2	Vroegtijdige aanmeldingen op studentniveau	27
2.3.3	Herkomst en aanmelding	28
2.3.4	Opleidingskenmerken en aanmelding	30
2.3.5	Persoonskenmerken en aanmelding	31
2.4	Van aanmelding tot inschrijving	32
2.5	Inschrijvingen en de vervolgloopbaan	32
2.5.1	Inschrijvingen naar niveau, leerweg en sector	33
2.5.2	Inschrijving naar herkomst en moment	34
2.5.3	Vervolgloopbaan	37
2.5.4	Indicatoren succes vervolgloopbaan	40
2.6	Specifieke onderwijsloopbanen	41
2.6.1	Vmbo-kaderleerlingen naar mbo-4	42
2.6.2	Mbo-niveau 2 naar mbo-niveau 4	45
2.6.3	Studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden	47
2.7	Samenvatting	49
3	Van aanmelding tot inschrijving – Beleid en praktijk onderwijsinstellingen	53
3.1	Informatievoorziening door mbo-instellingen	53
3.2	Intake55	
3.3	Studiekeuzeadvies	58
3.4	Toelating	61

3.5 Klachten	63
3.6 Samenvatting	64
4 Van aanmelding tot inschrijving – Ervaringen van studenten	66
4.1 Voorgaande opleiding/situatie	66
4.2 Informatievoorziening door mbo-instellingen	68
4.3 Intake 71	
4.4 Studiekeuzeadvies	75
4.5 Toelating	75
4.6 Samenvatting	79
5 Opleidingen met numerus fixus	83
5.1 Inleiding	83
5.2 Opleidingen met numerus fixus	84
5.2.1 Domeinen	84
5.2.2 Opleidingen per domein	86
5.2.3 Leerweg, niveau en instellingen	92
5.3 Redenen en procedure numerus fixus	93
5.3.1 Redenen	94
5.3.2 Procedure	100
5.4 Opleidingen met aanvullende eisen	104
5.5 Aanmeldingen, beschikbare plaatsen en inschrijvingen	106
5.5.1 Aanmeldingen en inschrijvingen	107
5.5.2 Aanmeldingen en beschikbare plaatsen	110
5.5.3 Inschrijvingen en beschikbare plaatsen	113
5.6 Ervaringen van studenten	116
5.6.1 Numerus fixus	117
5.6.2 Aanvullende eisen	118
5.7 Samenvatting	119
6 Bindend Studieadvies – Beleid en praktijk in het mbo	123
6.1 Inleiding: Het bindend studieadvies op het mbo	123
6.1.1 Het BSA in de wet	123
6.1.2 Het BSA nader toegelicht	124
6.1.3 Het BSA in coronatijd	125
6.1.4 Onderzoek naar het BSA op de mbo-instellingen	126
6.2 Het BSA-beleid op de mbo-instellingen	126
6.3 Het BSA in coronajaar 2019/20	128
6.4 Het BSA in de praktijk	129
6.4.1 Informatievoorziening over het BSA en bezwaarmogelijkheden	131
6.4.2 Planning procedure	131
6.4.3 Studievoortgangsgesprekken	133
6.4.4 Waarschuwing en verbeterafspraken	134
6.4.5 Criteria voor het BSA	135
6.4.6 Negatieve BSA's	138
6.4.7 Registratie	141
6.4.8 Nazorg en uitschrijving	142
6.4.9 Het BSA bij verschillende groepen studenten	143
6.5 Integraal beeld van beleid en uitvoering van het BSA – een casestudy	144

6.6	Effecten en implicaties van het BSA	147
6.7	Samenvatting	150
7	Bindend studieadvies – ervaringen van studenten	153
7.1	Inleiding: Onderzoek naar het bindend studieadvies onder mbo-studenten	153
7.2	Het ontvangen van een BSA	153
7.2.1	BSA ontvangen	153
7.2.2	Bekendheid met (eisen van) het BSA	154
7.2.3	Studieadvies en BSA	155
7.3	Studievoortgangsgesprekken	155
7.4	Waarschuwing voor een negatief BSA	160
7.5	Negatief BSA	163
7.5.1	Nazorg	165
7.6	Samenvatting	167
	Bijlagen	171

1 Inleiding

1.1 Vooraf

Vanaf 1 augustus 2017 is de wet 'vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo' in werking getreden.¹ De wet introduceerde een set maatregelen, waaronder de aanmelddatum van 1 april, voorschriften voor procedures en informatievoorziening, het toelatingsrecht voor aankomende studenten, voorwaarden waaronder dat toelatingsrecht geldt en het verplichte bindend studieadvies in het eerste jaar van de opleiding.

Gelijk met de invoering van de nieuwe wet is een onderzoek gestart om de implementatie en gevolgen van de wet te monitoren en om de wet als geheel en op onderdelen te evalueren. In 2019 is de eerste tussenrapportage verschenen. Deze tussenrapportage bestond uit twee delen; het eerste deel is in juli 2019 verschenen, het tweede deel in december 2019.

Het voorliggende rapport presenteert de uitkomsten van de tweede meting, die was gericht op het schooljaar 2020-2021. De rapportage over de tweede meting bestaat uit twee delen. In het samenvattend rapport worden de belangrijkste uitkomsten samengevat en de conclusies gegeven. Dit rapport is het uitgebreid basisrapport met de integrale onderzoeksuitkomsten.

In deze tussenrapportage – nu er meer tijd is verstreken sinds de invoering van de wet – is er aandacht voor de effecten en realisatie van de doelen van de wet. In de eerste tussenrapportages was over het bindend studiestudieadvies (BSA, gezien de korte invoeringstijd, nog weinig informatie beschikbaar. Daarom is in deze meting speciaal aandacht besteed aan de invoering en werking van het BSA.

Het meerjarige monitoring- en evaluatieonderzoek wordt gefinancierd door het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). Het onderzoek wordt inhoudelijk begeleid door een begeleidingscommissie bestaande uit afgevaardigden van OCW, NRO, MBO Raad, VO-raad, Stichting Platforms VMBO, JOB en een wetenschapper. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een consortium bestaande uit onderzoekers van KBA Nijmegen, ECBO en de Vrije Universiteit.

Meer informatie over het onderzoek en de eerdere publicaties zijn te vinden op de website van NRO, zie: <https://www.nro.nl/evaluatie-en-monitoring-wet-vroegtijdige-aanmelddatum-en-toelatingsrecht-mbo/>.

1.2 Wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo

De wet richt zich op de overgang van voortgezet onderwijs naar middelbaar beroepsonderwijs, maar raakt ook de overige instroom. Het gaat daarbij om studenten die zich nieuw voor een bepaalde opleiding inschrijven. Dat zijn er ongeveer 235.000 per jaar. Die groep is als volgt samengesteld:

- 45 procent afkomstig uit voortgezet onderwijs (vmbo, havo/vwo, vso, praktijkonderwijs)

¹ *Stb.* 2016, 362; inwtr. *Stb.* 2017, 27. De inwerkingtreding is gefaseerd gelopen, zodanig dat de nieuwe bepalingen van toepassing waren op de instroom van studenten voor het studiejaar 2018-2019. De nieuwe bepalingen met betrekking tot het bindend studieadvies zijn in werking getreden per 1 augustus 2018.

- 23 procent afkomstig uit de eigen mbo-instelling (opleidingswisselaars)
- 8 procent afkomstig uit een andere mbo-instelling
- 24 procent afkomstig van buiten het onderwijs (voortijdig schoolverlaters, werkenden, werkzoekenden, herintreders)

Bijna de helft van de instromers is dus afkomstig uit het voortgezet onderwijs, daarvan het overgrote deel (bijna 100.000) uit het vmbo.

De wet VATmbo beoogt een aantal doelen te bereiken op het gebied van toegankelijkheid en doelmatigheid. Om die doelen te realiseren schrijft de wet verplichtingen voor die moeten leiden tot ander gedrag bij studenten en ander gedrag en beleid bij onderwijsinstellingen. Daaruit moeten dan uiteindelijk verbeteringen op de doelen voortkomen, zoals versterking van de positie van de student en vermindering van uitval en studiewisselingen.

We maken in het onderzoek een conceptueel onderscheid tussen verschillende soorten beoogde effecten en doelen. We onderscheiden naast de uiteindelijke doelen (outcome) directe en indirecte effecten van de wet. In het samenvattend rapport is een uitgebreide weergave van het analysekader opgenomen.

In de analyses staan de volgende onderzoeksvragen centraal (volgend uit het analysekader):

- Gebeurt wat in de wet is voorgeschreven of wordt mogelijk gemaakt?
- Gebeurt wat met de wet (impliciet, indirect) wordt beoogd?
- Leidt de wet tot de beoogde doelen?
- Wat is de invloed van context en actoren op het optreden van effecten en outcome? Welke verklarende mechanismen en factoren zijn aan te wijzen voor het optreden van effecten en outcome? (Samenhang en ontwikkeling)

De vragen zijn zo geformuleerd dat ze de beleidstheorie volgen in beoogde en gewenste effecten en doelen (outcome). In de analyse wordt ook expliciet gekeken naar het optreden van onbeoogde en/of ongewenste effecten en outcome.

In de samenvattende rapportage maken we een tussenbalans op over de werking en effecten van de wet aan de hand van het getoond schema.

1.3 Onderzoeksopzet en dataverzameling

Om zowel een representatief beeld als voldoende verklarende diepgang te bereiken, is gekozen voor een *mixed-methods* benadering met een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden.

In mei 2020 is in overleg tussen NRO, OCW, onderzoekers en een vertegenwoordiging van de begeleidingscommissie besloten om de onderzoeksopzet aan te passen. De aanpassingen betroffen onder meer een andere opzet van casestudies, een andere wijze van dataverzameling bij de selectie van mbo-instellingen en toevoeging van twee landelijke enquêtes onder studenten.

Inhoudelijk werd met name het onderzoek naar het bindend studieadvies (BSA) anders ingericht. In de oorspronkelijke opzet is aan de selectie van mbo-instellingen gevraagd data aan te leveren over studenten die een negatief BSA hadden gekregen. Ook werd aan de instellingen gevraagd om onder deze studenten een vragenlijst uit te zetten. Die werkwijze leverde onvoldoende bruikbare gegevens op en nagenoeg geen respons op de vragenlijst. Eén van de oorzaken was dat de instellingen geen centrale registratie van (negatief) BSA voerden en dat binnen de instellingen verschillend met (negatief) BSA werd omgegaan. Om meer inzicht te krijgen in beleid, procedures

en de uitvoeringspraktijk rondom BSA en in het bijzonder negatief BSA is het onderzoek op dit onderdeel anders ingericht.

Hieronder volgt een kort en puntsgewijs overzicht van de verschillende onderdelen van deze meting:

- Enquête studenten, eerstejaars studiejaar 2020-2021, thema aanmelding en inschrijving.
- Enquête studenten, eerstejaars studiejaar 2019-2020, thema bindend studieadvies.
Beide enquêtes zijn uitgevoerd begin 2021. Via DUO zijn tweemaal 50.000 studenten benaderd voor een online-enquête. De respons op beide enquêtes is, volgens verwachting, ongeveer tien procent. De respons is op een aantal kenmerken getoetst op representativiteit. Met beperkte weging geven beide enquêtes een landelijk representatief beeld.
- Enquête mbo-instellingen en enquête opleidingsteams.
Uitgevoerd volgens plan eind 2020 en begin 2021 als zelfstandig onderdeel van enquêtes in het kader van de Evaluatie Doelmatige leerwegen en Herziening kwalificatiestructuur.
- Opvraag registerdata bij DUO.

Datalevering eind mei, begin juni 2021.

- Casestudies bij acht instellingen.
De casestudies waren in deze ronde geheel gericht op het BSA. Vooraf is nagegaan wat het beleid van de instellingen is, om te borgen dat er een zekere spreiding naar beleidskeuzes binnen de selectie van mbo-instellingen bestaat. Op grond daarvan is besloten door te gaan met zeven van de acht instellingen die bij een eerste onderzoeksrunde betrokken waren. Er is één nieuwe instelling geworven.
- Data-opvraag mbo-instellingen.
De opvraag van de data was gekoppeld aan de casestudies.
- Onderzoek opleidingen met numerus fixus.
Datalevering door DUO en inventarisatie bij de mbo-instellingen.

De planning van de tussenrapportage was oorspronkelijk voorjaar 2021 (februari-maart), maar door uitstel van de studentenenquêtes en problemen met de datalevering door DUO is de rapportage - in overleg met NRO en OCW - verschoven.

De coronasituatie heeft geen grote impact gehad op het verloop van de dataverzameling, maar speelt wel een grote rol in de inhoudelijke uitkomsten van het onderzoek.

1.4 Verantwoording

In deze paragraaf wordt een beschrijving en verantwoording gegeven van de verschillende onderdelen van dataverzameling en wordt ingegaan op de representativiteit van de onderzoeksuitkomsten.

1.4.1 Enquête studenten, eerstejaars 2020-2021: aanmelding en inschrijving

Via DUO is een steekproef getrokken van eerstejaars mbo-studenten (BOL of BBL) studiejaar 2020-2021. Die steekproef, bestaande uit 51.699 studenten, was representatief voor de totale populatie van eerstejaars studenten. De studenten hebben in januari 2021 een brief van DUO ontvangen met een individuele QR-code waarmee ze direct konden inloggen op de online vra-

genlijst. De responsdata zijn door DUO gekoppeld aan enkele achtergrondgegevens van de studenten. De onderzoekers beschikken niet over persoonsgegevens van de studenten en hiermee is de privacy van de studenten volledig gewaarborgd.

De enquête is ingevuld door 4.810 studenten; een responspercentage van 9 procent. De gegevens over aanmelding en inschrijving van de aan het onderzoek deelnemende studenten geven een representatief beeld voor het mbo als geheel.

Omdat de verdeling van de respondenten over de leerwegen, niveaus en sectoren enigszins scheef was, hebben we weging toegepast. Tabel 1.1 laat de verdeling van de steekproef en de respons na weging zien.

Tabel 1.1 – Overzicht steekproef en respons studentenenquête, thema aanmelding en inschrijving

	Respons gewogen (N=4.810, ongewogen)	Steekproef (N=51.699)
Naar leerweg:		
• BOL	74	74
• BBL	26	26
Naar niveau:		
• 1	5	5
• 2	22	21
• 3	23	23
• 4	50	51
Naar sector:		
• combinatie van sectoren	1	1
• economie	29	29
• groen	4	4
• techniek	29	30
• zorg en welzijn	37	36

(Percentages, N=4.810, studentenenquête aanmelding en inschrijving 2020-2021)

1.4.2 Enquête studenten, eerstejaars 2019-2020: bindend studieadvies

DUO heeft een representatieve steekproef getrokken van 51.787 studenten die in 2019-2020 waren gestart met een BOL- of BBL-opleiding. De studenten hebben in december 2020 een brief van DUO ontvangen met een individuele QR-code waarmee ze direct konden inloggen op de online vragenlijst. Net als bij de studentenenquête over het thema aanmelding en inschrijving zijn de responsdata door DUO gekoppeld aan enkele achtergrondgegevens van de studenten (om zodanig de privacy van de studenten volledig te kunnen waarborgen).

Met een respons van 4.894 studenten (9,5%) kunnen we een representatief beeld van de populatie schetsen. Omdat de verdeling van de respondenten over de leerwegen, niveaus en sectoren enigszins scheef was, hebben we weging toegepast. Tabel 1.2 laat de verdeling van de steekproef en de respons na weging zien.

Tabel 1.2 – Overzicht steekproef en respons studentenenquête, thema BSA

	Respons gewogen (N=4.894, ongewogen)	Steekproef (N=51.787)
Naar leerweg:		
• BOL	71	72
• BBL	29	28
Naar niveau:		
• 1	5	6
• 2	21	21
• 3	24	24
• 4	49	50
Naar sector:		
• combinatie van sectoren	1	1
• economie	29	29
• groen	4	4
• techniek	31	31
• zorg en welzijn	35	35

(Percentages, N=4.563, studentenenquête BSA 2019-2020)

1.4.3 Enquête onder mbo-instellingen (centraal beleidsniveau)

Voor het onderzoek zijn alle bekostigde mbo-instellingen in het land benaderd. In deze rapportage wordt gebruikt gemaakt van de resultaten van twee metingen. De dataverzameling voor de twee metingen vond plaats van november 2019 tot en met februari 2020 en november 2020 tot en met februari 2021.

In totaal hebben 37 respondenten op centraal beleidsniveau de vragenlijst over 2019-2020 ingevuld en 37 respondenten op centraal beleidsniveau de vragenlijst over 2020-2021 ingevuld.² De vragenlijst op centraal beleidsniveau is ingevuld door staf-/beleidsmedewerkers. De respons bedraagt respectievelijk 55 procent (studiejaar 2019-2020) en 56 procent (studiejaar 2020-2021).

Tabel 1.3 – Respons vragenlijst beleidsniveau

Type instelling	Meting situatie studiejaar 2019-2020		Meting situatie studiejaar 2020-2021	
	Aandeel populatie	Aandeel respons	Aandeel populatie	Aandeel respons
ROC groot*	32%	35%	33%	38%
ROC klein	34%	41%	32%	35%
AOC	18%	13%	18%	16%
Vakinstelling	16%	11%	17%	11%
Totaal (=100%)	67	37	66	37

(Percentages, enquête onder mbo-instellingen (centraal beleidsniveau), 2019-2020 en 2020-2021)

² Het gaat om 32 dezelfde mbo-instellingen en 5 andere mbo-instellingen.

Tabel 1.3 toont de verdeling van mbo-instellingen in de populatie en de respons naar type: klein ROC, groot ROC, AOC en vakinstelling. Een ROC met 10.000 studenten of meer wordt gezien als een groot ROC, met minder dan 10.000 studenten als een klein ROC.

Terwijl de respons met meer dan de helft van alle mbo-instellingen hoog genoeg is om een breed beeld van de ontwikkelingen in de mbo-sector als geheel te schetsen, geldt ook de kanttekening dat de totale aantallen (populatie en respons, per type en totaal) klein zijn en dat voor afzonderlijke instellingen situaties en ontwikkelingen af kunnen wijken.

1.4.4 Enquête onder mbo-opleidingsteams (opleidingsniveau)

Op opleidingsniveau is sprake van drie varianten van de vragenlijst: een variant voor entreeopleidingen, een variant voor opleidingen niveau 2, en een variant voor opleidingen niveau 3-4. De vragenlijst op opleidingsniveau is bedoeld voor de teammanager/opleidingsmanager.

Er is een gestratificeerde steekproef getrokken uit alle aanwezige combinaties van onderwijsinstelling-opleiding. Een opleiding is gedefinieerd als de combinatie beroepsopleiding (variabele uit de SBB crebo-koppeltabel) met niveau en leerweg. Bij de steekproeftrekking is voorts rekening gehouden met het aantal studenten per onderwijsinstelling-opleiding en met de verhouding ROC/AOC/vakinstelling. In beginsel is per stratum een aselechte steekproef getrokken. Er heeft oversampling plaatsgevonden van entreeopleidingen, zodat er voldoende aantallen zijn om betrouwbare uitspraken te doen over dit thema. Dit heeft geresulteerd in een definitieve steekproef van 425 opleidingen in 2019-2020 en 404 opleidingen in 2020-2021, verdeeld over alle mbo-instellingen in het land. In totaal hebben 181 opleidingsmanagers de vragenlijst ingevuld over studiejaar 2019-2020 en 138 opleidingsmanagers hebben de vragenlijst ingevuld over studiejaar 2020-2021, respectievelijk een respons van 43 en 34 procent.

Tabel 1.4 – Overzicht populatie opleidingen en respons op de opleidingsvragenlijst

	Meting situatie studiejaar 2019-2020		Meting situatie studiejaar 2020-2021	
	Populatie ¹	Respons	Populatie ¹	Respons
Naar type instelling:				
AOC	5%	11%	5%	6%
ROC kleine opleidingen	23%	14%	23%	25%
ROC middelgrote opleidingen	46%	41%	46%	38%
ROC grote opleidingen	23%	29%	23%	20%
Vakinstelling	3%	5%	3%	11%
Naar niveau:				
Entree	2%	13%	2%	11%
Mbo2	28%	18%	28%	20%
Mbo3	34%	33%	34%	37%
Mbo4	36%	36%	36%	32%
Naar leerweg:				
BOL	56%	61%	54%	58%
BBL	44%	39%	46%	42%
Naar grootte instellingen (aantal leerlingen):				
Klein	46%	47%	43%	49%
Groot	54%	53%	57%	51%
Naar grootte opleidingen (aantal leerlingen):				
Klein	25%	18%	25%	29%
Middel	50%	47%	50%	44%
Groot	25%	35%	25%	27%
Naar sector: ²				
Groen	6%	11%	7%	14%
Techniek	46%	38%	47%	35%
Zorg & welzijn	17%	23%	16%	20%
Economie	31%	28%	30%	31%
Totaal (=100%)	5.744	181	5.737	138

1 De totale populatie, inclusief instellingen die hebben geweigerd om deel te nemen aan de evaluatie (exclusief BBO de Schalmen).

2 Exclusief categorie 'Combinatie van sectoren', dit betreft hoofdzakelijk entreeopleidingen. Entreeopleidingen zijn op basis van hun kwalificatienaam aan een van de vier sectoren toegewezen.

1.4.5 Opvraag registerdata bij DUO

Databronnen en kwaliteit

Op landelijk niveau worden er geen gegevens verzameld over aanmeldingen in het mbo, enkel over de inschrijving (DUO). Om dit probleem te ondervangen, is er in dit onderzoek gekozen deze aanmeldgegevens op te vragen bij een aantal mbo-instellingen. Deze data-opvraag bevat verschillende variabelen omtrent aanmeldingen in het mbo zoals de aanmelddatum, inschrijfgegevens, persoonskenmerken en opleidingskenmerken. Uiteindelijk hebben acht instellingen data geleverd voor vier schooljaren: 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 en 2020-2021. Helaas was niet de data van alle instellingen bruikbaar.

Bij twee van de acht instellingen (een AOC en ROC) ontbraken cruciale datacategorieën, waardoor het niet mogelijk was de data van deze instellingen mee te nemen in de analyse. Zo gaf een

van de twee instellingen aan niet te beschikken over aanmelddata: men ging deze pas verzamelen in het komende studiejaar (2021-2022). De tweede instelling gaf aan wel aanmeldgegevens te verzamelen, maar koppelde deze aanmeldgegevens niet aan de inschrijfgegevens. Hierdoor kan de relatie tussen aanmeldingen en inschrijvingen niet worden geanalyseerd. Dit betekent dat er geen zicht is op het aantal aanmeldingen per student. Er is voor gekozen om beide instellingen niet mee te nemen in de analyse.

De data van de overige zes instellingen is wel bruikbaar. Dit betekent dat er ten opzichte van de vorige meting meer en recentere data beschikbaar zijn. Zo beschikken we niet enkel over de aanmelddata en inschrijfgegevens van het studiejaar 2017-2018 en 2018-2019 (zoals het geval was in de vorige meting), maar ook over de data en gegevens van 2019-2020 en 2020-2021.

Een belangrijke kanttekening hierbij is dat de databestanden afkomstig van de mbo-instellingen over het algemeen onderling vergelijkbaar zijn, maar niet identiek. Dit heeft te maken met de manier waarop de mbo-instellingen de dataopslag intern organiseren en beleggen. Dit verschilt per instelling. Concreet betekent dit dat de opgevraagde variabelen gelijk zijn, maar de praktische uitwerking verschilt. Zo maken we in dit onderzoek een onderscheid tussen de groep studenten die in het jaar voorafgaand aan de aanmelding, deelnam aan onderwijs en de groep die niet deelnam aan onderwijs (bijvoorbeeld werkenden). We hebben de instellingen gevraagd hierover data aan te leveren. Echter niet alle instellingen beschikken over deze data: twee instellingen geven aan dat gegevens ten behoeve van deze twee datacategorieën (wel/niet in onderwijs in het jaar voorafgaand aan de aanmelding), niet gestructureerd worden verzameld of ingevuld. Daarnaast waren er in specifieke gevallen data ten behoeve van bepaalde variabelen niet beschikbaar, zoals de uitschrijfredenen van de student of zelfs de aanmelddatum (zoals eerder werd genoemd). Kortom: de registratie binnen de mbo-instellingen vindt niet consistent plaats. Dit kan leiden tot onvolkomenheden in de data (ofwel een verminderde datakwaliteit).

Verder is het belangrijk om te vermelden dat de data, met terugwerkende kracht, opnieuw zijn opgevraagd bij de mbo-instelling. Dit betekent dat als een instelling de data voor bijvoorbeeld 2017-2018 in de vorige meting al had aangeleverd, wij deze opnieuw opvragen met geüpdatete informatie. Hierdoor beschikken wij over de meest recente data van de loopbaan van de studenten.

Data DUO

Daarnaast beschikken we in dit onderzoek over inschrijvingsgegevens van mbo-studenten, die aan een nieuwe opleiding beginnen, van de schooljaren 2016-2017 tot en met 2020. Deze studenten volgen we in hun onderwijsloopbaan om de effecten van de wet bloot te leggen. Dit helpt bij het in beeld brengen hoe de ontwikkelingen van de afgelopen jaren zijn geweest op het gebied van aantal inschrijvingen, opgedeeld naar verschillende (opleidings-/persoons)kenmerken en effectindicatoren (zoals VSV en switch). Ook draagt deze data van DUO bij aan het toetsen van betrouwbaarheid en representativiteit van de data van de mbo-instellingen.

Betrouwbaarheid en representativiteit databestanden

Zoals benoemd in de vorige paragraaf zijn er twee databronnen benut in dit subonderdeel van het onderzoek, namelijk data beschikbaar gesteld door DUO (inschrijfgegevens) en data verzameld bij verscheidene mbo-instellingen in het kader van de casestudy. Om de validiteit van de resultaten te onderzoeken, toetsen we – met behulp van een betrouwbaarheid- en representativiteit analyse – de inschrijfgegevens van DUO met de inschrijfgegevens aangeleverd door de

mbo-instellingen. De analyse hebben we uitgevoerd op de gegevens van het studiejaar 2019-2020, de resultaten in deze paragraaf beperken zich dan ook enkel tot 2019-2020.

Betrouwbaarheid

Het toetsen van de betrouwbaarheid gebeurt door middel van een vergelijking: door populatiekenmerken, inschrijfgegevens en aantallen aangeleverd door de individuele instelling te vergelijken met de data van de individuele instelling afkomstig van DUO ontstaat er een goed beeld van de betrouwbaarheid. In het kader van de AVG presenteren we de resultaten hiervan niet in dit onderzoek. De combinatie van het aantal ingeschreven studenten, de verdeling over de niveaus en leerwegen maakt het mogelijk een instelling te identificeren.

Bij het toetsen van de betrouwbaarheid accepteren we een foutmarge van vijf procent. Als we de studentenaantallen van de scholen vergelijken met deze uit de DUO data is het verschil minder dan een procent (0,66%). We gaan er daarmee vanuit dat de aangeleverde data (afkomstig van de mbo-instellingen) representatief is voor de zes instellingen.

In totaal bevat de aangeleverde data van de instellingen data over 51.039 inschrijvingen (2019-2020), wat overeenkomt met 21 procent van de populatie (het gehele mbo).

Representativiteit

We zijn nagegaan in hoeverre de patronen in de aanmelddata van de casestudy (de zes instellingen) een representatieve afspiegeling vormen van de verhoudingen in de totale populatie aanmeldingen van mbo-studenten in Nederland. Om een betrouwbare vergelijking te maken tussen de populatie en de aanmelddata afkomstig van de mbo-instellingen selecteren we enkel aanmeldingen die resulteren in een inschrijving. Immers de data van DUO bevatten ook enkel inschrijvingen. Tabel 1.5 toont de resultaten.

Tabel 1.5 – Vergelijking van de data mbo-instellingen met DUO data, studiejaar 2019-2020

Kenmerk opleiding	Data scholen %	Populatie %
BOL	75	72
BBL	25	28
Niveau 1	7	6
Niveau 2	22	20
Niveau 3	18	24
Niveau 4	52	50
Handel	9	9
ICT en Creatieve Industrie	9	9
Mobiliteit, Transport, Logistiek en Maritiem	7	7
Specialistisch Vakmanschap	0 ³	0 ⁴
Techniek en Gebouwde Omgeving	13	13
Voedsel, Groen en Gastvrijheid	9	13
Zakelijke dienstverlening en Veiligheid	13	11
Zorg, Welzijn en Sport	30	31
Bovensectoraal	10	7

(Bron: DUO & data mbo-instellingen, bewerking)

Tabel 1.5 laat zien dat de verhoudingen in de steekproef (zes mbo-instellingen) en de populatie goed overeenkomen wat betreft leerweg en niveau. Ook de verdeling over de sectoren is in de steekproef grotendeels gelijk aan die van de populatie, met uitzondering van de sector 'Voedsel, Groen en Gastvrijheid'. Deze sector is in de steekproef ondervertegenwoordigd. De categorie 'Bovensectoraal' is oververtegenwoordigd.

Uit nadere analyse blijkt dat geografisch gezien de provincies Noord- en Zuid-Holland (regio randstad) zijn oververtegenwoordigd in de steekproef.

1.4.6 Casestudies bij mbo-instellingen

De casestudies hebben plaatsgevonden bij acht mbo-instellingen. Bij de keuze van de acht casestudies is rekening gehouden met een verdeling naar typen mbo-instellingen. Er zijn zes ROC's, een AOC en een vakinstelling betrokken, verspreid over het land. Voor aanvang van de casestudies is met een centrale contactpersoon van elke mbo-instelling een korte inventarisatie gehouden van het BSA-beleid en -aanpak om een indruk te krijgen van de variatie in de cases. Hoewel er veel overeenkomsten zijn in het BSA-beleid, mede als gevolg van de regelgeving die op sommige punten weinig ruimte voor variatie laat (zoals de timing van het BSA), zagen we vooraf ook voldoende variatie. Aspecten waarop vooraf variatie werd geconstateerd, waren onder meer de aspecten waarop wel of niet centraal wordt gestuurd (inclusief de afspraken ten aanzien

3 0,0054% - Het klopt dat deze waardes gelijk zijn voor zowel de data afkomstig van de scholen en deze van de populatie (DUO).

4 0,0054% - Het klopt dat deze waardes gelijk zijn voor zowel de data afkomstig van de scholen en deze van de populatie (DUO).

van corona), de insteek van het beleid (meer inhoudelijk of meer procesmatig) en het ingeschatte draagvlak onder de opleidingen. Tijdens de uitvoering van de interviews was dit overigens niet een-op-een terug te zien bij de opleidingen in de casestudies. Er bleek ook variatie aanwezig tussen opleidingen binnen mbo-instellingen.

De casestudies dienen om de bevindingen van de enquêtes en data-analyses te verrijken, verklaren en waar nodig te verduidelijken door ze in de instellings- en opleidingsspecifieke context te plaatsen. De casestudies waren in deze ronde geheel gericht op het BSA. Bij alle cases zijn voorafgaand aan of gedurende de interviews documenten opgevraagd over de visie, het beleid, de procedures inzake het BSA. De gesprekken zijn gevoerd aan de hand van semigestructureerde topiclijsten en hebben plaatsgevonden in de periode september 2020 tot en met januari 2021. In elke casestudy is gesproken met een of meer vertegenwoordigers van het centrale beleidsniveau van de mbo-instelling (meestal staf-/beleidsmedewerkers) en een of twee vertegenwoordigers van drie opleidingsteams die nauw betrokken zijn bij het BSA (de opleidingsmanager en een docent/slb'er).

Naast de gesprekken die zijn gevoerd met diverse vertegenwoordigers van de mbo-instellingen zijn bij de mbo-instellingen die deelnemen aan de casestudy tevens data opgevraagd over aanmeldingen en inschrijvingen van de studiejaren 2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 en 2020-2021. Vanwege de coronamaatregelen gaven verschillende mbo-instellingen in studiejaar 2019-2020 geen negatieve bindend studieadviezen. Om die reden is ervoor gekozen in deze meting bij de mbo-instellingen geen data op te vragen over negatieve bindend studieadviezen. Bovendien bleek het bij het merendeel van de casestudy-instellingen (nog) niet mogelijk om data aan te leveren over aantallen (negatieve) BSA's.

1.4.7 Onderzoek opleidingen met numerus fixus

Voor de meeste mbo-opleidingen geldt geen landelijke numerus fixus. Dat wordt per instelling bepaald. Aan het stellen van een numerus fixus zijn wel voorwaarden verbonden.⁵ De mbo-instelling kan ervoor kiezen een beperking aan het aantal beschikbare plaatsen voor eerstejaars studenten te stellen. Voor een beperkt aantal opleidingen zijn landelijke afspraken over macrodoelmatigheid gemaakt. Voor deze opleidingen is door de sector onderling afgesproken jaarlijks een maximaal aantal studenten op te leiden (verdeeld over de instellingen die de opleiding aanbieden). Voor opleidingen Veiligheid & Vakmanschap (Defensie) geldt eveneens een beperking van het aantal opleidingsplaatsen.

Er is geen landelijke registratie waarin bijgehouden wordt welke instellingen voor welke opleidingen een numerus fixus hanteren. Daarom wordt in dit onderzoek jaarlijks bij alle mbo-instellingen gekeken welke opleidingen worden aangeboden met een numerus fixus (NF). Dat levert een bestand op met combinaties van instelling (brin-nummer) en opleiding (crebo-nummer). Elke combinatie staat voor een bepaalde opleiding die door een bepaalde instelling wordt aangeboden.

De informatie over opleidingen met een numerus fixus verzameld door middel van:

- Raadpleging van de websites van alle mbo-instellingen
- Opvragen van aanvullende informatie bij de mbo-instellingen (email/telefonisch)
- Aanlevering door DUO van de inschrijvingsgegevens voor alle brin/crebo-combinaties waarvoor een NF geldt.

⁵ Zie hoofdstuk 5 voor een verdere toelichting.

De gegevens hebben betrekking op het studiejaar 2020-2021. De gegevens worden weergegeven in een factsheet. Deze factsheet is integraal opgenomen in deze rapportage, in hoofdstuk 5.

1.5 Rapportage

Vanwege de brede thematiek van het onderzoek en de omvang van de verzamelde data en informatie is ervoor gekozen om de tussenrapportage 2021 te splitsen in twee delen, namelijk een basisrapport en een samenvattend rapport.

Het voorliggende basisrapport omvat een uitgebreide verantwoording van de dataverzameling en zes inhoudelijk hoofdstukken, waarin de onderzoeksuitkomsten worden gepresenteerd. Het rapport geeft uitgebreide en gedetailleerd informatie over de onderzoeksthema's. Door de omvang van het basisrapport is het echter minder geschikt voor wie de belangrijkste uitkomsten en conclusies van het onderzoek wil lezen.

Daarom is ervoor gekozen om een zelfstandig leesbaar, samenvattend rapport te maken, waarin de belangrijkste uitkomsten worden getoond en conclusies zijn opgenomen. In de samenvattende rapportage is geen uitgebreide empirische onderbouwing opgenomen, maar wordt voor de onderbouwing verwezen naar het basisrapport.

1.6 Leeswijzer

Onderstaande kaders geven per hoofdstuk van voorliggende tussenrapportage een overzicht van de onderwerpen die aan de orde komen en de databronnen die gebruikt zijn.

Hoofdstuk 2: Vroegtijdige aanmelddatum

Kern van het hoofdstuk is de analyse van de DUO- en instellingsbestanden, waarin we aanmeldingen en inschrijvingen, plus verder verloop van de studieloopbaan kunnen bekijken.

Onderdeel van de wet: vroegtijdige aanmelddatum.

Onderwerpen hoofdstuk:

- Corona
- Aantal aanmeldingen per student
- Vroegtijdige aanmeldingen
- Van aanmelding tot inschrijving
- Inschrijvingen en de vervolgloopbaan (studiewisseling, vsv)
- Specifieke onderwijsloopbanen (vmbo-kader naar mbo-4, mbo-2 naar mbo-4)

Databronnen:

- Databestanden aanmeldingen mbo-instellingen
- Databestand inschrijvingen DUO
- Enquête mbo-instellingen, beleidsniveau (late aanmelding, Corona)
- Enquête mbo-instellingen, opleidingsniveau (late aanmelding, Corona)
- Enquête studenten aanmelding en inschrijving

Hoofdstuk 3: Van aanmelding tot inschrijving – Beleid en praktijk onderwijsinstellingen

Kern van het hoofdstuk is de analyse van het proces van aanmelding tot inschrijving, met als belangrijkste onderdeel de intake. Het thema 'van aanmelding tot inschrijving' is verdeeld over hoofdstuk 3 en 4. In dit hoofdstuk staat centraal hoe de instellingen het geregeld hebben en wat hun ervaringen zijn, ook op het niveau van opleidingsteams. In hoofdstuk 4 komen de ervaringen van de studenten aan de orde.

Onderdelen van de wet: informatievoorziening, toelatingsprocedures, studieadviesgesprek, toelatingsrecht.

Onderwerpen hoofdstuk:

- Informatievoorziening door mbo-instellingen
- Intake
- Studiekeuzeadvies
- Toelating
- Klachten

Databronnen:

- Enquête mbo-instellingen, beleidsniveau: Informatievoorziening, Toelatingsrecht, Studiekeuzeadvies, Intake, Klachten.
- Enquête mbo-instellingen, opleidingsniveau: Informatievoorziening, Toelatingsrecht, Studiekeuzeadvies, Intake, Klachten.

Hoofdstuk 4: Van aanmelding tot inschrijving - Ervaringen van studenten

Kern van het hoofdstuk is de analyse van het proces van aanmelding tot inschrijving, met als belangrijkste onderdeel de intake. Zie ook hoofdstuk 3.

Onderwerpen hoofdstuk:

- Voorafgaande opleiding/situatie
- Informatievoorziening door mbo-instellingen
- Intake
- Studiekeuzeadvies
- Toelating

Databronnen:

- Enquête studenten aanmelding en inschrijving

Hoofdstuk 5: Numerus Fixus en Aanvullende eisen

Kern van het hoofdstuk is de inventarisatie van alle mbo-opleidingen per instelling waarvoor een numerus fixus geldt, plus een analyse van de aanmeldingen en inschrijvingen voor deze opleidingen. In dit hoofdstuk nemen we ook de vragen mee die zijn gesteld over opleidingen waarvoor aanvullende toelatingseisen gelden.

Onderwerpen hoofdstuk:

- Opleidingen met NF
- Procedure toelating en reden NF
- NF en aanvullende toelatingseisen
- Aanmeldingen, beschikbare plaatsen en inschrijvingen
- Ervaringen van studenten

Databronnen:

- Inventarisatie NF
- Data DUO
- Enquête beleidsniveau
- Enquête mbo-instellingen, opleidingsniveau
- Enquête studenten aanmelding en inschrijving

Hoofdstuk 6: Bindend Studieadvies – Beleid en praktijk onderwijsinstellingen

Kern van het hoofdstuk is de analyse van beleid en praktijk van het bindend studieadvies, inclusief het traject voorafgaand aan het advies. Net als bij het thema 'van aanmelding tot inschrijving' is het thema BSA opgedeeld in twee hoofdstukken. In hoofdstuk 6 staat centraal hoe de instellingen het hebben geregeld en hoe ermee wordt omgegaan. In hoofdstuk 7 komen de ervaringen van de studenten aan bod.

Onderdeel van de wet: BSA en procedurele voorwaarden.

Onderwerpen hoofdstuk:

- Het bindend studieadvies op het mbo
- Het BSA-beleid op de mbo-instellingen
- Het BSA in coronajaar 2019/20
- Het BSA in de praktijk
 - Informatievoorziening over het BSA en bezwaarmogelijkheden
 - Planning procedure
 - Studievoortgangsgesprekken
 - Waarschuwing en verbeterafspraken
 - Criteria voor het BSA
 - Negatieve BSA's
 - Registratie
 - Nazorg en uitschrijving
 - Het BSA bij verschillende groepen studenten
- Effecten en implicaties van het BSA

Databronnen:

- Casestudies
- Enquête mbo-instellingen, beleidsniveau
- Enquête mbo-instellingen, opleidingsniveau

Hoofdstuk 7: Bindend studieadvies – Ervaringen studenten

Kern van het hoofdstuk vormen de uitkomsten van de enquête onder studenten over dit thema. Zie ook hoofdstuk 6.

Onderwerpen hoofdstuk:

- Het ontvangen van het BSA
- Studievoortgangsgesprekken
- Waarschuwing voor negatief BSA
- Negatief BSA (en nazorg)

Databronnen:

- Enquête studenten BSA
- Enquête studenten aanmelding en inschrijving

2 Aanmeldingen en inschrijvingen

In dit hoofdstuk staan aanmeldingen en inschrijvingen centraal. Op basis van data van DUO (over inschrijvingen) en data van zes mbo-instellingen (over aanmeldingen en inschrijvingen) wordt gekeken wat de impact is van onderdelen van de wet:

- De vroegtijdige aanmelddatum moest ervoor zorgen dat meer studenten zich uiterlijk op 1 april aanmelden, zodat er meer tijd is voor scholen om aankomende studenten te ontvangen in oriëntatie- en kennismakingsbijeenkomsten.
- Indirect zou de vroegtijdige aanmelddatum moeten bijdragen aan een betere studiekeuze van de student en aan een afname van uitval en wisseling in het eerste jaar van de opleiding.
- Voorafgaand werd rekening gehouden met een toename van het aantal aanmeldingen per student. Om het recht op toelating te behouden zouden studenten zich voor de zekerheid bij meerdere opleidingen kunnen gaan aanmelden.

In de beschrijving wordt tevens aandacht besteed aan de effecten van de coronamaatregelen op de aanmeldingen.

2.1 Het coronajaar

Studiejaar 2020-2021 werd sterk bepaald door verschillende coronamaatregelen (zoals minder fysiek onderwijs), waardoor de gegevens uit 2020-2021 niet eenduidig met de voorafgaande jaren zijn te vergelijken. Een belangrijke aanpassing was het verschuiven van de uiterste aanmelddatum van 1 april 2020 naar 1 mei 2020. Waar in het vervolg van dit rapport wordt gesproken over vroegtijdig aanmelden in 2020-2021 is 1 mei als uiterste vroegtijdige aanmelddatum gehanteerd. Voor de overige jaren is dit 1 april.

Op zichzelf levert de beschouwing van dit jaar waardevolle informatie op, maar de afwijkende situatie vanwege corona geeft minder zicht op de werking van de wet. In tabel 2.1 vergelijken we het coronajaar met het voorafgaande jaar. Met de volgende kanttekening: voor sommige items vergelijken we 2019-2020 met 2020-2021 (zoals de inschrijvingen), voor effectindicatoren doen we dit voor 2018-2019 en 2019-2020, omdat de effecten van corona voor de groep studenten in 2019-2020 pas na één jaar meetbaar zijn.

In 2020-2021 daalt het aantal inschrijvingen met 2,3 procent naar 235.603 (van 241.259 in 2019-2020). Het aandeel vroegtijdige aanmeldingen is fors gestegen, van 52,3% in 2019-2020 naar 65,6% in 2020-2021. De oorzaak van de stijging is waarschijnlijk de verschuiving van de aanmelddatum vanwege de coronamaatregelen, van 1 april naar 1 mei. Het percentage aanmeldingen voor 1 april lag 2020-2021 ongeveer op het niveau van het jaar daarvoor, namelijk op 51,6%. De stijging in het aandeel vroegtijdige aanmeldingen gaat gepaard met minder aanmeldingen per student: gemiddeld meldden studenten zich in 2019-2020 voor 1,43 opleidingen aan. In het coronajaar daalde het gemiddelde naar 1,36 aanmeldingen per student.

Tabel 2.1 – Coronajaar in cijfers; inschrijvingen, aanmeldingen en effectindicatoren

Kenmerk	2019-2020	Coronajaar (2020-2021)
Inschrijvingen (landelijk)	241.259	235.603
Aanmeldingen (zes mbo-instellingen) *	113.300	94.483
Vroegtijdige aanmeldingen (zes mbo-instellingen, %) *	53,2	65,6
Gemiddeld aantal aanmeldingen per persoon*	1,43	1,36
Effectindicatoren		
VSV (%) **	5,3	4,5
Switch (%) **	21	20
Uitval (%) **	8	7

* Gebaseerd op data afkomstig van zes van de acht mbo-instellingen die deelnamen aan de casestudies. Er worden landelijk geen aanmeldingen geregistreerd.

** Effectindicator, vergelijking op de onderwijspositie na 1 jaar, tussen de groep studenten gestart in 2018-2019 en 2019-2020. VSV staat voor voortijdig schoolverlaten. Een student is voortijdig schoolverlater wanneer deze de mbo-instelling verlaat zonder een behaald diploma op het niveau van de startkwalificatie of hoger én op 1 oktober van het volgend studiejaar niet meer ingeschreven is bij een opleiding aan een (andere) onderwijsinstelling. Een student die wel opnieuw is ingeschreven, wordt gezien als een switcher. Een student is een switcher wanneer deze van opleiding (gedefinieerd als crebocode) wisselt zonder de eerst gevolgde opleiding succesvol af te ronden. Een student is een uitvaller wanneer deze vroegtijdig, dus zonder het behalen van diploma, de opleiding staakt en in het opvolgende jaar niet staat ingeschreven bij een opleiding aan een (andere) onderwijsinstelling.

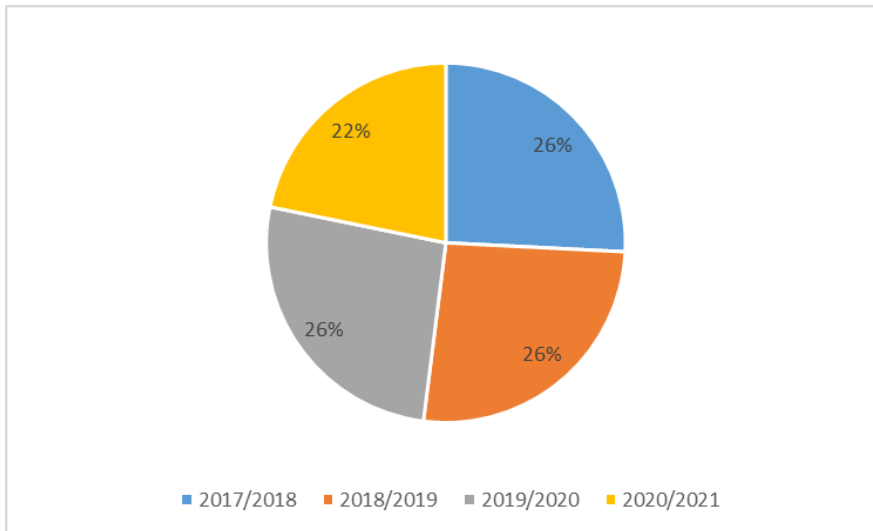
De data-analyse op basis van de drie effectindicatoren (VSV, switch en uitval) laat een vergelijkbaar patroon zien. Het aandeel VSV'ers, switchers en uitvallers daalt: VSV daalt van 5,3 procent naar 4,5 procent, switch van 21 naar 20 procent en uitval van 8 naar 7 procent. Voor de vergelijking met betrekking tot de effectindicatoren voor en tijdens het coronajaar, benutten we de data van de schooljaren 2018-2019 en 2019-2020. Het gaat immers om de onderwijspositie na één jaar. De groep uit 2019-2020 zit dan midden in het coronajaar (augustus/september 2020).

2.2 Aantal aanmeldingen per student

Zoals benoemd in de vorige meting, verstaan we onder 'vroegtijdig aanmelden' een aanmelding voor een opleiding in het mbo, die plaatsvindt uiterlijk op de datum van 1 april voorafgaande aan het nieuwe studiejaar (en uiterlijk 1 mei in 2020). Bovendien gaat het om een aanmelding voor een nieuwe opleiding. Daarmee bedoelen we dat de student in het voorafgaande jaar niet dezelfde opleiding volgde.

In deze meting beschikken we over data van zes instellingen over de schooljaren 2017-2018 tot en met 2020-2021. De beschikbare dataset van de mbo-instellingen bestaat uit 514.646 aanmeldingen, waarvan er 81.885 geen aanmelddatum bevatten. Wanneer we deze buiten beschouwing laten, bestaat de dataset uit 432.761 aanmeldingen van 246.232 unieke studenten, verdeeld over vier schooljaren (zie figuur 2.1).

Figuur 2.1 – Verdeling van de aanmeldingen over de schooljaren in procenten

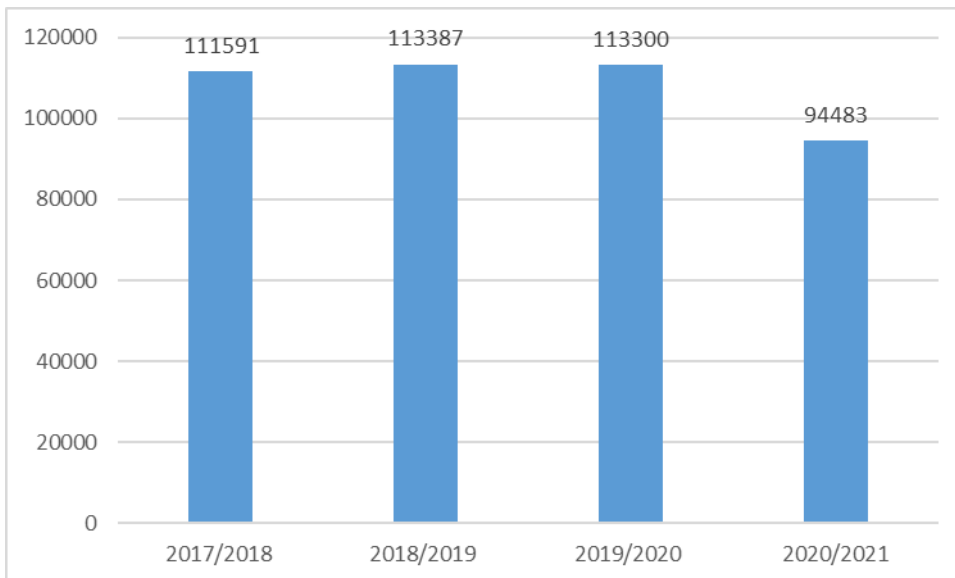

(N=432.761, data mbo-instellingen)

2.2.1 Aantal aanmeldingen

Figuur 2.2 laat het aantal aanmeldingen zien in de periode 2017-2021. Opvallend is de afname in studiejaar 2020-2021, hetgeen vermoedelijk verband houdt met corona. Er zijn in dat studiejaar 15 tot 16 procent minder aanmeldingen ten opzichte van 2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020.

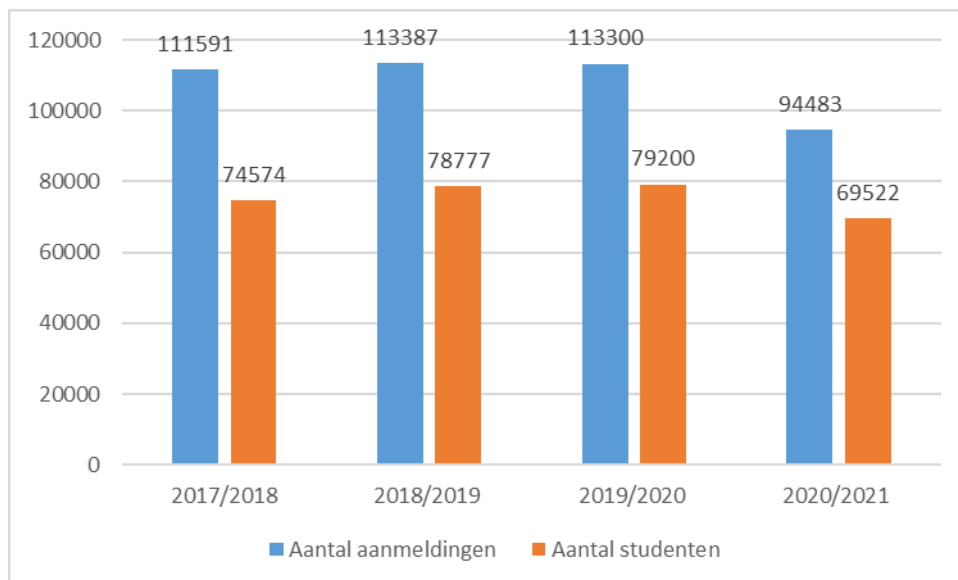
Figuur 2.2 – Aantal aanmeldingen per studiejaar

Om een beeld te krijgen van hoe de aanmeldingen zijn verdeeld over de studenten moeten we eerst weten om hoeveel aanmeldingen en studenten het gaat. Figuur 2.3 geeft antwoord op deze vraag. In het invoeringsjaar van de wet (2018-2019) registreerden zes instellingen in totaal

113.387 aanmeldingen verdeeld over 78.777 studenten. Gemiddeld 1,44 aanmeldingen per student.

Figuur 2.3 – Aantal aanmeldingen en het aantal studenten, over vier schooljaren.

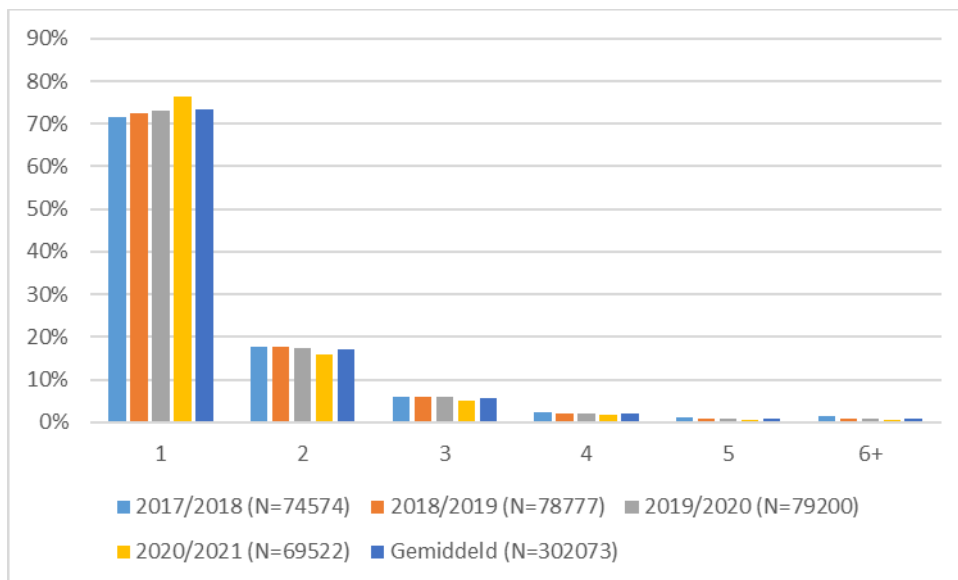

(N= zie tabel, data mbo-instellingen)

Tevens is gekeken voor hoeveel opleidingen studenten zich aanmelden. In sommige gevallen gaat het om twee, drie, vier of zelfs vijf opleidingen. Op basis van de data afkomstig van de zes mbo-instellingen, weergegeven in figuur 2.4, blijkt dat over de jaren heen gemiddeld 73,3 procent van de studenten zich aanmeldt voor één opleiding. Het valt op dat dit percentage geleidelijk aan iets oploopt, in het coronajaar 2020-2021 met 3,3 procent.

De resultaten komen deels overeen met de uitkomsten van de studentenquête (2020-2021). Hierin gaf 83 procent van de studenten aan zich voor één opleiding aan te melden (N=4.667); 17 procent meldde zich voor meerdere opleidingen aan. Het grootste gedeelte van de laatstgenoemde groep (de studenten die zich aanmeldden voor meerdere opleidingen), bestaande uit 670 studenten, geeft aan zich te hebben aangemeld voor twee opleidingen (80%), circa 16 procent deed dit voor drie opleidingen en de overige 4 procent voor vier of meer opleidingen. Het overgrote deel van de studenten doet dit bij een (32,7%) of twee (57,4%) mbo-instellingen.

Figuur 2.4 – Aantal aanmeldingen per student, voor vier schooljaren

(N= zie tabel, data mbo-instellingen)

2.2.2 Aantal aanmeldingen: verschil vroegtijdige en niet vroegtijdige aanmeldingen

We zijn nagegaan of de groep studenten in de categorie ‘vroegtijdige aanmelders’ verschilt van de groep ‘niet vroegtijdige aanmelders’, wat betreft de aanmeldingen. Tabel 2.2 toont de resultaten. Hieruit blijkt dat het gemiddelde aantal aanmeldingen in de categorie ‘niet vroegtijdige aanmelders’ lager ligt (gemiddeld 0,2 lager) dan in de groep ‘vroegtijdige aanmelders’ en dat er in de loop der tijd een dalende lijn is te zien: van 1,42 aanmeldingen (gemiddeld) in studiejaar 2017-2018 naar 1,21 aanmeldingen (gemiddeld) in 2020-2021. We zien geen toename in het aantal aanmeldingen per persoon, na de invoering van het toelatingsrecht. In de groep ‘vroegtijdige aanmelders’ schommelt het gemiddeld aantal aanmeldingen rond 1,5; in het coronajaar buigt het wat af naar 1,43. Het verschil tussen de twee groepen houdt mogelijk verband met de factor tijd; de late aanmelders hebben minder tijd voor meer aanmeldingen, omdat de start van het nieuwe studiejaar snel nabijkomt. Maar ook andere redenen spelen een rol. In de studentenenquête is aan de studenten, die zich voor meerdere opleidingen hadden aangemeld, gevraagd wat de belangrijkste reden was om zich voor meer opleidingen aan te melden (670 studenten gaven hun reden aan in de studentenenquête). Iets minder dan de helft (41%) van de studenten gaf aan nog niet zeker te zijn over welke opleiding ze wilden volgen. Ongeveer een kwart (23%) gaf aan zekerheid te willen hebben om bij ten minste een opleiding toegelaten te worden. Het kleinste aandeel (11%) was niet op de hoogte van de eisen van de opleiding en wist daarom niet of ze voldeden aan deze eisen. De laatste groep, circa 15 procent van de studenten, wist niet zeker of er nog plaats was bij de opleiding waarvoor ze zich aanmeldden.

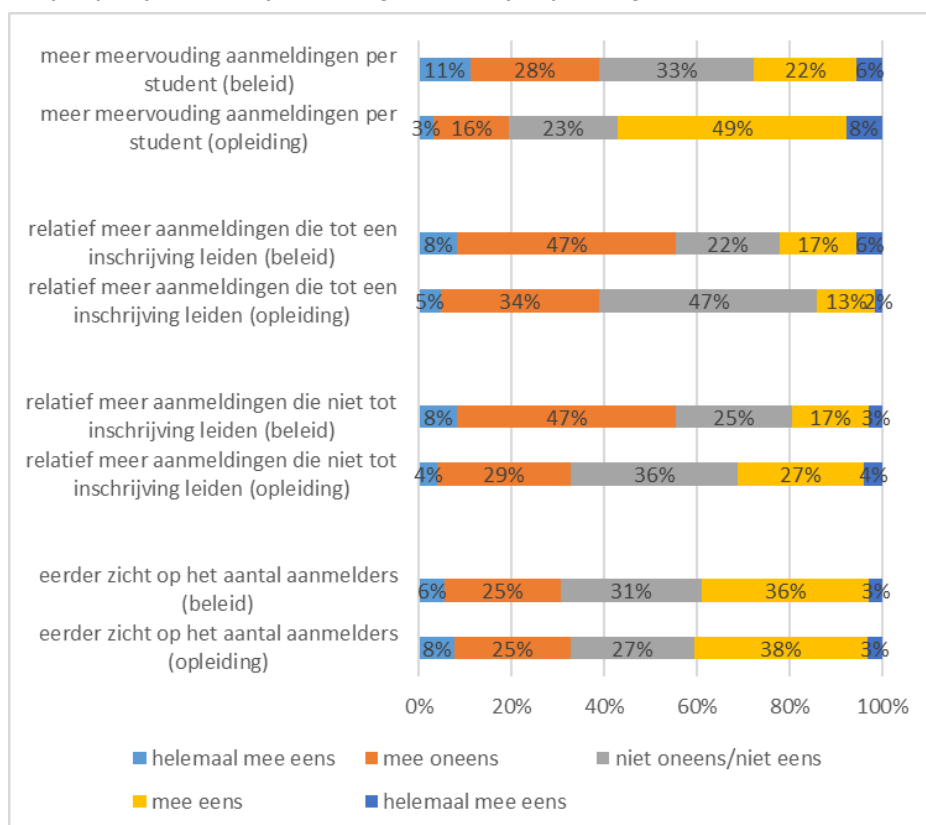
Tabel 2.2 – Gemiddeld aantal aanmelding per student, verdeeld naar de categorie ‘vroegtijdige’ en ‘niet vroegtijdige’ aanmelders, over vier schooljaren

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Niet vroegtijdig	1,42 (N=37.681)	1,33 (N=34.683)	1,30 (N=33.852)	1,21 (N=22.545)
Vroegtijdig	1,57 (N=36.893)	1,53 (N=44.094)	1,53 (N=45.348)	1,43 (N=46.977)
Totaal	1,50 (N=74.574)	1,44 (N=78.777)	1,43 (N=79.200)	1,36 (N=69.522)

(N= zie tabel (staat voor het aantal studenten), data mbo-instellingen)

De uitkomsten van de enquête onder beleidsmedewerkers op centraal niveau en onder opleidingsmanagers (figuur 2.5) sluiten aan op de hiervoor beschreven bevindingen: slechts 28 procent van de beleidsmedewerkers is het ‘eens’ (22%) of ‘helemaal mee eens’ (6%) met de stelling: ‘de landelijke aanmelddatum leidt tot meer meervoudige aanmeldingen per student’. Het overgrote deel van de beleidsmedewerkers, 72 procent, herkent dit beeld dus niet en is het oneens met de stelling. De antwoorden van opleidingsmanagers weerspiegelen een wisselend beeld: meer dan de helft (57%) is het ‘eens’ (49%) of ‘helemaal eens’ (8%) met deze stelling. Het is daarbij wel de vraag of de opleidingsmanagers een volledig beeld hebben van opleiding overstijgende aanmeldingen.

Figuur 2.5 – Door de invoering van 1 april* als uiterste landelijke aanmelddatum voor het mbo, is/zijn op mijn onderwijsinstelling / heeft mijn opleiding ...

(N=128, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen; N=36, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

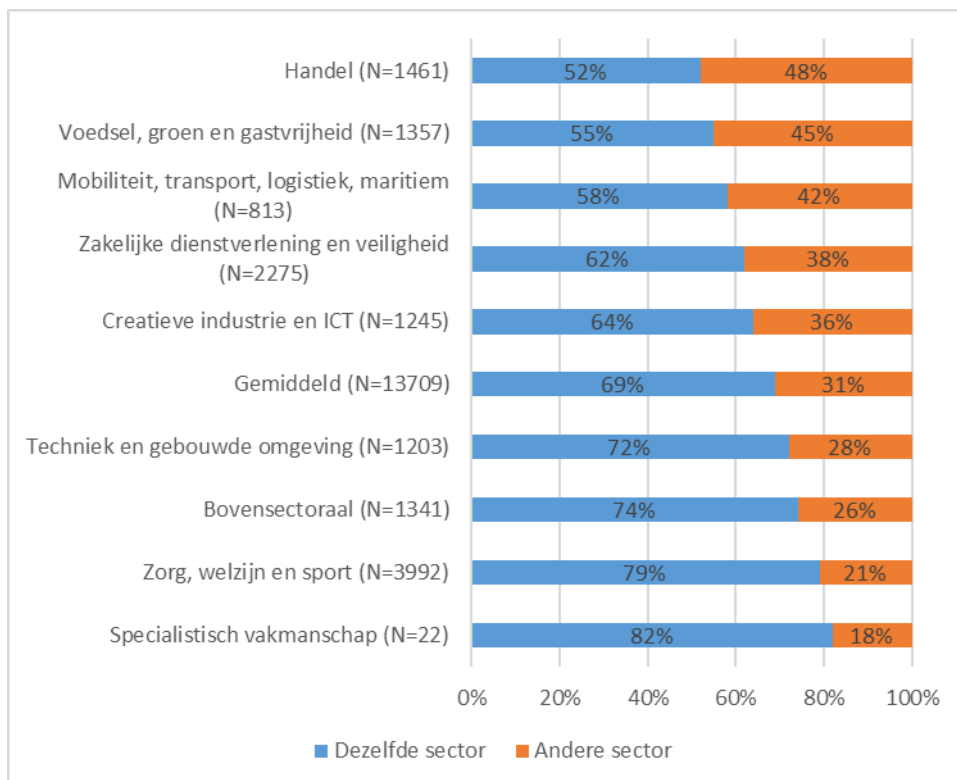
2.2.3 Meervoudig aanmelden: kenmerken van de aanmeldingen

In deze paragraaf gaan we in op de volgende vragen: Hoe verhouden de aanmeldingen zich tot elkaar, wanneer het om meerdere aanmeldingen gaat? Melden studenten zich, bij meermaals aanmelden, voornamelijk aan voor dezelfde sector/leerweg/niveau, of gaat het om verschillende sectoren/leerwegen/niveaus? Op basis van de beschikbare data is hierop een antwoord te formuleren. Belangrijk om te vermelden: we kunnen enkel de aanmeldingen van studenten bestuderen die bij dezelfde instelling plaatsvinden. Studenten die zich aanmelden bij meerdere instellingen, blijven buiten beeld.

De meeste studenten die zich bij meerdere opleidingen aanmelden, zijn afkomstig uit het vmbo (55%), een kwart volgende al een mbo-opleiding en de overige meervoudige aanmelders hebben een andere achtergrond (zie de bijlage, tabel C).

Bij de analyse van de soorten aanmeldingen hebben we de groep studenten die zich voor twee opleidingen aanmeldt als uitgangspunt genomen, omdat dit verreweg de grootste groep betreft. Figuur 2.6 toont de resultaten. Hieruit blijkt dat verreweg de meeste studenten (69%) zich aanmelden voor een tweede opleiding binnen dezelfde sector (als de eerste aanmelding). Uit figuur 2.6 valt af te lezen dat het verschil tussen de sectoren groot kan zijn. Zo kiest bij de sector Handel iets minder dan de helft voor een andere sector (48%). Bij Zorg, welzijn en sport is dit net iets meer dan een vijfde deel (21%).

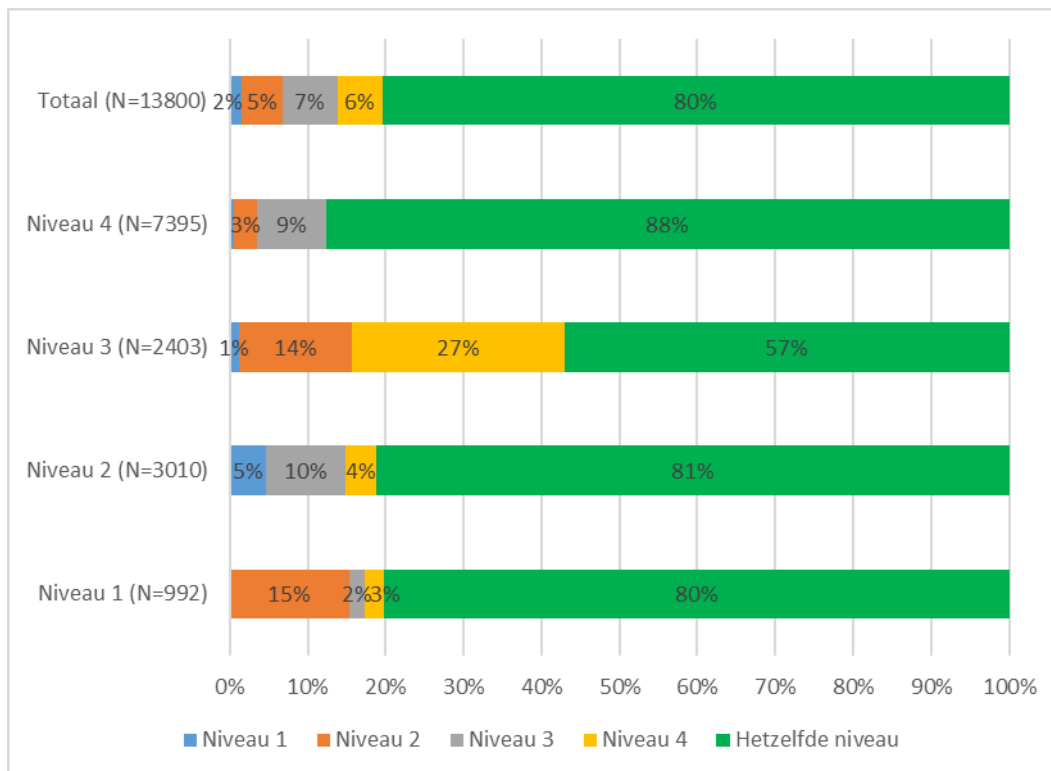
Figuur 2.6 – Keuze voor sector bij de tweede aanmelding, studiejaar 2019-2020

(N=zie tabel, data mbo-instellingen)

Vervolgens zijn we nagegaan in welke mate studenten (met twee aanmeldingen) zich aanmelden bij opleidingen met hetzelfde opleidingsniveau. Uit figuur 2.7 blijkt dat 80 procent van de studenten tweemaal kiest voor hetzelfde niveau, echter het verschil tussen de niveaus is groot. Bijvoorbeeld: van de studenten die zich aanmelden voor een niveau 3 opleiding, meldt 43 procent van deze groep zich bij een tweede aanmelding voor een andere niveau aan. Bij niveau 4 betreft dat slechts 12 procent.

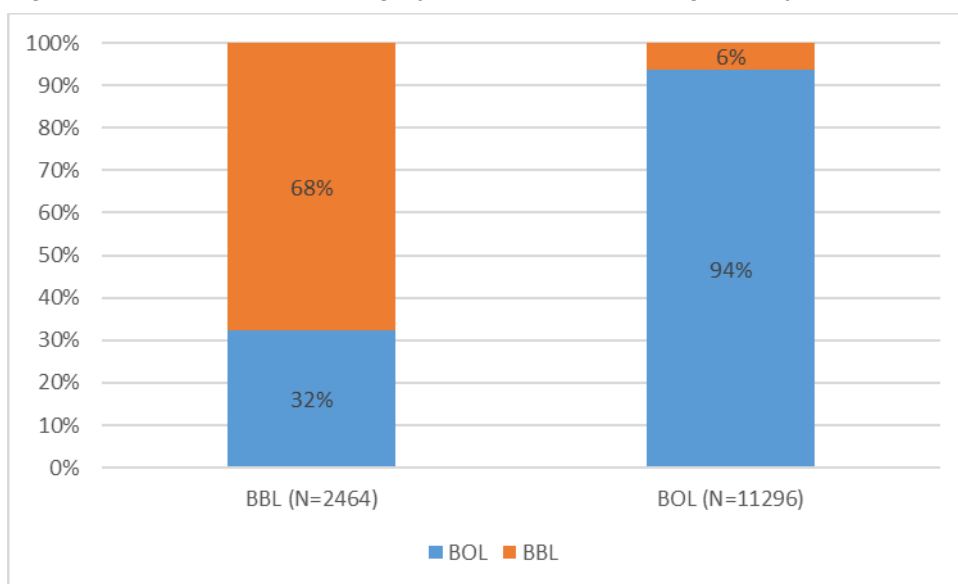
Figuur 2.7 – Keuze voor niveau bij de tweede aanmelding, studiejaar 2019-2020

(N=zie figuur, data mbo-instellingen)

Wanneer we onderscheid maken tussen de leerwegen, constateren we (zie figuur 2.8) een groot verschil in de mate waarin studenten zich aanmelden voor dezelfde leerweg bij de tweede aanmelding. Er zijn namelijk, relatief gezien, veel meer studenten bij wie de eerste aanmelding een BBL-opleiding betreft en de tweede aanmelding een BOL-opleiding (32%) dan andersom (6%).

Figuur 2.8 – Keuze voor leerweg bij de tweede aanmelding, studiejaar 2019-2020

(N=zie figuur, data mbo-instellingen)

Kortom: een deel van de studenten meldt zich bij de tweede aanmelding niet aan voor eenzelfde sector, leerweg en/of niveau. Hieronder beschrijven we wat het beeld is als we kijken naar het aandeel studenten dat zich voor de tweede maal aanmeldt voor een vergelijkbare⁶ opleiding.

Tabel 2.3 geeft het percentage studenten weer dat zich bij een tweede aanmelding aanmeldt voor een soortgelijke opleiding. Hier is een kleine trendbreuk te zien; vanaf het invoeringsjaar van de wet daalt het aandeel studenten dat kiest voor een soortgelijke opleiding van 62 procent naar 58 procent. Dit kan duiden op een bredere oriëntatie van de student of dat studenten het advies krijgen zich aan te melden voor een andersoortige opleiding (bijvoorbeeld na een studiekeuzeadvies).

Tabel 2.3 – Aandeel soortgelijke aanmeldingen bij een tweetal aanmeldingen, over de schooljaren heen.

Cohort	%	N
2017-2018	62	13108
2018-2019	58	14028
2019-2020	59	13802
2020-2021	57	11094

(Percentages, N=zie tabel, data mbo-instellingen)

Vervolgens rest nog de vraag wat het is verband tussen de aanmelding(en) en de daadwerkelijke inschrijving. Zoals eerder genoemd meldt 80 procent van de studenten, bij twee aanmeldingen,

6 Waarbij een vergelijkbare opleiding is gedefinieerd op basis van leerweg, niveau en sector.

zich tweemaal aan voor hetzelfde niveau. Maar hoe ziet het beeld van de inschrijvingen eruit als er verschil is tussen de aanmeldniveaus? Hierop is geen eenduidig antwoord te geven; het beeld varieert over de jaren (tabel 2.4). In het meest recente jaar schrijft 43 procent van de studenten zich in voor het hoogste niveau waarvoor ze zich hebben aangemeld. In 2017-2018 lag dit percentage beduidend lager (33%). De categorie die zich zowel voor het hogere als het lagere niveau inschrijft, is in de loop der tijd sterk afgenomen (van 16% naar 4%) ten gunste van de categorie die zich inschrijft voor een hoger niveau.

Tabel 2.4 – Aandeel studenten dat kiest voor het hogere of lagere niveau of beide bij een tweetal aanmeldingen en minimaal één inschrijving, over de schooljaren heen

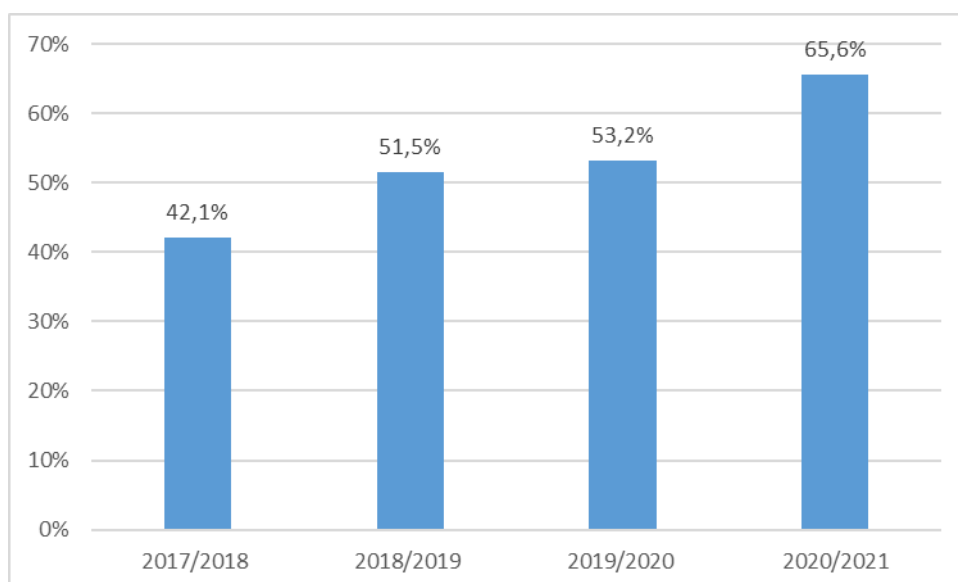
Cohort	Hoger (%)	Lager (%)	Beide (%)	N
2017-2018	33	51	16	1657
2018-2019	37	46	17	1957
2019-2020	39	49	12	1680
2020-2021	43	53	4	1337

(Percentages, N=zie tabel, data mbo-instellingen)

2.3 Vroegtijdige aanmeldingen

In deze paragraaf behandelen we allereerst de vraag: leidt de wet tot meer vroegtijdige aanmeldingen? Het antwoord hierop is tweeledig te benaderen. Zijn er meer aanmeldingen vroegtijdig of zijn er meer studenten die zich minimaal een keer vroegtijdig aanmelden binnen hetzelfde studiejaar? Het antwoord op de eerste vraag wordt weergegeven in figuur 2.9.

Figuur 2.9 – Percentage vroegtijdige aanmeldingen per studiejaar

(N=432.761, data mbo-instellingen)

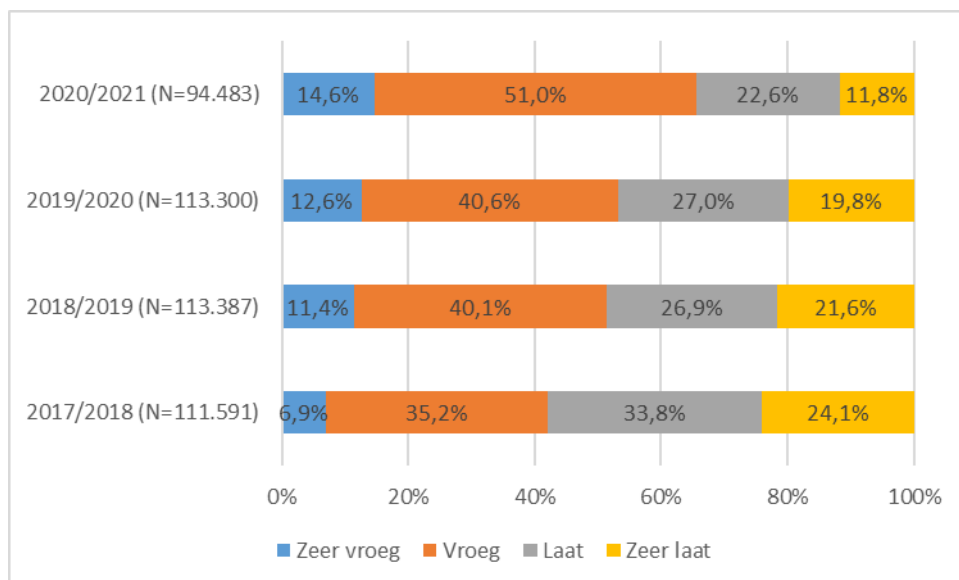
Sinds het invoeringsjaar van de wet (studiejaar 2018-2019) vinden meer aanmeldingen (een stijging van rond de 10%) vroegtijdig plaats. Dit patroon is vrij stabiel tot op heden, al zien we in studiejaar 2020-2021 wel een flinke stijging vergeleken met het studiejaar daarvoor (+12,4%), hetgeen vermoedelijk verband houdt met aanpassingen vanwege corona. De uiterste aanmelddatum voor 2020-2021 is een maand opgeschoven tot 1 mei (in plaats van 1 april). Wanneer wordt gegaan van de (hypothetische) uiterste aanmelddatum van 1 april 2020 blijft het aandeel vroegtijdige aanmeldingen rond de vijftig procent (51,6%). Volgens 24 procent van de beleidsmedewerkers op centraal niveau (N=25, beleidsenquête 2020-2021) zijn er meer late aanmeldingen door de coronapandemie. De respondenten uit de opleidingsenquête (N=81) gaven in 34 procent van de gevallen aan meer late aanmeldingen te ontvangen vanwege corona. Ongeveer de helft (48%) van de beleidsmedewerkers op centraal niveau gaf aan dat corona invloed heeft gehad op andere zaken rondom de aanmelding. Hierbij werden verschillende aspecten genoemd zoals; minder instroom van havisten; meer BBL-aanmeldingen zonder BPV-plek; andere vorm van intake (online/telefonisch) en studenten die minder bewust kozen voor een opleiding. Dergelijke aspecten werden ook genoemd door opleidingsmanagers (in de opleidingsenquête). Vaak naar voren komt de minder bewuste keuze van studenten (ongefundeerde aanmeldingen, geen normale intake, verkeerd beeld van de studie).

Moment van aanmelding

De volgende figuur toont deels dezelfde informatie, maar nu opgedeeld naar periodes van aanmelding (als voorbeeld nemen we studiejaar 2018-2019):

- Zeer vroege aanmelding (oktober – december 2017 (t-1))
- Vroege aanmelding (januari – 1 april 2018 (t))
- Late aanmelding (2 april – juli 2018 (t))
- Zeer late aanmelding (augustus 2018 (t) – februari 2019 (t+1))

Figuur 2.10 – Verdeling van de aanmeldingen over de periodes voor de schooljaren

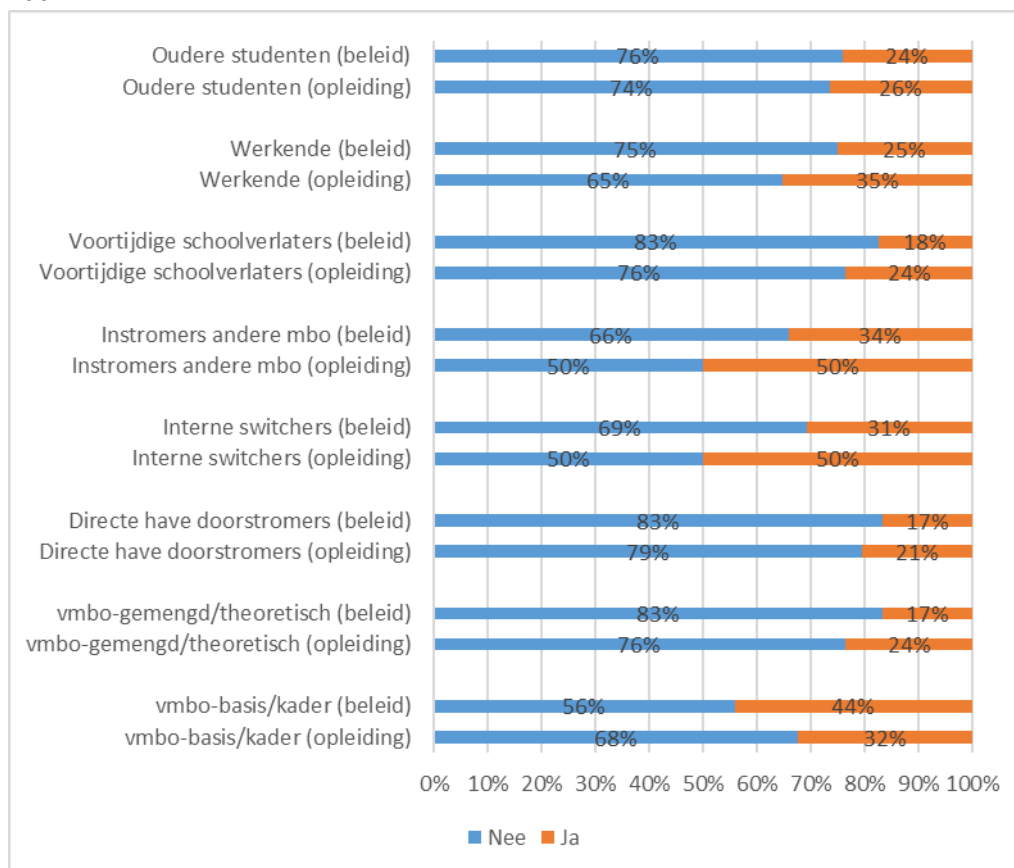
(N=zie figuur, data mbo-instellingen)

Een duidelijk patroon is te observeren in bovenstaande figuur. Na de invoering van de nieuwe wettelijke voorschriften (studiejaar 2018-2019) zien we het aandeel 'zeer vroeg' toenemen. Van afgerond 7 procent tot 15 procent in het meest recente jaar, meer dan een verdubbeling. Ditzelfde patroon, maar omgekeerd, geldt ook voor de zeer late aanmeldingen. Bijna een kwart van de studenten meldt zich in 2017-2018 zeer laat aan, in 2020-2021 is dit afgenomen tot minder dan 1/8ste (11,8%).

2.3.1 Late aanmeldingen

In figuur 2.11 is op basis van de beleids- en opleidingsenquête een overzicht gemaakt waarin zichtbaar wordt welke doelgroepen zich relatief gezien het vaakst laat aanmelden. Volgens de beleidsmedewerkers zijn dit de directe vmbo-doorstromers basis en kader, volgens de opleidingsmanagers gaat het om de interne switchers binnen de mbo-instelling.

Figuur 2.11 – Bij welke groep kwam late aanmeldingen, in 2020-2021, relatief gezien, het meest voor?

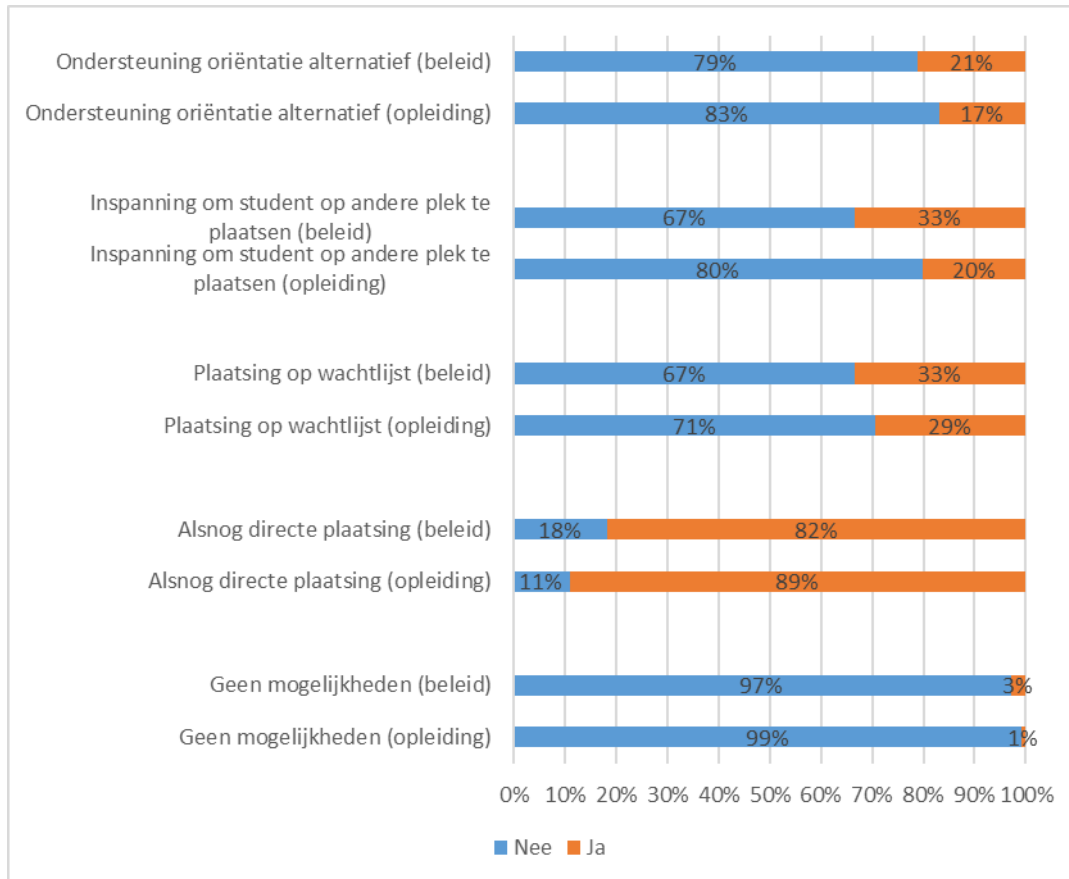

(N=36, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=128, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

In de enquête is gevraagd welke mogelijkheden de instelling/opleiding biedt aan de late aanmelders. Volgens meer dan 80 procent van de beleidsmedewerkers en opleidingsmanagers wordt deze groep direct geplaatst in de opleiding (figuur 2.12). Andere opties zijn: 1) plaatsing op een wachtlijst (aangegeven door ongeveer 30 procent van de respondenten), 2) ondersteuning bieden voor oriëntatie tot een alternatief (genoemd door een vijfde deel van de respondenten), 3) geen

opties voor de studenten (slechts een procent van de opleidingsmanagers geeft aan dat er geen opties zijn, bij de beleidsmedewerkers ligt dit iets hoger op drie procent).

Figuur 2.12 – Welke mogelijkheden biedt u studenten die zich laat aanmelden?

(N=36, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen; N=128, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

2.3.2 Vroegtijdige aanmeldingen op studentniveau

Zoals beschreven meldt een deel van de studenten zich aan voor meerdere opleidingen. Dat kan van invloed zijn op het moment van aanmelden voor de afzonderlijke opleidingen. Een student kan zich bijvoorbeeld voor de ene opleiding vroegtijdig en voor de andere te laat aanmelden. We kijken daarom in deze paragraaf naar het aantal en percentage studenten dat zich vroegtijdig aanmeldt (en niet zoals hiervoor naar het aantal en percentage van de aanmeldingen).

Uit de studentenenquête komt naar voren dat 71 procent van de studenten zich vroegtijdig aanmeldt in 2020-2021. Dit komt overeen met de data beschikbaar gesteld door de mbo-instellingen (tabel 2.5).

Tabel 2.5 – Percentage vroegtijdige aangemelde (VTA) studenten per studiejaar. Zonder ‘Interne opleidingswisselaars’.

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
VTA (%)	49	58	60	71
N=	74.574	65.081	58.189	48.388

(N=zie tabel, data mbo-instellingen)

Aan de studenten hebben we gevraagd in hoeverre zij op de hoogte zijn van de uiterste aanmelddatum. In de studentenquête (N=4.046), gaf ruim de helft (54%) van de studenten aan dit te vernemen via zijn of haar vorige school/opleiding, terwijl circa 17 procent dit vernam via de mbo-instelling. Een klein aandeel van de studenten was geïnformeerd door vrienden (2%) of via familie (4%). De brief van de overheid (ministerie van OCW) was voor 3 procent van de studenten de informatiebron. Ongeveer een achtste deel (14%) gaf aan niet op de hoogte te zijn van een uiterste aanmelddatum. Circa 6 procent was wel op de hoogte van de uiterste aanmelddatum, maar was geïnformeerd via een andere bron. Vaak wordt in deze laatstgenoemde groep aangegeven dat de werkgever de aanmelding regelde, men het online had gelezen of via het nieuws meekreeg.

Aan de studenten die zich niet uiterlijk 1 mei⁷ aangemeld hadden voor de opleiding die ze nu volgen, is gevraagd waarom ze dat niet gedaan hebben. De antwoorden op deze vraag lopen uiteen. Bijvoorbeeld: niet weten dat dit ‘moest’, niet weten welke opleiding te volgen, op een ander moment instromen in de opleiding, corona, overstappen naar een andere opleiding, wachten tot na het examen, geen leerwerkplek beschikbaar i.v.m. corona, twijfels over welke opleiding te volgen. De late aanmeldingen leiden voor het grootste gedeelte van de studenten niet tot problemen bij de intake of inschrijving, blijkt uit de enquête onder studenten (93,5%, N=561).

2.3.3 Herkomst en aanmelding

In deze paragraaf kijken we naar de vroegtijdige aanmeldingen in relatie tot de onderwijspositie in het jaar voorafgaand aan de aanmelding. Nagegaan is welke groep studenten zich het vaakst vroegtijdig aanmeldt. In de vorige meting werd reeds geconstateerd dat vmbo-leerlingen zich over het algemeen het vaakst vroegtijdig aanmelden. Zo is het aantal vroegtijdige aanmeldingen afkomstig uit het vmbo in 2018-2019 ten opzichte van 2017-2018 met 8 procent toegenomen tot 72 procent. In 2019-2020 blijft het percentage stabiel en tijdens de coronapandemie stijgt het aandeel vroegtijdige aanmeldingen tot meer dan 80 procent (81%). Van de aanmelders afkomstig uit het mbo meldt circa een derde deel (36%) zich vroegtijdig aan in het invoeringsjaar. Belangrijke kanttekening: voor het maken van onderstaande tabel is gebruik gemaakt van de onderwijspositie (wel of niet in het onderwijs) in het jaar voorafgaand aan de inschrijving. Twee instellingen beschikten niet over de data. De onderstaande tabel is daarom gebaseerd op de gegevens van vier mbo-instellingen.

⁷ Vanwege corona is de aanmelddatum voor studiejaar 2020-2021 verzet naar 1 mei 2020. In de vraagstelling in de studentenenquête hebben we deze datum aangehouden.

Tabel 2.6 – Percentage vroegtijdige aanmeldingen per opleiding in jaar voorafgaand aan de aanmelding

studiejaar	2017-2018 (%)	2018-2019 (%)	2019-2020 (%)	2020-2021 (%)
vmbo	69	69	62	70
vmbo-b	59	67	67	74
vmbo-k	61	72	72	81
vmbo-g	70	72	73	83
vmbo-t	67	74	75	83
basisvorming ⁸	64	66	77	84
vmbo-totaal	64	72	72	81
havo	33	45	50	64
vwo	14	26	45	59
hbo	15	26	22	29
wo	0	0	20	15
pro	32	59	45	57
vso	38	45	51	53
isk	0	100	13	61
nt2	22	45	44	54
mbo	17	13	22	
mbo1	25	37	38	50
mbo1-2	38	41	36	40
mbo2	26	34	35	49
mbo3	25	24	23	38
mbo3-4	33	38	38	44
mbo4	18	39	16	38
mbo-totaal	31	36	35	44
Geen onderwijs	24	32	35	48
Totaal	42	52	53	65

(N=zie bijlage Tabel A, data van 4 mbo-instellingen)

Studenten kunnen in het jaar voorafgaande aan de aanmelding onderwijs volgen (bijvoorbeeld het vmbo of mbo), maar het is ook mogelijk dat de student afkomstig is uit een werksituatie, of werkzoekende is (dus geen onderwijs volgde). In tabel 2.7 maken we onderscheid naar deze twee categorieën. Door missende data was het niet mogelijk om alle studenten toe te delen, zie de groep 'Onbekend'.

⁸ In niet alle gevallen is de registratie van de vooropleiding op orde. Dit houdt in dat vmbo-opleidingen in sommige gevallen onder basisvorming zijn weggeschreven.

Tabel 2.7 – Percentage vroegtijdige aanmeldingen opgedeeld naar status voorafgaande jaar (wel of niet in het onderwijs), voor de schooljaren

Status voorafgaande jaar	2017-2018 (%)	2018-2019 (%)	2019-2020 (%)	2020-2021 (%)
Niet onderwijs	24	32	35	48
Wel onderwijs	54	63	63	73
Onbekend	38	50	52	67

(N=zie bijlage Tabel A, data mbo-instellingen)

Studenten direct afkomstig uit het onderwijs melden zich beduidend vaker vroegtijdig aan. In het invoeringsjaar van de wet meldt 63 procent van de studenten zich vroegtijdig aan, een stijging van 9 procent ten opzichte van het voorafgaande jaar. De groep niet direct afkomstig uit het onderwijs laat een soortgelijke stijging zien, van 24 procent in 2017-2018 naar 32 procent in 2018-2019.

2.3.4 Opleidingskenmerken en aanmelding

Van alle studenten die zich in het invoeringsjaar van de wet voor een niveau 4 opleiding aanmelden, doet 57 procent dit vroegtijdig. Dat is een toename van 10 procent ten opzichte van het voorafgaande studiejaar (2017-2018). Tabel 2.8 hieronder laat zien welk aandeel (in procenten) van de studenten zich vroegtijdig aanmeldt voor een specifiek niveau. Zo meldt 61 procent van de studenten, die kiezen voor een niveau 3 opleiding, zich vroegtijdig aan in 2020-2021. Samengetvat, studenten die kiezen voor een niveau 4 opleiding melden zich het vaakst vroegtijdig aan.

Tabel 2.8a – Percentage aanmeldingen dat vroegtijdig is van alle aanmeldingen, per niveau

	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	N=
2017-2018	20	41	38	48	111.591
2018-2019	28	49	47	57	113.387
2019-2020	30	49	48	60	113.300
2020-2021	43	60	61	71	94.483

(N=zie bijlage Tabel A, data mbo-instellingen)

Tabel 2.8b – Percentage aanmeldingen dat vroegtijdig is van alle aanmeldingen, per niveau. Alleen del studenten die in het voorafgaande jaar onderwijs volgden

	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	N=
2017-2018	25	53	50	59	35.993
2018-2019	31	60	60	67	41.805
2019-2020	36	59	60	68	41.812
2020-2021	48	66	69	78	33.620

(N=zie tabel, data van 4 mbo-instellingen)

Tabel 2.8c – Percentage aanmeldingen dat vroegtijdig is van alle aanmeldingen, per niveau. Alleen de studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden

	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	N=
2017-2018	24	23	22	27	11.846
2018-2019	25	27	31	36	19.233
2019-2020	28	29	32	39	21.146
2020-2021	34	40	43	54	17.788

(N=zie tabel, data van 4 mbo-instellingen)

2.3.5 Persoonskenmerken en aanmelding

Naast het beschouwen van opleidingskenmerken zoals niveau, kunnen we ook kijken naar persoonskenmerken. In tabel 2.9 is onderscheid gemaakt naar geslacht. Over het algemeen melden vrouwen zich vaker vroegtijdig aan dan mannen.

Tabel 2.9 – Percentage vroegtijdige aanmeldingen, verdeeld naar geslacht

	Vrouw (%)	Man (%)
2017-2018	45 (N=53.301)	40 (N=58.285)
2018-2019	54 (N=54.517)	49 (N=58.869)
2019-2020	55 (N=55.360)	52 (N=57.935)
2020-2021	68 (N=4.5865)	64 (N=48.614)

(N=zie tabel, data mbo-instellingen)

Ook zien we dat aankomend studenten die zich vroegtijdig aanmelden over het algemeen jonger zijn dan studenten die zich niet vroegtijdig aanmelden (tabel 2.10). Gemiddeld zijn studenten die zich vroegtijdig aanmelden 18 tot 19 jaar. Niet vroegtijdige aanmelders zijn gemiddeld drie jaar ouder, zo rond de 21-22 jaar.

Tabel 2.10 – Gemiddelde leeftijd, verdeeld naar vroegtijdige en niet vroegtijdige aanmeldingen

	Vroegtijdig	Niet vroegtijdig
2017-2018	18,2 (N=46.997)	20,8 (N=64.594)
2018-2019	18,2 (N=58.371)	21,6 (N=55.016)
2019-2020	18,4 (N=60.294)	21,7 (N=53.006)
2020-2021	18,6 (N=48.794)	21,9 (N=45.689)

(N=zie tabel, data mbo-instellingen)

2.4 Van aanmelding tot inschrijving

Een relevante vervolgvraag is of vroegtijdige aanmelding vaker tot een inschrijving leidt. Dit lijkt in eerste instantie niet zo te zijn (tabel 2.11). Tijdens het invoeringsjaar en het studiejaar daarna, leidde 43 tot 44 procent van de vroegtijdige aanmeldingen tot een inschrijving. Dat is ongeveer vier procent minder dan bij de niet vroegtijdige aanmeldingen in deze periode. In coronajaar 2020-2021 verandert echter het beeld en daalt het aandeel inschrijvingen op basis een niet vroegtijdige aanmelding met drie procent ten gunste van een hoger percentage inschrijvingen van vroegtijdig aangemelde studenten.

Tabel 2.11 – Percentage inschrijvingen, verdeeld naar vroegtijdige en niet vroegtijdige aanmeldingen

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Niet vroegtijdig	43	47	47	44
Vroegtijdig	44	44	43	48

(N= zie bijlage, data mbo-instellingen)

Het beeld (vóór coronajaar 2020-2021) dat een vroegtijdige aanmelding *niet* vaker tot een inschrijving leidt, wordt bevestigd in zowel de opleidings- als beleidsmedewerkerenquête (figuur 2.5 in paragraaf 2.3.2). Totaal 85 procent van de van de opleidingsmanagers geeft aan dat zij het niet oneens/niet eens (47%), oneens (34%) of helemaal oneens (5%) zijn met de stelling 'door de invoering van 1 april als uiterste landelijke aanmelddatum voor het mbo heeft mijn opleiding relatief meer aanmeldingen die tot een inschrijving leiden'. De beleidsmedewerkers delen deze mening: in totaal 77 procent zegt dat zij het niet oneens/niet eens (22%), oneens (47%) of helemaal oneens (8%) zijn met deze stelling.

Verder geeft iets meer dan een derde van de opleidingsmanagers (38%) en beleidsmedewerkers (36%) aan een beter zicht te hebben op het aantal inschrijvingen door de uiterste landelijke aanmelddatum.

2.5 Inschrijvingen en de vervolgloopbaan

In de volgende paragrafen schetsen we een beeld van de ontwikkelingen in de inschrijvingen en de vervolgloopbanen van studenten. Op deze wijze geven we inzicht in hoeverre sinds de invoering van de wet VATmbo zich mogelijk veranderingen hierin hebben voorgedaan.

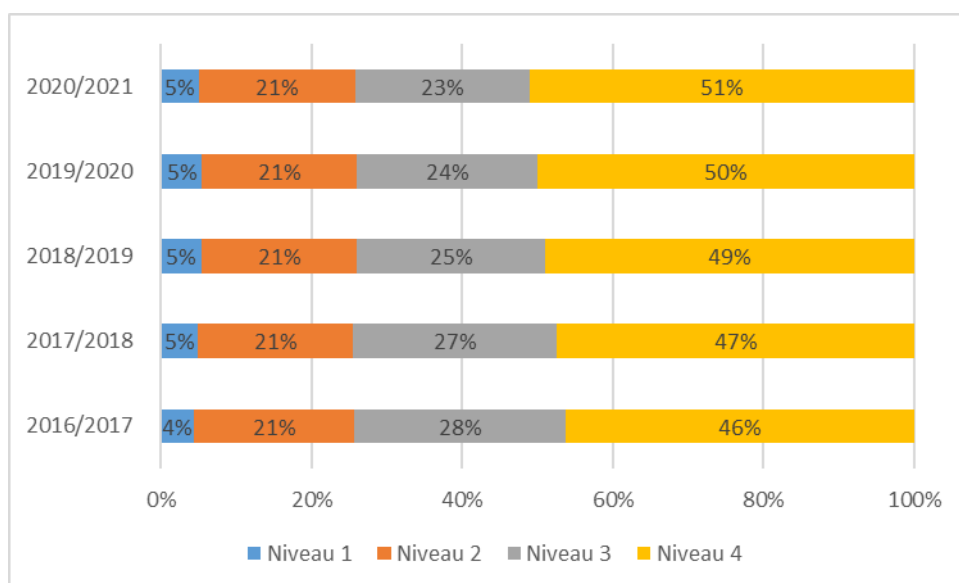
Voor deze analyses is gebruik gemaakt van inschrijfgegevens van DUO van studiejaar 2016-2017 tot en met 2020-2021, inclusief de vervolgonderwijsloopbanen in het mbo. De populatie van deze datasets bestaat uit studenten die zich inschrijven voor een nieuwe opleiding in het mbo. Daarbij is een nieuwe inschrijving gedefinieerd als een inschrijving in een opleiding⁹ waarin de student het jaar voorafgaand aan de inschrijving niet was ingeschreven. De analyses gaan uit van de hoofdschrijvingen van studenten en deze zijn ontdubbeld door DUO. Dit wil zeggen dat een student per instelling per cursusjaar maar één keer opgenomen is.

9 Een specifieke opleiding is gedefinieerd als een unieke combinatie van beroepscode (BC-code) en het niveau van de opleiding.

2.5.1 Inschrijvingen naar niveau, leerweg en sector

Er is in de periode 2016-2017 tot en met 2020-2021 een duidelijk trend waarneembaar in de verdeling van de inschrijvingen over de niveaus (figuur 2.12). Het aandeel studenten dat kiest voor een niveau 4 opleiding neemt toe van 46 procent in studiejaar 2016-2017 tot 51 procent in studiejaar 2020-2021. Dit lijkt samen te gaan met een daling (van 5%) van het aandeel studenten dat kiest voor een niveau 3 opleiding. Dit sluit aan op wat we eerder zagen bij figuur 2.7, waaruit bleek dat een relatief groot aandeel studenten zich zowel voor een niveau 3 als niveau 4 opleiding aanmelden. Uiteindelijk kiezen meer studenten voor een niveau 4 opleiding. Bij een vergelijking tussen de studiejaar 2016-2017 (28%) en 2020-2021 (23%) neemt de groep studenten die kiest voor een niveau 3 opleiding relatief gezien met 18 procent af.¹⁰

Figuur 2.12 – Verdeling van de inschrijvingen in het mbo naar het niveau, studiejaar 2016-2017 – 2020-2021

(N= , DUO data)

Tabel 2.12 laat zien dat zich in 2020-2021 voor het eerst in drie jaar een daling in het aantal inschrijvingen voordoet. Het aantal inschrijvingen neemt af met 2,3 procent ten opzichte van het voorafgaande jaar.

¹⁰ Relatieve afname is als volgt berekend: $(\text{nieuw-oud})/\text{oud}$. In dit geval $(28-23)/28 \cdot 100 = 17,9$. Dus 18 procent.

Tabel 2.12 – Aantal inschrijving en verandering ten opzichte van voorafgaande jaar.

Studiejaar	Aantal inschrijvingen	Toename/daling t.o.v. voorafgaande jaar (%)
2016-2017	234.839	
2017-2018	235.440	0,3
2018-2019	240.386	2,1
2019-2020	241.259	0,4
2020-2021	235.603	-2,3

(N= zie tabel, DUO data)

De afname in het aantal inschrijvingen wordt vooral verklaard door een daling van het aantal studenten in de BBL, specifiek in de niveaus 2 en 3 (tabel 2.13; tabel 2.14).

Tabel 2.13 – Aantal inschrijvingen, onderverdeeld naar niveau en leerweg, voor 2019-2020 en 2020/2201

Niveau	2019		Niveau	2020	
	BBL	BOL		BBL	BOL
1	3.041	10.127	1	2.428	9.276
2	18.457	31.225	2	16.945	32.108
3	26.255	31.584	3	23.833	30.751
4	19.296	101.274	4	18.396	101.866

(N= zie tabel, DUO data)

Tabel 2.14 – Verschil in het aantal inschrijvingen, onderverdeeld naar niveau en leerweg, tussen 2019-2020 en 2020-2021

Niveau	Verschil (2020-2021 – 2019-2020)	
	BBL	BOL
1	-613	-851
2	-1512	883
3	-2422	-833
4	-900	592

(N= zie tabel, DUO data)

2.5.2 Inschrijving naar herkomst en moment

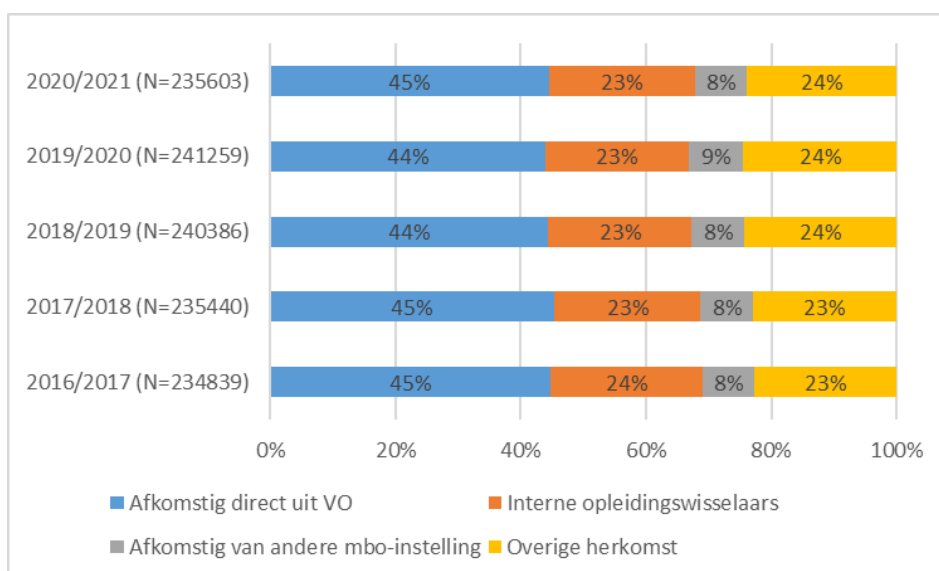
In deze paragraaf tonen we de ontwikkelingen in de inschrijvingen, uitgesplitst naar verschillende voorafgaande onderwijsloopbanen van studenten. De inschrijvingen zijn verdeeld in vier verschillende herkomstcategorieën, gebaseerd op de onderwijsloopbaan voorafgaand aan de inschrijving, namelijk:

- Studenten direct afkomstig vanuit het voorgezet onderwijs, voornamelijk het vmbo
- Studenten afkomstig van andere mbo-instellingen

- Interne opleidingswisselaars (binnen de mbo-instelling)
- Overige herkomst (zoals werkenden, werkzoekenden, voortijdige schoolverlaters, herintreders)

Figuur 2.13 geeft weer hoe deze categorieën zijn verdeeld over de nieuwe inschrijvingen in het mbo. Wat opvalt is dat de verdelingen over de schooljaren amper verschillen. Zo is 44 tot 45 procent van de studenten direct afkomstig uit het voortgezet onderwijs. Iets minder dan een kwart (23% tot 24%) van de nieuwe inschrijvingen zijn studenten die intern van opleiding wisselen (dus binnen dezelfde mbo-instelling). De studenten, behorend tot de categorie 'afkomstig van andere mbo-instellingen' weerspiegelen het kleinste gedeelte van de inschrijvingen, namelijk acht tot negen procent. De resterende groep inschrijvers – een substantieel deel van bijna een kwart – valt in de groep 'overige herkomst'. Dit zijn bijvoorbeeld werkenden, werkzoekenden, voortijdige schoolverlaters of herintreders die terugkeren naar het onderwijs.

Figuur 2.13 – Verdeling van de inschrijvingen in het mbo over verschillende herkomstcategorieën studenten

(N= zie figuur, DUO data)

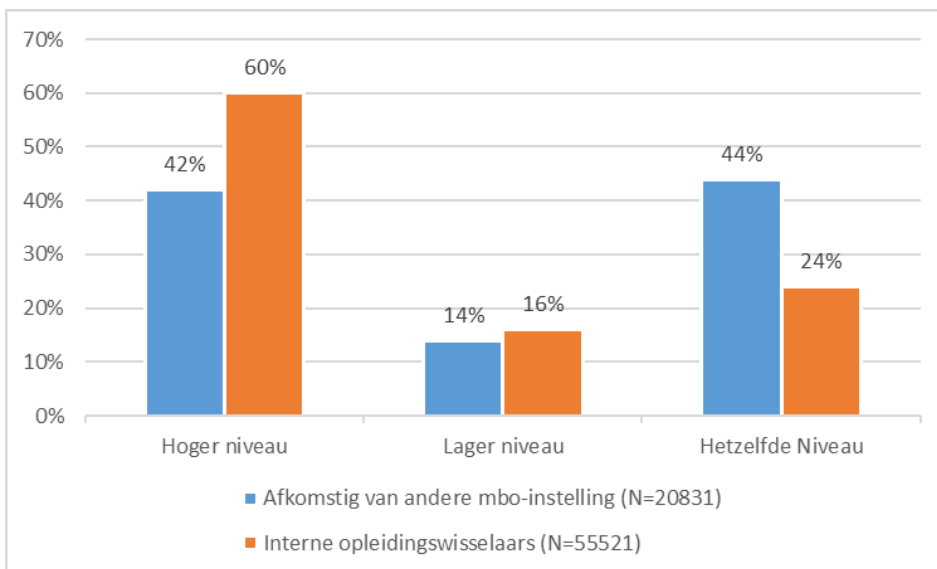
Opleidingswisselaars

Vervolgens is het ook mogelijk om een vergelijking te maken tussen de categorieën interne en externe opleidingswisselaars, wat betreft het opleidingsniveau waarvoor wordt gekozen bij de inschrijving: een hoger niveau, een lager niveau of hetzelfde niveau.

Belangrijk om te vermelden is dat we onder 'opleidingswisselaars' niet alleen studenten verstaan die wisselen zonder de opleiding succesvol af te ronden, maar ook mbo-gediplomeerde studenten die daarna nog een opleiding in het mbo volgen. In de periode (2016-2017 tot en met 2020-2021) beschikt zo'n 60 tot 70 procent van de in- en externe wisselaars over een startkwalificatie. Bij de studenten in de groep 'overige herkomst' fluctueert dit rond de vijfendertig procent. Er zijn geen duidelijke trends te observeren voor of na de invoering van het toelatingsrecht op dit gebied.

Uit figuur 2.14 kan worden opgemaakt dat in het studiejaar 2019-2020 vooral de interne opleidingswisselaars kiezen voor een hoger niveau (60%). Het aandeel studenten dat overstapt naar een opleiding op een lager niveau is zowel onder de interne als externe wisselaars het kleinst, respectievelijk 14 en 16 procent.

Figuur 2.14 – Verdeling van de opleidingswisselaars naar een hoger, lager of zelfde niveau voor studiejaar 2019-2020

(N= zie figuur, DUO data)

Moment van inschrijving

Verreweg de meeste studenten (79%) schrijven zich in augustus in voor een nieuwe opleiding. Het percentage dat in september ingeschreven wordt, is in de afgelopen jaren gedaald van negen naar zes procent. Daarentegen nam het percentage inschrijvingen in de maanden januari-april toe.

Tabel 2.15 – Verdeling van de inschrijvingen over inschrijvingsmaand (percentages)

Studiejaar	Voor of in April (%)	Mei (%)	Juni (%)	Juli (%)	Augustus (%)	September (%)	Oktober of later (%)	N=
2016-2017	10	1	1	1	79	9	0	234.839
2017-2018	12	1	0	0	79	8	0	235.440
2018-2019	13	0	0	0	78	7	0	240.386
2019-2020	14	1	0	0	78	7	0	241.259
2020-2021	14	0	0	0	79	6	0	235.603

(N= zie tabel, DUO data)

2.5.3 Vervolgloopbaan

In deze en de volgende paragrafen behandelen we de schoolloopbanen van studenten en maken we waar mogelijk onderscheid naar studenten die zich vroegtijdig en niet vroegtijdig aanmelden. De vraag of vroegtijdig aanmelden leidt tot een succesvollere schoolloopbaan staat hierin centraal. Concreet kijken we of vroegtijdig aanmelden zich vertaalt in bijvoorbeeld minder uitval of voortijdig schoolverlaten. De schoolloopbaan heeft betrekking op de onderwijsloopbaan die de student volgt na het inschrijven in een mbo-opleiding. Hiervoor hanteren we enkele effectindicatoren, namelijk: VSV, uitval en switch¹¹.

We hebben zowel de DUO-data als de data van de mbo-instellingen onderzocht op basis van deze effectindicatoren. Daarbij geldt dat de vervolgloopbaan in relatie tot het vroegtijdig aanmelden enkel kon worden geanalyseerd met behulp van de data afkomstig van de mbo-instellingen, omdat aanmeldingen niet landelijk worden geregistreerd. De resultaten van de analyses van de data van de mbo-instellingen (met het onderscheid naar vroegtijdige en niet vroegtijdige aanmelding) tonen we in deze paragraaf. Om eenduidige uitspraken te kunnen doen over de relatie tussen (vroeg)aanmelding en de vervolgloopbaan van studenten, laten we hierbij de groep 'interne opleidingswisselaars' buiten beschouwing.

Allereerst beschouwen we de uitval. De identificatie van uitval¹² in de data afkomstig van de mbo-instellingen hebben we verricht met behulp van de acht uitschrijfredenen¹³ van DUO. Daarbij hebben zeven van de acht uitschrijfredenen betrekking op het niet succesvol afronden van de opleiding. De achtste uitschrijfreden staat voor het succesvol afronden van de opleiding door de student.

Tabel 2.16 – Vervolgloopbaan na een jaar, onderscheiden naar vroegtijdig (VTA) en niet vroegtijdig aanmelden (NVTA), voor de schooljaren 2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020, exclusief interne opleidingswisselaars

	2017-2018		2018-2019		2019-2020	
	VTA (%)	NVTA (%)	VTA (%)	NVTA (%)	VTA(%)	NVTA (%)
Staakt de opleiding	44	55	39	43	34	36
Volgt opleiding	51	36	58	50	63	58
Diploma	5	10	3	7	3	6
Totaal	100	100	100	100	100	100
N=	13.303	16.255	15.891	19.438	17.625	13.346

(N= zie tabel, data van 5 mbo-instellingen)

In alle schooljaren zien we dat studenten minder uitvallen (staken van de opleiding) wanneer ze zich vroegtijdig aanmelden. Echter, dit verschil is klein voor de jaren 2018-2019 en 2019-2020.

11 Het wisselen van de opleiding zonder de opleiding succesvol af te ronden.

12 De definitie van uitval is als volgt: het niet succesvol afronden van de opleiding waarvoor de student is ingeschreven. We laten hierbij interne opleidingswisselaars buiten beschouwing.

13 Uitschrijfredenen zijn op de volgende webpagina terug te vinden:
<https://duo.nl/zakelijk/images/categorieen-reden-uitstroom-febr17.pdf>

Opvallend is dat de groep die zich niet vroegtijdig aanmeldt vaker zijn of haar diploma heeft behaald. Dit houdt mogelijk verband met de hogere leeftijd van de groep niet-vroegtijdige aanmelders. Vroegtijdige aanmeldingen leiden dus minder vaak tot uitval (ofwel het voortijdig staken van de opleiding). Dit effect is in 2019-2020 minimaal, mogelijk vanwege de coronamaatregelen.

Reden van uitschrijving

Gelet op de uitschrijfredenen gehanteerd door DUO¹⁴ (tabel 2.17) zien we dat de groep vroegtijdige aanmelders zich uitschrijven om andere redenen dan de niet vroegtijdige aanmelders (tabel 2.18).

Beide groepen voeren bij uitschrijving vooral reden 2 (persoonsgebonden factoren) en 4 (studie- en beroepskeuze gebonden factoren) op. Opvallend is echter dat juist vroegtijdige aanmelders zich vaker uitschrijven vanwege studie- en beroepskeuze gebonden factoren. Bij meer dan de helft van de uitschrijvingen (in zowel 2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020) van vroegtijdige aanmelders is de reden 'studie- en beroepskeuze gebonden factoren'. Bij de invoering van het toelatingsrecht in 2018-2019 loopt dit percentage verder op van 58% naar 64% en in 2019-2020 daalt het weer naar het niveau van 2017-2018.

Wel is er een duidelijk dalende trend te zien binnen de groep niet vroegtijdige aanmelders in categorie twee ('persoonsgebonden factoren waar de instelling in principe niets kan doen aan de oorzaken, maar wellicht wel aan de opvang.'). Dit aandeel daalt van 25 procent in 2017-2018 naar 20 procent in 2019-2020.

Tabel 2.17 – Uitschrijfredenen DUO

Nummer	Reden
1	Persoonsgebonden factoren waar de instelling in principe absoluut geen invloed op kan uitoefenen.
2	Persoonsgebonden factoren waar de instelling in principe niets kan doen aan de oorzaken, maar in principe en wellicht wel aan de opvang.
3	Instellingsgebonden factoren.
4	Studie- en beroepskeuze gebonden factoren.
5	Arbeidsmarkt- en (externe) omgevingsfactoren.
6	Zonder diploma, maar wel succesvol / afgesproken resultaat behaald.
7	Onbekend

(bron: <https://duo.nl/zakelijk/images/categorieen-reden-uitstroom-febr17.pdf>)

¹⁴ <https://duo.nl/zakelijk/images/categorieen-reden-uitstroom-febr17.pdf>

Tabel 2.18 – Uitschrijfredenen bij uitschrijving in het eerste jaar, onderscheid tussen vroegtijdig (VTA) en niet vroegtijdig aanmelden (NVTA), op studentniveau, voor de schooljaren 2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020, exclusief interne opleidingswisselaars

Nummer uitschrijfreden	2017-2018		2018-2019		2019-2020	
	VTA (%)	NVTA (%)	VTA (%)	NVTA (%)	VTA (%)	NVTA (%)
1	4	6	3	5	2	5
2	18	25	11	21	15	20
3	15	15	14	18	13	21
4	58	42	64	42	57	42
5	3	7	4	8	3	5
6	0	0	0	1	0	1
7	2	5	4	5	10	6
Totaal	100	100	100	100	100	100
N=	5.857	8.868	6.228	6.299	6.025	4.845

(N= zie tabel, data van 5 mbo-instellingen)

Duur van de inschrijving bij uitval

Vroegtijdige aanmelders staan gemiddeld langer bij de opleiding ingeschreven voordat ze hun opleiding staken (tabel 2.19): in 2019-2020 staan vroegtijdige aanmelders gemiddeld 229 dagen ingeschreven, niet vroegtijdige aanmelders gemiddeld 197 dagen.

Tabel 2.19 – Gemiddeld aantal dagen ingeschreven bij uitschrijving in het eerste jaar, onderscheid tussen vroegtijdig (VTA) en niet vroegtijdig aanmelden (NVTA), op studentniveau, voor de schooljaren 2017-2018, 2018-2019 en 2019-2020, exclusief interne opleidingswisselaars

Nummer uitschrijfreden	2017-2018		2018-2019		2019-2020	
	VTA	NVTA	VTA	NVTA	VTA	NVTA
1	200	176	210	180	191	160
2	275	244	281	234	289	229
3	225	196	225	217	201	180
4	262	218	235	196	245	191
5	193	190	185	173	182	177
6	127	133	347	149	179	156
7	271	165	202	212	309	232
Totaal	254	214	235	205	249	197
N=	5.857	8.868	6.228	6.299	6.025	4.845

(N= zie tabel, data van 5 mbo-instellingen)

2.5.4 Indicatoren succes vervolloopbaan

Via DUO zijn data beschikbaar over VSV, uitval en switch. VSV is aangeleverd door DUO, uitval en switch creëerden we zelf op basis van data over de loopbaan van een student. Tabel 2.20a, 2.20b, 2.21 en 2.22 geven daarvan een beeld. De resultaten per tabel zijn (onder de tabel) beknopt beschreven in bullets. Resultaten gebaseerd op gegevens afkomstig van het coronajaar zijn grijs gearceerd.

Tabel 2.20a – Percentage VSV na 1, 2, 3 en 4 jaar, voor de vier schooljaren, zonder de groep ‘interne opleidingswisselaars’

Cohort	VSV na 1 jaar (%)	VSV na 2 jaar (%)	VSV na 3 jaar (%)	VSV na 4 jaar (%)	N=
2016-2017	5,0	4,4	2,7	1,2	178.022
2017-2018	5,1	4,7	2,3		180.425
2018-2019	5,3	3,9			185.404
2019-2020	4,5				185.738

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.20a blijkt:

- Voor zowel VSV na 1 als 2 jaar is er een opgaande lijn te zien, tot het coronajaar;
- De grijs gearceerde (coronajaar) VSV-cijfers zijn lager ten opzichte van de voorafgaande jaren.

Tabel 2.20b – Percentage VSV na 1 jaar naar herkomst van de inschrijving, voor de vier schooljaren

Cohort	Afkomstig direct uit VO (%)	Interne opleidings-wisselaars (%)	Afkomstig van andere mbo-instelling (%)	Overige herkomst (%)	N=
2016-2017	4,1	3,9	8,1	5,4	234.839
2017-2018	4,4	4,4	8,7	5,3	235.440
2018-2019	4,6	5,1	9,1	5,2	240.386
2019-2020	3,9	4,4	7,4	4,5	241.259

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.20b blijkt:

- Inschrijvingen van studenten afkomstig van andere mbo-instellingen leiden het vaakst tot VSV (ten opzichte van andere categorieën);
- Inschrijvingen van studenten afkomstig direct uit het VO leiden het minst vaak tot VSV (ten opzichte van andere categorieën);
- De grijs gearceerde (coronajaar) VSV-cijfers zijn lager ten opzichte van de voorafgaande jaren.

Tabel 2.21 – Percentage switch per niveau van de inschrijving, voor de vier schooljaren, zonder de groep ‘interne opleidingswisselaars’

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	9	18	21	24	21	178.022
2017-2018	11	20	22	24	22	180.425
2018-2019	11	17	20	24	21	185.404
2019-2020	11	15	18	24	20	185.738

(N= zie tabel, DUO data)

We kijken naar de effectindicator switch om zicht te krijgen op het keuzegedrag van de student. We zien een daling van het aandeel switchers als een indicator van een verbeterd keuzegedrag van studenten.

Uit tabel 2.21 blijkt:

- De grijs gearceerde (coronajaar) switchcijfers tonen een lichte daling ten opzichte van het voorafgaande jaar. Dit geldt niet voor de niveaus 1 en 4.

Tabel 2.22 – Percentage uitval na 1 jaar per niveau van de inschrijving, voor de vier schooljaren, zonder de groep ‘interne opleidingswisselaars’.

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	14	9	8	7	8	178.022
2017-2018	12	9	8	7	8	180.425
2018-2019	12	9	9	7	8	185.404
2019-2020	10	8	8	6	7	185.738

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.22 blijkt:

- De grijs gearceerde (coronajaar) uitvalcijfers zijn iets lager ten opzichte van de voorafgaande jaren.
- Vergeleken met de situatie voor de invoering van de wet VATmbo is het percentage uitval alleen op niveau 1 aanzienlijk gedaald. Op de andere niveaus zijn de percentages sinds de invoering van de wet niet veel veranderd.

Uit de vier bovenstaande tabellen komt een eenduidige lijn naar voren: in het coronajaar daalt het aandeel switchers, uitvallers en VSV'ers.

2.6 Specifieke onderwijsloopbanen

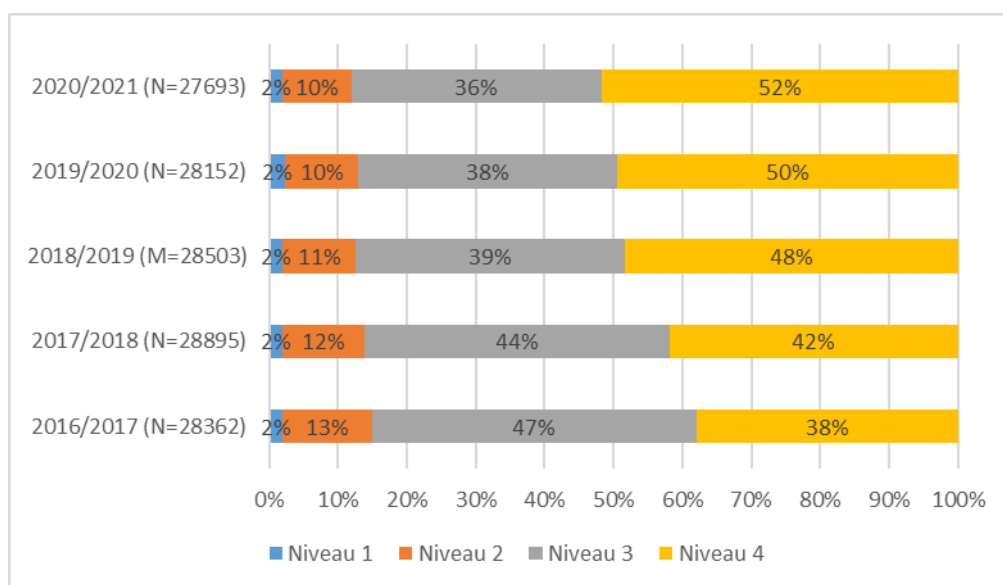
In de data-analyse is specifiek gekeken naar de onderwijsloopbanen van bepaalde studentgroepen, namelijk: vmbo-kaderleerlingen die kiezen voor een niveau 4 opleiding, studenten die door-

stromen van mbo-2 naar mbo-4 opleidingen en studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden. Uit de vorige meting bleek onder meer opleidingsmanagers zorgen uitten over deze wat zij noemden ‘risicovolle’ overgangen. We bespreken de resultaten van de analyses in de volgende paragrafen.

2.6.1 Vmbo-kaderleerlingen naar mbo-4

Ten eerste zoomen we in op de specifieke groep studenten afkomstig vanuit het vmbo-kaderberoepsgerichte onderwijs (vmbo-k). Onderstaande figuur laat zien dat in de afgelopen jaren steeds meer studenten met een vmbo-kader achtergrond kozen voor een mbo-4 opleiding.

Figuur 2.15 – Verdeling van de inschrijvingen over mbo-niveaus, voor de studenten afkomstig van het vmbo-kader

(Percentages, N=zie figuur, DUO data)

De groep met een vmbo-k achtergrond bestaat veelal uit studenten die direct vanuit het vmbo doorstromen naar een niveau 3 of 4 opleiding in het mbo. In studiejaar 2016-2017 ging de grootste groep (47%) nog naar een mbo-niveau 3 opleiding. In 2020-2021 daarentegen gaat het grootste aandeel van deze groep niet meer naar niveau 3 (36%), maar naar niveau 4 (52%).

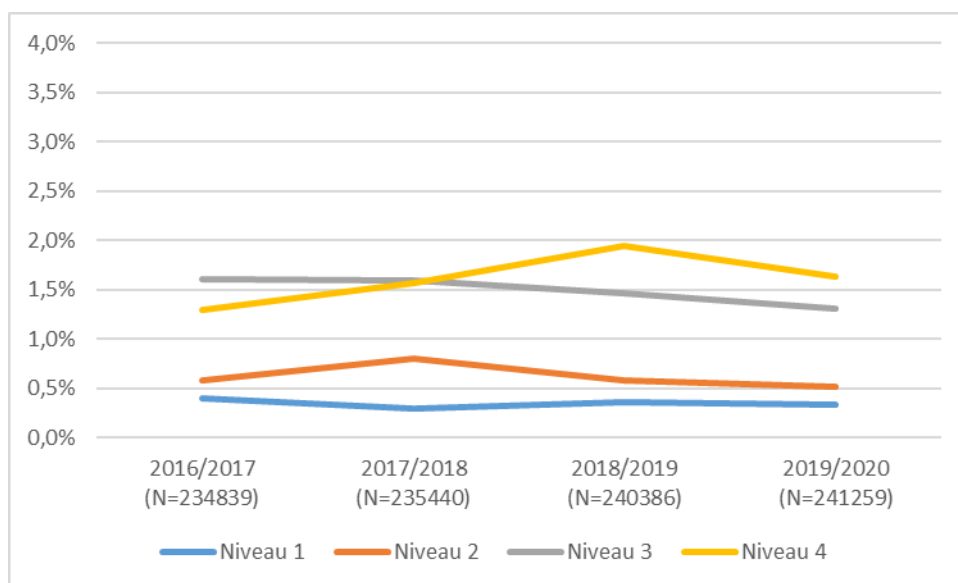
De vervolgloopbaan van deze studenten analyseren we op basis van de effectindicatoren: VSV, uitval en switch¹⁵. Het behalen van een diploma/startkwalificatie is als indicator niet meegenomen in deze analyse. Deze indicator geeft een vertekend beeld over de tijd; studenten gestart in 2016-2017 bijvoorbeeld hebben langer de tijd gehad om een diploma (startkwalificatie) te behalen dan studenten die gestart zijn in het invoeringsjaar van het toelatingsrecht (2018-2019).

¹⁵ Het wisselen van de opleiding zonder de opleiding succesvol af te ronden.

Figuur 2.16 geeft (voor de verschillende studiejaar) een beeld van het VSV na 1 jaar. In de loop der tijd daalt het aandeel VSV'ers geleidelijk voor de groep studenten die kiest voor een niveau 3 opleiding. Mogelijk hangt dit samen met de afname van het aandeel studenten dat kiest voor een niveau 3 opleiding. Minder studenten kiezen voor niveau 3, maar de studenten die kiezen voor niveau 3 doen dit wellicht bewuster, wat mogelijk leidt tot minder VSV.

Als we kijken naar de groep studenten die kiest voor een niveau 4 opleiding zien we dat het aantal VSV'ers stijgt vanaf 2016-2017, met name in het studiejaar 2018-2019, om vervolgens in het 2019-2020, mogelijk vanwege corona, te dalen naar 1,6 procent. Bij de studenten die kiezen voor een niveau 2 opleiding is wat betreft het aandeel VSV'ers een dalende lijn zichtbaar vanaf studiejaar 2017-2018.

Figuur 2.16 – VSV na 1 jaar, voor de studenten afkomstig van het vmbo-kader

(Percentages, N=zie figuur, DUO data)

In de volgende tabellen (2.23 en 2.24) komen switch en uitval aan bod. Samenvattend zijn onder elke tabel de belangrijkste bevindingen genoteerd. Het coronajaar is, net als eerder, grijs gearceerd. Vervolgens zijn de resultaten voor 2019-2020 van de gehele populatie, dus niet enkel de studenten afkomstig van vmbo-kader, onderaan de tabel toegevoegd als referentie.

Tabel 2.23 – Percentage switch per niveau van de inschrijving (afkomstig van studenten met een vmbo-kader vooropleiding), voor de vier studiejaar

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	12,8	22,7	29,1	34,1	29,8	28.362
2017-2018	11,4	25,5	31,9	34,4	31,8	28.895
2018-2019	12,0	20,4	30,3	35,8	31,5	28.503
2019-2020	12,9	18,5	28,2	36,7	31,0	28.152
Populatiegemiddelde 2019-2020 (alle vooropleidingen)	11	15	17	23	19	241.259

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.23 blijkt:

- Het aandeel switchers met een vmbo-kader vooropleiding ligt over alle niveaus hoger (31%) dan het gemiddelde (19%);
- Waar we in tabel 2.21 geen duidelijke trend zagen met betrekking tot het aandeel switchers in niveau 4, is dit wel het geval voor de studenten die afkomstig zijn van vmbo-kader;
- Het aandeel switchers ligt structureel hoger (34-36%) ten opzichte van het gemiddelde (23 procent) dat kiest voor een niveau 4 opleiding (ten opzichte van tabel 2.21).
- Twee derde studenten met een vmbo-kader vooropleiding in een niveau 4 opleiding die switchen, kiezen daarna weer voor een niveau 4 opleiding, ongeveer een kwart gaat naar niveau 3 en enkele procenten naar niveau 2 (zie de bijlage, tabel B1).
- Ruim de helft (57% in 2019-2020) gaat na switch een opleiding in dezelfde sector volgen, 43% switcht naar een andere sector (zie de bijlage, tabel B2).

Tabel 2.24 – Percentage uitval na 1 jaar (zonder switchers) per niveau van de inschrijving (afkomstig van studenten met een vmbo-kader vooropleiding), voor de vier studie jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	10,5	3,6	2,9	2,8	3,1	28362
2017-2018	7,4	4,6	2,7	3,2	3,2	28895
2018-2019	11,0	4,2	2,8	3,3	3,3	28503
2019-2020	8,3	3,8	2,5	2,4	2,7	28152
Populatiegemiddelde 2019-2020 (alle vooropleidingen)	10	9	8	6	7	241259

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.24 blijkt:

- Het aandeel uitvallers in studiejaar 2019-2020 met een vmbo-kader vooropleiding ligt bij alle mbo-niveaus lager dan gemiddeld (over alle vooropleidingen).

Tabel 2.25 – Percentage vroegtijdige aanmeldingen per niveau van de aanmelding (afkomstig van studenten met een vmbo-kader vooropleiding), voor de vier studie jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2017-2018	20	56	40	36	50	6819
2018-2019	32	62	56	49	57	11253
2019-2020	33	62	53	58	57	11217
2020-2021	51	72	62	68	69	8849
Casestudy gemiddelde 2020-2021	43	60	61	71	66	94483

(N= zie tabel, data mbo-instellingen)

Uit tabel 2.25 blijkt:

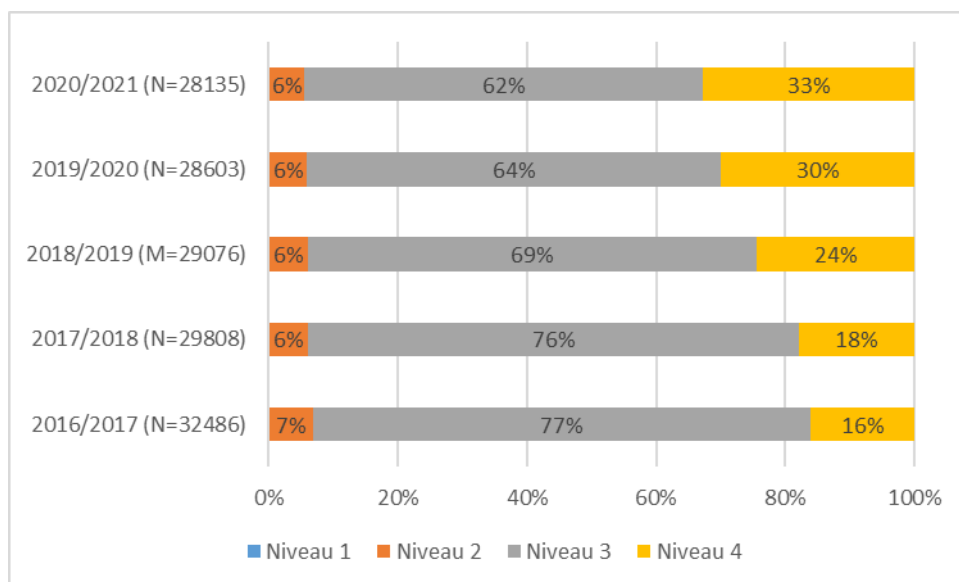
- Studenten afkomstig van vmbo-kader melden zich gemiddeld gezien vaker vroegtijdig aan voor een niveau 2 opleiding dan het gemiddelde. Bij niveau 4 ligt dit onder het gemiddelde.

2.6.2 Mbo-niveau 2 naar mbo-niveau 4

In deze paragraaf zoomen we in op de specifieke groep studenten afkomstig van mbo-niveau 2 (met een mbo-2 diploma). In absolute aantallen neemt de groep studenten die doorstroomt vanuit mbo-2 naar een andere mbo-opleiding af. Van 32.486 mbo-2 studenten die doorstromen naar een nieuwe mbo-opleiding in 2016-2017 tot 28.135 studenten in 2020-2021. Een afname van 13,4 procent¹⁶.

Figuur 2.17 laat zien voor welk niveau studenten kiezen na afronding van hun mbo-2 opleiding. In de loop der tijd kiest een groter aandeel van de studenten afkomstig van mbo-2 voor een mbo-4 opleiding, in plaats van voor een mbo-3 opleiding. De loopbaan van mbo-2 naar mbo-4 wordt dus relatief gezien populairder onder de doorstromende studenten.

Figuur 2.17 – Verdeling van de inschrijvingen over mbo-niveaus, voor de studenten afkomstig van mbo-2

(Percentages, N=zie figuur, DUO data)

In de volgende tabellen (2.26 en 2.27) komen switch en uitval aan bod. VSV bespreken we niet, studenten in bezit van een mbo-2 diploma kunnen immers geen VSV'er zijn. In tabel 2.28 wordt ingegaan op de vroegtijdige aanmeldingen. Samenvattend zijn onder elke tabel de belangrijkste bevindingen genoteerd. Het coronajaar is, net als in vorige paragraaf, grijs gearceerd. Vervolgens zijn onderaan de tabel de resultaten voor 2019-2020 van het totaal, dus niet enkel de studenten afkomstig van mbo-2 (het populatiegemiddelde), toegevoegd als referentie.

¹⁶ Het totaal aantal niveau 2 studenten blijft redelijk stabiel tussen 2016-2017 (49.974) tot 2020/2021 (49.053).

Tabel 2.26 – Percentage switch per niveau van de inschrijving (afkomstig van studenten met een mbo-2 vooropleiding), voor de vier studie jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	25	10	15	25	16	32.486
2017-2018	0	9	15	23	16	29.808
2018-2019	33	7	14	25	16	29.076
2019-2020	25	6	12	26	16	28.603
Populatiegemiddelde 2019-2020	11	15	17	23	19	241.259

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.26 blijkt:

- In het algemeen switchen studenten afkomstig van een mbo-2 opleiding minder (16%), ten opzichte van het gemiddelde in de populatie (19%);
- Studenten (studiejaar 2019-2020) die kiezen voor een niveau 4 opleiding, afkomstig van een mbo-2 opleiding, switchen vaker (26%) ten opzichte van de populatie (23%);

Tabel 2.27 – Percentage uitval na 1 jaar (zonder switchers) per niveau van de inschrijving (afkomstig van studenten met een mbo-2 vooropleiding), voor de vier studie jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	25	12	11	11	11	32.486
2017-2018	0	13	12	12	12	29.808
2018-2019	0	14	12	12	12	29.076
2019-2020	25	12	10	11	11	28.603
Populatiegemiddelde 2019-2020	10	9	8	6	7	241.259

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.27 blijkt:

- In het algemeen vallen studenten (studiejaar 2019-2020) afkomstig van een mbo-2 opleiding vaker uit (11%) ten opzichte van het gemiddelde in de populatie (7%).

Tabel 2.28 – Percentage vroegtijdige aanmeldingen per niveau van de aanmeldingen (afkomstig van studenten met een mbo-2 vooropleiding), voor de vier studie jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2017-2018	13	17	21	29	22	3.735
2018-2019	20	30	31	37	33	6.341
2019-2020	24	36	33	43	38	6.663
2020-2021	21	48	46	58	52	5.317
Casestudy gemiddelde 2020-2021	43	60	61	71	66	94.483

(N= zie tabel, data mbo-instellingen)

Uit tabel 2.28 blijkt:

- In het algemeen melden studenten afkomstig uit het mbo-2 zich minder vaak vroegtijdig aan, als het gaat om een opleiding voor niveau 3 of 4 (dit zijn ook de niveaus waar ze zich het vaakst voor inschrijven) dan gemiddeld (bij de casestudy instellingen).

2.6.3 Studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden

Als laatste beschouwen we de groep studenten die in het jaar voorafgaand aan de inschrijving geen onderwijs volgden; bestaande uit werkenden, werkzoekenden, voortijdige schoolverlaters en herintreders. Deze groep laat een flinke groei zien in het invoeringsjaar van de wet. In 2018-2019 stijgt het aantal inschrijvingen met 8,3 procent naar 58.377. In het coronajaar daalt het aantal inschrijvingen met 4,6 procent naar 56.238. Mogelijk gaat het om een groep studenten die door de onzekerheid en het gebrek aan leerwerkplekken vanwege de coronapandemie, minder snel kiest voor het mbo.

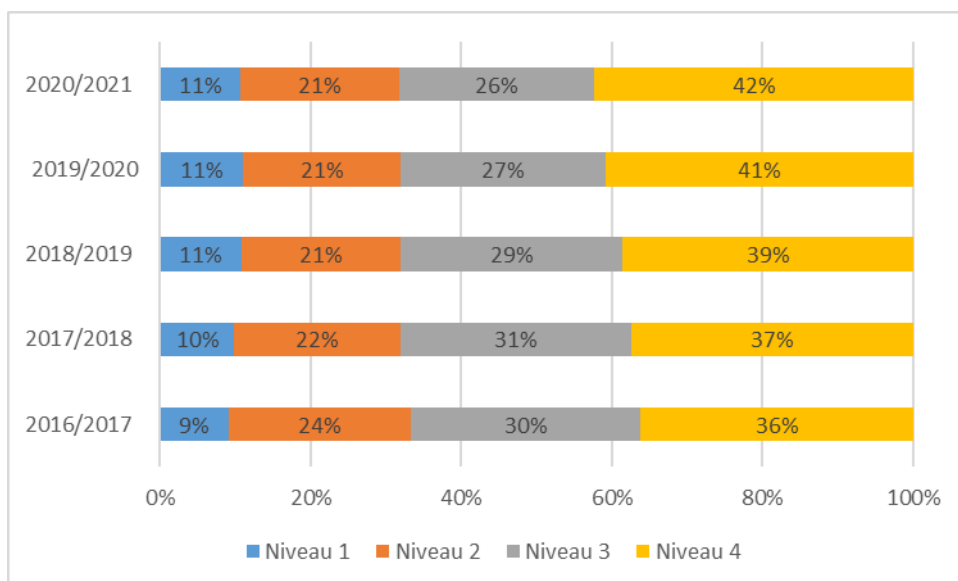
Tabel 2.29 – Aantal studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgde

Studiejaar	Aantal inschrijvingen	Toename/daling t.o.v. voorafgaande jaar (%)
2016-2017	53.182	
2017-2018	53.912	1,4%
2018-2019	58.377	8,3%
2019-2020	58.974	1,0%
2020-2021	56.238	-4,6%

(N= zie tabel, DUO data)

Figuur 2.18 toont de verdeling van de inschrijvingen over de niveaus, per studiejaar. Sinds het invoeringsjaar van de wet zijn er geen noemenswaardige verschillen. Wel herkennen we hier dezelfde trend die we al eerder constateerden, namelijk dat steeds meer studenten zich inschrijven voor een niveau 4 opleiding. Dit gaat voornamelijk ten koste van niveau 3 en niveau 2.

Figuur 2.18 – Keuze van de studenten voor het niveau

(Percentages, DUO data)

In de volgende tabellen (2.30 en 2.31) komen switch en uitval aan bod. VSV bespreken we niet. Tabel 2.30 zoomt in de op de vroegtijdige aanmeldingen. Samenvattend zijn onder elke tabel de belangrijkste bevindingen genoteerd.

Tabel 2.30 – Percentage switch per niveau van de inschrijving (afkomstig van studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden), voor de vier studie jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	8%	10%	10%	14%	11%	53.182
2017-2018	10%	10%	11%	12%	11%	53.912
2018-2019	11%	9%	10%	12%	10%	58.377
2019-2020	10%	8%	9%	11%	10%	58.974
Populatiegemiddelde 2019-2020	11	15	17	23	19	241.259

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.30 blijkt:

- In het algemeen switchen studenten (studiejaar 2019-2020), die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden, minder (10%) ten opzichte van het gemiddelde in de populatie (19%);
- In vergelijking tot de andere niveaus switchen studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden en kiezen voor een niveau 2 opleiding, het minst.

Tabel 2.31 – Percentage uitval na 1 jaar (zonder switchers) per niveau van de inschrijving (afkomstig van studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden), voor de vier studie-jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2016-2017	19%	15%	13%	13%	14%	53.182
2017-2018	17%	15%	13%	13%	14%	53.912
2018-2019	16%	15%	12%	13%	14%	58.377
2019-2020	14%	14%	12%	12%	12%	58.974
Populatiegemiddelde 2019-2020	10	9	8	6	7	241.259

(N= zie tabel, DUO data)

Uit tabel 2.31 blijkt:

- In het algemeen vallen studenten (studiejaar 2019-2020) die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden vaker uit (12%) ten opzichte van het gemiddelde in de populatie (7%).

Tabel 2.32 – Percentage vroegtijdige aanmeldingen per niveau van de aanmeldingen (afkomstig van studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden), voor de vier studie-jaren

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	Totaal (%)	N=
2017-2018	24	23	22	27	25	11846
2018-2019	25	27	31	36	32	19233
2019-2020	28	29	32	39	35	21146
2020-2021	34	40	43	54	48	17788
Casestudy gemiddelde 2020-2021	43	60	61	71	66	94483

(N= zie tabel, data mbo-instellingen)

Uit tabel 2.32 blijkt:

- In het algemeen melden studenten die in het voorafgaande jaar geen onderwijs volgden zich minder vaak vroegtijdig aan dan gemiddeld (bij de casestudy instellingen).

2.7 Samenvatting

Coronajaar

De uitbraak van de coronapandemie en de maatregelen als gevolg daarvan hebben een grote impact gehad op de aanmeldingen en inschrijvingen voor het studiejaar 2020-2021. Zowel het aantal aanmeldingen als het aantal inschrijvingen in het mbo daalde.

De daling van het aantal inschrijvingen is vrijwel geheel toe te schrijven aan de afname van BBL-inschrijvingen. Deze namen met ruim 5.000 af. Ook de inschrijving in de entreeopleidingen

daalde, zowel in de BOL als BBL. De daling houdt direct verband met de, tijdens de coronaperiode, verslechterde arbeidsmarkt in sommige sectoren. Dat trof met name de BBL-instroom. Daarnaast daalde het aantal voortijdig schoolverlaters en (in mindere mate) het aantal uitvallers en switchers in het eerste jaar. Door de arbeidsmarktsituatie blijven studenten langer hun opleiding volgen. Ook dat draagt bij aan een daling van het aantal aanmeldingen en (her)inschrijvingen.

Na de invoering van de vroegtijdige aanmelddatum steeg het percentage vroegtijdige aanmeldingen elk jaar licht. In 2020-2021 is het aandeel vroegtijdige aanmeldingen fors gestegen, van 52,3% in 2019-2020 naar 65,6% in 2020-2021. De oorzaak van de stijging is waarschijnlijk de verschuiving van de aanmelddatum vanwege de coronamaatregelen, van 1 april naar 1 mei. Hoewel het percentage zeer late aanmeldingen nog steeds afnam en zeer vroege aanmeldingen nog steeds steeg, meldden zich over de hele linie meer studenten aan na de aanmelddatum. Vanwege de coronapandemie was de aanmelddatum in 2020 verschoven van 1 april naar 1 mei. De toename van het percentage late aanmeldingen is mogelijk ook een verklaring voor het feit dat studenten zich minder vaak voor meerdere opleidingen aanmeldden. Het gemiddelde aantal aanmeldingen per student daalde van 1,42 naar 1,36.

Wat betreft de aanmeldingen en inschrijvingen betekende het coronajaar een duidelijke trendbreuk met de ontwikkelingen van de voorgaande jaren. Na jaren van (lichte) stijging daalde het aantal aanmeldingen en inschrijvingen. Dat geldt ook voor het percentage voortijdig schoolverlaten, dat sterk afnam.

Vroegtijdige aanmelding

Het percentage studenten dat zich vroegtijdig aanmeldt, dat wil zeggen voor of op de aanmelddatum van 1 mei (in 2020), lag op 52 procent. Dat is, zoals gezegd, iets lager dan in het voorgaande jaar.

Direct na de invoering van de vroegtijdige aanmelddatum in 2017 steeg het percentage tot boven de vijftig procent, bij de studenten afkomstig uit het vmbo zelfs tot boven de zeventig procent.

In het jaar daarna (2019-2020) vlakke de stijging af. Het aandeel studenten dat zich vroegtijdig aanmeldt, lijkt zich te stabiliseren. De toename in 2020-2021 door de verschuiving van de datum vertekent het beeld. Op 1 april van dat jaar lag het percentage aanmeldingen ongeveer op het niveau van de twee jaren daarvoor, namelijk op 51,6 procent.

De stabilisatie van het percentage vroegtijdige aanmeldingen is grotendeels te verklaren uit het feit dat verschillende categorieën aanmelders ook een verschillend aanmeldgedrag hebben. Zo melden studenten die rechtstreeks afkomstig zijn uit het voortgezet onderwijs, meestal uit het vmbo, zich het vaakst vroegtijdig aan. Twee derde van de vmbo'ers heeft een vroegtijdige aanmelding, met kleine verschillen per leerweg in het vmbo. Dat ligt anders bij de aanmelders die afkomstig zijn uit het mbo (zelfde mbo-instelling of andere mbo-instelling) en ook voor de aanmelders die in het voorgaande jaar geen onderwijs volgden. Van deze categorieën meldt zich maar een derde vroegtijdig aan. Het hoge percentage late aanmelders is te verklaren uit het feit dat veel van de mbo'ers wisselen van opleiding of school en dat vaak pas relatief laat in het studiejaar doen, onder meer omdat ze pas aan het eind van het jaar weten of ze hun diploma hebben behaald en kunnen doorstromen. Bovendien is de landelijke aanmelddatum niet van toepassing op studenten die in hun vorige mbo-opleiding een negatief BSA ontvingen. Tot de laatste categorie, geen opleiding in voorgaande jaar, behoren vooral ook werkenden die een BBL-opleiding gaan volgen. Voor hen heeft de vroegtijdige aanmelddatum minder betekenis, omdat zij zich melden wanneer de werksituatie het vraagt of toelaat.

Sinds de invoering van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht is een forse toename zichtbaar van de zeer vroege aanmeldingen, dat wil zeggen in de periode oktober-december voorafgaand aan het studiejaar. Het percentage zeer vroege aanmeldingen steeg van zeven naar vijftien procent. Met name voor opleidingen waar een beperkt aantal plaatsen beschikbaar is (numerus fixus) geldt dat de volgorde van aanmelding bepalend is voor de kans op inschrijving (zie hoofdstuk 5).

Zowel uit de enquête onder teammanagers in het mbo, als uit de loopbaancijfers blijkt dat late inschrijving (na de vroegtijdige aanmelddatum) meestal geen gevolgen heeft voor de inschrijving. Het kan zijn dat studenten door de late aanmelding voorlichting- of kennismakingsbijeenkomsten missen, maar dat leidt er zelden toe dat een student niet ingeschreven wordt.

Studenten die zich vroegtijdig aanmelden stoppen minder vaak met hun opleiding. Het percentage uitval in het eerste jaar mbo ligt lager dan bij late aanmelders, maar de verschillen zijn klein. Bovendien lijken de verschillen eerder te verklaren uit de herkomstsituatie van de student, dan uit het tijdstip van aanmelding. Zo is bekend dat studenten die binnen het mbo van school wisselen een veel hogere kans hebben op uitval en voortijdig schoolverlaten.

In het coronajaar daalde het percentage voortijdig schoolverlaters sterk. Dat gold voor alle leerjaren. De daling betekende een trendbreuk met de jaren daarvoor, die een geleidelijk stijging lieten zien. In vergelijking met de situatie voor de invoering van de vroegtijdige aanmelddatum is er weinig verandering zichtbaar in de gemeten 'loopbaanindicatoren':

- Het percentage voortijdig schoolverlaten nam sinds de invoering toe, maar daalde sterk in het coronajaar 2020-2021.
- Het percentage uitval (staken opleiding) in het eerste jaar mbo daalde sinds de invoering van de wet alleen voor niveau-1, verder bleef het percentage stabiel. Het coronajaar laat een daling zien, maar minder duidelijk als bij het voortijdig schoolverlaten.
- Het percentage switch in het eerste jaar mbo bleef nagenoeg gelijk. Er is een daling zichtbaar bij de opleidingen op niveau 2 en 3. Op niveau 1 en 4 blijft het percentage gelijk.

Aantal aanmeldingen per student

Veruit de meeste studenten melden zich aan voor één opleiding en dus bij één mbo-instelling. Uit de gegevens van de zes onderzochte mbo-instellingen blijkt dat bij deze scholen 73 procent van de studenten zich voor één opleiding aanmeldt. Volgens de studenten zelf ligt het percentage nog hoger, op 83 procent. Gemiddeld meldt een student zich voor 1,43 opleidingen aan (2019-2020). Zoals besproken daalde het gemiddelde in het coronajaar 2020-2021 sterk, maar ook in de voorgaande jaren was al een lichte daling te zien. Studenten die zich vroegtijdig aanmelden kiezen vaker voor aanmelding bij meerdere opleidingen.

De aanmeldingen van de zes onderzochte mbo-instellingen laten verder zien dat studenten die kiezen voor aanmelding bij meerdere opleidingen dat meestal bij twee opleidingen doen. Meestal kiezen zij voor twee verwante opleidingen binnen een mbo-domein, maar dat geldt niet voor alle domeinen.

Aanmelding en inschrijving

Niet alle aanmeldingen leiden tot een inschrijving. Dat is natuurlijk deels een gevolg van de meervoudige aanmeldingen. Als het gemiddeld aantal opleidingen waarvoor een student zich aanmeldt op 1,44 ligt, dan leidt logischerwijs bijna een derde van de aanmeldingen niet tot inschrijving. In werkelijkheid ligt het dat percentage nog iets hoger, want niet alle *aanmelders* schrijven zich uiteindelijk in voor een mbo-opleiding. Aanmelders die afkomstig zijn uit het vmbo zijn vaak nog jonger dan 18 jaar en dus leerplichtig. Voor hen is niet-inschrijven meestal geen optie. Dat geldt echter niet voor de vaak oudere aanmelders die zich aanmelden vanuit werk of die werkzoekend of herintredeer zijn. Bij hen leidt aanmelding vaker niet tot inschrijving.

Specifieke onderwijsloopbanen

Uit de eerste meting in dit onderzoek in 2019 bleek dat er bij beleidsmedewerkers en opleidingsmanagers in het mbo zorg bestaat over de toename in bepaalde 'risicovolle' overgangen in de onderwijsloopbaan. Met name worden genoemd de overstap van mbo-2 naar mbo-4 en in het bijzonder de overstap van vmbo-kader naar mbo-4. Ook in deze meting uiten opleidingsmanagers daarover weer hun zorgen. Zij zien meer problemen ontstaan nu steeds meer studenten, afkomstig van vmbo-kader, zich inschrijven voor een opleiding op mbo-niveau 4. Daarbij wordt ook het verband gelegd met het toelatingsrecht dat is ingevoerd: dat geeft studenten het recht op toelating en maakt het voor mbo-instellingen moeilijk om te voorkomen dat een student zich inschrijft bij wie men twijfelt over de slagingskans.

Feitelijk blijkt er inderdaad sprake van een sterke toename van de doorstroom van vmbo-kader naar mbo-4. Daarbij moet worden aangetekend dat de toename al was ingezet voordat het toelatingsrecht werd ingevoerd. Tussen 2016-2017 en 2020-2021 steeg de doorstroom naar mbo-4 van 38 naar 52 procent. Overigens is over de hele linie een groei van het aantal studenten op niveau 4 zichtbaar. Zo nam ook de doorstroom van niveau 2 naar niveau 4 toe en kiezen instromers van buiten het onderwijs ook vaker voor een niveau 4 opleiding.

Uit de cijfers blijkt niet eenduidig dat de toegenomen doorstroom vanuit vmbo-kader tot veel problemen leidt. Weliswaar steeg aanvankelijk het percentage voortijdig schoolverlaters onder deze groep, maar in 2019-2020 nam het percentage weer af. Het percentage voortijdig schoolverlaten ligt ruim onder de twee procent. Het aandeel vmbo-kader doorstromers dat in het eerste jaar van de opleiding wisselt, ligt hoger dan het gemiddelde voor mbo-niveau 4, namelijk 37 procent tegenover gemiddeld 23 procent. Daar staat tegenover dat de uitval (staken van de opleiding zonder te wisselen) lager ligt dan gemiddeld.

Voor de doorstroom van mbo-2 naar mbo-4 geldt een vergelijkbaar beeld. Procentueel verdubbelde de doorstroom tussen 2016-2017 en 2020-2021. In absolute aantallen nam de doorstroom echter niet toe. Omdat de studenten uit mbo-2 al een startkwalificatie hebben, is er geen sprake meer van mogelijk voortijdig schoolverlaten. Het percentage switch en uitval van deze groep ligt boven het gemiddelde van mbo-niveau 4. Maar ook hier geldt dat veruit de meeste doorstromers vanuit niveau 2, althans in het eerste jaar mbo, niet stoppen met hun opleiding.

Instromers van buiten het onderwijs die voor niveau 4 kiezen wisselen minder vaak (dan de gemiddelde niveau-4 student) van opleiding, maar vallen wel iets vaker uit in het eerste jaar.

3 Van aanmelding tot inschrijving – Beleid en praktijk onderwijsinstellingen

In dit hoofdstuk en in het volgende hoofdstuk gaan we in op het proces van aanmelding tot inschrijving. De uitkomsten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de enquêtes onder mbo-instellingen (centraal niveau, beleidsniveau) en de enquêtes onder mbo-opleidingsteams (opleidingsmanager). Ingegaan wordt op de metingen in de studiejaar 2019-2020 en 2020-2021. We nemen de meting in het meest recente studiejaar als uitgangspunt, maar maken waar mogelijk wel de vergelijking met de meting een studiejaar eerder.

In het volgende hoofdstuk staan de ervaringen van studenten met het proces van aanmelding en inschrijving centraal en presenteren we de uitkomsten van de enquête onder eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021.

3.1 Informatievoorziening door mbo-instellingen

In deze paragraaf gaan we in op de informatievoorziening en de bekendmaking van het toelatingsbeleid door mbo-instellingen. Het gaat om het beeld dat beleidsmedewerkers op centraal niveau en opleidingsmanagers op opleidingsniveau schetsen, ofwel het beeld van de informatieverstrekker. In het volgende hoofdstuk staan de ervaringen van de studenten, ofwel de informatieontvanger, centraal.

Allereerst is gevraagd of het toelatingsbeleid en de toelatingsprocedure van de onderwijsinstelling of opleiding voor 2020-2021 zijn gewijzigd ten opzichte van vorig studiejaar (2019-2020). In de enquête onder mbo-instellingen geeft 39 procent van de respondenten aan dat de onderwijsinstelling het toelatingsbeleid en de toelatingsprocedure voor 2020-2021 gewijzigd heeft ten opzichte van het studiejaar daarvoor (2019-2020), bij 61 procent van de instellingen is dit niet het geval. In de enquête onder mbo-opleidingsteams geeft 25 procent van de opleidingsmanagers aan dat er wijzigingen zijn geweest (bij 75 procent van de opleidingen zijn er geen wijzigingen doorgevoerd).

In de enquête, die een studiejaar eerder is afgenomen, gaven meer instellingen en opleidingen aan geen wijzigingen te hebben doorgevoerd ten opzichte van een jaar eerder. Dat betekent dat er in studiejaar 2020-2021 door meer instellingen en opleidingen wijzigingen zijn doorgevoerd in het toelatingsbeleid en de toelatingsprocedure dan een jaar eerder.

Veruit de meeste respondenten (zowel op beleidsniveau als op opleidingsniveau) geven aan dat de wijzigingen die in studiejaar 2020-2021 zijn doorgevoerd het gevolg waren van corona. De genoemde wijzigingen betreffen meer directe plaatsingen, minder intakegesprekken en -activiteiten, online of telefonische intakegesprekken en -activiteiten, uitval van of online/telefonische testen/toetsen/audities (bij aanvullende eisen), uiterste aanmeldingsdatum opgeschoven naar 1 mei (in plaats van 1 april). Veelal gaat het om praktische aanpassingen naar aanleiding van de coronamaatregelen. De kern van het beleid is over het algemeen niet gewijzigd.

De wetgeving bepaalt dat mbo-instellingen jaarlijks uiterlijk 1 februari hun toelatingsbeleid en -procedures voor het aankomend studiejaar operationaliseren en communiceren naar (potentiële)

studenten. Op grond van de enquêtes onder mbo-instellingen en mbo-opleidingsteams kan geconcludeerd worden dat de meeste tot alle opleidingen uiterlijk 1 februari 2020 hun toelatingsbeleid en -procedures bekend hebben gemaakt: 92 procent van de beleidsmedewerkers op centraal niveau geeft aan dat 'alle opleidingen' uiterlijk 1 februari hun beleid en procedures bekend hebben gemaakt, 8 procent van de beleidsmedewerkers geeft aan dat dit bij de 'meeste opleidingen' het geval is. Het beeld dat opleidingsmanagers schetsen komt hiermee overeen: 96 procent van de opleidingsmanagers geeft aan uiterlijk 1 februari beleid en procedures bekend te hebben gemaakt. Het studiejaar daarvoor waren de genoemde percentages vergelijkbaar.

Een meerderheid van de respondenten van zowel mbo-instellingen (56%) als mbo-opleidingsteams (66%) is van mening dat de datum van 1 februari goed past. De overige respondenten hebben een andere mening:

- 14 procent van de instellingen en 17 procent van de opleidingen vindt dat de uiterste datum van bekendmaking naar een eerder tijdstip moet;
- 6 procent van de instellingen en 2 procent van de opleidingen vindt dat de uiterste datum naar een later tijdstip moet;
- 3 procent van de instellingen en 12 procent van de opleidingen is van mening dat de datum van bekendmaking per opleiding flexibel moet zijn
- 22 procent van de instellingen en 2 procent van de opleidingen geeft aan er anders over te denken. Het merendeel van hen zou het logisch vinden de datum voor bekendmaking van het beleid en de procedures te koppelen aan de datum waarop studenten zich kunnen aanmelden.

Op 81 procent van de mbo-instellingen wordt de aanmelding van alle opleidingen op één datum opengesteld, bij de overige 19 procent is er variatie in de datum waarop de aanmelding van de opleidingen wordt opengesteld. Opvallend is dat op alle grote ROC's (met 10.000 of meer studenten) en op alle AOC's de aanmelding van alle opleidingen op één datum wordt opengesteld. Van de kleine ROC's (met minder dan 10.000 studenten) geeft de helft aan dat er (tussen opleidingen) variatie is in de datum van openstelling. Opgemerkt moet worden dat het wel gaat om een klein aantal mbo-instellingen.

Aan de opleidingsmanagers is gevraagd vanaf welke datum studenten zich konden aanmelden voor hun opleiding (start studiejaar 2020-2021). De meest genoemde data zijn 1 oktober en 1 november; 69 procent van de opleidingsteams stelt de aanmeldingen open in oktober/november. De volgende tabel geeft een overzicht van de maanden waartoe de genoemde aanmelddata behoren.

Tabel 3.1 – Vanaf welke datum konden studenten zich aanmelden voor uw opleiding (start studiejaar 2020-2021)?

Datum genoemd in maand ...	Percentage mbo-opleidingsteams
Augustus	3
September	4
Oktober	29
November	40
December	5
Januari	12
Februari	4
Maart	1
April	0
Mei	3
Juni	0
Juli	0

(Percentages, N=129, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

In het vorige hoofdstuk is beschreven in welke periode aankomend studenten zich aanmelden. Hoewel de meeste opleidingen de aanmelding openstellen in oktober/november, melden de meeste studenten zich later aan. Zichtbaar werd eveneens dat sinds het invoeringsjaar van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht meer studenten zich vroegtijdig aanmelden (uiterlijk op 1 april voorgaande aan het nieuwe studiejaar) en dat dit patroon vrij stabiel is tot op heden. In studiejaar 2020-2021 is er wel een lichte daling zichtbaar vergeleken met het studiejaar daarvoor, hetgeen vermoedelijk verband houdt met corona.

Uit de enquête komt naar voren dat het merendeel van de opleidingsmanagers geen verschil *ervaart* in de periode waarin de meeste aankomend studenten zich aanmelden. Ruim driekwart van de opleidingsmanagers (68%) heeft het idee dat de periode van aanmelding vanwege corona niet anders is dan voorgaande jaren, 28 procent denkt dat dit gemiddeld later is dan voorgaande jaren en 5 procent dat dit vroeger is.

Een derde van de opleidingsmanagers (33%), die benoemen dat de periode van aanmelden anders is vanwege corona, geeft aan dat dit tot knelpunten heeft geleid (het gaat om 11% van het totaal aantal opleidingsmanagers). Het gaat vooral om organisatorische knelpunten: te laat overzicht van aantal studenten (groeps grootte), formatie nog niet op orde, te weinig tijd om alle (intensieve) intakes af te ronden, te weinig tijd voor roosters en planning.

3.2 Intake

Bijna drie kwart (73%) van de mbo-instellingen geeft aan dat hun onderwijsinstelling in 2020-2021 voor *alle* opleidingen een vorm van verplichte intake/kennismaking had voor aankomend studenten (12 procent bij de meeste opleidingen, 12 procent bij enkele opleidingen en 3 procent (N=1) bij geen enkele opleiding). Van de eerstejaars studenten (studiejaar 2020-2021) geeft 63 procent aan dat hun opleiding een verplichte intake of kennismakingsactiviteit had (zie volgende hoofdstuk over de ervaringen van studenten).

Bijna alle instellingen (94%) geven aan dat de verplichte intake/kennismaking in 2020-2021 gold voor *alle* aankomend studenten van deze opleidingen (6 procent alleen voor specifieke groepen). Het beeld dat de opleidingen schetsen is vergelijkbaar: 87 procent van de opleidingen geeft aan dat er voor alle aankomend studenten een vorm van verplichte intake/kennismaking is, 4 procent van de opleidingen heeft alleen een verplichte intake voor specifieke groepen (bijv. voor directe vmbo-doorstromers basis en kader, studenten afkomstig uit het praktijkonderwijs of vso, voor studenten van wie het overdrachtdossier hiertoe aanleiding geeft) en 8 procent van de opleidingen geeft aan geen verplichte intake te hebben.

Opvallend is dat bij een klein aantal instellingen en opleidingen een tegenstrijdigheid te zien is in de antwoorden: waar vier instellingen aangeven dat zij in 2020-2021 voor alle opleidingen en voor alle aankomend studenten een vorm van verplichte intake/kennismaking hadden, geven enkele opleidingen van diezelfde instellingen aan dat er voor hun opleiding in 2020-2021 geen verplichte intake/kennismaking was. Het tegenovergestelde komt ook voor, waarbij de instelling aangeeft dat er voor geen enkele opleiding een verplichte intake/kennismaking is terwijl opleidingen van dezelfde instelling aangeven dat er wel een verplichte intake is voor alle aankomend studenten of voor specifieke groepen. Het gaat zoals gezegd echter om een klein aantal instellingen (N=5) en opleidingen (N=8). Bij het merendeel van de instellingen en opleidingen komen de antwoorden overeen.

Geen verplichte intake

Aan opleidingsmanagers, die aangaven voor hun opleiding (in 2020-2021) geen verplichte intake/kennismaking te hebben laten plaatsvinden, is gevraagd wat de redenen daarvan zijn. Redenen die zij noemen: 'niet verplicht, want toch altijd plaatsing/toelating' (bij voldoen aan instroomeisen), tijdgebrek, capaciteitsproblemen, corona.

Tevens is gevraagd hoe de opleidingen (opleidingsmanagers) – als zij geen verplichte intake/kennismaking hebben – zicht krijgen op de verwachtingen en ondersteuningsbehoefte van de aankomend studenten. Geantwoord wordt dat hiervan een beeld wordt verkregen door middel van het digitaal doorstroomdossier, de AMN-talentscan en/of via kennismakingsactiviteiten – die wellicht niet verplicht zijn, maar waar wel (vrijwel) alle studenten aan deelnemen – voorafgaand aan of bij de start van het studiejaar.

Wel verplichte intake

Aan opleidingsmanagers, die aangaven voor hun opleiding (in 2020-2021) wel een verplichte intake/kennismaking te hebben laten plaatsvinden (voor alle aankomend studenten of voor specifieke groepen), is gevraagd in hoeverre studenten – voor wie een verplichte intake/kennismaking geldt – ook daadwerkelijk naar de intake/kennismaking toe komen: 89 procent van de opleidingen geeft aan dat (vrijwel) alle studenten, voor wie een verplichte intake/kennismaking geldt, ook daadwerkelijk naar de intake/kennismaking komen (zelfs *alle* AOC's en vakinstellingen zeggen dat (vrijwel) alle studenten naar de verplichte intake komen). Op bijna alle overige mbo-instellingen komt meer dan de helft van de studenten naar de verplichte intake.

Het beeld dat een overgrote meerderheid van de studenten ook daadwerkelijk meedoet aan de intake-/kennismakingsactiviteiten komt ook naar voren uit de enquête die is afgenomen bij eerstejaars mbo-studenten: 94 procent van de studenten, die te maken hadden met een verplichte of vrijwillige intake, hebben daar aan meegedaan (zie volgende hoofdstuk).

Bij bijna drie kwart (73%, N=79) van de opleidingen heeft het (na herhaalde oproep) niet deelnemen aan de verplichte intake/kennismaking gevolgen voor de inschrijving van de student. Gevraagd is wat die gevolgen dan zijn. Over het algemeen wordt aangegeven dat de student herhaaldelijk benaderd wordt en dat herhaaldelijk geprobeerd wordt om contact te krijgen en/of een nieuwe afspraak te maken. Contact met de student is volgens de opleidingen belangrijk om de informatie te verzamelen die nodig is om de inschrijving definitief te kunnen maken en om de student goed te kunnen adviseren over de studiekeuze. Meer dan twee derde (N=54) van de opleidingsmanagers (die zeggen dat het niet deelnemen aan de verplichte intake activiteiten gevolgen heeft) geeft expliciet aan dat als studenten na herhaalde oproep nog steeds niet deelnemen aan de verplichte intake, de inschrijving niet definitief gemaakt wordt en de student dus niet geplaatst, niet toegelaten wordt. De overige opleidingsmanagers geven enkel aan dat er opnieuw contact wordt gezocht (zonder aan te geven wat er gebeurt als dat ook niet lukt), dat de student een negatief advies krijgt of dat de student wordt aangenomen onder voorbehoud.

Een deel (N=54) van de opleidingsmanagers geeft aan dat het (na herhaalde oproep) niet deelnemen aan de verplichte intake ertoe kan leiden dat de student niet toegelaten wordt tot de opleiding.

Procedure intake/kennismaking

Bij veruit de meeste mbo-instellingen bestaat de gangbare procedure na aanmelding in ieder geval uit een kennismaking en uit contact met (sommige) aankomend studenten over een ondersteuningsbehoefte of andere bijzonderheden (zie onderstaande tabel).

Tabel 3.3 – Welke van onderstaande elementen vormden de gangbare procedure voor intake/kennismaking voor studenten na aanmelding op uw mbo-instelling/opleiding? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2019-2020		Studiejaar 2020-2021	
	Instellingsniveau	Opleidingsniveau	Instellingsniveau	Opleidingsniveau
Aankomend studenten worden uitgenodigd voor een kennismaking	89	82	82	85
Aankomend studenten worden wegwijs gemaakt op de mbo-instelling/opleiding	50	47	39	49
Er wordt met een gesprek of vorm van toetsing nagegaan of de studiekeuze de juiste is (motivatie, geschiktheid etc.)	67	74	55	73
Met sommige aankomend studenten is contact over een ondersteuningsbehoefte of andere bijzonderheden	92	78	88	80
Anders	8	8	15	6
Er is alleen een administratieve procedure van aanmelden	8	2	0	3

(Percentages, N=36, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=181, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2019-2020 – N=33, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=119, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

De tabel laat zien dat circa drie kwart van de opleidingsmanagers (zowel studiejaar 2019-2020 als 2020-2021) aangeeft dat met een gesprek of vorm van toetsing (meestal AMN-talentscan, soms Startmeter) wordt nagegaan of de studiekeuze de juiste is. Bij de meeste opleidingen gaat het om een gesprek in combinatie met een toets/test (49%) of om alleen een gesprek (41%).

Circa negen op de tien (88%) opleidingsmanagers heeft voor studiejaar 2020-2021 één of meer instromers bij hun opleidingen het (gevraagde of ongevraagde) advies gegeven om een andere opleiding te zoeken.

De mate waarin het advies om een andere opleiding te zoeken is opgevolgd en de instromende student daadwerkelijk een andere opleiding heeft gekozen verschilt per opleiding (zie onderstaande tabel). Bijna de helft van de opleidingsmanagers geeft aan dat in (vrijwel) alle gevallen het advies door de instromende student wordt opgevolgd. In het volgende hoofdstuk, waarin de ervaringen van de studenten centraal staan, wordt nader ingegaan op de groep studenten die niet is toegelaten of wél is toegelaten, maar het advies kreeg om niet met de opleiding te starten.

Tabel 3.4 – Hoe vaak is het advies om een andere opleiding te zoeken opgevolgd en heeft de instromende student daadwerkelijk een andere opleiding gekozen (voor studiejaar 2020-2021)?

	Percentage mbo-opleidingsteams
In (vrijwel) alle gevallen	49
In meer dan de helft van de gevallen	15
In een kwart tot de helft van de gevallen	7
In minder dan een kwart van de gevallen	8
In geen of een enkel geval	9
Weet ik niet	13

(Percentages, N=105, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

Aan opleidingsmanagers is gevraagd of er vanwege corona zaken anders zijn gelopen in de procedures/het proces rondom intake/kennismaking: 67 procent van de instellingen en 55 procent van de opleidingen geeft aan dat dit het geval is. Zoals ook eerder al genoemd, hebben intake-/kennismakingsactiviteiten online of telefonisch plaatsgevonden of zijn (sommige) intake-/kennismakingsactiviteiten helemaal komen te vervallen.

3.3 Studiekeuzeadvies

Onderdeel van de wet Toelatingsrecht vormt het recht op een studiekeuzeadvies voor studenten die zich uiterlijk op 1 april/mei hebben aangemeld en hebben deelgenomen aan eventueel verplichte intake-activiteiten. In de enquête op instellings- en opleidingsniveau is gevraagd hoe het wettelijk recht op een studiekeuzeadvies op de instelling/opleiding is vormgegeven. De volgende tabel geeft een overzicht.

Tabel 3.5 – Hoe is het wettelijk recht op een studiekeuzeadvies op uw instelling/opleiding vormgegeven? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2020-2021	
	Instellingsniveau	Opleidingsniveau
Alle studenten krijgen tijdens of na hun intake/kennismaking een studiekeuzeadvies	49	45
Studenten kunnen individueel een studiekeuzeadvies aanvragen voorafgaand aan de intake/kennismaking	24	25
Studenten kunnen individueel een studiekeuzeadvies aanvragen tijdens of na de intake/kennismaking	52	48

(Percentages, N=33, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=122, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

Bij bijna de helft van de instellingen/opleidingen krijgen alle studenten tijdens of na hun kennismaking een studiekeuzeadvies.

Meer dan de helft (55%) van de instellingen geeft aan dat de vorm van de studiekeuzeadviezen centraal bepaald is en dat dit voor de hele onderwijsinstelling gebeurt op dezelfde wijze. Bij 24 procent van de instellingen kan de opleiding de vorm zelf bepalen en bij 21 procent van de instellingen is de vorm deels centraal bepaald en deels door de opleidingen bepaald.

Aan de beleidsmedewerkers op centraal niveau en de opleidingsmanagers is gevraagd hoeveel aankomend studenten een beroep hebben gedaan op het wettelijk recht op een studiekeuzeadvies. De volgende tabel geeft een overzicht.

Tabel 3.6 – Hoeveel aankomend studenten hebben een beroep gedaan op dat recht?

	Studiejaar 2019-2020		Studiejaar 2020-2021	
	Instellingsniveau	Opleidingsniveau	Instellingsniveau	Opleidingsniveau
Geen studenten	11	32	5	25
Enkele studenten	28	35	32	46
Minder dan een kwart van de studenten	19	3	32	3
Een kwart tot de helft van de studenten	0	2	0	1
Meer dan de helft van de studenten	3	1	0	0
(Vrijwel) alle studenten	8	6	5	0
Weet ik niet	31	22	26	25

(Percentages, N=36, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=181, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2019-2020 – N=19, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=169, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

De tabel laat zien dat weinig studenten expliciet een beroep doen op hun recht op een studiekeuzeadvies. Het beeld dat instellingen geven, is iets 'rooskleuriger' dan het beeld dat opleidingen geven. Circa 70 procent van de opleidingen (zowel 2019-2020 als 2020-2021) geeft aan dat geen tot enkele studenten een beroep doen op hun recht op een studieadvies, bij de instellingen gaat het om bijna 40 procent. Op instellingsniveau schatten respondenten blijkbaar in dat (iets) meer

studenten een beroep doen op het recht op een studiekeuzeadvies dan de respondenten op opleidingsniveau feitelijk zien. Opgemerkt moet worden dat als op een instelling *alle* studenten tijdens of na hun intake/kennismaking een studiekeuzeadvies krijgen er voor een individuele student vanzelfsprekend ook geen behoefte/noodzaak is om expliciet een beroep te doen op het recht op een studiekeuzeadvies. Van de eerstejaars studenten (studiejaar 2020-2021), die de enquête over aanmelding en inschrijving hebben ingevuld, geeft ruim een derde (35%) aan een studiekeuzeadvies te hebben gehad.

Aan de beleidsmedewerkers op centraal niveau is tevens gevraagd hoe informatie over de mogelijkheid om een studiekeuzeadvies te krijgen bekend werd gemaakt aan studenten. De volgende tabel biedt een overzicht.

Tabel 3.7 – Hoe werd informatie over de mogelijkheid om een studiekeuzeadvies te krijgen bekend gemaakt aan studenten? (Meer antwoorden mogelijk)

	Studiejaar 2019-2020		Studiejaar 2020-2021	
	Instellingsniveau	Opleidingsniveau	Instellingsniveau	Opleidingsniveau
Op de website	72	52	89	73
In schriftelijk voorlichtingsmateriaal*	n.v.t.	n.v.t.	39	29
Op open dagen*	n.v.t.	n.v.t.	56	56
In een brief/e-mail aan de aangemelde student	50	30	33	29
Via de toeleverende vmbo-scholen	31	20	44	27
Anders	22	16	11	17
Weet ik niet	0	23	5	30

(Percentages, N=36, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=180, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2019-2020 – N=18, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=48, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

* In de enquête studiejaar 2019-2020 behoorden 'In schriftelijk voorlichtingsmateriaal' en 'Op open dagen' niet tot de vaste antwoordmogelijkheden.

Voor studiejaar 2020-2021 maakte een overgrote meerderheid van de instellingen en opleidingen informatie over de mogelijkheid om een studiekeuzeadvies te krijgen bekend op de website; 89 procent van de instellingen en 73 procent van de opleidingen geeft aan deze informatie te delen op de website. Voor studiejaar 2019-2020 ging het nog om 72 procent van de instellingen en 52 procent van de opleidingen. Dat betekent dat in het meest recente studiejaar meer scholen informatie bieden over het studiekeuzeadvies.

Ruim de helft van de instellingen en opleidingen gebruikt (ook) de open dagen om informatie bekend te maken over de mogelijkheid om een studieadvies te krijgen. Andere genoemde mogelijkheden om informatie over het studiekeuzeadvies te delen, is tijdens de intake-/kennismakingsgesprekken en andere intake-/kennismakingsactiviteiten.

Hoewel er door de kleine aantallen geen harde conclusies zijn te trekken, lijkt het erop dat een wat meer 'actieve bekendmaking' over de mogelijkheid tot een studiekeuzeadvies (bijv. op open dagen) ertoe leidt dat meer studenten een beroep doen op hun recht op een studiekeuzeadvies.

In het volgende hoofdstuk, waarin de ervaringen van de studenten worden beschreven, komt naar voren dat – ondanks de verschillende bronnen die de instellingen/opleidingen gebruiken om informatie te bieden over het studiekeuzeadvies – 'slechts' 41 procent van de eerstejaars studenten

wist dat zij een studiekeuzeadvies konden krijgen (in de vorige meting ging het om 47% van de studenten).

Hoe ziet het studiekeuzeadvies eruit op de opleiding? De meeste opleidingen geven aan 'aanmelders' een studiekeuzeadvies te geven op basis van een test/onderzoek (AMN-talentscan, studie-/beroepskeuzetest, e.d.) en een gesprek met de student (en eventueel ouders). Hier worden meestal adviseurs/begeleiders/deskundigen van het 'studieloopbaanpunt' van de mbo-instelling bij betrokken.

Bijna alle instellingen (95%) en een overgrote meerderheid van de opleidingen (87%) geeft aan dat corona geen rol heeft gespeeld bij het aantal verzoeken om een studiekeuzeadvies (7 procent van de opleidingen geeft aan dat door corona het aantal verzoeken hoger was dan vorig jaar en 7 procent dat het aantal verzoeken lager was).

Vanwege corona zijn er wel in meer instellingen/opleidingen zaken anders gelopen in de procedures/het proces rondom studiekeuzeadvies: 42 procent van de instellingen en 28 procent van de opleidingen geeft aan dat corona hier invloed op heeft gehad. Merendeels wordt aangegeven dat gesprekken (in plaats van op locatie) online of telefonisch zijn gevoerd. Sommige instellingen/opleidingen geven aan dat testen/onderzoeken online zijn uitgevoerd of niet zijn uitgevoerd.

3.4 Toelating

Vanaf 1 augustus 2017 is de wet 'Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het mbo' in werking getreden.¹⁷ Een meerderheid van de instellingen (54%) en 40 procent van de opleidingen ervaart in (de aanloop naar) studiejaar 2020-2021 knelpunten die te maken hebben met onduidelijkheden bij medewerkers (intakers, docenten) ten aanzien van de uitvoering van het toelatingsrecht.

In de enquête onder mbo-instellingen en mbo-opleidingsteams is gevraagd of de onderwijsinstelling respectievelijk opleiding, vanwege het toelatingsrecht, studenten in studiejaar 2020-2021 heeft toegelaten die zonder de wet Toelatingsrecht niet toegelaten zouden worden. Circa de helft van de instellingen en een derde van de mbo-opleidingen heeft vanwege het toelatingsrecht studenten in studiejaar 2020-2021 toegelaten, die zonder de wet Toelatingsrecht niet toegelaten zouden worden (tabel 3.8).

In vergelijking met het voorgaande jaar geven meer mbo-instellingen aan in studiejaar 2020-2021 studenten te hebben toegelaten die zonder de wet niet toegelaten zouden worden, bij de mbo-opleidingen is het andersom.

17 *Stb.* 2016, 362; inwtr. *Stb.* 2017, 27. De inwerkingtreding is gefaseerd verlopen, zodanig dat de nieuwe bepalingen van toepassing zijn op de instroom van studenten voor het studiejaar 2018-2019. De nieuwe bepalingen met betrekking tot het bindend studieadvies zijn in werking getreden per 1 augustus 2018.

Tabel 3.8 – Heeft uw onderwijsinstelling/opleiding studenten toegelaten, die zonder de wet Toelatingsrecht niet toegelaten zouden worden?

	Studiejaar 2019-2020		Studiejaar 2020-2021	
	Instellingsniveau	Opleidingsniveau	Instellingsniveau	Opleidingsniveau
Ja, studenten toegelaten die zonder de wet niet toegelaten zouden worden	31	43	49	33
Nee, geen studenten toegelaten die zonder de wet niet toegelaten zouden worden	69	57	52	67

(Percentages, N=35, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=175, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2019-2020 – N=33, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=123, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

De meest genoemde redenen waarom deze studenten zonder de wet Toelatingsrecht niet zouden zijn toegelaten, betreffen: onvoldoende capaciteiten, geen diploma vooropleiding, te laag niveau vooropleiding (specifiek benoemd doorstroom mbo niveau 2 naar mbo niveau 4), niveau mbo-opleiding niet passend bij (niveau) student, gebrek aan motivatie, te grote problematiek om passend te kunnen begeleiding, onvoldoende toekomstperspectief in het beroep, onjuist/onvoldoende beeld van de opleiding en/of het beroep.

Eerder onderzoek in het kader van de monitoring (casestudies en enquêtes) wees uit dat de zorgen bij instellingen rondom het toelatingsrecht zich toespitsen op een aantal specifieke doelgroepen. Het betreft groepen studenten die formeel recht op toelating hebben, maar waarvan men zich afvraagt of toelating wel in het belang van de student is. Het ging onder andere om de doorstromers van entree naar mbo-niveau 2, de doorstromers van mbo-niveau 2 naar mbo-niveau 4 en de instromers vanuit vmbo-kader naar mbo niveau 4. In de enquête onder beleidsmedewerkers op centraal niveau van de mbo-instelling is gevraagd of deze doorstroom is toegenomen sinds de invoering van het toelatingsrecht.

Een meerderheid van de instellingen geeft aan dat de doorstroom van entree naar mbo-niveau 2 (studiejaar 2020-2021) enigszins (49%) of veel (9%) is toegenomen sinds de invoering van het toelatingsrecht. In de enquête, die het studiejaar daarvoor is afgenomen, gaf 41 procent aan dat de doorstroom van entree naar niveau 2 enigszins is toegenomen (en 59% dat de doorstroom entree – niveau 2 niet is toegenomen).

Bijna twee derde (63%) van de respondenten (instellingen), die een toename zien in de doorstroom entree – mbo niveau 2, geeft aan dat als gevolg daarvan knelpunten ontstaan (dit percentage is lager dan in de vorige meting). Knelpunten die genoemd worden, richten zich met name op het taalniveau van studenten met een anderstalige achtergrond (onvoldoende taalvaardigheid, niet kunnen voldoen aan taaleisen e.d.).

Ook wat betreft de doorstroom van mbo-niveau 2 naar mbo-niveau 4 en de instroom vanuit vmbo-kader naar mbo-niveau 4 geven, in vergelijking tot de vorige meting, meer respondenten aan dat deze enigszins tot veel is toegenomen. Van de respondenten die een toename zien, geven respectievelijk 78 procent (doorstroom mbo-niveau 2 –niveau 4) en 57 procent (instroom vanuit vmbo-k naar niveau 4) aan dat als gevolg daarvan knelpunten ontstaan. Het percentage respondenten dat knelpunten ervaart van de genoemde doorstroommogelijkheden is wel lager dan in de vorige meting.

Knelpunten die genoemd worden: stap is te groot, te groot niveauverschil, hoge(re) eisen in niveau 4 (qua zelfstandigheid, tempo, planning, studievaardigheden, etc.). Als gevolg van deze knelpunten is volgens de beleidsmedewerkers de kans op uitval groter. In het vorige hoofdstuk komt echter naar voren dat de doorstroom van vmbo-k naar niveau 4 en de doorstroom van mbo-2 naar mbo-4 in veruit de meeste gevallen niet tot problemen leidt in de vervolgoopbaan.

Tabel 3.9 – Toename doorstroom sinds de invoering van het toelatingsrecht?

	Studiejaar 2019-2020			Studiejaar 2020-2021		
	Niet toegenomen	Enigszins toegenomen	Veel toegenomen	Niet toegenomen	Enigszins toegenomen	Veel toegenomen
Doorstroom entree – niveau 2	59	41	0	42	49	9
Doorstroom niveau 2 – niveau 4	50	38	12	46	46	9
Instream vanuit vmbo-k naar niveau 4	41	47	12	36	55	9

(Percentages, N=34, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen, meting 2019-2020; N=33, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

3.5 Klachten

In de beide enquêtes, op instellings- en opleidingsniveau, is gevraagd of beleid en procedures gebaseerd op de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht mbo tot incidenten of klachten van (aankomend) studenten hebben geleid. Dit blijkt niet of bij uitzondering voor te komen. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat veel respondenten aangeven dat zij de vraag niet kunnen beantwoorden (zeker als het gaat om studiejaar 2020-2021).

Tabel 3.10 – Zijn er naar aanleiding van beleid en procedures die gebaseerd zijn op de wet VATmbo in (tot nu toe) incidenten of klachten van (aankomend) studenten geweest?

	Studiejaar 2019-2020		Studiejaar 2020-2021	
	Instellingsniveau	Opleidingsniveau	Instellingsniveau	Opleidingsniveau
Ja, dat is regelmatig voorgekomen	0	2	0	0
Ja, dit is bij uitzondering voorgekomen	50	11	19	6
Nee, dit is niet voorgekomen	18	61	28	45
Het is mij niet bekend of dit is voorgekomen	32	26	53	49

(Percentages, N=34, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=175, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2019-2020 – N=32, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=118, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020-2021)

Alle mbo-instellingen (studiejaar 2020-2021) geven aan een onafhankelijke (geschillen)commissie te hebben waar studenten terecht kunnen als ze bezwaar willen maken tegen een beslissing. Gevraagd naar de aard van de klachten of incidenten in 2020-2021 wordt enkele keren benoemd dat de klacht of het incident te maken had met een verschil van mening over de haalbaarheid of geschiktheid van de opleiding voor de student, onvrede over het studiekeuzeadvies, e.d. Opvallend is dat de beleidsmedewerkers en opleidingsmanagers over het studiejaar 2019-2020 veel

vaker klachten benoemen die te maken hebben met het (negatief) bindend studieadvies (niet eens met negatief bindend studieadvies, onduidelijkheid over procedure bindend studieadvies). In hoofdstuk 6 en 7 gaan we specifiek in op het beleid en de praktijk van het bindend studieadvies op de mbo-instellingen en de ervaringen van de studenten met het BSA.

3.6 Samenvatting

Wijzigingen in toelatingsbeleid/-procedure als gevolg van corona

Een kwart van de opleidingsmanagers en 39 procent van de beleidsmedewerkers op centraal niveau geeft aan dat het toelatingsbeleid en de toelatingsprocedure van de opleiding/instelling voor 2020-2021 is gewijzigd ten opzichte van vorig studiejaar (2019-2020). Toen deze vraag werd gesteld in de vorige meting waren de genoemde percentages lager; dat betekent dat er in studiejaar 2020-2021 door meer instellingen en opleidingen wijzigingen zijn doorgevoerd in het beleid en de procedure dan een jaar eerder. De meest genoemde redenen hiervoor hebben te maken met corona (onder andere meer directe plaatsingen, minder intakeactiviteiten, online/telefonische intakegesprekken, uiterste aanmeldingsdatum opgeschoven naar 1 mei). Veelal gaat het om praktische aanpassingen naar aanleiding van de coronamaatregelen. De kern van het beleid is over het algemeen niet gewijzigd.

Meeste opleidingen hebben uiterlijk 1 februari 2020 toelatingsbeleid en -procedures bekend gemaakt

De wetgeving bepaalt dat mbo-instellingen jaarlijks uiterlijk 1 februari hun toelatingsbeleid en -procedures voor het aankomend studiejaar operationaliseren en communiceren naar (potentiële) studenten. Hier blijken de instellingen merendeels aan te voldoen: 92 procent van de beleidsmedewerkers op centraal niveau geeft aan dat 'alle opleidingen' uiterlijk 1 februari hun beleid en procedures bekend hebben gemaakt, 8 procent van de beleidsmedewerkers geeft aan dat dit bij de 'meeste opleidingen' het geval is. Het beeld dat opleidingsmanagers schetsen komt hiermee overeen: 96 procent van de opleidingsmanagers heeft uiterlijk 1 februari beleid en procedures bekend gemaakt.

Openstelling aanmeldingen

Op 81 procent van de mbo-instellingen wordt de aanmelding van alle opleidingen op één datum opengesteld, bij de overige 19 procent is er variatie in de datum waarop de aanmelding van de opleidingen wordt opengesteld. De door opleidingsmanagers meest genoemde data voor openstelling van de aanmelding zijn 1 oktober en 1 november. In hoofdstuk 2 kwam naar voren dat de meeste studenten zich later aanmelden dan oktober/november. In hetzelfde hoofdstuk werd zichtbaar dat sinds het invoeringsjaar van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht meer studenten zich vroegtijdig aanmelden (uiterlijk op 1 april voorgaande aan het nieuwe studiejaar) en dat dit patroon vrij stabiel is tot op heden. In studiejaar 2020-2021 is er wel een lichte daling zichtbaar vergeleken met het studiejaar daarvoor, hetgeen vermoedelijk verband houdt met corona. Later aanmelden leidt volgens de opleidingsmanagers in sommige gevallen tot (organisatorische) knelpunten.

Merendeel opleidingen heeft verplichte intake en merendeel studenten neemt deel aan intake

Van de opleidingsmanagers geeft 87 procent aan dat er voor *alle* aankomend studenten een vorm van verplichte intake/kennismaking is, 4 procent van de opleidingen heeft alleen een verplichte intake voor specifieke groepen (bijv. voor directe vmbo-doorstromers basis en kader, studenten

afkomstig uit het praktijkonderwijs of vso, voor studenten van wie het overdrachtdossier hiertoe aanleiding geeft) en 8 procent van de opleidingen heeft geen verplichte intake. Een overgrote meerderheid van de studenten doet volgens de opleidingsmanagers ook daadwerkelijk mee aan de (verplichte en niet-verplichte) intakeactiviteiten. Dit beeld komt ook naar voren in de enquête onder eerstejaars mbo-studenten.

Procedure intake/kennismaking

Bij veruit de meeste mbo-instellingen bestaat de gangbare procedure na aanmelding in ieder geval uit een kennismaking en uit contact met (sommige) aankomend studenten over een ondersteuningsbehoefte of andere bijzonderheden. Circa drie kwart van de opleidingsmanagers geeft aan dat met een gesprek of vorm van toetsing (meestal AMN-talentscan, soms Startmeter) wordt nagegaan of de studiekeuze de juiste is.

Circa negen op de tien (88%) opleidingsmanagers heeft voor studiejaar 2020-2021 één of meer instromers bij hun opleidingen het (gevraagde of ongevraagde) advies gegeven om een andere opleiding te zoeken.

De mate waarin het advies om een andere opleiding te zoeken is opgevolgd en de instromende student daadwerkelijk een andere opleiding heeft gekozen verschilt per opleiding. Volgens bijna de helft van de opleidingsmanagers is het advies in (vrijwel) alle gevallen door de instromende student opgevolgd.

Weinig studenten doen expliciet een beroep op hun recht op een studiekeuzeadvies.

Onderdeel van de wet Toelatingsrecht vormt het recht op een studiekeuzeadvies voor studenten die zich uiterlijk op 1 april/mei hebben aangemeld en hebben deelgenomen aan eventueel verplichte intake-activiteiten. Circa 70 procent van de opleidingsmanagers geeft aan dat geen tot enkele studenten een beroep doen op hun recht op een studieadvies (circa een kwart van de opleidingsmanagers weet niet hoeveel aankomend studenten een beroep hebben gedaan op dat recht). Van de eerstejaars studenten (studiejaar 2020-2021), die de enquête over aanmelding en inschrijving hebben ingevuld, geeft ruim een derde (35%) aan een studiekeuzeadvies te hebben gehad.

Ten opzichte van de vorige meting bieden meer scholen informatie over het studiekeuzeadvies

Voor studiejaar 2020-2021 maakte een overgrote meerderheid van de instellingen en opleidingen informatie over de mogelijkheid om een studiekeuzeadvies te krijgen bekend op de website; 89 procent van de instellingen en 73 procent van de opleidingen deelt deze informatie op de website. Voor studiejaar 2019-2020 ging het nog om 72 procent van de instellingen en 52 procent van de opleidingen.

Ruim de helft van de instellingen en opleidingen gebruikt (ook) de open dagen om informatie bekend te maken over de mogelijkheid om een studieadvies te krijgen.

De meeste opleidingen geven aan 'aanmelders' een studiekeuzeadvies te geven op basis van een test/onderzoek (AMN-talentscan, studie-/beroepskeuzetest, e.d.) en een gesprek met de student (en eventueel ouders). Hier worden meestal adviseurs/begeleiders/deskundigen van het 'studieloopbaanpunt' van de mbo-instelling bij betrokken.

Uit de enquête onder eerstejaars mbo-studenten komt naar voren dat 'slechts' 41 procent van de studenten wist dat zij een studiekeuzeadvies konden krijgen (in de vorige meting ging het om 47% van de studenten) .

Bij helft mbo-instellingen meer studenten toegelaten vanwege het toelatingsrecht

Circa de helft van de mbo-instellingen en een derde van de mbo-opleidingen heeft vanwege het toelatingsrecht studenten in studiejaar 2020-2021 toegelaten, die zonder de wet Toelatingsrecht niet toegelaten zouden worden.

Uit eerder metingen bleken de zorgen bij instellingen rondom het toelatingsrecht zich toe te spitsen op specifieke doelgroepen/situaties; groepen studenten die formeel recht op toelating hebben, maar waarvan men zich afvraagt of toelating wel in het belang van de student is. Denk aan de doorstromers entree naar mbo-niveau 2, mbo-niveau 2 naar mbo-niveau 4 en instromers vmbo-kader naar mbo-niveau 4. De enquête onder beleidsmedewerkers op centraal niveau laat zien dat ten opzichte van de vorige meting – in de beleving van de respondenten – vooral de doorstroom entree naar niveau 2 is toegenomen. Bijna twee derde (63%) van de beleidsmedewerkers, die daar een toename zien, geeft aan dat als gevolg daarvan knelpunten ontstaan (bijv. onvoldoende taalvaardigheid, niet kunnen voldoen aan taaleisen, e.d.).

Ook wat betreft de doorstroom van mbo-niveau 2 naar mbo-niveau 4 en de instroom vanuit vmbo-kader naar mbo-niveau 4 geven, in vergelijking tot de vorige meting, meer respondenten aan dat deze enigszins tot veel is toegenomen. Van de respondenten die een toename zien, geven respectievelijk 78 procent (doorstroom mbo-niveau 2 –niveau 4) en 57 procent (instroom vanuit vmbo-k naar niveau 4) aan dat als gevolg daarvan knelpunten ontstaan (bijv. stap is te groot, te groot niveauverschil, hoge(re) eisen in niveau 4 (qua zelfstandigheid, tempo, planning, studievaardigheden, etc.). Als gevolg van deze knelpunten is volgens de beleidsmedewerkers de kans op uitval groter. In het vorige hoofdstuk komt echter naar voren dat de doorstroom van vmbo-k naar niveau 4 en de doorstroom van mbo-2 naar mbo-4 in veruit de meeste gevallen niet tot problemen leidt in de vervolloopbaan.

4 Van aanmelding tot inschrijving – Ervaringen van studenten

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op het proces van aanmelding tot inschrijving, gebaseerd op de uitkomsten van de enquêtes onder mbo-instellingen (centraal niveau, beleidsniveau) en de enquêtes onder mbo-opleidingsteams (opleidingsmanagers). In dit hoofdstuk staan de ervaringen van studenten met het proces van aanmelding en inschrijving centraal en presenteren we de uitkomsten van de enquête onder eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021.

4.1 Voorgaande opleiding/situatie

Om een beeld te krijgen van de achtergrond van de eerstejaars studenten is gevraagd wat de studenten deden voordat zij aan de mbo-opleiding begonnen. Circa de helft van de eerstejaars mbo-studenten is afkomstig uit het voortgezet (speciaal) onderwijs, merendeels vmbo. Ruim een kwart van de studenten volgde in het voorafgaande studiejaar een mbo-opleiding; van deze studenten volgde 48 procent een andere mbo-opleiding op dezelfde school en 45 procent een andere mbo-opleiding op een andere school (de overige 7 procent volgde dezelfde opleiding op een andere school).

Tabel 4.1 – Wat deed je voor je aan deze mbo-opleiding begon?

	Percentage studenten
Afkomstig uit voortgezet (speciaal) onderwijs (pro, vso, vmbo, havo, vwo, vavo)	51
Afkomstig uit mbo	27
Afkomstig uit hbo/wo	1
Afkomstig uit ander onderwijs / niet genoemd welk ander soort onderwijs	5
Betaald werk	13
Geen betaald werk en zoekt werk	2
Anders	1

(Percentages, N=4.711, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Aan de eerstejaars studenten in het mbo is de vraag gesteld welke informatie over het mbo zij hebben gekregen op hun vorige school. De vraag is alleen voorgelegd aan eerstejaars studenten afkomstig uit het voortgezet (speciaal) onderwijs.

Tabel 4.2 – Welke informatie over het mbo heb je op je vorige school gekregen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Dat je uiterlijk op 1 mei* moest aanmelden voor het mbo	76
Informatie over intake/kennismaking op het mbo	54
Informatie over voorlichtingsactiviteiten	51
Dat je toelatingsrecht op het mbo hebt als je je tijdig (uiterlijk op 1 mei*) hebt aangemeld	39
Dat je een studiekeuzeadvies kunt aanvragen op het mbo	24
Dat je een positief of negatief bindend studieadvies krijgt in je eerste jaar mbo	15
Dat er opleidingen met een 'numerus fixus' zijn of met aanvullende eisen	14
Geen van deze informatie gekregen	7

(Percentages, N=2.726, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

* In 2020 mocht aanmelden tot en met 1 mei in plaats van tot en met 1 april, vanwege corona.

De informatie die aan de eerstejaars mbo-studenten is verstrekt door de vorige school richt zich met name op de vroegtijdige aanmelddatum en in iets mindere mate op de intake/kennismaking en voorlichtingsactiviteiten van de mbo-instelling. Een kleiner percentage eerstejaars is geïnformeerd over het studiekeuzeadvies, bindend studieadvies, numerus fixus of aanvullende eisen. Dit beeld komt overeen met de uitkomsten van de enquête, die in de vorige meting is afgenomen bij eerstejaars studenten (die een jaar eerder op het vmbo zaten).

De uitkomsten tonen aan dat veel studenten (naar eigen zeggen) door hun vorige school niet geïnformeerd worden over één of meerdere aspecten van het mbo. BBL'ers en entreestudenten geven (in vergelijking met respectievelijk BOL'ers en studenten van andere mbo-niveaus) iets vaker aan geen informatie te hebben gekregen over het mbo.

4.2 Informatievoorziening door mbo-instellingen

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op de informatievoorziening door mbo-instellingen; het ging daar om het beeld dat beleidsmedewerkers op centraal niveau en opleidingsmanagers schetsen, ofwel het beeld van de informatieverstrekker. In deze paragraaf staan de ervaringen van de studenten, ofwel de informatieontvanger, centraal.

De eerstejaarsstudenten zijn – net als in de vorige meting van de monitor – over het algemeen positief over de informatievoorziening door de mbo-instelling. Circa driekwart van de studenten kon veel tot alle informatie vinden of opvragen.

Tabel 4.3 – Kon je bij je mbo-instelling de informatie krijgen die je nodig had om je aan te melden?

	Percentage studenten
Ik heb niet naar informatie gezocht/gevraagd	15
Ik kon alle informatie vinden of opvragen	45
Ik kon veel informatie vinden of opvragen	29
Ik kon sommige informatie vinden of opvragen	9
Ik kon weinig tot geen informatie vinden of opvragen	2

(Percentages, N=4.571, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Tabel 4.4 – Vervolg vraag: Hoe heb je deze informatie gekregen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Via de website van de mbo-instelling	70
Via contact met de mbo-instelling	47
Via brief of andere schriftelijke informatie van de mbo-instelling	23
Anders	7

(Percentages, N=3.876, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Bijna drie kwart van de studenten (die sommige-veel-alle informatie hebben gevonden) heeft de informatie verkregen via de website van de mbo-instelling, bijna de helft heeft de informatie verkregen via direct contact met de mbo-instelling. Net als in de vorige meting blijkt de website van de mbo-instelling door de meeste studenten te worden benut voor het verkrijgen van de benodigde informatie.

Andere genoemde 'bronnen' die benut zijn om informatie te verkrijgen, zijn onder andere open dag(en) van de mbo-instelling, voorlichting door (mentoren/docenten of begeleiders van) de voorgaande school, informatie verkregen van werkgever en/of vrienden/familie.

Tabel 4.5 – Vervolg vraag: Waarover heb je informatie verkregen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Informatie over de inhoud van de opleiding	74
Informatie over de eisen voor toelating tot de opleiding	67
Informatie over open dagen/voorlichting	60
Informatie over de intake-/kennismakingsactiviteit(en)	50
Informatie over de toelatingsprocedure	47
Informatie over studiekeuzeadvies	29
Informatie over extra ondersteuning	26
Informatie over het bindend studieadvies (BSA)	11
Anders	1

(Percentages, N=3.807, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Circa de helft tot driekwart van de studenten heeft informatie verkregen over de inhoud van de mbo-opleiding, eisen voor toelating tot de opleiding, open dagen en voorlichting, intake-/kennis-makingsactiviteiten en/of de toelatingsprocedure. Minder studenten blijken informatie verkregen te hebben over het studiekeuzeadvies, extra ondersteuning en het bindend studieadvies. In vergelijking met BOL'ers geven BBL'ers opvallend vaker aan geen informatie te hebben verkregen over open dagen/voorlichting: 38 procent van de BBL-studenten en 66 procent van de BOL-studenten geeft aan informatie te hebben verkregen over de open dagen/voorlichting.

Aan de studenten die weinig tot geen informatie konden vinden of opvragen, is gevraagd welke informatie over het aanmelden zij misten of moeilijk konden vinden. Verschillende studenten benoemen het missen of moeilijk kunnen vinden van *concrete en duidelijke* informatie over de opleidingen (bijv. welke vakken, stages, lesdagen, studielast), *concrete en duidelijke* informatie over aanmelden en inschrijven (bijv. hoe en waar/bij wie moet je je aanmelden, hoe, wanneer en van wie hoor je dat de aanmelding gelukt is), *concrete en duidelijke* informatie over wat er van de studenten verwacht wordt en nodig is. Ook wordt gewezen op onduidelijkheden door studenten die niet de 'standaard route' volgen (bijv. bij wisseling van mbo-opleiding, studenten die praktijkleerroute¹⁸ gaan volgen) of studenten die nog geen definitieve keuze hebben gemaakt (en hulp kunnen gebruiken bij het maken van een passende keuze). Verschillende studenten benoemen ook dat zij via de website steeds moesten doorklikken naar volgende pagina's, dat zij (ook) telefonisch steeds werden doorverbonden en dat alle benodigde informatie niet helder op één vaste plek te vinden was.

Aan de studenten is gevraagd of en hoe de mbo-instelling hen geholpen heeft bij het kiezen van de opleiding. Circa de helft van de studenten geeft aan bij het kiezen van de opleiding geen hulp (nodig) te hebben gehad van de mbo-instelling. De studenten die wél door de mbo-instelling zijn geholpen bij het kiezen van de opleiding hebben merendeels een gesprek gevoerd met een docent. Met name entreestudenten geven vaker (dan studenten op de andere mbo-niveaus) aan een gesprek met een docent gevoerd te hebben over het kiezen van de opleiding. Studenten op mbo-niveau 3 en 4 geven in vergelijking met entreestudenten en studenten op mbo-niveau 2 vaker aan geen hulp van de school nodig gehad te hebben bij het kiezen van de opleiding.

18 Voor werkenden en werkzoekenden zonder startkwalificatie, en voor wie het behalen van een mbo-diploma (incl. entree) of -certificaat vooralsnog niet haalbaar is, is een nieuwe leerroute in het mbo geïntroduceerd: de praktijkleerroute op maat. Met deze leerroute wordt ingezet op het versoepelen van de overgang naar werk en het vergroten van de kans op duurzaam werk.

Tabel 4.6 – Hoe heeft de mbo-instelling geholpen bij het kiezen van de opleiding die je nu volgt? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Keuzetest gedaan	15
Gesprek met een docent	28
Gesprek met een studieloopbaanbegeleider	18
Gesprek met een decaan van de mbo-instelling	8
De school heeft me niet geholpen	12
Ik had geen hulp van de school nodig	39
Anders	6

(Percentages, N=3.488, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Op de vraag of de studenten tevreden zijn over de hulp die ze van de mbo-instelling hebben gekregen bij het kiezen van de opleiding die ze nu volgen, geeft circa 70 procent aan (zeer) tevreden te zijn. Een klein percentage (8%) is (zeer) ontevreden en de overige studenten (22%) zijn niet tevreden, maar ook niet ontevreden.

Ruim een kwart van de studenten (27%) heeft het idee dat er dingen minder goed zijn gegaan in de hulp van de school vanwege corona. Aangegeven wordt dat online hulp en online uitleg toch minder goed werkt dan hulp/uitleg op locatie. Het is moeilijker om een keuze te maken voor een opleiding als je dat alleen kan baseren op online 'ontmoetingen' (zonder dat je op locatie kan kijken en betrokkenen feitelijk kan ontmoeten). Verschillende studenten benoemen dat het zeker bij de start van de coronamaatregelen ook voor de scholen niet altijd snel duidelijk was hoe de hulp het beste geboden kon worden, wat leidde tot vertraging, onoverzichtelijkheid en onduidelijkheid. Verder wordt aangegeven dat het vanwege de coronamaatregelen moeilijk is om contact te leggen met de mbo-instellingen (docenten, begeleiders) als je op zoek bent naar hulp.

4.3 Intake

In de enquête onder mbo-opleidingsteams gaf 87 procent van de opleidingen aan dat er (in 2020-2021) voor alle aankomend studenten een vorm van verplichte intake/kennismaking was. Dat komt niet helemaal overeen met het antwoord dat de eerstejaars studenten (N=4.380) geven op de vraag of de opleiding die zij nu volgen een intake of kennismakingsactiviteit had: 'slechts' 63 procent van de studenten geeft aan dat hun opleiding een verplichte intake had. Dit percentage is ook lager in vergelijking met de vorige meting, toen 76 procent van de studenten aangaf dat er een verplichte intake gold voor hun opleiding. In de meest recente meting geven meer studenten aan dat voor de opleiding een vrijwillige intake gold (of blijkbaar hebben zij dat idee gekregen). Het lijkt erop dat in dit kader corona een rol heeft gespeeld.

BOL'ers geven vaker aan een verplichte intake te hebben dan BBL'ers. Hetzelfde geldt voor niveau 4 studenten (in vergelijking met studenten van de andere niveaus) en voor studenten van de domeinen Media en vormgeving en Veiligheid en sport (in vergelijking met studenten van de andere domeinen). Dit is niet opvallend, omdat tot deze domeinen verschillende opleidingen behoren waaraan aanvullende eisen worden gesteld (op grond van bijv. creatieve en artistieke aanleg, benodigde praktische bedrevenheid in bewegingsactiviteit). Een selectieprocedure ten aanzien van de aanvullende eisen kan onderdeel uitmaken van de intake.

Tabel 4.7 – Had de opleiding die je nu volgt een intake of kennismakingsactiviteit?

Intake voor de opleiding	Percentage studenten
Ja, verplicht	63
Ja, vrijwillig	16
Nee	15
Weet ik niet	7

(Percentages, N=4.380, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Van de studenten die te maken hadden met een verplichte intake (N=2.877) heeft 96 procent daaraan meegedaan, van de studenten wiens opleiding een vrijwillige intake had (N=661), heeft 86 procent daaraan meegedaan. Op de vraag waarom de studenten niet mee hebben gedaan aan de (vrijwillige/verplichte) intake-/kennismakingsactiviteit wordt merendeels genoemd dat dit te maken had met de coronamaatregelen: activiteiten werden vanuit school geannuleerd, student had corona(gerelateerde klachten), student zat in quarantaine, e.d. Andere (veel minder) genoemde redenen: student had andere afspraken/verplichtingen (werk, operatie, school, verhuizing), student wist niet dat er een intake was of wanneer de intake was, student vond het niet nodig of had er geen behoefte aan, student was al bekend binnen de school (vanwege overstap naar een andere opleiding binnen dezelfde school).

Studenten afkomstig uit het v(s)o geven vaker aan mee te hebben gedaan aan de intake-/kennismakingsactiviteiten dan studenten die afkomstig zijn uit het mbo, studenten die voor hun opleiding betaald werken hadden of werk zochten.

In de meeste gevallen bestond de intake, volgens de studenten, uit één of meerdere gesprekken. In vergelijking met de vorige meting geven iets minder studenten aan dat de intake bestond uit gesprekken en testen, terwijl iets meer studenten aangeven dat de intake bestond uit (groeps)opdrachten. De volgende tabel geeft een overzicht.

Tabel 4.8 – Waaruit bestond de intake/kennismakingsactiviteit? (Meer antwoorden mogelijk)

De intake bestond uit ...	Percentage studenten
Gesprek(ken)	85
Test(en)	22
Groepsopdracht(en)	26
Opdracht(en) die je alleen moest doen	21
Anders	4

(Percentages, N=3.305, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Belangrijkste doel intake/kennismaking

'Kennismaking met de opleiding, docenten en mentoren' wordt door de studenten het vaakst genoemd als belangrijkste doel van de intake. Ruim één op de vijf studenten geeft aan dat – volgens hen – het belangrijkste doel van de intake was om te bespreken of de opleiding bij de student paste. Nog eens 20 procent van de studenten denkt dat het *belangrijkste* doel is om te besluiten of de student wordt toegelaten tot de opleiding. In de vorige meting, waar de studenten meerdere antwoorden konden aankruisen, gaf 60 procent van de studenten aan dat het doel van de intake

(ook) was om te besluiten of de student toegelaten werd tot de opleiding. Waarschijnlijk was dit volgens de meeste van deze studenten dus wél één van de doelen, maar niet *het* belangrijkste doel van de intake.

Het percentage studenten (20%), dat aangeeft dat het besluiten over toelating het belangrijkste doel was van de intake, verschilt per domein. Met name bij de domeinen Media en vormgeving en Veiligheid en sport en Transport, scheepvaart en logistiek geeft een groter percentage aan dat besluiten over toelating het belangrijkste doel was. Dit is niet opvallend, omdat tot deze domeinen verschillende opleidingen behoren waaraan aanvullende eisen worden gesteld (op grond van creatieve en artistieke aanleg, benodigde praktische bedrevenheid in bewegingsactiviteit, fysieke en psychische geschiktheid). Een selectieprocedure ten aanzien van de aanvullende eisen kan onderdeel uitmaken van de intake.

Tabel 4.9 – Wat was volgens jou het belangrijkste doel van de intake/kennismakingsactiviteit?

	Percentage studenten
Kennismaking met de opleiding, docenten, mentoren	45
Bespreken of deze opleiding bij mij paste	21
Besluiten of ik werd toegelaten tot de opleiding	20
Bespreken of ik behoefte had aan ondersteuning of hulp tijdens de opleiding	7
De onderwijsovereenkomst (OOK) bespreken	3
Anders	2
Weet ik niet	3

(Percentages, N=3.305, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

De eerstejaars studenten zijn in meerderheid tevreden over de intake/kennismakingsactiviteiten die zij hebben gehad. In vergelijking met de vorige meting zijn de studenten van studiejaar 2020-2021 vaker tevreden over de intake/kennismakingsactiviteiten: 89 procent van de studenten studiejaar 2020-2021 is (zeer) tevreden tegenover 77 procent van de studenten studiejaar 2019-2020.

Tabel 4.10 – Was je tevreden over de intake/kennismakingsactiviteiten?

	Percentage studenten
Zeer tevreden	25
Tevreden	64
Niet tevreden, niet ontevreden	8
Ontevreden	2
Zeer ontevreden	2

(Percentages, N=3.305, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Aan de studenten die aangeven (zeer) tevreden te zijn (N=2.937), is gevraagd waar zij tevreden over waren. Zij benoemen de volgende aspecten:

- De sfeer in het gesprek was fijn en ik was op mijn gemak (71%);
- In het gesprek werd informatie over de opleiding duidelijk gegeven (61%);
- De vragen die ik had, werden goed beantwoord (49%);
- De intaker toonde veel interesse in mij en er werd goed naar mij geluisterd (47%);

- De intake was goed gepland en er werd goed gecommuniceerd (45%);
- De opdrachten tijdens de intake sloten goed aan bij de opleiding (22%);
- Er werd goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen (28%);
- Ik vond het fijn dat de intake in een groep was (18%);
- De intake was online en dat vond ik fijn (7%);
- Anders (1%)

Aan de studenten die aangeven niet tevreden/niet ontevreden of (zeer) ontevreden te zijn (N=368), is gevraagd waar zij ontevreden over waren. Zij benoemen de volgende aspecten:

- De intake was online en dat vond ik niet prettig/werkte niet goed (22%);
- De informatie die werd gegeven over de opleiding was niet duidelijk of klopte niet (18%);
- Er werd niet goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen (14%);
- Ik voelde mij niet op mijn gemak in het gesprek (13%);
- De vragen die ik had werden niet of onduidelijk beantwoord (12%);
- De planning of communicatie over het gesprek was niet goed (12%);
- De opdrachten tijdens de intake sloten niet goed aan bij de opleiding (12%);
- Ik vond het niet fijn dat de intake in een groep was (12%);
- De intaker toonde weinig interesse in mij en er werd niet goed naar mij geluisterd (11%);
- Anders (23%).

Bijna een kwart van de studenten was er ontevreden over dat de intake online was; zij vonden dat niet prettig en/of dat werkte niet goed. Nog eens circa een kwart benoemt andere aspecten (dan hierboven genoemd) waar zij ontevreden over zijn. Het gaat om diverse factoren: veelal blijken verwachtingen van de student niet te kloppen met de feitelijke gang van zaken (gezellige kennismaking met klasgenoten versus serieus intakegesprek of serieuze informatiebijeenkomst), ontvangen informatie had geen meerwaarde (al eerder gehoord/gelezen, student wist al goed wat opleiding inhield, informatie te algemeen/oppervlakkig/standaard), geplande activiteiten uitgesteld of helemaal niet doorgegaan als gevolg van de coronamaatregelen, niet goed kunnen kennismaken met medestudenten als gevolg van de coronamaatregelen, door de coronamaatregelen verliepen verschillende activiteiten rommelig. De coronamaatregelen blijken dus bij verschillende studenten een belangrijke rol te spelen bij hun ontevredenheid.

Aan alle eerstejaars studenten (dus zowel degenen die een intake of kennismakingsactiviteiten hebben gehad als degenen die dat niet hebben gehad) is gevraagd of er naar hun idee dingen in de intake/kennismakingsactiviteiten anders zijn gegaan vanwege corona: 30 procent van de studenten heeft het idee dat dit het geval is. Dit percentage is lager dan het percentage opleidingsmanagers (55 procent) dat aangeeft dat er vanwege corona zaken (daadwerkelijk) anders zijn gelopen in de procedures/het proces rondom intake/kennismaking. Eerstejaars studenten, die voor het eerst een intake/kennismaking meemaken op het mbo, weten uiteraard niet hoe een intake/kennismaking er normaal gesproken (zonder corona) uit ziet.

De dingen die in de intake anders zijn gegaan, komen overeen met de door opleidingen genoemde veranderingen. Meest genoemd wordt dat intake-/kennismakingsactiviteiten online of telefonisch hebben plaatsgevonden. In minder mate wordt aangegeven dat (sommige) intake-/kennismakingsactiviteiten helemaal zijn komen te vervallen of dat tijdens activiteiten op locatie 1,5 meter afstand moest worden gehouden. Verschillende studenten geven aan dat ze door de veranderingen minder goed hebben kunnen kennismaken met de school, medestudenten, docenten en/of begeleiders, maar ook dat de informatievoorziening niet altijd even goed verliep (beperkt, stroef, rommelig). Dat kwam eerder ook naar voren in de vorige paragraaf.

4.4 Studiekeuzeadvies

Onderdeel van de wet Vroegtijdige aanmelding en toelatingsrecht vormt het recht op een studiekeuzeadvies voor studenten die zich (in geval van studiejaar 2020-2021) uiterlijk op 1 mei hebben aangemeld en hebben deelgenomen aan eventueel verplichte intake-activiteiten. Uit de enquêtes onder mbo-instellingen en mbo-opleidingsteams bleek dat weinig studenten expliciet een beroep doen op hun recht op een studiekeuzeadvies.

In de enquête onder eerstejaars studenten is gevraagd of zij een studiekeuzeadvies gehad hebben. Ruim een derde (35%) geeft aan dat dit het geval is. Bij de meeste van deze studenten (66%) werd het studiekeuzeadvies voorgesteld door de mbo-instellingen, de overige van deze studenten (34%) heeft het studiekeuzeadvies zelf aangevraagd.

Uit de vorige meting onder eerstejaars studenten (studiejaar 2019-2020) kwam naar voren dat op het totaal van alle studenten 11 procent zelf een studiekeuzeadvies had aangevraagd op het mbo. Dat betekent dat in vergelijking met de vorige meting meer studenten een studiekeuzeadvies gehad hebben (in studiejaar 2020-2021).

Aan alle eerstejaars studenten is gevraagd of zij wisten dat ze een studiekeuzeadvies konden krijgen als ze op het mbo beginnen: 41 procent was hiervan op de hoogte. Deze studenten kwamen voornamelijk via hun vorige school/opleiding en/of via de mbo-instelling te weten dat ze zo'n studiekeuzeadvies konden krijgen. In de vorige meting gaf 47 procent van de studenten aan bekend te zijn met het studiekeuzeadvies. Dat betekent dat de bekendheid met het studiekeuzeadvies (nog) niet is toegenomen.

Tabel 4.11 – Hoe ben je te weten gekomen dat je zo'n studiekeuzeadvies kon krijgen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Via mijn vorige school/opleiding	53
Via de mbo-instelling	49
Via familie	12
Via vrienden	8
Anders	5

(Percentages, N=1.579, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

4.5 Toelating

Studenten worden toegelaten – ofwel hebben toelatingsrecht – tot de mbo-opleiding van hun keuze als ze voldoen aan de vooropleidingseisen. Aan de studenten is gevraagd of zij bekend waren met het toelatingsrecht, voor zij aan de opleiding begonnen (N=4.425):

- 52 procent was bekend met het toelatingsrecht en wist wat het toelatingsrecht inhoudt;
- 27 procent was wel bekend met het toelatingsrecht, maar wist niet precies wat het inhoudt;
- 21 procent was niet bekend met het toelatingsrecht.

BBL-studenten geven vaker dan BOL-studenten aan dat zij niet bekend waren met het toelatingsrecht. Ook geven studenten die vóór hun mbo-opleiding betaald werk hadden – in vergelijking met studenten die vóór hun opleiding een (andere) opleiding volgden – vaker aan niet bekend te zijn met het toelatingsrecht.

Toelating huidige opleiding

In de enquête is aan de eerstejaars studenten gevraagd of ze bij aanmelding voor hun opleiding advies gehad hebben van de school om wel of niet met deze opleiding te starten. Meer dan de helft van de studenten heeft geen advies gekregen en bijna de helft kreeg het advies met de opleiding te starten.

Tabel 4.12 – Toen je je aanmeldde voor deze opleiding heb je toen advies gehad van de school om wel of niet met deze opleiding te starten?

	Percentage studenten
Ik heb geen advies gekregen	54
Ik heb advies gekregen om wel met deze opleiding te starten	45
Ik heb advies gekregen om niet met deze opleiding te starten (maar ben toch begonnen)	1

(Percentages, N=4.302, enquête IA - eerstejaars mbo-studenten studiejaar 2020-2021)

Een klein percentage (1%) eerstejaars studenten geeft aan dat zij het advies hebben gekregen om niet met hun huidige opleiding te starten. Hen is gevraagd waarom zij dit advies hebben gekregen. Ongeveer de helft van deze studenten geeft aan dat de school dacht dat het niveau van de student te laag was om de opleiding succesvol te doorlopen en af te ronden. Andere redenen die genoemd worden: het niveau van de student is te hoog voor de gekozen opleiding, de opleiding past niet bij de student (eigenschappen, kenmerken, leeftijd, medische redenen).

Ondanks het advies om niet te starten, zijn de studenten (N=54) toch gestart met de opleiding, omdat:

- de student toch het liefst deze opleiding wilde doen (72%);
- de student wist dat hij/zij toelatingsrecht had tot deze opleiding en toch kon starten (28%);
- andere redenen (24%): bijv. niet weten welke opleiding dan wel te doen, andere opleidingen spraken de student niet aan.

Het merendeel van de studenten (64%), die het advies kregen om niet met de opleiding te beginnen, vond het advies vervelend, demotiverend en/of was het oneens met het advies. De overige studenten (36%) waren het eens met het advies ('begrijpelijk', 'logisch', 'terecht') of het maakte ze niet zoveel uit / interesseerde ze niet.

Toelating andere opleidingen waarvoor student zich had aangemeld

In de vorige alinea's gaat het om eerstejaars studenten die daadwerkelijk gestart zijn met de opleiding, ondanks een eventueel 'negatief' advies. In hoofdstuk 2 is geschreven over studenten die zich, naast de opleiding die ze nu volgen, ook nog voor één of meerdere andere opleidingen hadden aangemeld. Het ging om 14 procent van de studenten. Aan deze studenten is gevraagd waarom zij uiteindelijk voor de opleiding hebben gekozen, die ze nu volgen. Ze geven daarvoor de volgende redenen:

- Ik vond de opleiding die ik nu doe toch het leukst (59%);
- Tijdens de intake-/kennismakingsactiviteit(en) kwam ik erachter dat ik het liefst deze opleiding wilde doen (25%);
- Ik ben niet toegelaten tot de andere opleiding(en) (13%);
- Die andere opleiding(en) zat(en) vol (6%);
- Ik ben wel toegelaten tot de andere opleiding(en), maar kreeg van die opleiding(en) het advies om iets anders te kiezen (3%);
- Andere redenen (12%), waaronder dat studenten deze school/locatie beter of leuker vonden.

Circa 13 procent van de studenten werd niet toegelaten tot de andere opleiding(en), waar ze zich ook hadden aangemeld. Aan hen is gevraagd waarom zij niet werden toegelaten tot deze andere opleiding(en). De meeste studenten geven aan dat ze zijn afgewezen, bijvoorbeeld omdat ze niet door de procedure zijn gekomen (audities niet gehaald, creativiteit onvoldoende, medische redenen e.d.), omdat ze niet voldeden aan de vooropleidingseisen (school-/diplomaniveau onvoldoende, cijfers onvoldoende) of zonder dat ze daarvoor een reden kregen.

Een klein percentage (3%) was wel toegelaten tot de andere opleiding(en), maar kreeg van die opleiding(en) het advies om iets anders te kiezen. Aan hen is gevraagd waarom zij het advies kregen om iets anders te kiezen. Genoemd worden: leeftijd (te jong/oud), opleiding past niet bij student of andere opleiding paste beter bij student.

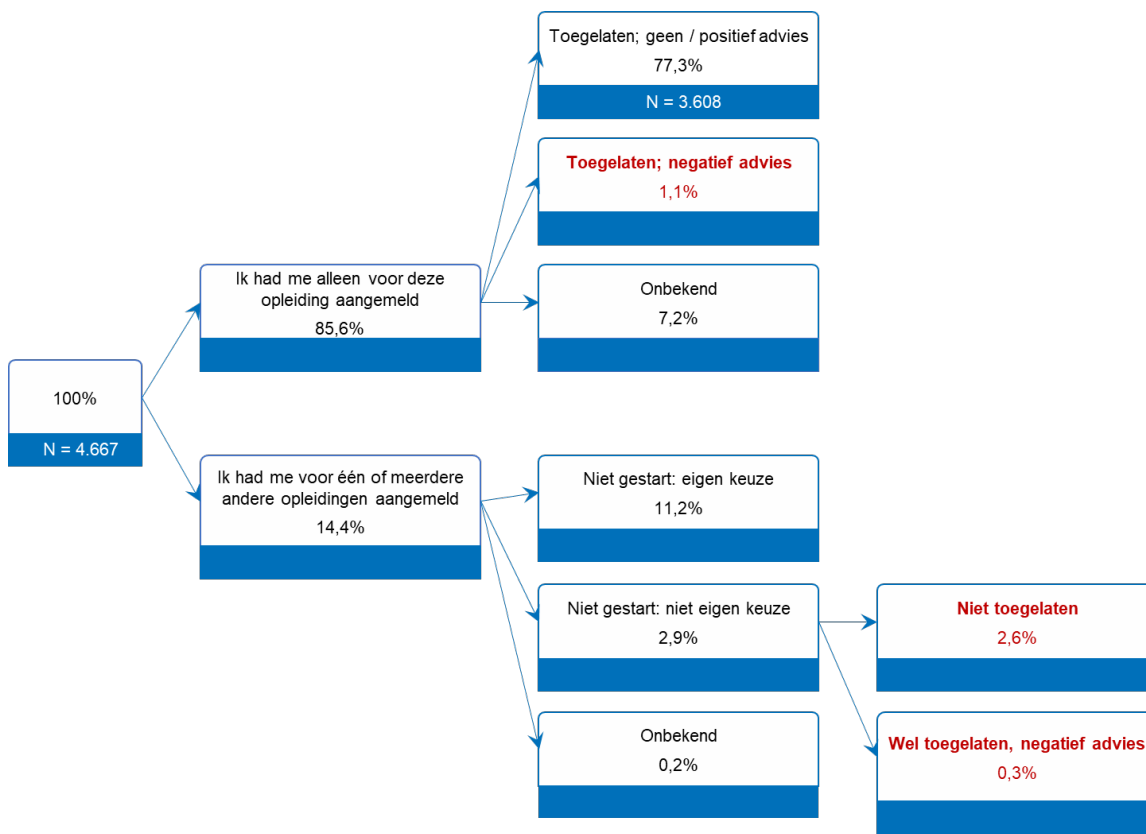
De conclusie die in een eerdere tussenrapportage werd getrokken, over dat zogenaamde 'negatieve advisering' geen breed voorkomende praktijk is in het mbo, wordt door deze uitkomsten bevestigd. Toch gaan we hieronder wat dieper in op de toelating/afwijzing en negatieve advisering, omdat dit een kernpunt is in de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht en daarmee ook in de uitvoering van de wet in de mbo-instellingen. Het gaat wellicht om een klein *percentage* studenten dat niet toegelaten wordt of dat een negatief advies krijgt, maar mbo-breed gaat het om een behoorlijk *aantal* studenten.

Afwijzing en negatieve advisering

Afwijzing en negatieve advisering komt voor in verschillende situaties. Met de enquête onder de eerstejaars studenten hebben we hier (deels) zicht op. We hebben zicht op de studenten die zich alleen voor hun huidige opleiding hadden aangemeld en zijn gestart met deze opleiding, maar wel een negatief advies hebben gekregen. We hebben zicht op de studenten die zich ook voor één of meerdere andere opleidingen hadden aangemeld, maar niet zijn gestart met die andere opleiding(en) omdat zij niet zijn toegelaten (opleiding vol, niet door de procedure gekomen, voldeden niet aan vooropleidingseisen, geen reden) of omdat zij een negatief advies hebben gekregen. Het volgende schema geeft daarvan een overzicht.

Geen zicht hebben we op de jongeren die zich hadden aangemeld voor een (of meerdere) mbo-opleidingen, daar niet zijn toegelaten of een negatief advies hebben gekregen en als gevolg daarvan niet gestart zijn op het mbo.

Overzicht – Afwijzing en negatieve advisering¹⁹

Op het totaal aantal studenten dat (al) deze vragen heeft ingevuld (N=4.667) is 2,6 procent niet toegelaten (bijv. opleiding vol, student niet door procedure gekomen, student voldeed niet aan vooropleidingseisen). De tabel laat ook zien dat 1,4 procent (1,1% plus 0,3%) van de studenten wel is toegelaten, maar een negatief advies heeft gekregen (ofwel bij de huidige opleiding ofwel bij andere opleidingen waar de student zich had aangemeld). Dat zijn kleine percentages, maar op het totaal aantal instromers in het mbo²⁰ gaat het om respectievelijk circa 6.000 en circa 3.000 studenten.

¹⁹ Betreft percentages ten opzichte van totaal aantal studenten (dat deze vraag heeft beantwoord): 4.667 (100%).

De categorie 'Niet gestart: eigen keuze' omvat studenten die hebben gekozen voor de opleiding die ze nu volgen, omdat: ze deze opleiding toch het leukst vonden, ze er tijdens de intake-/kennismakingsactiviteiten achter kwamen dat ze het liefst deze opleiding wilde doen, ze deze school/locatie leuker vonden.

De categorie 'Niet gestart: niet eigen keuze' omvat studenten die bij de andere opleiding(en), waar zij zich ook hadden aangemeld niet zijn toegelaten (o.a. omdat de opleiding vol zat) en studenten die een negatief advies kregen. Laatstgenoemde groep is dus niet uit eigen keuze een andere opleiding gaan volgen, maar ze zijn een andere opleiding gaan volgen omdat die andere opleiding hen dit adviseerde.

²⁰ Bron: Populatiegegevens ontvangen van DUO; instroom20 (IA2021): 240.651

4.6 Samenvatting

Circa de helft van de eerstejaars mbo-studenten (in enquête) is afkomstig uit het v(s)o

Circa de helft van de eerstejaars mbo-studenten (die de enquête hebben ingevuld) is afkomstig uit het voortgezet (speciaal) onderwijs, merendeels vmbo. Ruim een kwart van de studenten volgde in het voorafgaande studiejaar een mbo-opleiding. Dat komt overeen met de landelijke instroomcijfers (zie paragraaf 2.5.2, figuur 2.13).

De studenten afkomstig uit het v(s)o geven aan van hun vorige school vooral informatie te hebben gekregen over de vroegtijdige aanmelddatum en (in iets mindere mate) over de intake/kennismaking en voorlichtingsactiviteiten van de mbo-instelling. Een kleiner percentage eerstejaars is geïnformeerd over het studiekeuzeadvies, bindend studieadvies, numerus fixus of aanvullende eisen. Dit beeld komt overeen met de uitkomsten van de vorige meting.

Eerstejaars studenten over het algemeen positief over informatievoorziening door mbo-instelling

De eerstejaarsstudenten zijn – net als in de vorige meting van de monitor – over het algemeen positief over de informatievoorziening door de mbo-instelling. Circa driekwart van de studenten kon bij de mbo-instelling veel tot alle informatie vinden of opvragen. Net als in de vorige meting blijkt met name de website van de mbo-instelling door de meeste studenten te worden benut voor het verkrijgen van de benodigde informatie. Circa de helft tot driekwart van de studenten heeft informatie verkregen over de inhoud van de mbo-opleiding, eisen voor toelating tot de opleiding, open dagen en voorlichting, intake-/kennismakingsactiviteiten en/of de toelatingsprocedure. Minder studenten blijken informatie verkregen te hebben over het studiekeuzeadvies (29%), extra ondersteuning (26%) en het bindend studieadvies (11%).

De studenten die weinig tot geen informatie konden vinden of opvragen, misten vooral *concrete en duidelijke* informatie over de opleidingen, over aanmelden en inschrijven en over wat er van de studenten verwacht wordt en nodig is.

Circa de helft van de studenten had geen hulp (nodig) van de mbo-instelling bij kiezen opleiding

Circa de helft van de studenten geeft aan bij het kiezen van de opleiding geen hulp (nodig) te hebben gehad van de mbo-instelling. De studenten die wél door de mbo-instelling zijn geholpen bij het kiezen van de opleiding hebben merendeels een gesprek gevoerd met een docent. Circa 70 procent van de studenten geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de hulp die ze van de mbo-instelling hebben gekregen bij het kiezen van de opleiding die ze nu volgen. Ruim een kwart van de studenten (27%) heeft het idee dat er dingen minder goed zijn gegaan in de hulp van de school vanwege corona.

In vergelijking met vorig studiejaar hadden minder studenten een verplichte intake

Bijna twee derde van de studenten geeft aan dat hun opleiding (studiejaar 2020-2021) een verplichte intake/kennismaking had; in de vorige meting ging het om 76 procent van de studenten. Het lijkt erop dat in dit kader corona een rol heeft gespeeld. Van de studenten die te maken hadden met een verplichte intake heeft 96 procent daaraan meegedaan, van de studenten wiens opleiding een vrijwillige intake had, heeft 86 procent daar aan meegedaan. De intake bestond in de meeste gevallen uit één of meer gesprekken. Studenten die niet hebben meegedaan aan de (vrijwillige/verplichte) intake geven merendeels aan dat dit te maken had met de coronamaatregelen (activiteiten werden vanuit school geannuleerd, student had corona(gerelateerde klachten), student zat in quarantaine, e.d.).

'Kennismaking met de opleiding, docenten en mentoren' meest genoemde doel intake

'Kennismaking met de opleiding, docenten en mentoren' wordt door de meeste studenten genoemd als belangrijkste doel van de intake. Ruim één op de vijf studenten geeft aan dat – volgens hen – het belangrijkste doel van de intake was om te bespreken of de opleiding bij de student paste. Nog eens 20 procent van de studenten denkt dat het *belangrijkste* doel is om te besluiten of de student wordt toegelaten tot de opleiding. In de vorige meting noemde 60 procent van de studenten het besluit over toelating als één van de doelen van de intake.

Tevredenheid over intake/kennismakingsactiviteiten (studiejaar 2020-2021)

Circa negen op de tien (89%) studenten is (zeer) tevreden over de intake/kennismakingsactiviteiten die zij hebben gehad. Zij benoemen onder andere de fijne sfeer in het gesprek en dat zij zich op hun gemak voelden, de duidelijke informatie over de opleiding en de goede beantwoording van hun vragen. Bij studenten die minder tevreden waren, blijken de coronamaatregelen een belangrijke rol te spelen: zij vonden het niet prettig dat de intake online was, ze konden zo niet goed kennismaken met de school, medestudenten, docenten en/of begeleiders, geplande activiteiten werden uitgesteld, geannuleerd of verliepen rommelig. Bijna een derde van de studenten (30%) geeft ook aan dat naar hun idee dingen in de intake/kennismakingsactiviteiten anders zijn gegaan vanwege corona. Ook van de opleidingsmanagers geeft meer dan de helft (55%) aan dat er vanwege corona zaken anders zijn gelopen in de procedures/het proces rondom intake/kennismaking.

Ruim een derde van de studenten heeft een studiekeuzeadvies gehad

Onderdeel van de wet Vroegtijdige aanmelding en toelatingsrecht vormt het recht op een studiekeuzeadvies voor studenten die zich uiterlijk op 1 mei hebben aangemeld en hebben deelgenomen aan eventueel verplichte intake-activiteiten. Ruim een derde (35%) van de studenten heeft een studiekeuzeadvies gehad. Bij de meeste van deze studenten (66%) werd het studiekeuzeadvies voorgesteld door de mbo-instellingen, de overige van deze studenten (34%) heeft het studiekeuzeadvies zelf aangevraagd. Uit de vorige meting onder eerstejaars studenten (studiejaar 2019-2020) kwam naar voren dat op het totaal van alle studenten 11 procent zelf een studiekeuzeadvies had aangevraagd op het mbo. Dat betekent dat in studiejaar 2020-2021 meer studenten een studiekeuzeadvies gehad hebben.

Circa vier op de tien studenten (41%) wist dat zij een studiekeuzeadvies konden krijgen. Zij zijn dit voornamelijk via hun vorige school/opleiding en via de mbo-instelling te weten gekomen. Het percentage studenten dat ervan op de hoogte was dat zij een studiekeuzeadvies konden krijgen, is in vergelijking met voorgaand studiejaar niet toegenomen.

Bekendheid met toelatingsrecht

Studenten worden in principe toegelaten – ofwel hebben toelatingsrecht – tot de mbo-opleiding van hun keuze als ze voldoen aan de vooropleidingseisen. Circa de helft (52%) van de studenten was bekend met het toelatingsrecht en wist ook wat dit inhoudt, 27 procent was er wel mee bekend maar wist niet precies wat het inhoudt en 21 procent was helemaal niet bekend met het toelatingsrecht. Hoewel het in de vorige meting van het onderzoek niet op dezelfde manier is gemeten bij studenten, lijkt er toch sprake van een toename van de bekendheid: destijds gaf 31 procent van de eerstejaars studenten afkomstig uit het vmbo aan bekend te zijn met het toelatingsrecht.

Zeer klein percentage studenten kreeg advies niet te starten met hun huidige opleiding

In de enquête is aan de eerstejaars studenten gevraagd of ze bij aanmelding voor hun opleiding advies gehad hebben van de school om wel of niet met deze opleiding te starten: 54 procent van de studenten heeft geen advies gekregen, 45 procent kreeg het advies om wel met de opleiding te starten en 1 procent kreeg het advies om niet met de opleiding te starten (maar is toch begonnen). Redenen voor een negatief advies waren volgens de student; niveau student te laag om de opleiding succesvol te doorlopen en af te ronden, niveau student te hoog voor de gekozen opleiding, opleiding past niet bij de student (eigenschappen, kenmerken, leeftijd, medische redenen).

Afwijzing bij andere opleidingen

Een deel van de studenten had zich, naast de opleiding die ze nu volgen, ook nog voor één of meerdere andere opleidingen aangemeld; het ging om 14 procent van de studenten. *Van deze (14%) studenten* koos de meerderheid ervoor toch de huidige opleiding te volgen (omdat ze deze opleiding/school/locatie toch leuker vonden), circa 20 procent van deze studenten is bij de andere opleiding(en) niet toegelaten, 3 procent van deze studenten is wel toegelaten maar kreeg van die andere opleiding(en) het advies om iets anders te kiezen. Door studenten genoemde redenen om niet toegelaten te worden bij die andere opleidingen zijn dat de opleiding vol zat, studenten niet door de procedure zijn gekomen en/of niet voldeden aan de vooropleidingseisen.

5 Opleidingen met numerus fixus

5.1 Inleiding

Voor de meeste mbo-opleidingen geldt geen landelijke numerus fixus. Dat wordt per instelling bepaald. Voor een beperkt aantal opleidingen zijn landelijke afspraken over macrodoelmatigheid gemaakt. Voor deze opleidingen is door de sector onderling afgesproken jaarlijks een maximaal aantal studenten op te leiden (verdeeld over de instellingen die de opleiding aanbieden). Zie voor een overzicht: *SBB: De eerste resultaten van de nieuwe werkwijze doelmatigheid* (<https://www.sbb.nl/nieuws/nieuwe-werkwijze-sbb-vergroot-kansen-van-mbo-studenten-op-de-arbeidsmarkt>). Voor opleidingen Veiligheid & Vakmanschap (Defensie) geldt eveneens een beperking van het aantal opleidingsplaatsen.

Het bevoegd gezag van een mbo-instelling kan voor sommige opleidingen een numerus fixus instellen om het aantal opleidingsplaatsen te beperken, vanwege beperkte opleidingscapaciteit, gebrek aan stageplaatsen of uit oogpunt van het arbeidsmarktperspectief. Aan het stellen van een numerus fixus zijn wel voorwaarden verbonden, namelijk: 1) bij de toewijzing van de numerus-fixusplaatsen mogen geen extra eisen aan de geschiktheid van de student worden gesteld: toewijzing op basis van bijvoorbeeld motivatie, vaardigheden, toets of eerder behaalde cijfers mag niet, 2) in alle gevallen geldt dat studenten, die zich uiterlijk 1 april hebben aangemeld, voorrang hebben boven studenten die zich na 1 april hebben aangemeld.

De instelling maakt in haar beleid duidelijk hoeveel plaatsen er zijn en hoe zij omgaat met de toewijzing van het aantal beschikbare plaatsen. Denk hierbij aan: 1) de wijze waarop toewijzing plaatsvindt, zoals op volgorde van aanmelding, regionale doorstroom, loting, interne doorstroom, etc. De toewijzing mag alleen plaatsvinden op basis van niet-kwalitatieve criteria, 2) als er een locatie is met onvoldoende opleidingscapaciteit, dan zouden studenten doorverwezen kunnen worden naar een andere locatie. Belangrijk is dat dit goed wordt gecommuniceerd.²¹

Inventarisatie opleidingen met numerus fixus

Bij alle mbo-instellingen is gekeken welke opleidingen worden aangeboden met een numerus fixus (NF). Dat levert een bestand op met combinaties van instelling (brin-nummer) en opleiding (crebo-nummer). Elke combinatie staat voor een bepaalde opleiding die door een bepaalde instelling wordt aangeboden. In dit hoofdstuk wordt de aanduiding 'NF', 'Aantal NF' of 'Totaal NF' gebruikt. Daarmee wordt bedoeld het aantal opleidingen met numerus fixus aangeboden door specifieke mbo- instellingen (opleiding/instelling-combinatie).

De informatie over opleidingen met een numerus fixus verzameld door middel van:

- Raadpleging websites van alle mbo-instellingen
- Opvragen informatie bij mbo-instellingen (email/telefonisch)
- Aanlevering inschrijvingsgegevens door DUO

²¹ Handreiking: Toelatingsrecht in het mbo, versie 2.0, Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering, oktober 2020.

Het aantal opleidingen met een numerus fixus (NF) bedraagt 603 in studiejaar 2020-2021. Alle mbo-instellingen hebben meegewerkt aan het onderzoek, maar niet alle instellingen konden, binnen de tijd die beschikbaar was, alle gevraagde gegevens aanleveren. Om die reden is het absolute aantal in de tabellen soms lager dan 603. Procenten zijn op hele cijfers afgerond, waardoor de percentages soms niet optellen tot 100 procent.

De gegevens hebben betrekking op het studiejaar 2020-2021. Voor de gegevens over het aantal inschrijvingen is de peildatum 1 oktober 2020. Voor gegevens waar dit relevant en mogelijk was, is het voorgaande studiejaar (2019-2020; notatie NF 19-20) vergeleken met afgelopen studiejaar (2020-2021; notatie NF 20-21).

Het overzicht van opleidingen met numerus fixus in het mbo wordt jaarlijkse *als factsheet* opgesteld (2019, 2020, 2021 en 2022) en maakt deel uit van het lopende onderzoek Monitoring en evaluatie van de wet 'Vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht tot het MBO'.

De factsheet is integraal opgenomen in deze rapportage, maar bestaat voornamelijk uit overzichten en tabellen en heeft daarmee een afwijkend karakter vergeleken met de overige hoofdstukken.

5.2 Opleidingen met numerus fixus

Er komen ongeveer 9.000 opleiding/instelling-combinaties voor, die in gebruik zijn (met tenminste één inschrijving). Het aantal numerus fixus (NF) bedraagt 603. Dat is 6,7 procent van het totaal. In de vorige meting was dat 7,4 procent.

5.2.1 Domeinen

De volgende tabel toont per domein het aantal NF en het percentage NF. Aantal NF wil zeggen het aantal opleidingen met numerus fixus aangeboden door specifieke mbo- instellingen (opleiding/instelling-combinatie). Het percentage NF toont hoe het totaal aantal NF verdeeld is over de domeinen. In het totaal hadden ruim 27.000 nieuw ingeschreven studenten te maken met een NF. Daarvan is het merendeel, bijna 16.000 rechtstreeks afkomstig uit het voortgezet onderwijs. Het totaal aantal nieuwe inschrijvingen op het mbo per jaar bedraagt ongeveer 178.500. De laatste kolom van de tabel toont de verdeling van deze 27.000 studenten over de domeinen.

Tabel 5.1 – Aantal NF naar domein

Nr.	Domeinnaam	NF 19-20	% NF 19-20	% studenten 19-20	NF 20-21	% NF 20-21	% studenten 20-21
1	Bouw en infra	11	2	1	10	2	1
2	Afbouw, hout en onderhoud	15	2	1	15	2	4
3	Techniek en procesindustrie	13	2	2	19	3	1
4	Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	29	4	2	19	3	4
5	Media en vormgeving	135	20	25	106	17	18
6	Informatie- en communicatietechnologie	52	8	7	34	6	4
7	Mobiliteit en voertuigen	30	4	2	26	4	2
8	Transport, scheepvaart en logistiek	13	2	2	13	2	2
9	Handel en ondernemerschap	34	5	5	41	6	7
10	Economie en administratie	30	4	7	30	5	5
11	Veiligheid en sport	107	16	14	113	21	19
12	Uiterlijke verzorging	29	4	4	32	5	3
13	Horeca en bakkerij	19	3	1	6	1	<1
14	Toerisme en recreatie	7	1	0	1	<1	<1
15	Zorg en welzijn	127	19	22	113	18	21
16	Voedsel, natuur en leefomgeving	28	4	5	23	4	7
17	Overig ²²	5	1	1	2	<1	2
TOTAAL NF + STUDENTEN		684	100	+/-26.000	603	100	+/-27.000

Het totaal aantal opleidingen met een numerus fixus is gedaald van 684 naar 603. De daling was niet algemeen. In sommige domeinen was sprake van een (lichte) stijging, in andere van een (forse) daling. Hieronder zijn de verschillende relevante ontwikkelingen per domein beschreven:

Toename:

- Techniek en procesindustrie (+6)
- Handel en ondernemerschap (+7)
- Veiligheid en sport (+7)
- Uiterlijke verzorging (+3)

Afname:

- Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek (-10)
- Media en vormgeving (-30)
- Informatie- en communicatietechnologie (-18)
- Mobiele voertuigen (-4)
- Horeca en bakkerij (-13)
- Toerisme en recreatie (-5)
- Voedsel, natuur en leefomgeving (-5)

²² Het betreft in '19-'20 entreeopleidingen en in '20-'21 beroepshavo-opleidingen op het ROC van Amsterdam.

5.2.2 Opleidingen per domein

In de volgende tabellen geven we overzichten van het aantal NF per opleiding voor de afzonderlijke domeinen:

1. Bouw en infra
2. Afbouw, hout en onderhoud
3. Techniek en procesindustrie
4. Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek
5. Media en vormgeving
6. Informatie- en communicatietechnologie
7. Mobiliteit en voertuigen
8. Transport, scheepvaart en logistiek
9. Handel en ondernemerschap
10. Economie en administratie
11. Veiligheid en sport
12. Uiterlijke verzorging
13. Horeca en bakkerij
14. Toerisme en recreatie
15. Zorg en welzijn
16. Voedsel, natuur en leefomgeving

De vier techniekdomeinen zijn in een gezamenlijk overzicht opgenomen.

Tabel 5.2 – Overzicht van het aantal NF per opleiding, domeinen Techniek

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Domein 1 – Bouw en Infra	11	10
GWW / grondverzet	3	3
Landmeetkunde	2	1
Opperman bestratingen/ straatmaker	2	2
Uitvoerder bouw en infra	2	3
Betontimmerman	2	-
VeVa- Militair medewerker genie	-	1
Domein 2 – Afbouw, hout en onderhoud	15	15
Vastgoedonderhoud / projectmanager	3	1
Specialist schilderen / Decoratie- en restauratieschilder	2	3
Schilder	2	1
Ondernemend meubelmaker/(scheeps)interieurbouwer	-	1
Meubelmaker	-	5
(VeVa) Allround vakkracht onderhoud en klussenbedrijf	4 ²³	2 ²⁴
(VeVa) Servicemedewerker gebouwen	4 ²⁵	2 ²⁶
Domein 3 – Techniek en procesindustrie	13	19
VeVa –Mechatronica	5	7
(Eerste) monteur elektrotechnische/werktuigkundige installaties	-	7
Procesoperator A	-	1
Research instrumentenmaker	-	1
Technicus	-	2
Overig	8	-
Domein 4 - Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	29	19
Creatief vakman (schoenmaker / glazenier / hoedenmaker / keramist / lederwarenmaker)	7	2
Analist/Laborant	17	17
Uurwerkoptiek	2	-
Optiek	3	-
TOTAAL NF domeinen 1-4	68	64

23 Waarvan 2 VeVa

24 Allen VeVa

25 Waarvan 2 VeVa

26 Allen VeVa

Tabel 5.3 – Domein 5 – Media en vormgeving, overzicht van het aantal NF per opleiding.

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Podium- en evenemententechnicus	23	11
Licht- of geluidstechnicus	-	2
Content Creator	-	2
Signmaking	17	11
AV-specialist	16	13
Fotografie	7	5
DTP-er	19	10
Stand- en Decorbouwer	-	2
Mediamanagement	6	5
Mediaredactie	5	6
Mediavormgever	31	28
Ruimtelijke vormgeving	4	5
Productpresentatie	4	2
Game artist	-	2
Grafisch Vormgever	-	1
Overige	3	1
TOTAAL NF domein 5	135	106

Tabel 5.4 – Domein 6 – Informatie- en communicatietechnologie, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
ICT (Support)	28 ²⁷	22 ²⁸
IT Systems and Devices	9	7 ²⁹
Software/Game/Application Developer	15	5
TOTAAL NF domein 6	52	34

27 Waarvan 6 VeVa

28 Waarvan 4 VeVa

29 Waarvan 1 VeVa

Tabel 5.5 – Domein 7 – Mobiliteit en voertuigen, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Autospuiter/autoschadehersteller	4	-
(Bedrijfs)autotechnicus	20 ³⁰	19 ³¹
Vliegtuigonderhoud	-	2
(Motor)/fiets- /scootertechnicus	4	3
Technicus/Monteur Mobiele Werktuigen	2	2
TOTAAL NF domein 7	30	26

Tabel 5.6 – Domein 8 – Transport, scheepvaart en logistiek, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Aviation Operations Officer	1	1
Chauffeur Goederenvervoer	1	1
Luchtvaartdienstverlener	4	5
Machinist railvervoer	-	1
Schipper/kapitein binnenvaart/rondvaartboot	2	2
Logistiek medewerker/teamleider	5 ³²	3 ³³
TOTAAL NF Domein 8	13	13

Tabel 5.7 – Domein 9 – Handel en ondernemerschap, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Interieuradviseur	5	5
Junior stylist	6	3
Leidinggevende Team/Afdeling/Project	-	1
Manager Retail	1	1
Mode- en maatkleding	20	25
Vakman-ondernemer	2	2
Verkoopspecialist Mode/Wonen	-	4
TOTAAL NF Domein 9	34	41

30 Waarvan 8 VeVa

31 Waarvan 8 VeVa

32 Waarvan 2 VeVa

33 Waarvan 3 VeVa

Tabel 5.8 – Domein 10 – Economie en administratie, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Accountmanager / International business	5	4
E-commerce	-	2
Evenementenorganisatie	3	4
Marketing en communicatie	5	3
Bedrijfs-/juridische/financiële administratie	7	9
Secretariaat en receptie / managementassistent	6	6
Human Resource Management	-	1
Junior assistent accountant	-	1
Overig	4	-
TOTAAL NF domein 10	30	30

Tabel 5.9 – Domein 11 – Veiligheid en sport, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
VeVa – Aankomend <i>medewerker/onderofficier grondoptreden/maritiem</i>	50	48
Handhaving toezicht en veiligheid	25	25
Beveiliging*	18 ³⁴	18 ³⁵
Sport en bewegen	14	21
College de Toekomst	-	1
TOTAAL NF domein 11	107	113

Tabel 5.10 – Domein 12 – Uiterlijke verzorging, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Grimeur	2	2
Kapper/Haarstylist/Salonmanager dame/heer	15	20
Schoonheidsspecialist	12	9
TOTAAL NF Domein 12	29	31

34 Waarvan 4 VeVa

35 Waarvan 1 VeVa

Tabel 5.11 – Domein 13 – Horeca en bakkerij, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Bakker	6	2
Kok	5	-
Bediening	1	-
Gastheer/vrouw	2	-
Facilitair manager	1	2
Manager/Ondernemer horeca	4	2
TOTAAL NF Domein 13	19	6

Tabel 5.12 – Domein 14 – Toerisme en recreatie, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Leisure & hospitality	7	1
TOTAAL NF Domein 14	7	1

Tabel 5.13 – Domein 15 – Zorg en welzijn, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Doktersassistent	24	15
Apothekersassistent	6	7
Tandartsassistent/tandtechnicus	13	13
Pedagogisch medewerker/onderwijsassistent	14	5
Sociaal/sociaal-cultureel/sociaal-maatschappelijk/maatschappelijk werker	9	12
Helpende/verzorgende/verpleegkundige	10	13 ³⁶
Acteur/theater/musical/dans	28	25
Muziek/muzikant	11	12
Sport en recreatie	10	9
(Facilitaire) dienstverlening	2	2
TOTAAL NF domein 15	127	113

* Waarvan 4 VeVa

Tabel 5.14 – Domein 16 – Voedsel, natuur en leefomgeving, overzicht van het aantal NF per opleiding

Opleidingen	NF 19-20	NF 20-21
Bloem, groen en styling	2	-
Dierenverzorging	10	11
Onderzoeker natuur en milieu	1	-
Paardensport en -houderij	3	3
Paraveterinair	8	6
Schaapherder	-	1
Voeding en kwaliteit/techniek	3	1
Voeding- en leefstijladviseur	1	1
TOTAAL NF domein 16	28	23

5.2.3 Leerweg, niveau en instellingen

In de onderstaande tabellen is het aantal NF-opleidingen uitgesplitst naar leerweg en niveau in het mbo. Daaruit blijkt dat NF-opleidingen voornamelijk voorkomen in de beroepsopleidende leerweg (BOL) en voor het grootste deel op de niveaus 3 en 4.

Tabel 5.15 – Aantal NF naar leerweg

Leerweg	NF 19-20	% NF 19-20	NF 20-21	% NF 20-21
BOL	596	91	547	96
BBL	38	6	18	3
BOL/BBL	20	3	7	1
TOTAAL	654	100	572	100

Tabel 5.16 – Aantal NF naar niveau

Niveau	NF 19-20	% NF 19-20	NF 20-21	% NF 20-21
1	5	1	-	-
2	161	24	151	25
3	165	24	149	25
4	337	49	297	49
2/3 en 2/3/4	16	2	6	1
TOTAAL	684	100	603	100

Het aantal NF-opleidingen verschilt sterk per mbo-instelling. Bij sommige mbo-instellingen komen NF-opleidingen helemaal niet voor, terwijl andere meer dan twintig NF-opleidingen kennen.

Het verschil is deels te verklaren door de vakinstellingen die vaak specialistische opleidingen aanbieden waarvoor een numerus fixus en aanvullende eisen gelden. Maar er zijn ook grote verschillen tussen de ROC's. Er is geen direct verband tussen de omvang van het ROC en het aantal NF-opleidingen. Er zijn grote ROC's met veel en met heel weinig NF-opleidingen.

Tabel 5.17 Aantal NF per instelling

Aantal NF	NF 19-20	% NF 19-20	NF 20-21	% NF 20-21
0	12	19	13	20
1-5	17	27	16	25
6-10	8	13	15	24
11-20	13	21	12	19
21-30	9	14	6	10
31-56	4	6	2	3
TOTAAL	63	100	64	100

Aantal NF wil zeggen het aantal opleidingen met numerus fixus aangeboden door specifieke mbo- instellingen (opleiding/instelling-combinatie).

Er waren in 2019-2020 veertien en in 2020-2021 acht instellingen met 21 of meer NF-opleidingen.

Tabel 5.18 – Instellingen met meer dan 21 NF-opleidingen

Soort instelling	NF 19-20	NF 20-21
ROC	13	8
Vakinstelling	1	-
AOC	-	-

5.3 Redenen en procedure numerus fixus

In deze paragraaf worden de redenen voor de numerus fixus en de procedure voor het toelaten van studenten tot de opleiding beschreven. De redenen zijn afgezet tegen andere belangrijke opleidingskenmerken (niveau, leerweg, domein).

Er worden vijf verschillende redenen voor het instellen van een NF gehanteerd:

- Gebrek aan werkgelegenheid (arbeidsmarktperspectief)
- Gebrek aan stageplaatsen
- Gebrek aan opleidingscapaciteit
- Opleidingen VeVa, aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie
- Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid

De redenen kunnen afzonderlijk of in combinatie voorkomen.

5.3.1 Redenen

Tabel 5.19 – Reden waarom de NF is ingesteld (2020-2021; uitgebreidere antwoorden)

Reden	Aantal NF	% NF
Gebrek aan werkgelegenheid	66	13
Gebrek aan stageplekken	110	22
Gebrek aan opleidingscapaciteit	65	13
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	85	17
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	28	6
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	32	6
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	19	4
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	62	12
Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid	33	7
Anders, namelijk...	9	2
TOTAAL NF	509	100

Om de vergelijking met de voorgaande meting mogelijk te maken zijn voor 2020-2021 de antwoordcategorieën samengevoegd.

Tabel 5.20 – Reden waarom de NF is ingesteld (vergelijking)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ³⁷	% NF 19-20	% NF 20-21
Gebrek aan werkgelegenheid	35	29
Gebrek aan opleidingscapaciteit	20	21
Gebrek aan stageplekken	34	36
Toelatingsbeperking (VeVa, macrodoelmatigheid)	11	14

³⁷ Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

Tabel 5.21 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar niveau (2020-2021; uitgebreidere antwoorden)

Reden	MBO 2 %	MBO 3 %	MBO 4 %
Gebrek aan werkgelegenheid	14	8	15
Gebrek aan stageplekken	17	24	25
Gebrek aan opleidingscapaciteit	12	16	12
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	18	13	19
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	7	4	6
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	4	4	9
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	2	2	5
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	23	26	-
Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid	4	2	10
TOTAAL NF	151	149	297

Tabel 5.22 – Reden waarom de NF is ingesteld, MBO 2 (vergelijking)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ³⁸	% NF 19-20	% NF 20-21
Gebrek aan werkgelegenheid	30	41
Gebrek aan stageplekken	37	41
Gebrek aan opleidingscapaciteit	24	25
Toelatingsbeperking	24	27
TOTAAL NF	139	149

*meerdere antwoorden mogelijk, totaal telt niet op tot 100 procent

³⁸ Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

Tabel 5.23 – Reden waarom de NF is ingesteld, MBO 3 (vergelijking)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ³⁹	% NF 19-20	% NF 20-21
Gebrek aan werkgelegenheid	31	27
Gebrek aan stageplekken	40	43
Gebrek aan opleidingscapaciteit	21	26
Toelatingsbeperking	23	28
TOTAAL NF	151	149

*meerdere antwoorden mogelijk, totaal telt niet op tot 100 procent

Tabel 5.24 – Reden waarom de NF is ingesteld, MBO 4 (vergelijking)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ⁴⁰	% NF 19-20	% NF 20-21
Gebrek aan werkgelegenheid	51	45
Gebrek aan stageplekken	42	58
Gebrek aan opleidingscapaciteit	25	32
Toelatingsbeperking	1	10
TOTAAL NF	294	297

*meerdere antwoorden mogelijk, totaal telt niet op tot 100 procent

Tabel 5.25 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar leerweg (2020-2021; uitgebreidere antwoorden)

Reden	BOL	BBL	BOL en BBL
	%	aantal	aantal
Gebrek aan werkgelegenheid	13	2	0
Gebrek aan stageplekken	22	1	0
Gebrek aan opleidingscapaciteit	13	6	1
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	17	3	0
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	6	2	2
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	6	0	0
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	4	0	4
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	13	0	0
Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid	5	1	0
TOTAAL NF	457	14	6

39 Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

40 Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

Tabel 5.26 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar leerweg (vergelijking)

Reden (alleen of in combinatie met andere redenen) ⁴¹	2019-2020			2020-2021		
	% BOL	% BBL	% BOL/BBL	% BOL	% BBL	% BOL/BBL
Gebrek aan werkgelegenheid	44	3	37	46	47	86
Gebrek aan stageplekken	41	27	32	49	27	57
Gebrek aan opleidingscapaciteit	21	65	32	30	53	71
Toelatingsbeperking	14	9	-	29	-	-
TOTAAL NF	544	34	18	457	14	6

*meerdere antwoorden mogelijk, totaal telt niet op tot 100 procent

⁴¹ Combinatie van antwoordcategorieën, totaal groter dan 100 procent

Tabel 5.27 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar domein (2020-2021; uitgebreide antwoorden)

Reden	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Gebrek aan werkgelegenheid	-	-	-	21	17	17	-	-
Gebrek aan stageplekken	-	7	37	21	8	30	12	25
Gebrek aan opleidingscapaciteit	70	29	16	14	11	7	52	-
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	-	7	11	21	22	17	4	13
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	10	29	-	-	18	7	8	-
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	-	-	-	21	2	-	-	38
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	-	-	-	-	10	3	-	-
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	20	9	37	-	-	10	24	25
Wettelijke bepaling i.v.m. macrodoelmatigheid	-	-	-	-	12	3	-	-
Anders	-	-	-	-	1	3	-	-
TOTAAL NF	10	14	19	14	93	29	25	8
	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Gebrek aan werkgelegenheid	23	24	9	9	-	-	17	7
Gebrek aan stageplekken	17	56	22	35	-	-	27	7
Gebrek aan opleidingscapaciteit	17		5	-	-	-	10	20
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	11	20	17	35	-	-	16	27
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	3	-	-	-	-	-	1	-
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	-	-	9	13	67	-	9	7
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	-	-	2	-	-	-	3	27
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	-	-	35	9	-	-	2	-
Wettelijke bepaling i.v.m. macrodoelmatigheid	11	-	1	-	33	-	14	-
Anders	17	-	-	-	-	-	-	7
TOTAAL NF	35	25	97	23	3	2	96	15

Tabel 5.28 – Reden waarom de NF is ingesteld, naar domein (2019-2020)

	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
Reden	%	%	%	%	%	%	%	%
Gebrek aan werkgelegenheid	-	8	25	40	66	41	31	25
Gebrek aan stageplekken	9	-	33	60	23	46	17	58
Gebrek aan opleidingscapaciteit	91	54	33	25	24	15	41	42
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	-	46	25	5	-	17	28	8
Anders	-	-	-	-	1	2	-	-
TOTAAL NF	11	13	12	20	109	46	29	12

	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
Reden	%	%	%	%	%	%	%	%
Gebrek aan werkgelegenheid	58	30	27	33	32	14	44	73
Gebrek aan stageplekken	21	63	49	63	16	29	57	55
Gebrek aan opleidingscapaciteit	15	19	7	26	68	57	18	9
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	-	-	40	-	-	-	2	-
Anders	12	4	2	4	-	-	-	-
TOTAAL NF	33	27	101	27	19	7	118	11

5.3.2 Procedure

Als het aantal aanmeldingen het gelimiteerde aantal opleidingsplaatsen overstijgt, hanteert de mbo-instellingen een procedure voor toelating om te bepalen welke studenten wel en welke niet toegelaten worden. De instellingen moeten de procedure vooraf bekend maken, uiterlijk 1 februari voorafgaand aan het schooljaar waarin de opleiding start.

Tabel 5.29 – Procedure toelating (vergelijking)

Type procedure	NF 19-20	% NF 19-20	NF 20-21	% NF 20-21
Op volgorde van aanmelddatum	508	82	297	61
Loting	44	7	37	8
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	23	4	2	<1
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	-	118	24
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	-	21	4
Anders	35 ⁴²	6	22 ⁴³	3
TOTAAL NF	620	100*	489	100

Voor sommige opleidingen gelden, naast de numerus fixus, ook zogenaamde aanvullende eisen (zie paragraaf 5.6.2). Als de student voldoet aan de aanvullende eisen treedt de procedure voor plaatsing vanwege NF in werking. Voor het schooljaar 2020-2021 werd bij 85 procent van de NF-opleidingen 'volgorde van aanmelddatum' als procedure gehanteerd.

In de navolgende tabellen wordt per niveau en leerweg gekeken naar de gehanteerde procedure en wordt de vergelijking gemaakt met het voorgaande schooljaar. In de voorgaande meting (2019-2020) is geen uitsplitsing gemaakt naar procedures voor aanvullende eisen en plaatsing NF.

42 Namelijk: auditie (8), selectieprocedure (4), plaatsingsadviesgesprek (5), intake (13) voldoen aan aanvullende opleidingseisen

43 Namelijk: inschrijvingen langer open door corona (4), voorselectie daarna auditie en intake (4) niet verder gespecificeerd (14)

Tabel 5.30 – Procedure toelating, naar niveau (2020-2021)

Type procedure	MBO 2	MBO 3	MBO 4	MBO 2/3/4
	%	%	%	aantal
Op volgorde van aanmelddatum	56	64	61	4
Loting	14	4	6	0
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	1	1	-	0
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	21	27	24	2
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	5	4	4	0
Anders	1	1	4	0
TOTAAL NF	125	124	234	6

Tabel 5.31 – MBO2 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Op volgorde van aanmelddatum	84	56
Loting	7	14
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	5	1
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	21
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	4
Anders	4	1
TOTAAL NF	144	125

Tabel 5.32 – MBO3 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Op volgorde van aanmelddatum	86	64
Loting	7	4
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	4	1
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	27
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	4
Anders	5	1
TOTAAL NF	154	124

Tabel 5.33 – MBO4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Op volgorde van aanmelddatum	78	61
Loting	7	6
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	4	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	24
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	4
Anders	9	4
TOTAAL NF	305	234

Tabel 5.34 – MBO(2)3/4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Op volgorde van aanmelddatum	100	66
Loting	-	-
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	-	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	33
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	-
Anders	-	-
TOTAAL NF	14	6

Tabel 5.35 – Procedure toelating, naar leerweg

Type procedure	2019-2020			2020-2021		
	%BOL	%BBL	%BOL/BBL	%BOL	%BBL	%BOL/BBL
Op volgorde van aanmelddatum	81	92	95	60	82	100
Loting	7	5	5	8	-	-
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	4	-	-	-	-	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	-	-	25	18	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	-	-	5	-	-
Anders	8	5	-	2	-	-
TOTAAL NF	563	37	20	484	18	7

Tabel 5.36 – Procedure toelating, naar domein (2020-2021)

Type procedure	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Op volgorde van aanmelddatum	80	75	63	71	47	57	78	38
Loting	-	-	-	21	4	21	-	-
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	-	8	-	-	-	-	-	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna aanmelddatum	20	17	26	7	39	21	13	38
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	-	11	-	4	-	9	25
Anders* (zie boven)	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL NF	10	12	19	14	92	28	23	8

Type procedure	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Op volgorde van aanmelddatum	97	79	41	79	100	100	56	90
Loting	3	13	9	3	-	-	11	10
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	-	-	1	-	-	-	-	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	8	43	14	-	-	17	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	-	4	3	-	-	7	-
Anders* (zie boven)	-	-	1	-	-	-	8	-
TOTAAL NF	29	24	90	29	4	1	86	20

Tabel 5.37 – Procedure toelating, naar domein (2019-2020)

Type procedure	1 BI %	2 AHO %	3 TP %	4 ALG %	5 MeV %	6 ICT %	7 MoV %	8 TSL %
Op volgorde van aanmelddatum	91	100	85	77	69	77	70	77
Loting	-	-	-	-	12	13	10	-
Combinatie volgorde van aanmeld- datum en loting	-	-	15	14	1	4	17	23
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	-	-	-	-	-	-	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	-	-	-	-	-	-	-
Anders (zie boven)	27	-	-	9	19	6	3	-
TOTAAL NF	11	15	23	19	113	37	25	13

Type procedure	9 HO %	10 EA %	11 VS %	12 UV %	13 HB %	14 TR %	15 ZW %	16 VNL %
Op volgorde van aanmelddatum	88	89	88	97	95	100	81	88
Loting	6	-	8	3	-	-	7	12
Combinatie volgorde van aanmeld- datum en loting	3	-	2	-	5	-	3	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	-	-	-	-	-	-	-	-
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	-	-	-	-	-	-	-	-
Anders (zie boven)	3	11	3	-	-	-	9	-
TOTAAL NF	41	30	139	35	6	2	118	23

5.4 Opleidingen met aanvullende eisen

In deze paragraaf worden de verschillen tussen opleidingen met en zonder aanvullende eisen uiteengezet. Ter afkorting wordt in de tabellen de term AE gebruikt.

In het onderzoek is geen informatie verzameld over het daadwerkelijk toepassen van aanvullende eisen door de mbo-instelling. Er is alleen gekeken naar de wettelijk bepaalde mogelijkheid om voor de toelating tot bepaalde opleidingen aanvullende eisen te stellen. Waar in onderstaande overzichten gesproken wordt over 'opleidingen met AE', moet dat gelezen worden als 'opleidingen waarvoor AE gesteld mogen worden'.

Tabel 5.38 – Aanvullende eisen, totaal (2020-2021)

Aanvullende eisen	Van NF-opleidingen	
	%	aantal
Wel AE	25	153
Geen AE	75	450
Totaal NF	100	603

Tabel 5.39 – Aanvullende eisen, naar domein (2020-2021)

Aanvullende eisen	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Wel AE	-	-	-	11	47	-	70	67
Geen AE	100	100	100	89	53	100	100	33
Totaal NF	11	15	23	19	113	37	25	13
% in opleidingen met AE	-	-	-	1	32	-	-	5

Aanvullende eisen	9	10	11	12	13	14	15	16	Totaal
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL	
	%	%	%	%	%	%	%	%	
Wel AE	-	-	53	6	-	-	27	4	
Geen AE	100	100	47	94	100	100	73	96	-
TOTAAL NF	33	27	101	27	19	7	118	11	-
% in opleidingen met AE	-	-	39	1	-	-	20	1	100

Tabel 5.40 – Reden numerus fixus, naar aanvullende eisen (2020-2021)

Reden	Wel AE	Geen AE	Totaal	Totaal
	%	%	aantal	%
Gebrek aan werkgelegenheid	16	12	66	13
Gebrek aan stageplekken	8	26	108	22
Gebrek aan opleidingscapaciteit	7	15	65	13
Gebrek aan werkgelegenheid en stageplekken	14	18	85	17
Gebrek aan werkgelegenheid en opleidingscapaciteit	3	6	28	6
Gebrek aan stageplekken en opleidingscapaciteit	13	4	32	6
Combinatie van gebrek aan werkgelegenheid, stageplekken en opleidingscapaciteit	2	4	19	4
VeVa (aantal plekken vastgesteld door Ministerie van Defensie)	21	9	62	12
Wettelijke bepaling aantal beschikbare plekken i.v.m. macrodoelmatigheid	15	3	31	6
TOTAAL NF	129	367	496	100

Tabel 5.41 – Procedure aanmelding, naar aanvullende eisen (2020-2021)

Procedure	Wel AE	Geen AE	Totaal	Totaal
	%	%	aantal	%
Op volgorde van aanmelddatum	24	72	297	61
Loting	3	9	37	8
Combinatie volgorde van aanmelddatum en loting	-	<1	2	<1
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna volgorde aanmelddatum	54	15	118	24
Voldoen aan aanvullende eisen, daarna loting	10	2	21	4
Anders	9	1	12	3
TOTAAL NF	116	371	487	100

5.5 Aanmeldingen, beschikbare plaatsen en inschrijvingen

In dit deel worden de gegevens over aanmelding, beschikbare plaatsen (numerus fixus) en inschrijvingen gepresenteerd.

Aanmelding

Kandidaat-studenten melden zich aan bij de instelling voor de opleiding. Een persoon kan zich voor meerdere opleidingen en bij meerdere instellingen aanmelden. De wet vroegtijdige aanmelddatum en Toelatingsrecht mbo regelt een aantal procedurele aspecten van de aanmelding (aanmelddatum 1 april, informatievoorziening mbo-instellingen rondom toelatingsprocedures, recht op loopbaanadviesgesprek, deelname aan verplichte voorlichting-/intakeactiviteiten).

Beschikbare plaatsen

Voor opleidingen met een numerus fixus is het aantal beschikbare plaatsen (bij die instelling) gelimiteerd. Instellingen moeten dat vooraf bekend maken en ook vooraf (voor 2 februari) bekend maken welke procedure zij hanteren voor toelating als het aantal aanmeldingen groter is dan het aantal beschikbare plaatsen.

Inschrijvingen

Een aanmelding kan leiden tot een inschrijving bij de opleiding. Een student is ingeschreven als er sprake is van een onderwijsovereenkomst tussen de student en de instelling. Instellingen melden hun ingeschreven studenten bij DUO. In geval van een numerus fixus kan het aantal beschikbare plaatsen ontoereikend zijn om alle aanmeldingen ook in te schrijven.

Aanmelding verplicht een persoon niet tot inschrijving. Hij of zij kan de aanmelding op elk moment terugtrekken.

De volgende gegevens worden gebruikt (tussen haakjes de bron):

- Aantal aanmeldingen (opgave instelling)
- Aantal numerus fixus (beschikbaar aantal plaatsen, opgave instelling)
- Aantal nieuwe inschrijvingen (per 1-10-2020, cijfers DUO)

Het totaal aantal studenten dat nieuw is ingeschreven op een opleiding met numerus fixus bedraagt 27.458. Het totaal aantal aanmeldingen voor opleidingen met een NF bedraagt naar schatting 70.000.

Toelichting bij de tabellen

In de onderstaande tabellen is weergegeven of een aantal hoger, gelijk of lager is. Daarvoor zijn de volgende grenzen gehanteerd:

- Lager dan: 10 of meer lager
- Gelijk aan: precies gelijk of minder dan 10 hoger en minder dan 10 lager
- Hoger dan: 10 of meer hoger

Het totaal aantal numerus fixus (NF) bedraagt 603. Alle mbo-instellingen hebben meegewerkt aan het onderzoek, maar niet alle instellingen konden, binnen de tijd die beschikbaar was, alle gevraagde gegevens aanleveren. Dat gold met name voor de gegevens over aanmeldingen en beschikbare plaatsen. Om die reden is het absolute aantal in de tabellen in dit hoofdstuk lager dan 603. Voor zover na te gaan, is er geen sprake van ontbrekende data bij alleen specifieke opleidingen of domeinen. De cijfers worden daarom representatief geacht voor het totaal van NF in Nederland.

5.5.1 Aanmeldingen en inschrijvingen

Hieronder wordt het aantal aanmeldingen vergeleken met het aantal inschrijvingen.

Tabel 5.42 – aanmelding en inschrijving (vergelijking)

	NF '19-'20	% NF 19-'20	NF '20-'21	% NF '20-'21
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal inschrijvingen	24	6	34	10
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal inschrijvingen (+/-10)	84	20	114	32
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal inschrijvingen	303	74	208	58
TOTAAL NF	441	100	356	100

Tabel 5.43 – Aanmelding en inschrijving, naar niveau (2020-2021)

	MBO 2	MBO 3	MBO 4	MBO (2)/3/4
	%	%	%	Aantal
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal inschrijvingen	12	7	9	1
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal inschrijvingen	36	39	26	2
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal inschrijvingen	52	54	64	3
TOTAAL NF	91	85	174	6

Tabel 5.44 – MBO2 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < inschrijvingen	6	12
Aanmeldingen = inschrijvingen	36	36
Aanmeldingen > inschrijvingen	59	52
TOTAAL NF	106	80

Tabel 5.45 – MBO3 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < inschrijvingen	9	7
Aanmeldingen = inschrijvingen	25	39
Aanmeldingen > inschrijvingen	67	54
TOTAAL NF	94	85

Tabel 5.46 – MBO4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < inschrijvingen	4	9
Aanmeldingen = inschrijvingen	11	26
Aanmeldingen > inschrijvingen	84	64
TOTAAL NF	205	174

Tabel 5.47 – MBO (2)/3/4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < inschrijvingen	20	17
Aanmeldingen = inschrijvingen	-	33
Aanmeldingen > inschrijvingen	80	50
TOTAAL NF	5	6

Tabel 5.48 – Aanmelding en inschrijving, naar leerweg (vergelijking)

	2019-2020			2020-2021		
	%BOL	%BBL	%BOL/BBL	%BOL	BBL	BOL/BBL
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal inschrijvingen	6	8	7	9	18	20
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal inschrijvingen	21	28		30	73	20
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal inschrijvingen	74	64	93	60	9	60
TOTAAL NF	372	25	14	322	9	5

Tabel 5.49 – Aanmelding en inschrijving, naar domein (2020-2021)

	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal inschrijvingen	-	50	-	-	7	5	16	50
Aantal aanmeldingen <u>gelijk</u> aan aantal inschrijvingen	100	20	89	25	38	29	68	-
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal inschrijvingen	-	30	11	75	54	67	16	50
TOTAAL NF	7	10	9	12	68	21	19	4

	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal inschrijvingen	7	17	9	-	-	-	7	-
Aantal aanmeldingen <u>gelijk</u> aan aantal inschrijvingen	29	8	29	-	-	-	28	-
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal inschrijvingen	63	75	62	100	100	100	64	100
TOTAAL NF	27	12	68	8	4	1	70	2

Tabel 5.50 – Aanmelding en inschrijving, naar domein (2019-2020)

	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal inschrijvingen	-	-	10	-	1	12	9	-
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal inschrijvingen	56	36	60	33	23	18	52	25
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal inschrijvingen	44	64	30	67	76	70	39	75
TOTAAL NF	9	11	10	12	80	33	23	8

	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal inschrijvingen	-	9	7	15	8	-	8	-
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal inschrijvingen	27	18	14	5	8	33	5	17
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal inschrijvingen	73	73	80	80	83	67	87	83
TOTAAL NF	26	22	59	20	12	3	76	6

5.5.2 Aanmeldingen en beschikbare plaatsen

Hieronder wordt het aantal aanmeldingen vergeleken met het in de numerus fixus bepaalde aantal beschikbare plaatsen.

Tabel 5.51 – Aanmelding en beschikbare plaatsen (numerus fixus; vergelijking)

	NF 19-20	% NF 19-20	NF 20-21	% NF 20-21
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	58	13	46	13
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	123	28	119	35
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	261	59	177	52
TOTAAL NF	442	100	363	100

Tabel 5.53 – Aanmelding en plaatsen, naar niveau (2020-2021)

	MBO 2	MBO 3	MBO 4	MBO 2/3/4
	%	%	%	aantal
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	15	7	15	1
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	51	32	27	3
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	34	61	59	2
TOTAAL NF	88	84	164	6

Tabel 5.54 – MBO2 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	18	15
Aanmeldingen = numerus fixus	38	51
Aanmeldingen > numerus fixus	45	34
TOTAAL NF	112	88

Tabel 5.55 – MBO3 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	14	7
Aanmeldingen = numerus fixus	33	32
Aanmeldingen > numerus fixus	53	61
TOTAAL NF	107	84

Tabel 5.56 – MBO4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	11	15
Aanmeldingen = numerus fixus	21	27
Aanmeldingen > numerus fixus	69	59
TOTAAL NF	205	164

Tabel 5.57 – MBO (2)/3/4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	-	17
Aanmeldingen = numerus fixus	33	50
Aanmeldingen > numerus fixus	67	33
TOTAAL NF	6	6

Tabel 5.58 – Aanmelding en plaatsen, naar leerweg (2020-2021)

	2019-2020			2020-2021		
	%BOL	%BBL	%BOL/BBL	%BOL	%BBL	%BOL/BBL
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	13	25	-	14	18	0
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	26	54	23	34	46	25
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	61	21	77	52	36	75
TOTAAL NF	401	28	13	346	12	4

Tabel 5.59 – Aanmelding en plaatsen, naar domein (2020-2021)

	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	29	13	36	10	14	14	6	-
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	71	75	55	10	35	38	78	50
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	-	13	9	80	51	48	17	50
TOTAAL NF	7	8	11	10	65	21	18	4
Reden	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	16	0	14	14	-	-	12	14
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	28	50	33	-	25	-	22	21
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	56	50	52	86	75	-	66	64
TOTAAL NF	25	10	63	7	4	-	73	14

Tabel 5.60 – Aanmelding en plaatsen, naar domein (2019-2020)

	1 BI %	2 AHO %	3 TP %	4 ALG %	5 MeV %	6 ICT %	7 MoV %	8 TSL %
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	18	17	-	36	18	9	25	11
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	55	50	60	21	18	31	50	33
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	27	33	40	43	64	60	25	56
TOTAAL NF	11	12	10	14	83	35	24	9

Reden	9 HO %	10 EA %	11 VS %	12 UV %	13 HB %	14 TR %	15 ZW %	16 VNL %
Aantal aanmeldingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	7	12	13	11	7	-	8	13
Aantal aanmeldingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	41	27	24	22	57	33	14	38
Aantal aanmeldingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	52	62	63	67	36	67	78	50
TOTAAL NF	27	26	68	18	14	3	78	8

5.5.3 Inschrijvingen en beschikbare plaatsen

Hieronder wordt het aantal inschrijvingen vergeleken met het in de numerus fixus bepaalde aantal beschikbare plaatsen.

Tabel 5.61 – Inschrijving en beschikbare plaatsen (numerus fixus; vergelijking)

	NF 19-20	% NF 19-20	NF 20-21	% NF 20-21
Aantal inschrijvingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	266	53	187	39
Aantal inschrijvingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen (+/-10)	184	36	219	46
Aantal inschrijvingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	55	11	75	16
TOTAAL NF	505	100	481	100,0

Tabel 5.62 Inschrijving en beschikbare plaatsen, naar niveau

	MBO 2 %	MBO 3 %	MBO 4 %	MBO (2)/3/4 Aantal
Aantal inschrijvingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	40	26	45	3
Aantal inschrijvingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	44	52	43	2

Aantal inschrijvingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	16	22	12	1
TOTAAL NF	126	121	228	6

Tabel 5.63 – MBO2 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	52	40
Aanmeldingen = numerus fixus	36	44
Aanmeldingen > numerus fixus	12	16
TOTAAL NF	123	126

Tabel 5.64 – MBO3 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	51	26
Aanmeldingen = numerus fixus	36	52
Aanmeldingen > numerus fixus	12	22
TOTAAL NF	113	121

Tabel 5.65 – MBO4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	52	45
Aanmeldingen = numerus fixus	39	43
Aanmeldingen > numerus fixus	9	12
TOTAAL NF	205	228

Tabel 5.66 – MBO (2)/3/4 (vergelijking)

	19-20	20-21
	%	%
Aanmeldingen < numerus fixus	-	50
Aanmeldingen = numerus fixus	33	33
Aanmeldingen > numerus fixus	67	17
TOTAAL NF	6	6

Tabel 5.67 – Inschrijving en beschikbare plaatsen, naar leerweg

	2019-2020			2020-2021		
	%BOL	%BBL	%BOL/BBL	%BOL	%BBL	%BOL/BBL
Aantal inschrijvingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	51	64	86	40	25	1
Aantal inschrijvingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	38	29	14	45	44	2
Aantal inschrijvingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	11	7	-	15	31	1
TOTAAL NF	463	28	14	451	16	4

Tabel 5.68 – Inschrijving en beschikbare plaatsen, naar domein (2020-2021)

	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal inschrijvingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	13	30	24	54	41	36	17	38
Aantal inschrijvingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	87	50	53	39	54	50	65	12
Aantal inschrijvingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	-	20	24	8	5	14	17	50
TOTAAL NF	8	10	17	13	83	28	23	8

	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal inschrijvingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	57	37	71	50	100	38	29	
Aantal inschrijvingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	50	9	50	21	33	-	46	29
Aantal inschrijvingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	15	35	13	8	17	-	16	43
TOTAAL NF	34	23	86	24	6	1	94	21

Tabel 5.69 – Inschrijving en beschikbare plaatsen, naar domein (2019-2020)

	1	2	3	4	5	6	7	8
	BI	AHO	TP	ALG	MeV	ICT	MoV	TSL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal inschrijvingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	33	24	18	93	53	38	46	13
Aantal inschrijvingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	56	64	55	7	44	40	38	75
Aantal inschrijvingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	11	9	27	-	3	23	17	13
TOTAAL NF	9	11	11	14	92	40	24	8

	9	10	11	12	13	14	15	16
	HO	EA	VS	UV	HB	TR	ZW	VNL
	%	%	%	%	%	%	%	%
Aantal inschrijvingen <u>lager</u> dan aantal beschikbare plaatsen	53	48	66	63	77	50	48	65
Aantal inschrijvingen gelijk aan aantal beschikbare plaatsen	40	28	24	29	15	50	41	20
Aantal inschrijvingen <u>hoger</u> dan aantal beschikbare plaatsen	7	24	10	8	8	-	11	15
TOTAAL NF	30	25	74	24	13	4	102	20

5.6 Ervaringen van studenten

In de enquête onder eerstejaars studenten studiejaar 2020-2021 zijn enkele vragen gesteld die betrekking hebben op de numerus fixus en op de aanvullende eisen.

In de overzichten wordt een vergelijking gemaakt tussen antwoorden van studenten die een NF-opleiding volgen (Wel NF) en van studenten die een opleiding zonder numerus fixus volgen (Geen NF). Daarna volgt een vergelijking tussen studentenantwoorden numerus fixus-opleidingen met of zonder aanvullende eisen (Wel AE; Geen AE). Percentages zijn rood als antwoorden van studenten conflicteren met wat er bekend is over de opleiding waarover zij de vragenlijst hebben ingevuld.

5.6.1 Numerus fixus

In de tabellen is met de kleur rood aangegeven wanneer de antwoorden van de studenten in de enquête niet overeenkomen met hun feitelijke inschrijving. Bijvoorbeeld: in tabel 5.70 geeft twintig procent van de studenten die *niet* staan ingeschreven bij een opleiding met numerus fixus aan dat hun opleiding een beperkt aantal plaatsen en toelatingsbeperking had.

Tabel 5.70 – Heeft jouw opleiding een beperkt aantal plaatsen, waardoor niet iedereen toegelaten kan worden?

Antwoord	Wel NF %	Geen NF %	Totaal %
Ja	58	20	26
Nee	11	32	29
Weet ik niet	31	48	45
Totaal studenten	648	3677	4325

Indien studenten op de vorige vraag ‘Ja’ antwoordden kregen ze de volgende twee vragen (→) gesteld:

→ *Tabel 5.71 - Was het voor jou bekend dat er een beperkt aantal plaatsen was toen je je aanmeldde voor je opleiding?*

Antwoord	Wel NF %	Geen NF %	Totaal %
Ja	94	83	87
Nee	6	17	13
Totaal studenten	376	729	1107

→ *Tabel 5.72 - Hoe werkte de toelating tot jouw opleiding met een beperkt aantal plaatsen? (Ter vergelijking is data over de NF-opleidingen in de laatste kolom toegevoegd)*

Antwoord	Wel NF %	Geen NF %	Totaal %	NF-data %	
Op volgorde van aanmelding	34	30	31	60	
Via loting	7	5	6	7	
Weet ik niet	37	49	45	-	
Anders namelijk...	22	16	18	4	25 ⁴⁴ 4 ⁴⁵
Totaal studenten	376	729	1105	n.v.t.	

44 Eerst aanvullende eisen, daarna op volgorde van aanmelding

45 Eerst aanvullende eisen, daarna loting

5.6.2 Aanvullende eisen

In de tabellen is met de kleur rood aangegeven wanneer de antwoorden van de studenten in de enquête niet overeenkomen met hun feitelijke inschrijving. Bijvoorbeeld: in tabel 5.73 geeft negen procent van de studenten dat ze een portfolio met creatief werk moesten laten zien, terwijl zij (volgens de gegevens van DUO) niet staan ingeschreven bij een opleiding waarvoor aanvullende eisen zijn toegestaan.

Tabel 5.73 - Voor sommige opleidingen moet je bepaalde geschiktheid of vaardigheden aantonen om toegelaten te worden. Moest dat voor jouw opleiding? ('Ja'-antwoorden niet onderling uitsluitend;)

Antwoord	Wel AE %	Geen AE %	Totaal NF %	Totaal %
Ja, ik moest een verklaring omtrent gedrag (VOG) hebben	14	10	11	10
Ja, ik moest gescreend worden door de politie/AIVD	4	3	3	1
Ja, ik moest een portfolio met creatief werk laten zien	60	9	21	8
Ja, ik moest een of meer test(en) doen	32	20	24	14
Nee, ik werd gewoon toegelaten.	9	63	49	67
Anders, namelijk	5 ⁴⁶	4 ⁴⁷	4	6
Totaal studenten	163	485	648	4325

In de bovenstaande tabel valt op dat 9 procent van de studenten een opleiding met aanvullende eisen volgt, maar aangeeft dat bij de toelating geen aanvullende eisen zijn gesteld. Daarnaast valt op dat 42 procent van de studenten die op een opleiding zonder aanvullende eisen zit, wel noemt dat zij aan één of meer eisen moesten voldoen. Indien studenten op de vorige vraag 'Ja, ik moest een of meer test(en) doen' antwoordden kregen ze de volgende vraag (→) gesteld:

→ *Tabel 5.74 - Wat voor testen moest je doen om toegelaten te worden? (Antwoorden niet onderling uitsluitend; ter vergelijking is data van opleidingen zonder numerus fixus opgenomen in de laatste kolom)*

Antwoord	Wel AE %	Geen AE %	Totaal NF %	Totaal %
Een psychologische test	8	16	13	11
Een sport of bewegingstest	59	41	47	30
Een test voor fijne oog-handcoördinatie	17	7	11	6
Een (of meer) test(en) over mijn interesses/capaciteiten/studiekeuze/AMN	49	59	55	61
Anders, namelijk...	15 ⁴⁸	7 ⁴⁹	10	14
Totaal studenten	53	99	152	583

46 Zwemdiploma's tonen, (creatieve) opdrachten, sporttesten

47 Telefonische intake/sollicitatie, cijferlijsten/vooropleiding aantonen, audities, testen of creatieve opdrachten

48 Lichamelijke test, creativiteitstest, IQ-test, medische keuring, ruimtelijk inzicht

49 Snuffelstage, persoonlijkheidstest, taaltest, capaciteitentest

5.7 Samenvatting

Voor de meeste mbo-opleidingen geldt geen landelijke numerus fixus. Dat wordt per instelling bepaald. De mbo-instelling kan ervoor kiezen een beperking aan het aantal beschikbare plaatsen voor eerstejaars studenten te stellen. Voor een beperkt aantal opleidingen zijn landelijke afspraken over macrodoelmatigheid gemaakt. Voor deze opleidingen is door de sector onderling afgesproken jaarlijks een maximaal aantal studenten op te leiden (verdeeld over de instellingen die de opleiding aanbieden). Voor opleidingen Veiligheid en Vakmanschap (Defensie) geldt eveneens een beperking van het aantal opleidingsplaatsen.

In dit onderzoek wordt jaarlijks bij alle mbo-instellingen gekeken welke opleidingen worden aangeboden met een numerus fixus (NF). Dat levert een bestand op met combinaties van instelling (brin-nummer) en opleiding (crebo-nummer). Elke combinatie staat voor een bepaalde opleiding die door een bepaalde instelling wordt aangeboden.

Numerus fixus in het mbo

Een numerus fixus wordt per opleiding per instelling ingesteld. Het aantal opleiding/instelling-combinaties waarvoor een numerus fixus geldt, bedraagt 603 (studiejaar 2020-2021). Ten opzichte van het voorgaande jaar daalde het aantal NF-opleidingen: van 684 naar 603.⁵⁰ De daling geldt niet voor alle domeinen. In een aantal domeinen nam het aantal NF-opleidingen (sterk) af, zoals bij Media en vormgeving (-30), Informatie- en communicatietechnologie (-18) en Horeca en bakkerij (-13). Maar in andere domeinen steeg het aantal NF-opleidingen juist: Veiligheid en sport (+7), Handel en ondernemerschap (+7) en Techniek en procesindustrie (+6). In de vier technische domeinen bij elkaar bleef het aantal nagenoeg gelijk.

Ongeveer 27.000 studenten schrijven zich in voor een opleiding met een numerus fixus, daarvan is het merendeel (16.000) afkomstig uit het voortgezet onderwijs. Van de doorstromers uit het voortgezet onderwijs krijgt ongeveer vijftien procent te maken met een numerus fixus.

De numerus fixus beperkt zich vrijwel geheel tot BOL-opleidingen. Ongeveer de helft van de NF-opleidingen is niveau 4, een kwart op niveau 3 en een kwart op niveau 2. In de entree komt, vanwege de drempelloze instroom, geen numerus fixus voor.

Het aantal NF-opleidingen verschilt sterk per mbo-instelling. Bij sommige mbo-instellingen komen NF-opleidingen helemaal niet voor, terwijl andere meer dan twintig NF-opleidingen kennen.

Het verschil is deels te verklaren door de vakinstellingen die vaak specialistische opleidingen aanbieden waarvoor een numerus fixus en aanvullende eisen gelden. Maar er zijn ook grote verschillen tussen de ROC's, waarbij het aantal NF-opleidingen niet samenhangt met de omvang van het ROC.

⁵⁰ De term NF-opleiding verwijst naar een combinatie van een bepaalde opleiding bij een bepaalde instelling waarvoor een numerus fixus geldt.

Redenen voor numerus fixus

Voor een deel van de NF-opleidingen is de numerus fixus extern opgelegd. Dat geldt voor bijna een vijfde van alle 603 NF-opleidingen. Het betreft opleidingen waarvoor vanwege macrodoelmatigheidsafspraken een gelimiteerde instroom geldt en de zogenaamde VeVa-opleidingen (Veiligheid en Vakmanschap) die in samenwerking met Defensie worden uitgevoerd.

Voor de andere NF-opleidingen bepalen de mbo-instellingen zelf of er een numerus fixus nodig is. Er zijn drie redenen waarom een numerus fixus mag worden gehanteerd, namelijk gebrek aan werkgelegenheid, gebrek aan stageplaatsen en gebrek aan opleidingscapaciteit. Voor het studiejaar 2020-2021 is een gebrek aan stageplaatsen de meest voorkomende reden. Bij 22 procent van de NF-opleidingen is dat de enige reden en bij nog eens 14 procent wordt gebrek aan stageplaatsen in combinatie met andere redenen genoemd. Gebrek aan werkgelegenheid en gebrek aan opleidingscapaciteit worden minder vaak genoemd, waarbij opvalt dat met name gebrek aan werkgelegenheid minder vaak voorkomt dan in het voorgaande jaar. Gebrek aan opleidingscapaciteit wordt het vaakst opgegeven als reden in enkele technische domeinen (Bouw en infra, Afbouw, hout en onderheid en Mobiliteit en voertuigen).

Procedure numerus fixus

Voor veruit de meeste NF-opleidingen (85%) wordt de volgorde van aanmelding gehanteerd om te bepalen wie mag inschrijven en wie niet. Bij een klein deel (13%) wordt gebruik gemaakt van loting.

De bepaling welke studenten toegelaten worden tot de opleiding is complexer als voor de opleiding behalve een numerus fixus ook nog aanvullende eisen gelden. Het is bepaalde opleidingen toegestaan om aanvullende toelatingseisen te stellen. Welke opleidingen dat zijn en welk soort aanvullende eisen gesteld mogen worden, is door de minister bepaald en ligt vast. Het gaat bijvoorbeeld om opleidingen op het gebied van sport, specialistisch vakmanschap en artistieke opleidingen.

Bij een kwart van alle opleidingen waarvoor een numerus fixus geldt, zijn ook aanvullende eisen van toepassing.⁵¹ Voor die opleidingen geldt dat de toelatingsprocedure uit twee componenten bestaat: het voldoen aan de aanvullende eisen en de toelating op basis van volgorde van aanmelding (of loting). Bij een kwart van de NF-opleidingen bestaat de procedure uit de combinatie van aanvullende eisen en volgorde van aanmelding.

Aanmeldingen, beschikbare plaatsen en inschrijvingen

Bij de meeste NF-opleidingen ligt, zoals te verwachten, het aantal aanmeldingen gelijk aan of boven het aantal beschikbare plaatsen. In een klein aantal gevallen (13%) komt het voor dat er minder aanmeldingen waren dan plaatsen. In die gevallen lijkt de numerus fixus achteraf niet nodig te zijn geweest.

Het aantal inschrijvingen (gemeten op peildatum 1 oktober 2020, studiejaar 2020-2021) wijkt in meer dan de helft van de gevallen af van het opgegeven aantal beschikbare plaatsen.

Met name valt op het percentage van 39 procent van de NF-opleidingen waarbij het aantal inschrijvingen lager ligt dan het aantal beschikbare plaatsen. Er zijn daarvoor verschillende verklaringen mogelijk:

- Het aantal inschrijvingen is vastgesteld op de peildatum van 1 oktober. Mogelijk volgen er na die datum nog inschrijvingen en is daarmee in de toelating rekening gehouden.

⁵¹ Het gaat om opleidingen waarvoor het toegestaan is om aanvullende eisen te stellen. Of dat ook feitelijk gebeurt, is niet vastgesteld. De aanname is dat dat meestal wel het geval is.

- Uit het onderzoek blijkt dat de numerus fixus vaak wordt toegepast op complexe situaties. Zo geldt één numerus fixus bijvoorbeeld voor meerdere locaties waar de opleiding gegeven wordt. Ook komt het voor dat de numerus fixus is ingesteld voor een combinatie van verwante opleidingen (bijvoorbeeld de VeVa-variant en de 'burgervariant'), voor een combinatie van de BOL- en BBL-opleiding of voor een combinatie van verwante opleidingen op niveau 3 en 4. Dat maakt dat de vooraf ingestelde numerus fixus (aantal beschikbare plaatsen) kan afwijken van wat er later feitelijk beschikbaar is aan plaatsen. Dat verklaart mogelijk ook het aantal NF-opleidingen waar er meer inschrijvingen zijn dan vooraf opgegeven plaatsen.
- Een derde mogelijke verklaring is dat aanmeldingen, hoewel geselecteerd voor toelating, toch niet tot inschrijving leiden. In hoofdstuk 2 beschreven we dat met name de aanmeldingen van mbo-wisselaars en van niet-onderwijsvolgers vaak niet tot inschrijving leiden. Mogelijk leidt dat ertoe dat beschikbare plaatsen pas later (dan de teldatum) ingevuld kunnen worden.
- Een vierde en laatste verklaring is dat de numerus fixus (achteraf) onnodig was, omdat het aantal beschikbare plaatsen voldoende was in relatie tot de aanmeldingen en inschrijvingen.

Ervaringen van studenten

De meeste studenten die een opleiding volgen waarvoor een numerus fixus gold, zijn daarvan op de hoogte en weten dan ook vaak hoe de procedure van toelating werkte. Een aanzienlijke minderheid van de studenten is echter niet goed op de hoogte.

Van de studenten die een NF-opleiding volgen, zegt 11 procent dat dat niet zo is en 31 procent zegt het niet te weten. Opvallend is dat 20 procent van de studenten, die geen NF-opleiding volgen, toch aangeeft dat er een beperkt aantal plaatsen beschikbaar was, waardoor niet iedereen toegelaten kon worden.

Ook bij van de aanvullende eisen roepen de enquête-uitkomsten vragen op. Zo geeft 20 procent van de studenten, die geen opleiding waarvoor aanvullende eisen mogen worden gesteld, aan dat zij een of meer testen moesten doen om bepaalde geschiktheid of vaardigheden aantonen om toegelaten te worden. Nu hoeft dat niet te betekenen dat opleidingen ten onrechte aanvullende eisen stellen, maar het geeft wel aan dat in de beeldvorming van studenten zij testen moesten doen om toegelaten te worden.

6 Bindend Studieadvies – Beleid en praktijk in het mbo

Met de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht is ook het bindend studieadvies (BSA) breed ingevoerd in het mbo. In dit hoofdstuk wordt het beleid en de praktijk van het BSA op de mbo-instellingen besproken. De ervaringen van studenten met het BSA bespreken we in hoofdstuk 7. De focus van beide hoofdstukken ligt op het tweede invoeringsjaar, 2019-2020.

We geven in dit hoofdstuk een korte introductie over de achtergrond en opzet van het BSA. Vanwege de coronapandemie is voor 2019-2020 (evenals 2020-2021) in een servicedocument voor de mbo-instellingen aangegeven hoe om te gaan met het BSA. We lichten dit in een aparte paragraaf toe.

In het vervolg van het hoofdstuk gaan we nader in op de wijze waarop het BSA op de mbo-instellingen is onderzocht en bespreken we de onderzoeksresultaten. Belangrijke kanttekening vooraf is dat er geen landelijk overzicht bestaat van de (negatieve) BSA's die zijn gegeven. Ook de meeste mbo-instellingen in de casestudies hebben geen totaaloverzicht van de aantallen (negatieve) BSA's en waarschuwingen die zijn gegeven. Het aantal (negatieve) BSA's lijkt beperkt op basis van inschattingen van informanten in de casestudies. In het vervolg van dit hoofdstuk komen hierop terug (onder andere paragraaf 6.4.7). Verder geeft de studentenenquête over het BSA, die in hoofdstuk 7 wordt besproken, een indicatie van het aantal BSA's in 2019-2020.

6.1 Inleiding: Het bindend studieadvies op het mbo

6.1.1 Het BSA in de wet

De introductie van het BSA in de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht in 2018-2019 was niet de eerste kennismaking van het mbo met het BSA. Al eerder, in het studiejaar 2014-2015, werd het BSA ingevoerd voor de entreeopleidingen. Het hoger beroepsonderwijs kende al langer een BSA. Het was dan ook onder verwijzing naar de praktijk in de entree en het hbo dat het BSA voor het gehele mbo werd voorgesteld. De wetgever plaatste het BSA nadrukkelijk in de lijn van loopbaanbegeleiding en bewaking van studievoortgang. Veel mbo-instellingen kennen studieloopbaanbegeleiders en periodieke voortgangsgesprekken. Met het BSA wilde de overheid het studievoortgangsgesprek een formele plek geven in het eerste jaar van de opleiding en de positie van de student daarin versterken. Het voortgangsgesprek mondt uit in een bindend studieadvies. Dat kan een negatief advies zijn. In de toelichting op de wet wordt nadrukkelijk gewezen op de noodzaak van grote zorgvuldigheid bij met name het negatief bindend studieadvies dat kan leiden tot beëindiging van de inschrijving bij de opleiding wanneer het bevoegd gezag hiertoe besluit.⁵²

Ondanks de beoogde zorgvuldigheid bij het negatieve BSA leidde het wetsvoorstel tot discussie op dit punt. Tijdens de bespreking in de Tweede Kamer werd de vrees uitgesproken dat het BSA zou gaan werken als een 'wegstuurmiddel'. Er was zorg dat het toelatingsrecht weliswaar wettelijk wordt geborgd, maar dat studenten met een bindend negatief studieadvies alsnog 'geweigerd'

52 Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en enkele andere wetten ter invoering van een vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs. *Memorie van toelichting*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 457, nr. 3.

kunnen worden: 'We stappen af van selectie aan de poort, maar gaan nu direct na de poort selecteren.'⁵³ Uiteindelijk kreeg het wetsvoorstel instemming van de Kamer, nadat de beoogde zorgvuldigheid bij het uitbrengen van het negatief BSA nader was geconcretiseerd. Zo werd in een amendement op de wet vastgelegd dat het BSA bij opleidingen langer dan een jaar pas na negen maanden mag worden uitgebracht, dat er een vooraf schriftelijke waarschuwing wordt gegeven en dat er een zekere nazorg wordt geboden bij een negatief advies, in de vorm van warme overdracht en begeleiding.⁵⁴ Ook vroeg de Kamer de regering om binnen twee jaar na de inwerking-treding van de wet te rapporteren over onder meer de bindende studieadviezen.⁵⁵

Het bindend studieadvies is, na invoering van de wet, voor het eerst voor alle opleidingsniveaus verplicht in het studiejaar 2018-2019. Dat betekent dat de eerste studieadviezen voor niveaus 2, 3 en 4 werden verstrekt negen maanden na start van het studiejaar, in de periode mei-juli 2019. Zoals gezegd gold dat niet voor de entreeopleidingen, waar het BSA al langer bestond en waar het BSA – ook na invoering van de nieuwe wet – na drie maanden kan worden gegeven.

6.1.2 Het BSA nader toegelicht

Voor de volledigheid en een goed begrip van het bindend studieadvies en de voorschriften die voor de procedure gelden, geven we een kort overzicht van de belangrijkste punten.⁵⁶ In studiejaar 2019-2020 en 2020-2021 is vanwege de coronapandemie in de praktijk afgeweken van deze voorschriften. We lichten dit in de volgende paragraaf toe.

- De mbo-instelling is verplicht voor alle studenten in het eerste jaar van hun inschrijving een advies uit te brengen over de voortzetting van de opleiding. Dit bindend studieadvies wordt alleen in het eerste jaar van de opleiding worden gegeven. Het studieadvies kan positief of negatief zijn. Een negatief advies betekent dat het bevoegd gezag de opleiding van de student kan stoppen.⁵⁷
- De student moet in het eerste jaar tijd hebben om te kunnen laten zien hoe hij/zij binnen de opleiding functioneert. Daarom mag het BSA pas negen maanden na de start van de opleiding worden uitgebracht (of na drie maanden in een eenjarige opleiding). Het BSA mag tot uiterlijk twaalf maanden na de start worden gegeven (of tot uiterlijk vier maanden na de start in de entreeopleiding).
- Aan het negatief BSA moet altijd een schriftelijke waarschuwing voorafgaan. Ook moet de student een redelijke termijn krijgen om verbetering te laten zien, zodat het negatief advies voorkomen kan worden.
- Een negatief BSA mag alleen worden gegeven als er sprake is van onvoldoende studievoortgang over de breedte van de opleiding. Ook moet duidelijk zijn dat de schriftelijke waarschuwing en de verbetertermijn niet tot voldoende resultaat hebben geleid. Wat er verstaan wordt

53 MBO Today: <https://mbo-today.nl/toelatingsrecht-maakt-einde-aan-vage-afwijzingen/> Geplaatst 24 juni 2016.

54 Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en enkele andere wetten ter invoering van een vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs. *Amendement van de leden Grashoff en Mohandis*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 457, nr. 19.

55 Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en enkele andere wetten ter invoering van een vroegtijdige aanmelddatum voor en toelatingsrecht tot het beroepsonderwijs. *Motie van het lid Van Meenen*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 457, nr. 22.

56 Het overzicht is gebaseerd op: Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering (2018) *Handreiking: Bindend studieadvies (BSA). Versie 1.0*. Woerden: Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering.

57 De wet stelt: op basis van een negatief BSA "kan het bevoegd gezag een besluit tot ontbinding van de onderwijsovereenkomst" nemen (Wet educatie en beroepsonderwijs. Artikel 8.1.7a. Bindend studieadvies). Het bevoegd gezag van de school *kan* het doen, maar het is niet verplicht.

onder studievoortgang wordt door de opleiding zelf bepaald. Daarbij moet het gaan om het totaalbeeld van de studievoortgang en mag het zich niet beperken tot een enkel onderdeel van de opleiding.

De studievoortgang is bepalend. Andere aspecten zoals de beroepshouding, gedrag of verzuim kunnen nooit op zichzelf een grond voor negatief BSA zijn. Deze aspecten kunnen alleen meegewogen worden als er sprake is van invloed op de studievoortgang. Overigens kunnen verzuim en misdraging wel reden zijn voor ontbinding van de onderwijsovereenkomst (op grond van de regels die daarover zijn vastgelegd), maar het BSA kan daarvoor niet gebruikt worden.

- Het proces voorafgaand aan de (negatieve) advisering moet zorgvuldig zijn en daarvoor zijn enkele aanwijzingen gegeven, waaronder betrokkenheid van bij voorkeur het gehele onderwijsteam en het vaststellen door de opleiding van regels over de te behalen studieresultaten en voorzieningen die zijn getroffen om de studievoortgang te borgen.
- Een mbo-school moet een kwalificatieplichtige student van wie ze de OOK vanwege het negatief BSA ontbinden een andere opleiding binnen de instelling aanbieden (uitzondering AOC en vakinstellingen).
- Wil een student dat niet, of betreft het een niet-kwalificatieplichtige student, dan heeft de instelling een inspanningsverplichting om de student te ondersteunen en begeleiden naar een andere opleiding, binnen of buiten de instelling. De instelling moet daarbij rekening houden met de voorkeur van de student. De instelling mag de student niet uitschrijven, tenzij de student is toegelaten tot een andere opleiding, of tenzij de instelling aantoonbaar minimaal acht weken heeft gezocht naar een andere opleiding. Dat geldt ook voor studenten die niet meer kwalificatieplichtig zijn.
- Studenten kunnen tegen een negatief BSA in beroep gaan bij de Commissie voor Beroep Examens. De procedure daarvoor is wettelijk vastgelegd.

6.1.3 Het BSA in coronatijd

Vanwege de coronapandemie en bijbehorende maatregelen in het voorjaar van 2019-2020, heeft het ministerie van OCW de mbo-instellingen ruimte gegeven voor hun omgang met het BSA⁵⁸. Het servicedocument gaf het volgende richtsnoer voor de omgang met het BSA in 2019-2020:

- Het geven van een studieadvies, en het indien nodig verstrekken van een negatief BSA, kan pas gebeuren wanneer er voldoende beeld is over de studievoortgang van een student. Alleen als er onvoldoende studievoortgang is over de hele linie mag een negatief BSA worden gegeven.
- Een school betreft bij het afgeven van het BSA de persoonlijke omstandigheden van de student. Het feit dat de student onvoldoende studievoortgang heeft geboekt vanwege de coronamaatregelen, en daardoor niet alle resultaten heeft behaald, is zo'n omstandigheid.
- De verplichting tot het geven van een studieadvies voor studenten in entreepopleidingen die per 1 februari 2020 zijn begonnen, komt te vervallen, omdat geen sprake is van een voldoende beeld over de studievoortgang in deze coronaperiode.
- Scholen hebben tot 12 maanden na de start van de opleiding (bij meerjarige opleidingen) de tijd om eventueel een BSA te geven.

58 Servicedocument mbo-aanpak Coronavirus COVID-19.
https://www.mbooraad.nl/sites/default/files/publications/servicedocument_3.0_covid-19_aanpak_mbo_versie_20_april_2020.pdf

Bovenstaand is het richtsnoer voor 2019-2020, het jaar waarover we in deze rapportage berichten. In de Richtlijnen mbo⁵⁹ voor studiejaar 2020-2021 worden de mbo-instellingen dringend opgeroepen om geen negatieve BSA's te geven.

6.1.4 Onderzoek naar het BSA op de mbo-instellingen

De monitoring en evaluatie van de maatregel bindend studieadvies binnen de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht vindt plaats op twee manieren. Op de eerste plaats wordt in de casestudies en enquêtes op het niveau van instellingen en opleidingsteams de implementatie van het BSA gevolgd. De landelijke dataverzameling met behulp van instellings- en opleidings-enquêtes en casestudies is toegelicht in het eerste hoofdstuk van dit rapport. In dit hoofdstuk rapporteren we op basis van de enquêtes van de metingen in studiejaren 2019-2020 en 2020-2021 en de casestudies meting 2020-2021. In de enquêtes en de casestudies wordt teruggekeken op het BSA in het voorgaande studiejaar, dus studiejaar 2018-2019 en studiejaar 2019-2020 (waarin op 16 maart 2020 de scholen sloten vanwege corona).

Op de tweede plaats wordt gekeken hoe het negatief BSA wordt toegepast en wat de effecten op studentniveau zijn. Daarvoor zijn enquêtes uitgezet onder studenten. Er is gekozen voor deze aanpak omdat er geen landelijke registratie is van negatieve bindend studieadviezen. De gegevens moeten rechtstreeks bij studenten zelf opgehaald worden. De resultaten van de enquête onder studenten over het BSA worden besproken in hoofdstuk 7.

6.2 Het BSA-beleid op de mbo-instellingen

Uit de vorige meting, over het eerste uitvoeringsjaar van het BSA op de niveau 2, 3 en 4 opleidingen, was gebleken dat de meeste mbo-instellingen weliswaar centraal beleid voor het BSA hadden vastgesteld, maar dat de implementatie bij de teams nog veel vragen kende. In de meting over het tweede uitvoeringjaar 2019-2020 hebben we de beleidsmedewerkers op het centrale niveau gevraagd naar het beleid op een aantal aspecten van het BSA (Tabel 6.1). De resultaten laten zien dat er veelal verplichtend centraal beleid is vastgesteld op de procedurele aspecten van het BSA, zoals het schriftelijk vastleggen, de administratie en registratie van het BSA en de waarschuwing, de planning van de procedure, de informatieverstrekking over de bezwaarmogelijkheden en de ontbinding van de OOK.

Voor de afstemming met RMC/gemeenten wordt slechts bij de helft van de mbo-instellingen verplichtend centraal beleid gevoerd. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat ligt in het feit dat de mbo-scholen vaak met verschillende RMC-regio's te maken hebben. Bovendien blijkt uit de casestudies dat mogelijke afspraken of werkwijzen op dit punt niet gerelateerd zijn aan studenten die een negatief BSA krijgen, maar breder betrekking hebben op alle studenten die het onderwijs dreigen te verlaten. Ook wat betreft de criteria voor het BSA is er relatief vaak sprake van adviserend (in plaats van verplicht) centraal beleid of bij een enkele mbo-instelling geen centraal beleid. Dit wordt bevestigd in de casestudies. Ook als er wel beleid is geformuleerd op centraal niveau, wordt het aan de teams gelaten om de criteria nader in te vullen. Bij de andere aspecten

59 https://www.mboraad.nl/sites/default/files/21052021_richtlijnen_mbo_5.0_def.pdf

zijn het steeds een of enkele mbo-scholen die aangeven dat er geen centraal beleid wordt gevoerd. Dit blijken vooral enkele vakinstellingen te zijn. Mogelijk speelt de relatieve kleinschaligheid van deze mbo-instellingen hierbij een rol.

Tabel 6.1 laat ook zien dat juist op het punt van de criteria het centrale beleid het gevolg is van de coronacrisis. Dit heeft te maken met de voorkeur van het ministerie om alleen BSA's te geven als er over de gehele breedte voldoende beeld is van de studievoortgang van de student en de mogelijkheid om de coronamaatregelen als persoonlijke omstandigheden te beschouwen die van invloed konden zijn op de studievoortgang.

Alle casestudies laten zien dat het BSA-beleid bij de mbo-instellingen in meer of mindere mate aansluit op al bestaand beleid waarin ook al werd gewerkt met positieve en negatieve adviezen en monitoring van de studievoortgang. De invoering van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht en het BSA heeft echter wel tot verandering in het beleid en de uitvoering geleid. We gaan hier verder op in in de volgende paragrafen over de uitvoering van het BSA en in paragraaf 6., over de effecten en implicaties van het BSA.

Tabel 6.1 – In hoeverre was er in studiejaar 2019-2020 verplichtend of adviserend beleid vanuit de onderwijsinstelling op de volgende punten, of waren de opleidingen vrij om zelf invulling te geven aan de BSA-aanpak?

	Verplichtend centraal be- leid	Adviserend centraal be- leid	Geen cen- traal beleid	Gevolg van corona	
				Ja	Nee
Criteria voor negatief BSA	52	36	12	33	67
Het schriftelijk vastleggen van een waarschuwing en (negatief) BSA	85	9	6	6	94
Functionaris/geleding die vaststelt of student waarschuwing en (negatief) BSA krijgt	67	18	15	6	94
De planning/timing en procedure voor waarschuwing en (negatief) BSA	76	18	6	15	85
Administratie en registratie van waarschuwing en (negatief) BSA	82	15	3	9	91
De afstemming met gemeenten/RMC bij een negatief BSA	48	27	24	6	94
Informatieverstrekking over bezwaar-/beroepsmogelijkheid	88	6	6	6	94
Ontbinding onderwijsovereenkomst (OOK)	94	0	6	3	97
Nazorgtraject, begeleiding naar andere opleiding	76	18	6	3	97

(Percentages, N=33, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen, meting 2020/21)

6.3 Het BSA in coronajaar 2019/20

In de regel is vanuit het centrale niveau naar de opleidingen gecommuniceerd om terughoudend te zijn met negatieve BSA's (67%, Tabel 6.2). Bij sommige mbo-instellingen is besloten om geen negatieve BSA's te verstrekken (18%). De casestudies illustreerden dat dit bij de ene opleiding strikter is geïnterpreteerd dan bij de andere. Veel opleidingen zijn inderdaad terughoudend geweest met het geven van negatieve BSA's (51%). Wel valt op dat vanuit de teams vaker wordt aangegeven dat corona niet of nauwelijks invloed heeft gehad op het verstrekken van negatieve BSA's en dat deze in 19/20 wel zijn verstrekt (21% op opleidingsniveau tegenover 6% op instellingsniveau). Aan de andere kant wordt door de opleidingsmanagers ook relatief vaak aangegeven dat er helemaal geen negatieve BSA's zijn gegeven (28%).

Tabel 6.2 - Welke beschrijving is het meest van toepassing op uw onderwijsinstelling, ten aanzien van het verstrekken van negatieve BSA's in studiejaar 2019-2020?

	Beleidsniveau	Opleidingsniveau
Er zijn wel negatieve BSA's verstrekt, corona heeft hier niet of nauwelijks invloed gehad	6	21
We zijn vanwege corona in het algemeen terughoudend geweest met het verstrekken van negatieve BSA's (alleen in specifieke individuele gevallen)	67	51
Er zijn vanwege corona geen of met terughoudendheid beperkt negatieve BSA's verstrekt bij bepaalde niveaus/leerwegen/domeinen/opleidingen	9	n.v.t.
Er zijn vanwege corona geen negatieve BSA's verstrekt	18	28

(Percentages, N=33, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=105, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020/21)

Uit casestudies komt naar voren dat de mbo-opleidingen, los van eventuele terughoudendheid bij het verstrekken van negatieve BSA's, wel aan de BSA-werkwijze hebben vastgehouden. Dat wil zeggen dat er volgens hen wel periodieke voortgangsgesprekken zijn gevoerd en waarschuwingen zijn gegeven. Dit had immers al deels plaatsgevonden voor de sluiting van de scholen in maart 2020. Bovendien, zo werd ook gesteld, beginnen de opleidingen juist te wennen aan de BSA-werkwijze en wilde men daarmee doorgaan, ook al werden er misschien geen of nauwelijks negatieve BSA's gegeven.

Bij de teams die wel negatieve BSA's hebben gegeven werd gesteld dat studenten tot maart 2020 wel op de opleiding waren en dat men daarmee voldoende zicht had gekregen op de voortgang en inzet van de studenten. Zij zeggen niet of nauwelijks anders gehandeld te hebben dan zonder corona. Bij andere opleidingen werd juist aangegeven dat het bepalen van het BSA lastig was vanwege corona, vooral omdat ze minder zicht en grip hadden op het verzuim (vanwege het onlineonderwijs aan het einde van het studiejaar) en minder goed de beroepshouding konden beoordelen (vanwege het ontbreken of wegvallen van een praktijkplaats), zodat er soms geen volledig beeld van de student kon worden gevormd. In paragraaf 6.4.6 wordt verder ingegaan op de negatieve BSA's en komt ook de invloed van corona verder aan de orde.

6.4 Het BSA in de praktijk

Bij de meeste teams lijken de werkwijzen rondom het BSA inmiddels redelijk ingeburgerd, zo laten de casestudies zien, maar er zijn ook nog teams waarbij dit minder het geval is.

In de volgende subparagrafen gaan we een voor een in op een aantal uitvoeringsaspecten van het BSA. Daaraan voorafgaand laat figuur 6.4 een overzicht zien van de knelpunten die op centraal en opleidingsniveau worden ervaren op een aantal uitvoeringsaspecten van het BSA.

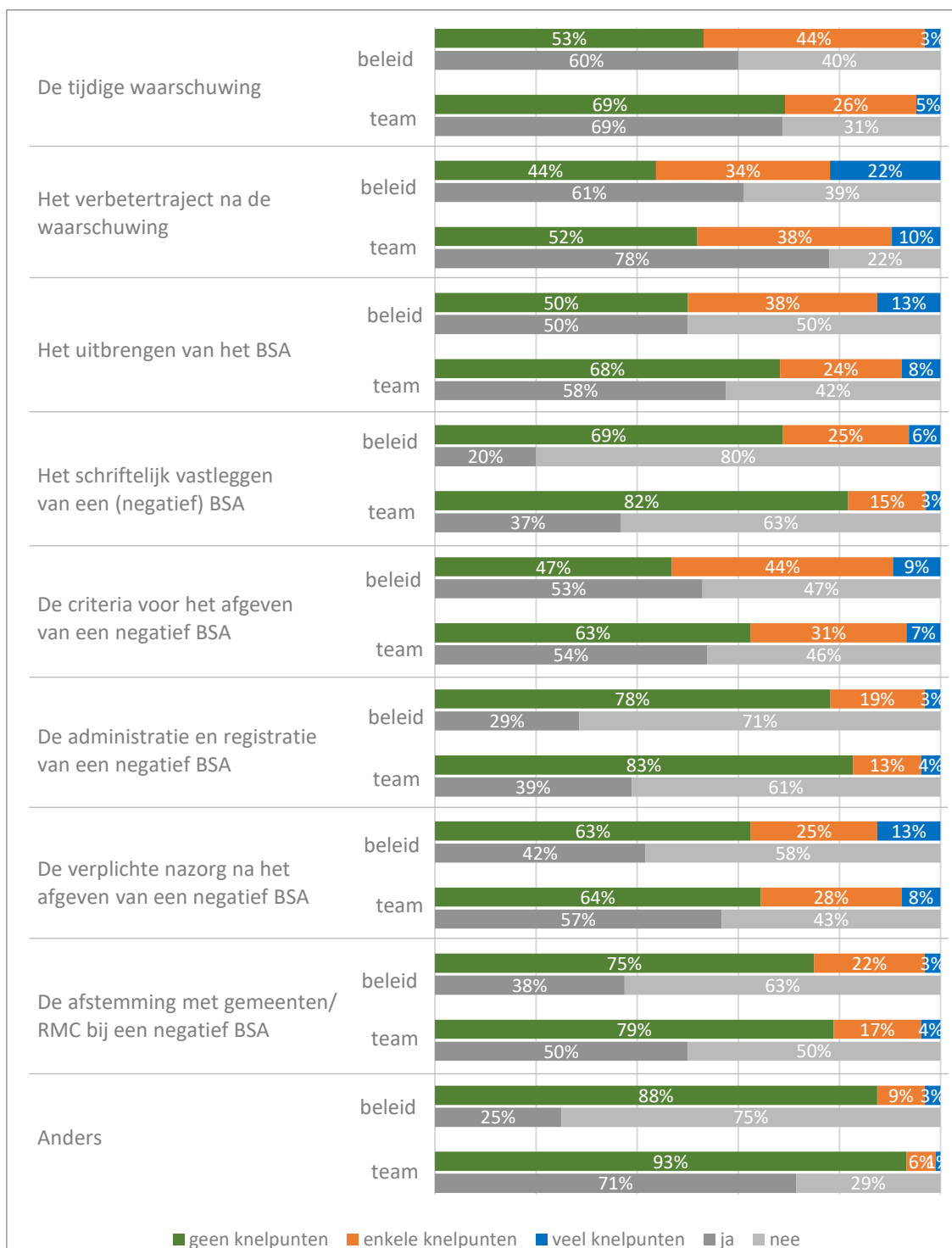
In de uitvoering van de BSA's zorgt de administratie en registratie van de negatieve BSA's voor de minste knelpunten. Zowel bij de beleidsmedewerkers op het centrale niveau als de opleidingsmanagers geeft meer dan drie kwart van de respondenten aan dat er op dit vlak geen knelpunten (meer) zijn (figuur 6.3). De administratie en registratie blijkt een stuk soepeler te verlopen dan bij de vorige meting: +50% van de beleidsmedewerkers en +33% van de opleidingsmanagerservaart hier geen knelpunten meer. Opvallend is dat er op vrijwel alle vlakken minder knelpunten worden ervaren in de uitvoering van het BSA dan bij de vorige meting. Vooral op instellingsniveau zijn de ervaringen een stuk positiever dan bij de vorige meting. De opleidingsmanagers zijn iets voorzichtiger, maar ook door hen worden bij de meeste uitvoeringsaspecten minder knelpunten ervaren. Naast de administratie en registratie worden vooral ook bij de verplichte nazorg en de afstemming met gemeenten en RMC veel minder vaak knelpunten ervaren, respectievelijk een daling van 34 en 21 procent (instellingsniveau en opleidingsniveau) en 38 en 22 procent (instellingsniveau en opleidingsniveau).

De centrale beleidsmedewerkers van de mbo-instellingen signaleren nog de meeste knelpunten bij het verbetertraject na de waarschuwing (56%), de criteria voor een negatief BSA (53%) en het uitbrengen van het BSA (50%). De opleidingsmanagers zien over het algemeen wat minder vaak knelpunten bij de uitvoering van het BSA. Echter ook zijn ervaren het vaakst knelpunten bij het verbetertraject na de waarschuwing (48%), de criteria voor een negatief BSA (38%) en bij de verplichte nazorg na het negatief BSA (36%).

In veel gevallen ziet men de ervaren knelpunten in 2019-2020 als een gevolg van corona. Bij de opleidingen wordt dit nog sterker ervaren dan op het centrale niveau van de instellingen.

Met name de knelpunten bij het verstrekken van een tijdige waarschuwing, het verbetertraject na de waarschuwing, de criteria voor een negatief BSA en het uitbrengen van het BSA worden gezien als een gevolg van corona. Bij de opleidingen worden bovendien ook de knelpunten bij het bieden van de nazorg na een negatief BSA vaak als een gevolg van corona beschouwd.

Figuur 6.3 – In hoeverre leverde de uitvoering van het bindend studieadvies in 2018/19 of 2019/20 (mede vanwege corona) knelpunten op wat betreft de volgende aspecten? En was dit vanwege corona (ja/nee)

(Percentages, N=35, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=176, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2019/20; N=32, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=104, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020/21)

6.4.1 Informatievoorziening over het BSA en bezwaarmogelijkheden

Studenten worden op verschillende manieren en op verschillende momenten geïnformeerd over het BSA. Herhaling is belangrijk om te zorgen dat de informatie ook landt, zo blijkt uit de casestudies. Over het algemeen is het BSA beschreven in de OER en staat het in de opleidingsgids, krijgen studenten aan het begin van het studiejaar een brief of brochure over het BSA en worden ze geïnformeerd over het BSA in hun slb- of mentoruur. De school kan bijvoorbeeld een presentatie, video of animatie over het BSA hebben gemaakt die in de les wordt gebruikt. Ook wordt het BSA besproken op ouderavonden en eventueel ook al bij de kennismaking of intake benoemd. Sommige opleidingen ervaren het echter ook als een dilemma, de mate van aandacht die ze aan het BSA moeten geven.

Opleidingsmanager:

'Aan de start van de opleiding is er een informatieavond voor ouders en studenten. Dit is vaak nog voor de zomervakantie. Hierin wordt het BSA besproken en hoe dat dan gaat. Het wordt niet altijd onthouden door ouders en studenten, dus in januari is het soms een positieve/negatieve verrassing als de eerste brief komt. Het is nog even de vraag of je dat 4x per jaar met studenten moet bespreken of dat het komt zoals het komt. Daar is het antwoord nog niet op gevonden. Het heeft ook een soort negatief gevoel erbij, dat je weggestuurd kunt worden. Je moet het niet altijd over die negativiteit willen hebben.'

Vanuit meer opleidingen wordt aangegeven dat informeren over het (negatief) BSA soms een lastige boodschap kan zijn, zo aan het begin van het jaar. Het kan demotiverend werken voor studenten bij de studiemotivatie toch al laag is. En het kan het opbouwen van een goed contact met de student aan het begin van de opleiding lastiger maken voor slb'ers/mentoren. Bij een opleiding in de casestudies is er daarom bewust voor gekozen om een collega van een centrale dienst uit te nodigen om het BSA toe te lichten. Ook wordt er bij sommige opleidingen of instellingen gekozen worden voor wat meer bedekte of minder negatieve terminologie rondom het BSA, zoals een 'BSA Overstappen' in plaats van een negatief BSA of een 'zorgbrief' in plaats van een waarschuwing.

Meestal wordt in de standaardbrief met het negatieve BSA uitleg gegeven over de bezwaarmogelijkheden, hoewel niet alle gesproken opleidingsmanagers of slb'ers dit precies op het netvlies hebben. Soms worden de bezwaarmogelijkheden ook al in de les over het BSA genoemd.

6.4.2 Planning procedure

Uit de casestudies blijkt dat de koninklijke route voor het BSA vrijwel overal bestaat uit een voorlopig studieadvies of waarschuwing na de tweede periode, dus in januari/februari en het definitief bindend studieadvies na periode 3, in april. Studenten hebben dan één periode van meestal tien weken om verbetering te laten zien. Opleidingen zitten daarmee in de regel qua planning op de minimumtermijn van negen maanden na de start van de opleiding voor het afgeven van het BSA. Dit geeft studenten voldoende tijd om de verbeterafspraken na te komen (een periode van ongeveer tien weken) en geeft de onderwijsinstelling voldoende tijd voor de acht weken verplichte nazorg. Een formele waarschuwing na periode 1 vinden de opleidingen meestal te snel, soms vindt men na periode 2 ook te snel; veel studenten moeten volgens hen eerst wennen aan het mbo.

Opleidingsmanager:

'Een aantal van hen heeft moeite met de overgang van het vo naar het studentenleven. Dit is zeker aan de orde in deze coronatijd, met afstandsonderwijs, sommige studenten hebben op het vo sinds de eerste lockdown geen onderwijs meer gehad. Dus dat bemoeilijkt het allemaal. Je ziet dat de studenten, ook los van corona, echt moeten wennen aan het studentenleven. Want dat betekent toch wat meer zelfstandigheid, meer zelfredzaamheid. We hebben het dan over eigenaarschap van een opleiding, dit gebeurt uiteraard gefaseerd. Je ziet wel dat veel studenten een hele onderwijsperiode nodig hebben om zich die nieuwe studie, de school en het studentenleven eigen te maken. En dan moet je heel snel na twee onderwijsperiodes dat voorlopig studieadvies al uitbrengen. Dat komt dus voor sommige studenten relatief snel.'

Meer informeel wordt er al wel gewaarschuwd na periode 1. Studenten hebben na de eerste periode vaak al een voortgangsgesprek met hun mentor of slb'er. Bij opleidingen van twee ROC's in de casestudies kan er na periode 1 al wel een traject worden ingezet waarbij de afspraken na de eerste periode mogelijk een opmaat zijn naar meer formele afspraken na de waarschuwing. Het verschil kan er bijvoorbeeld in zitten dat de afspraken na periode 1 worden gemaakt tussen student en mentor en na de waarschuwing na periode 2 tussen student en opleidingsmanager (die ondertekent en aanwezig is bij het gesprek).

Een uitzondering is een van de ROC's in de casestudies waar volgens de reguliere procedure de waarschuwing relatief laat kan worden gegeven, tot uiterlijk aan het eind van periode 3 en het BSA tot aan het eind van het studiejaar. Vanuit de opleiding wordt aangegeven dat ze hiermee een spanningsboog willen houden en voorkomen dat studenten na een positief BSA in de laatste periode achterover gaan leunen. Ook bij enkele andere opleidingen kan bij uitzondering nog na periode 3 nog een formele waarschuwing worden gegeven, als de studievoortgang dan achter gaat lopen.

Hoewel we hiervoor benoemden dat opleidingen het BSA soms (te) vroeg vinden en studenten te weinig tijd hebben om te wennen aan de mbo-opleiding, wordt in de casestudies ook regelmatig gesteld dat het BSA juist (te) laat in het jaar wordt gegeven. Dit speelt bijvoorbeeld bij (verkorte) opleidingstrajecten van anderhalf jaar. Bovendien, heel vaak blijkt al eerder in het jaar dat er geen goede match is tussen student en opleiding en wordt al (ruim) voor negen maanden gestart met oriëntatie op een andere opleiding. Deze studenten hebben de opleiding al verlaten voor het BSA in beeld komt. De uitval/switch in het eerste jaar van een opleiding is meestal dan ook hoger dan de paar procent studenten die een negatief BSA krijgen. Bij een enkele opleiding in de casestudies krijgen studenten die al eerder aan het heroriënteren zijn toch nog een negatief BSA waarmee de opleiding duidelijk maakt dat de student niet verder kan in de huidige opleiding.

Bij eenjarige opleidingen zoals de entreeopleiding moet het bindend studieadvies uiterlijk vier maanden na de start van de opleiding worden gegeven (en vanaf drie maanden). Dit betekent dat hier binnen een veel kortere tijdspanne een beeld moet ontstaan van de studievoortgang van een student; de waarschuwing moet dan al na ongeveer twee tot tweeënhalve maand gegeven worden zodat de student voldoende tijd heeft om te verbeteren. De meningen over het BSA na vier maanden zijn verdeeld (Tabel 6.4). Ongeveer de helft beoordeelt dit positief en een derde negatief. Uit de toelichtingen bij de vragenlijst blijkt dat men vooral kritisch is over de korte termijn en het gebrek aan flexibiliteit daarin waardoor maatwerk voor deze doelgroep wordt bemoeilijkt. Specifiek wordt hier ook gewezen op de ISK-doelgroep, waar vaak meer tijd nodig is voor de

opleiding omdat ook aan de taal gewerkt moet worden. Dit beeld wordt in de casestudies bevestigd; men vindt het BSA en de te hanteren termijn een zwaar middel voor deze doelgroep.

Tabel 6.4 – Hoe beoordeelt u het volgende kenmerk van de entreeopleiding: Binnen vier kalendermaanden na start van de opleiding moet een BSA zijn afgegeven

	Beleidsniveau	Opleidingsniveau
Negatief	31	33
Negatief noch positief	19	6
Positief	46	61
Weet niet/N.v.t.	4	-

(Percentages, N=26, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen 2BMBO; N=18, vragenlijst teamniveau entreeopleidingen 2BMBO, meting 2020/21)

6.4.3 Studievoortgangsgesprekken

De meeste opleidingen hebben een studievoortgangsgesprek na elke van de vier onderwijsperiodes, of drie gesprekken waarbij het laatste gesprek plaatsvindt na periode 3 wanneer het BSA wordt gegeven.

De voortgangsgesprekken zijn in principe individuele gesprekken tussen de mentor of slb'er en de student. Individuele voortgangsgesprekken en de bijbehorende verslaglegging vragen veel tijd. Vaak is er sprake van een scheve verdeling in de tijd die wordt besteed aan de studenten bij wie de studie vlot verloopt en de studenten met te weinig studievoortgang. De meeste tijd gaat naar de laatste groep. Zo komt het voor dat de studievoortgangsgesprekken met de goede studenten erbij in schieten. Vooral in de BBL-opleidingen is het lastig om drie tot vier individuele gesprekken op vaste momenten per jaar te plannen in de weinige tijd die zij op de opleiding aanwezig zijn.

Voorbeelden van aanpakken die de opleidingen ondersteunen bij het werkbaar houden van de voortgangsgesprekken, zijn:

- Het inroosteren van de voortgangsgesprekken met studenten zodat de mentor niet meer op zoek hoeft naar vrije uurtjes om dit te plannen.
- Het klassikaal bespreken van studievoortgang zodat de individuele gesprekken beperkt kunnen worden.
- Studenten zelf het gesprek laten voorbereiden; zelf hun studievoortgang laten presenteren.
- Afspraken maken over beknopte verslaglegging.

Opleidingen zoeken naar geschikte manieren om de studievoortgang inzichtelijk te maken, voor de studenten en voor henzelf. Bij sommige opleidingen wordt gekozen voor het werken met studiepunten. De ervaring bij deze opleidingen is dat het studenten duidelijkheid geeft over waar ze staan in de opleiding en hen motiveert. Andere voorbeelden zijn het werken met schema's met kleurcodering om de voortgang aan te tonen of het werken met rubrics om te laten zien waar de studenten in hun ontwikkeling staan.

Door corona en de lockdown was het vaak lastiger om alle studenten online of telefonisch te spreken. Normaal gesproken vinden gesprekken op dagen plaats dat studenten toch al op school aanwezig zijn.

Coach en mentor:

'De invloed van corona op de begeleiding was groot, je ziet ze niet meer op school. Meer dan de helft vindt het spannend om de camera aan te zetten. Persoonlijk contact verwatert, dat doet wel wat met studenten. Ze vinden het niet fijn om thuis te zitten, raken ongemotiveerd en depressief. Ze hebben extra begeleiding nodig terwijl ik juist drukker ben met randzaken. Alleen al contact zoeken kost meer tijd omdat je ze niet ziet. Dat vraagt een andere aanpak, die is intensief maar wel onmisbaar. Vandaag heb ik wel twintig studenten gesproken via allerlei verschillende manieren. Je begint 's ochtends, maakt een planning, maar dat werkt niet altijd. Een student heb ik vandaag wel drie keer gebeld ter begeleiding. Dat doe je, maar daar heb je geen tijd voor. Daardoor heb ik een student niet gesproken die ik wel zou moeten spreken. Dat is het eeuwige dilemma aan begeleiding, maar alle collega's zullen dat ook hebben. De mate van begeleiding voor verschillende studenten groeit daardoor scheef.'

Vooraf voor de studenten in de entree en niveau 2 is het onlineonderwijs lastig gebleken. Het contact behouden, betrokkenheid bij school houden en het welzijn van de studenten kreeg in deze groepen regelmatig prioriteit boven het onderwijs, zo bleek uit de casestudies. Bovendien was het voor mentoren en slb'ers lastiger om op afstand echt contact te maken met studenten en goed te begeleiden omdat ze bijvoorbeeld minder goed non-verbale signalen konden opvangen. Bij een enkele opleiding wordt ook een positief effect van het online contact waargenomen: ouders sluiten vaker aan bij een gesprek. Voor hen was bij een onlinegesprek de drempel lager dan wanneer ze naar de schoollocatie moeten komen.

6.4.4 Waarschuwing en verbeterafspraken

Voor een opleiding mag overgaan tot een negatief bindend studieadvies moet een student een schriftelijke waarschuwing hebben ontvangen en een redelijke termijn hebben gehad om de studieresultaten te verbeteren. Zoals eerder beschreven wordt de waarschuwing meestal afgegeven na periode 2. De cyclus van studievoortgangsgesprekken en het BSA zijn in principe geïntegreerd en in de planning op elkaar afgestemd, hoewel dit (nog) niet bij alle instellingen in de casestudies helemaal het geval is.

Voor de waarschuwing worden verschillende termen gebruikt. De term 'voorlopig negatief studieadvies' vindt men soms te negatief. Een opleiding heeft het over een 'zorgbrief'. Daar wordt ook expliciet een 'complimentenbrief' gestuurd aan studenten met een goede studievoortgang. Bij een andere opleiding worden een soort schoolrapporten uit het studievoortgangssysteem gehaald, zodat studenten deze aan hun ouders kunnen laten zien, juist ook als het goed gaat. Over het algemeen echter worden alleen de waarschuwingen schriftelijk gegeven. De verbeterafspraken worden in de regel ondertekend door de student en de slb'er of mentor. Soms wordt ook de opleidingsmanager betrokken en tekent deze ook de verbeterafspraken. Bij een ROC in de casestudies is sprake van een opbouw van een voorlopig negatief bindend studieadvies met afspraken oplopend naar een voorlopig negatief bindend studieadvies met voorwaarden als de resultaten na de afspraken niet verbeteren. Bij minderjarige studenten worden de ouders betrokken bij het gesprek en de verbeterafspraken toegestuurd.

Opleidingsmanager:

'Als er aanleiding toe is wordt een advies opgesteld met meerdere kenmerken: studievoortgang, aanwezigheid, praktijkervaring en beroepshouding. Daar worden concrete afspraken gemaakt met de student en gaat de brievencyclus in werking. In geval van complexiteit wordt dit overlegd met een deskundige Passend Onderwijs. Deze deskundige geeft adviezen aan de docent om tot goede afspraken te komen en om deze afspraken concreet te vertalen in opdrachten die meegegeven kunnen worden of wat klaar moet zijn voor een bepaald tijdstip. Deze adviseur kan ook aansluiten bij de gesprekken. Als er een derde gesprek komt met een contract, wanneer er aanleiding is om te denken dat het niet goed gaat komen, dan is dat een 'laatste kans'-gesprek waar de opleidingsmanager aansluit in het gesprek tussen student en slb'er (en evt. de adviseur Passend Onderwijs). De opleidingsmanager neemt dan de 'strengere' rol aan, en vraagt hoe het kan dat het zover is gekomen en wat er aan de hand is.'

Beleidsmedewerker:

'Wat betreft het verbetertraject na een waarschuwing kan het ingewikkeld zijn om concrete verbeteringen te formuleren. Een toets opnieuw moeten maken is helder, maar gedrag bij stage is lastig in woorden te vatten als dat anders moet. Komt soms heel nauw en kan ook heel breed zijn.'

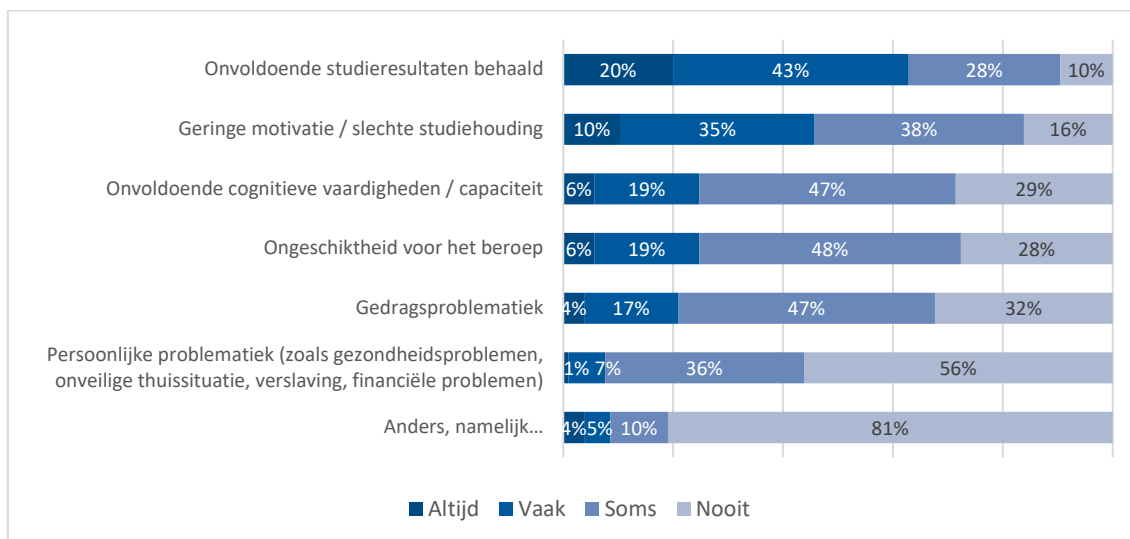
Opleidingen proberen de afspraken zo meetbaar en concreet mogelijk vast te leggen, bijvoorbeeld: deze opdrachten moeten op deze datum af. Als het wat breder om gedragscomponenten gaat, is het soms lastiger om te formuleren, bijvoorbeeld: lever je werk steeds voor de deadline in, stel één keer een vraag in de les. Soms worden de slb'ers ondersteund in het formuleren van de verbeterafspraken door bijvoorbeeld een coördinerend slb'er. Belangrijk is vooral dat de verbeterafspraken (tijdig) opgevolgd worden, anders verliest het instrument zijn kracht. Door tussentijds te evalueren met de student gedurende de verbeterperiode, kan er zo nodig nog bijgestuurd worden.

6.4.5 Criteria voor het BSA

Een bindend negatief studieadvies kan gegeven worden aan studenten die onvoldoende studievoortgang laten zien over de breedte van de opleiding, waarbij begeleiding en een schriftelijke waarschuwing niet tot de afgesproken verbeteringen hebben geleid.

Uit de casestudies komt naar voren dat er vaak op centraal niveau van de mbo-instellingen uitgangspunten of richtlijnen voor de studievoortgang zijn geformuleerd. De teams maken vervolgens de vertaling naar criteria voor de opleiding. Deze kunnen sterk uiteenlopen in de inhoudelijke uitwerking (de keuzes die worden gemaakt) en de mate van uitwerking (in hoeverre criteria en cesuren zijn beschreven).

Figuur 6.5 – Werden onderstaande aspecten als criteria gebruikt voor negatieve bindend studieadviezen in uw opleiding in studiejaar 2019-2020?

(N=105, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020/21)

Studieresultaten zijn in de praktijk niet het enige criterium waarop het BSA wordt gebaseerd, zie figuur 6.5. Opvallend is dat maar 20% van de opleidingsmanagers aangeeft dat studieresultaten altijd meetellen. Desgevraagd in de casestudies wordt de studievoortgang wel vrijwel altijd als criterium genoemd maar vrijwel nooit als enige. Studiehouding/gedrag/motivatie, aanwezigheid, gedrag en beroepshouding worden meestal als aanvullende criteria genoemd. Soms worden ze ook als doorslaggevende factoren genoemd.

De criteria die de opleidingen hanteren zijn zoals gezegd uiteenlopend zowel wat betreft de inhoud als de mate van uitwerking. Bij sommige opleidingen zijn criteria niet of nauwelijks vastgelegd. Overigens kunnen dit ook opleidingen zijn waar nog zelden of nooit een negatief BSA is gegeven. Ook komt het voor dat dezelfde opleidingen binnen een mbo-instelling op verschillende locaties verschillende criteria hanteren.

Hieronder bespreken we op basis van de casestudies enkele voorkomende situaties rondom de BSA-criteria:

- Bij een van de mbo-instellingen wordt instellingsbreed uitgegaan van een 70% resultaatnorm: er moet 70% per blok gehaald worden, bij drie van de vier blokken. De precieze uitwerking per opleiding verschilt, bijvoorbeeld hoe de beroepshouding wordt meegenomen in de resultaatnorm.
- Bij een van de mbo-instellingen wordt bij alle opleidingen een toetsingsdocument gehanteerd met twee categorieën, resultaten en houding/gedrag, die elk uitgewerkt zijn in drie criteria. Van deze zes moeten drie van toepassing zijn om de student een negatief BSA te geven, met inachtneming van een aantal beschreven voorwaarden zoals het meewegen van persoonlijke omstandigheden en het ontbreken van uitzicht op diplomering.
- Bij weer een andere mbo-instelling is centraal vastgelegd dat wordt gekeken naar studieresultaten, studiegedrag, BPV en beroepshouding. De opleidingen beschrijven wat hieronder wordt verstaan en hanteren geen harde criteria en normen.

- Een deel van de opleidingen kiest voor het werken met studiepunten en geeft ook duidelijk ijkpunten aan. Bijvoorbeeld: bij minimaal x studiepunten krijgt een student een positief BSA, bij minder dan y studiepunten krijgt een student een negatief BSA en bij een aantal studiepunten tussen deze twee normen in is een student een bespreekgeval, alles met inachtneming van eventuele persoonlijke omstandigheden. De middencategorie zorgt ervoor dat het BSA geen examen wordt. Het werken met studiepunten vereist voor opleidingen de nodige afwegingen: hoeveel studiepunten krijgen alle onderdelen, welke normen worden gehanteerd en in hoeverre wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met een verdeling tussen beroepsgerichte en generieke onderdelen.

Mentor:

'Er zijn 15 studiepunten per periode. Er is een aantal punten toegekend per vak. Kernvakken van de opleiding leveren meer studiepunten op. Voor de studiepunten worden (beroeps)houding/aanwezigheid/motivatie niet meegeteld. Als het cijfer boven de 5,5 is krijg je gewoon de studiepunten, onafhankelijk van de aanwezigheid. Halen betekent dat je alle studiepunten krijgt. (Beroeps)houding/aanwezigheid/motivatie tellen wel mee voor het BSA. Dat gaat gelden als iemand een bespreekgeval is, daarom is er tussen de 40 en 55 ruimte overgelaten om als docenten ergens een mening over te hebben. Het wordt sowieso meegenomen bij de studievoortgangsgesprekken. Bpv is niet in het eerste jaar, dus wordt niet meegenomen in BSA-traject.'

Maatwerk, gepersonaliseerd leren en flexibel onderwijs in het algemeen zijn lastig verenigbaar met vaste normen voor studievoortgang. Bij dat soort opleidingen zijn normen als de bovenstaande dan ook vaak niet vastgelegd.

Uit de casestudies blijkt verder duidelijk dat opleidingen een langetermijnblik hanteren, zoals het BSA ook bedoeld is. De onderliggende vraag bij het afgeven van een BSA is steeds: in hoeverre achten ze de student in staat om – eventueel met verlenging – de opleiding succesvol af te ronden.

Opleidingsmanager:

'De vraag is, of er ontwikkeling is. Of dit nu een grote of kleine stap is kan dit een reden zijn om alsnog voor een positief BSA te gaan. Wat kunnen we in de stapjes die de student al maakt, nog meer aan stappen vragen om toch naar dat positieve BSA te gaan. Docenten denken vaak meten is weten, maar met deze methode wordt meer uitgegaan van het goede gesprek. Het is dus expliciet niet zo dat er bijvoorbeeld twaalf eindopdrachten zijn waarbij er tien goed moeten zijn, anders mag je niet door. Door het hele proces zien docenten en loopbaanbegeleiders al hoe het gaat met de studenten. Gaan de opdrachten goed, vinden ze het moeilijk of worden ze niet ingeleverd. Dan wordt meteen het gesprek aangegaan in plaats van te wachten tot het vaste gesprek. Het kan zijn dat iemand blijft achterlopen door externe omstandigheden, maar als je in de rest van het jaar hebt laten zien dat je alle beroepsthema's hebt afgerond en nog niet alles hebt gedaan, dan is dat ontwikkelingsgerichte vooruitgang.'

Beleidsmedewerker:

‘Een negatief BSA wordt alleen gegeven bij studenten waarbij helemaal niet de mogelijkheid wordt gezien om de opleiding te behalen. ‘Meer tijd nodig’ is geen reden voor een negatief BSA’.

Opvallend in de casestudies was dat teamleden soms niet helemaal tevreden waren over de criteria maar zich daarbij niet altijd bewust leken van het feit dat ze deze als team zelf kunnen invullen. Ook het meewegen van persoonlijke omstandigheden (los van corona) lijkt niet overall even evident. Enige aversie tegen het BSA lijkt soms ook samen te hangen met het idee dat te weinig studievoortgang automatisch een negatief BSA zou betekenen, terwijl de opleidingen hier juist de ruimte hebben om zelf een inschatting te maken. Deze ruimte kan de opleidingen ook dilemma’s brengen. Een opleiding wil ook afgestudeerden afleveren van wie ze zeker weten dat die het beroep kunnen uitoefenen.

Opleidingsmanager:

‘Wat wel eens lastig is en we het intern nog over moeten hebben: wat als een student depressief is? In hoeverre mag je wel of geen BSA geven bij psychische problemen. Het is wel heel specifiek, maar iedere keer zit het in het stukje: kan ze de baan krijgen waarvoor we ze opleiden? En hoe kunnen we medisch oordelen als niet-medisch iemand? Depressief bijvoorbeeld, ik weet niet hoeveel mensen die depressief zijn en hun werk uitvoeren. Dus daar hoeft je geen negatief advies voor te geven.’

6.4.6 Negatieve BSA's

Er zijn geen landelijke data beschikbaar over het aantal negatieve BSA's dat in 2019-2020 is gegeven. Ook vanuit de mbo-instellingen in de casestudies kunnen deze data niet (sluitend) worden geleverd. De resultaten van de studentenenquête (zie hoofdstuk 7) en de casestudies lijken erop te wijzen dat het aandeel negatieve BSA's in 2019/20 beperkt was. Desgevraagd wordt in de casestudies vaak gesproken over een of enkele studenten, of enkele procenten. Soms was dit vergelijkbaar met het jaar ervoor, soms was het aandeel lager vanwege corona.

De vorige meting onder de beleidsmedewerkers op het centrale niveau van de mbo-instellingen laat zien dat volgens hun inschatting relatief de meeste negatieve BSA's worden gegeven bij de niveau 4 opleidingen (Tabel 6.6) en in de domeinen Economie en administratie, Handel en ondernemerschap en Zorg en welzijn (Tabel 6.7).

Tabel 6.6 – Op welk(e) niveau(s) kwam in 2018-2019 een negatief BSA het meest voor op uw instelling? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage mbo-instellingen
Entree	30
Niveau 2	50
Niveau 3	60
Niveau 4	73

(Percentages, N=30, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen, meting 2019/20)

Tabel 6.7 – In welk(e) domein(en) kwam in 2018-2019 een negatief BSA het meest voor op uw instelling? (Meer antwoorden mogelijk)

Economie en administratie	57
Handel en ondernemerschap	43
Zorg en welzijn	40
Techniek en procesindustrie	23
Voedsel, natuur en leefomgeving	23
Media en vormgeving	20
Informatie en communicatietechnologie	20
Mobiliteit en voertuigen	20
Veiligheid en sport	20
Bouw en Infra	17
Ambacht, laboratorium en gezondheidstechniek	17
Transport, scheepvaart en logistiek	17
Uiterlijke verzorging	17
Horeca en bakkerij	17
Toerisme en recreatie	17
Afbouw, hout en onderhoud	13

(Percentages, N=30, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen, meting 2019/20)

Veelal wordt in de casestudies aangegeven dat de meeste switch of uitval al eerder in het studiejaar plaatsvindt. Opleidingen proberen bij achterblijvende studievoortgang zo snel mogelijk in beeld te krijgen wat er speelt. Mogelijk is de student gebaat bij extra ondersteuning, mogelijk heeft de student een verkeerde opleidingskeuze gemaakt en is meer gebaat bij oriëntatie op een andere opleiding.

De mbo-instellingen en opleidingen zijn in de corona-omstandigheden van 2019-2020 verschillend omgegaan met het BSA. Veelal hebben ze er wel voor gekozen om de werkwijze van voortgangsgesprekken en waarschuwingen wel voort te zetten (en deze hadden merendeels al plaatsgevonden voor de lockdown in maart). Bij enkele mbo-instellingen in de casestudies is het besluit genomen om geen BSA's te geven. Bij andere instellingen gold terughoudendheid. De opleidingen geven hier soms weer een eigen interpretatie aan, van 'we mochten geen BSA's geven' (bij een mbo-instelling waar terughoudendheid werd geadviseerd) tot opleidingen waar er evenveel negatieve BSA's werden gegeven als het jaar ervoor. Regelmatig werden er dan wel geen bindende adviezen gegeven maar kregen studenten wel dringende adviezen. Inhoudelijke argumenten om studenten geen BSA te geven waren vooral dat de opleidingen minder goed in de volle breedte een beeld van de studenten konden vormen omdat ze de beroepshouding niet goed konden beoordelen (vanwege het ontbreken van een stage) of het verzuim niet goed in beeld hadden.

Enkele opleidingen geven aan dat ze (meer) studenten hebben laten doubleren die anders wellicht een negatief BSA hadden gekregen. Terughoudendheid met het geven van negatieve BSA's kan voor een opleiding merkbare gevolgen hebben in het tweede jaar. Bij enkele opleidingen zegt men studenten alsnog in het tweede jaar te zien struikelen.

De mogelijkheid om het BSA later dan gebruikelijk te geven (maar wel binnen de termijn van twaalf maanden) werd niet altijd als een zinvolle mogelijkheid gezien omdat het de nazorg bemoeilijkt en het studenten langer in onzekerheid laat. Het uitstellen van de BSA zou betekenen

dat het in de zomer wordt gegeven, wat bij een negatief BSA de begeleiding naar een andere opleiding lastiger maakt omdat het studiejaar ten einde loopt. Bij een van de mbo-scholen werd vanwege de mogelijkheid tot uitstel van het negatieve BSA, de oriëntatie op een alternatieve opleiding al bij de waarschuwing opgestart. Men wilde op deze manier zorgen dat aan wel de verplichting van acht weken nazorg kon worden voldaan. De ervaringen hiermee waren echter niet positief.

Expert loopbaanbegeleiding:

'Dit jaar, door corona, kregen studenten uitstel van drie weken van het BSA. Tegelijkertijd kregen ze de boodschap mee om alvast te heroriënteren op iets anders. Dat werkte totaal niet, je dwingt iemand in een soort schizofrene spagaat, dat is eigenlijk onmogelijk. Je bent enerzijds aan het stimuleren om ze binnenboord te houden bij de opleiding waar ze in zitten en anderzijds met je alvast serieus onderzoeken welke andere studie je zou willen. We weten daarvan dat je dat niet moet vragen aan studenten.'

Los van corona zijn er wel variaties tussen de mbo-instellingen in de (negatieve) BSA's. We geven een aantal voorbeelden van situaties die in de casestudies zijn voorgekomen:

- Het negatieve BSA in twee varianten geven: een negatief BSA waarbij de opleiding eindigt en een negatief BSA waarbij de student mag terugkomen om het jaar over te doen.
- Studenten die al eerder switchen toch nog een negatief BSA geven zodat ze niet kunnen terugkeren of juist niet zodat de student een later jaar een nieuwe poging bij de opleiding kan doen.
- Een negatief BSA zonder waarschuwing voor studenten die zelf ervoor kiezen om de opleiding te verlaten.
- Een negatief BSA waarna de student die zich het volgend jaar weer voor de opleiding aanmeldt eventueel toch weer kan inschrijven, als de opleiding dat toestaat.
- Een positief BSA onder voorwaarden dat officieel een positief BSA is maar waarbij wel afspraken met de student worden gemaakt om ervoor te zorgen dat ze ook in de laatste periode aan hun studievoortgang blijven werken.

Bovenstaand laat zien dat opleidingen soms (te) creatief omgaan met het BSA. De omvang van het voorkomen van bovenstaande praktijken is niet eenvoudig in te schatten. Enerzijds wijzen de casestudies en studentenenquête er op dat er maar een of enkele negatieve BSA's per opleiding per jaar voorkomen, waarmee de verwachting is dat bovenstaande situaties ook niet veel zullen voorkomen. Anderzijds zijn bovenstaande situaties opgehaald bij een kleinschalige casestudy van drie tot vier opleidingen bij acht mbo-instellingen. Mogelijk doen zich ook bij andere mbo-instellingen en -opleidingen vergelijkbare uitzonderingen voor.

De terughoudendheid bij het geven van negatieve BSA's in 2019-2020 heeft bij enkele opleidingen naar eigen zeggen geleid tot meer uitval bij studenten in het tweede jaar. Ook kan het tot lastige situaties leiden rondom stages, als de student – die zonder corona waarschijnlijk een negatief BSA had gekregen - in het tweede jaar op stage moet en de opleiding daar geen vertrouwen in heeft. Ook blijkt uit de casestudies dat opleidingen soms ook in het tweede inschrijvingsjaar van een student nog de opleiding beëindigen via een BSA of via andere routes. We geven enkele voorbeelden uit de casestudies:

- De student voorwaardelijk laten overgaan naar jaar 2, enkele weken de tijd geven om te repareren en dan bij te weinig voortgang alsnog laten doubleren of een negatief BSA geven.

- De student laten doubleren en bij gebrek aan voortgang in het tweede jaar van inschrijving alsnog een negatief BSA geven.
- De student die in het eerste jaar het voordeel van de twijfel kreeg in het tweede jaar alsnog een negatief BSA geven (zonder verdere specificatie).
- In een addendum bij de OOK afspraken met de student opnemen die bij niet nakomen kunnen leiden tot het beëindigen van de opleiding.
- In het tweede jaar de opleiding beëindigen op basis van de verzuimprocedure.

Kortom, de casestudies laten enkele situaties zien waarin opleidingen het bindend studieadvies niet beperken tot het eerste jaar van de opleiding. Deze situaties doen zich bij enkele opleidingen van verschillende mbo-instellingen in de casestudies voor. Een mogelijke verklaring is dat de opleiding voor het BSA werd ingevoerd gewend was om ook in hogere jaren een negatief advies te kunnen geven en deze praktijk (bewust of onbewust) nog niet heeft aangepast. Een andere mogelijkheid is dat de terminologie van het BSA wordt wel gebruikt maar dat het in de praktijk om een andere procedure gaat en de student bijvoorbeeld in het tweede jaar een dringend maar niet bindend advies krijgt om een andere opleiding te kiezen.

Gevraagd naar beroep of bezwaren van studenten tegen een negatief BSA wordt bij alle casestudies aangegeven dat dit uitzonderlijk is. Officieus gebeurt het wel vaker dat studenten en/of hun ouders het niet eens zijn met een negatief BSA. Dit kan vrijwel altijd in een gesprek met de student, ouders, slb'er of mentor en opleidingsmanager voldoende toegelicht worden, of er wordt de student bijvoorbeeld nog wat extra tijd gegeven.

Opleidingsmanager:

'Het meeste wordt in gesprekken afgedaan. Maar het gesprek is niet moeilijk omdat de normen zo helder zijn. In het uiterste geval, als een student heel moeilijk doet en er nog een periode is, kan het omgezet worden in een soort 'uitstel van executie': laat maar zien in de komende weken dat je het wel kan. Maar dan ben je al zo ver dat het er met name op gericht is om de student zelf in te laten zien dat het niet gaat lukken. Meestal redden zij dat niet, dus blijft de oorspronkelijke keuze.'

Verder worden vooral procedurele zaken genoemd die niet goed zijn gegaan, zoals een negatief BSA dat mondeling was meegedeeld, een negatief BSA zonder waarschuwing, een negatief BSA dat niet door de school was ondertekend of een negatief BSA dat later dan twaalf maanden na aanvang van de opleiding was gegeven. Andere voorbeelden zijn bezwaar tegen de resultaten van specifieke vakken, waardoor de BSA-norm niet werd gehaald of het onvoldoende rekening houden met de persoonlijke omstandigheden van een student.

6.4.7 Registratie

Uit de enquête onder beleidsmedewerkers en opleidingsmanagers bleek al dat er in 2019-2020 veel minder knelpunten worden ervaren bij de registratie en administratie van het BSA dan bij de vorige meting (Tabel 6.4). Niettemin lopen de opleidingen nog regelmatig tegen zaken aan bij de registratie en administratie van de BSA's:

- Slb'ers en mentoren ervaren de registratie rondom het BSA vaak nog als een administratieve last. Overigens betreft dit ook het administreren van de voortgangsgesprekken. Tijdens

de eerste lockdown was de druk op docenten zo groot dat dit soort administratie er regelmatig bij inschoot.

- Het is niet altijd even duidelijk wat er geregistreerd moet worden van bij voorbeeld een voortgangsgesprek. Meer duidelijkheid hierover kan de kwaliteit van de registratie verhogen en wellicht de administratieve druk enigszins verlichten.
- De vereiste registratie en procedure voor een negatief BSA worden soms als (te) complex ervaren. Zo geeft een van de opleidingen in de casestudies de voorkeur aan het inzetten van de verzuimprocedure omdat men deze eenvoudiger vindt.
- De procedures worden nog niet altijd sluitend uitgevoerd waardoor er niet altijd een negatief BSA gegeven kon worden, wanneer dit misschien wel passend was geweest.
- De registratie en administratie van het BSA heeft voortdurende aandacht nodig zodat bij personeelwisselingen en vervangingen de docenten voldoende op de hoogte zijn van de werkwijze van de opleiding.

Al met al lijken de opleidingen regelmatig nog zoekend naar een goede sluitende registratie die in tijd en complexiteit uitvoerbaar is voor mentoren en slb'ers.

Zoals ook aan het begin van het hoofdstuk aangegeven, kunnen de meeste van de mbo-scholen in de casestudies ook bij deze meting (nog) geen totaaloverzicht geven van de aantallen BSA's en waarschuwingen die worden gegeven. Dit heeft twee hoofdoorzaken. De studentvolgsystemen bieden soms onvoldoende ondersteuning in de registratie van het BSA. BSA's worden wel geregistreerd maar het studentvolgsysteem kent dan geen mogelijkheid om deze te tellen en in een totaaloverzicht te tonen. Voorts is de registratie van de BSA's soms onvolledig, zoals hiervoor al aangegeven. Vooral positieve BSA's worden niet altijd geregistreerd, bijvoorbeeld omdat deze niet schriftelijk worden gegeven maar mondeling en ook omdat hierbij het belang van de formele stappen minder groot is.

Kortom, de mbo-instellingen kunnen de BSA-registraties niet altijd inzetten als sturingsinformatie. Gevolg hiervan is dat de scholen niet allemaal scherp hebben hoeveel BSA's er worden afgegeven, welke ontwikkelingen er zijn en hoe de aantallen waarschuwingen zich verhouden tot de aantallen negatieve BSA's. Zo is het veelal niet duidelijk in hoeverre de oproep tot terughoudendheid vanwege corona in 2019-2020 heeft geleid tot minder negatieve BSA's.

6.4.8 Nazorg en uitschrijving

Mbo-instellingen hebben de plicht om studenten na een negatief BSA gedurende ten minste acht weken te begeleiden naar een andere opleiding, binnen de eigen instelling of elders. Veelal bestaat deze nazorg uit individuele gesprekken of keuzetesten (Tabel 6.8). Ook geeft 44 procent van de opleidingsmanagers aan dat hun studenten de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan een oriëntatieklas.

Tabel 6.8 – Hoe ziet de nazorg er binnen uw opleiding uit? (Meer antwoorden mogelijk)

Individuele gesprekken	93
Begeleiding in een groep	17
Oriëntatieklas	44
Keuzetesten	65
Anders	6

(Percentages, N=102, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020/21)

De casestudies laten zien dat studenten die een negatief BSA hebben gekregen, en nog niet weten wat ze willen gaan doen, worden doorverwezen naar een centrale dienst voor oriëntatie en begeleiding. Leerplichtige of kwalificatieplichtige jongeren zijn op basis van de Leerplichtwet verplicht om ook na het negatief BSA de rest van het studiejaar onderwijs te blijven volgen. Dit kan tot lastige situaties in de klas leiden, met studenten die niet meer gemotiveerd zijn voor het onderwijs. Soms wordt in overleg met leerplichtambtenaren gezocht naar oplossingen, waarbij de student bijvoorbeeld deels gaat werken. De opleiding probeert deze studenten wel te stimuleren om de avo-vakken te blijven volgen zodat ze deze kunnen meenemen naar de nieuwe opleiding. Ook wordt de eerdergenoemde oriëntatie-, time out-, opvang- of switchklas ingezet om studenten met een negatief BSA op te vangen. Voor het betrekken van leerplicht- of RMC-ambtenaren hanteren de instellingen in de casestudies bij studenten met een negatief BSA hun reguliere beleid en werkwijzen. Leerplicht en RMC komen pas in beeld als er daadwerkelijk sprake is van verzuim.

Bij een aantal opleidingen in de casestudies wordt de vraag opgeworpen wanneer je de oriëntatie op een andere opleiding start en in hoeverre dit 'meetelt' bij de verplichte termijn van acht weken. Vaak start de oriëntatie al voor het formele negatief BSA omdat al eerder duidelijk wordt dat er geen goede match is tussen student en opleiding. Of, wanneer het negatief BSA laat in het studiejaar wordt gegeven, zoals nu soms vanwege corona, kan een instelling niet voldoen aan de acht weken nazorg na het BSA vanwege de zomervakantie en is al eerder gestart met oriëntatie op een andere opleiding.

De betrokkenheid van de opleiding bij de studenten na een negatief BSA varieert. Soms wordt een student echt overgedragen aan de ondersteunende dienst en verdwijnt deze bij de opleiding uit het zicht. Bij andere mbo-scholen blijft de verantwoordelijkheid voor de student nadrukkelijk bij de opleiding belegd totdat deze bij een andere opleiding is ingeschreven. In de regel is het beleid dat studenten pas bij de mbo-school worden uitgeschreven als ze een bewijs van inschrijving bij de nieuwe school kunnen aantonen. Bij studenten onder de 18 wordt hier strikter aan vastgehouden dan bij 18+ studenten. Vanwege corona was het echter lastiger voor de instellingen om zicht te houden op de studenten. Enkele opleidingen geven aan dat studenten in principe worden uitgenodigd voor een laatste gesprek (meestal exitgesprek genoemd) om uitschrijving of switch te regelen, maar wanneer studenten niet op deze uitnodiging ingaan wordt de inschrijving (na de termijn van acht weken) eenzijdig beëindigd.

6.4.9 Het BSA bij verschillende groepen studenten

In alle casestudies is gevraagd in hoeverre men bij (sommige) studenten die een negatief BSA krijgen een relatie ziet met hun binnenkomst, zoals bepaalde kenmerken of patronen. En, in hoeverre de opleiding daar vervolgens rekening mee houdt. Duidelijk is dat opleidingen hier laveren tussen twee benaderingen. Desgevraagd kunnen de meeste informaten in de casestudies wel

bepaalde kenmerken noemen, waarvan zij op basis van hun ervaring inschatten dat het mogelijk een risico op een negatief BSA vormt. Het vaakst wordt hierbij late aanmelding genoemd. Echter steeds wordt ook meteen duidelijk gemaakt dat er op een positieve manier naar studenten wordt gekeken. De geïnterviewde opleidingsmanagers en slb'ers geven keer op keer aan dat ze denken vanuit het bieden van kansen, voor alle studenten die recht op toelating hebben. Alleen bij studenten over wie echt twijfel is of studenten die een negatief studieadvies meekrijgen (en wel aan de opleiding beginnen) wordt soms een aantekening gemaakt zodat deze student vanaf het begin goed in beeld wordt gehouden. Met studenten van wie de ondersteuningsbehoefte bekend is, wordt een verlengde/uitgebreidere intake gehouden om de begeleiding op het mbo te bespreken.

6.5 Integraal beeld van beleid en uitvoering van het BSA – een casestudy

In de voorgaande paragrafen in dit hoofdstuk zijn we eerst ingegaan op het BSA-beleid op de mbo-instellingen en vervolgens op de uitvoeringspraktijk bij de opleidingen. In deze paragraaf laten we op basis van een casestudy van een van de ROC's in het onderzoek een geïntegreerd beeld zien, bestaande uit een schets van het instellingsbrede BSA-beleid en korte typering van de praktijk bij drie verschillende opleidingen. Dit geïntegreerde verhaal beoogt inzichtelijk te maken wat ook bij andere cases speelt. Namelijk, dat het beleid dat op het centrale niveau van de onderwijsinstelling wordt gemaakt, in de praktijk van opleidingen – om begrijpelijke redenen – verschillend uitpakt. Dat kan onder meer te maken hebben met de interpretaties en voorkeuren van betrokkenen in de praktijk, met oude werkwijzen die niet zomaar verdwijnen of verschillen tussen opleidingsdisciplines en -culturen.

Casestudy ROC: BSA-beleid

Het ROC heeft een in- en doorstroombeleid vastgelegd waarin ook het bindend studieadvies wordt benoemd. Het BSA is uitgewerkt in een procesbeschrijving. Het doel van het BSA wordt hierin beschreven als het volgen van de studievoortgang van studenten en hen te informeren over het vervolg van de studieloopbaan. De procesbeschrijving legt vast welke eisen er gesteld worden aan het BSA-proces, welke activiteiten er door de opleiding ondernomen moeten worden en welke formulieren, applicaties et cetera daarvoor gebruikt dienen te worden. De mbo-school werkt met een voorlopig BSA met afspraken (een waarschuwing, alleen tussen de student en de slb'er) en een voorlopig BSA met voorwaarden (een schriftelijke waarschuwing waarbij naast de student en de slb'er ook de opleidingsmanager en de ouders van de student worden betrokken). De tweede vorm komt overeen met de formele waarschuwing zoals andere mbo-instellingen die ook kennen. Dit ROC kende voor de invoering van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht ook al adviesmomenten en overgangsnormen. Centraal is bepaald dat naar drie aspecten wordt gekeken: studiehouding, gedrag en voortgang. Decentraal bepalen de teams hoe zij deze aspecten voor hun opleiding invullen en wat meetelt voor het BSA. Ook bestaat nog de mogelijkheid om studenten te laten doubleren; zij ontvangen een positief BSA.

Vanwege corona is er voor het BSA in 2019-2020 een intern document opgesteld, waarin de adviezen uit het servicedocument van het ministerie van OCW zijn overgenomen. De mbo-instelling heeft na afloop van studiejaar 2019-2020 een interne evaluatie van de uitvoering van het BSA gehouden.

De teams worden geacht de voorlopige en definitieve BSA's te registeren in het studentinformatiesysteem, zodat op centraal niveau inzicht in de aantallen BSA's ontstaat. Dit ROC is hierin een uitzondering ten opzichte van andere mbo-scholen in de casestudies, waar dit overzicht veelal

nog ontbreekt. De aantallen laten zien dat er in 2019-2020 60-70 negatieve BSA's zijn gegeven, meestal 0-3 per opleiding. Uitzondering vormt een opleiding met ruim 20 negatieve BSA's. Het aantal (informele) voorlopige BSA's met afspraken lag rond 500 en het aantal (formele) voorlopige BSA's met afspraken rond 110. Een aantal teams geeft relatief veel voorlopige BSA's met afspraken. Het feit dat er bij alle teams voorlopige BSA's met afspraken worden gegeven, laat zien dat het BSA in beginsel bij alle teams bekend is en wordt gebruikt. Omdat het BSA nog een relatief nieuw fenomeen is, is er een interne commissie in het leven geroepen die wordt geacht te toetsen of een negatief BSA aan alle formele voorwaarden voldoet. Slechts een derde van de negatieve BSA's is bij deze commissie aangemeld en getoetst. Ook komen er nog veel vragen vanuit de teams over de uitvoering van het BSA. In de interne evaluatie wordt dan ook geconstateerd dat, ondanks een interne voorlichtingscampagne, de werkwijzen en procedures nog onvoldoende bekend zijn bij de teams.

In de casestudie van dit ROC zijn tevens drie opleidingsteams betrokken: een team in richting Handel niveau 2, een team in de richting Zorg, welzijn en sport niveau 3 en een team in de richting ICT niveaus 2-3-4.

Casestudy ROC: Opleiding in richting Handel, niveau 2

De opleiding duurt anderhalf jaar, met de mogelijkheid tot verkorting tot een jaar. De opleiding heeft in 2019-2020 voor het eerst met het BSA gewerkt volgens het schoolbrede stramien met voorlopige BSA's met afspraken of voorwaarden. In dat jaar zijn ook studiepunten ingevoerd. Er kunnen studiepunten behaald worden voor alle onderdelen, ook houding, gedrag en aanwezigheid. Er zijn normeringen voor positief-negatief BSA en voor verkort-regulier traject. De studiepunten en het BSA worden ingezet om studenten inzicht te geven in hun studievoortgang en ze te motiveren om de opleiding verkort te doen. Vooral de studiepunten leven onder studenten, het BSA minder. Volgens betrokkenen geeft het werken met studiepunten de niveau 2 studenten duidelijkheid; ze kunnen eenvoudig berekenen wat ze nog moeten doen om een positief BSA te halen en/of het verkorte traject te mogen doen. Het helpt de docenten ook om naar de studenten toe inzichtelijk te maken wanneer er een voorlopig negatief BSA komt. De visie is dat ze oprecht zijn naar de studenten toe en zeggen waar het op staat.

Er vinden in principe drie gesprekken plaats. De tijd tussen de gesprekken vindt de opleiding best lang en in principe wordt het gesprek aangegaan zodra er zorg ontstaat in de opleiding over gedrag of studievoortgang. De opleiding werkte eerder ook al met adviezen maar iedere mentor deed het op zijn eigen manier. Met de invoering van het BSA is het strakker ingeregeld.

Er zijn in 2019-2020 drie negatieve BSA's gegeven. De verwachting is studenten vaker de opleiding zullen verlaten vanwege verzuim dan vanwege een negatief BSA. Het BSA wordt gezien als een zware maatregel die niet vaak wordt toegepast. Dit heeft er vooral mee te maken dat het hier om een niveau 2 opleiding gaat. Er zijn voor studenten in een niveau 2 opleiding weinig alternatieven. Achterblijvende studievoortgang heeft volgens betrokkenen niet zozeer met een verkeerde studiekeuze te maken, maar vooral met gedrag en verzuim.

In 2019-2020 is vanwege corona het BSA vooral gebruikt als leidraad, met terughoudendheid en met begrip voor de situatie. Voor deze groep – niveau 2 studenten – was het online onderwijs erg lastig. Er zijn drie definitieve negatieve BSA's gegeven.

Casestudy ROC: Opleiding in de richting Zorg, welzijn en sport, niveau 3

De opleiding heeft in 2019-2020 voor het eerst met het BSA gewerkt volgens het schoolbrede stramien met voorlopige BSA's met afspraken of voorwaarden. Er zijn geen strakke criteria opgesteld voor het BSA. Er wordt gekeken naar resultaten, verzuim en beroepshouding maar er zijn geen afspraken over de zwaarte van deze aspecten. Na elke periode krijgen studenten terugkoppeling in een gesprek. Voor de studenten is dit prettig; ze krijgen – in plaats van een rapport dat ze op het vmbo kregen – nu drie keer per jaar een studieadvies. Een voorlopig negatief advies met afspraken komt in februari-maart, na twee toetsperiodes. Genoemde aanpak is vooral van toepassing op BOL-studenten. Bij BBL-studenten zijn er gesprekken met de werkgever als dat nodig is, maar wordt minder volgens het BSA-stramien gewerkt. Wel is een negatief BSA mogelijk.

In algemene zin is het de intentie van de opleiding om vroegtijdig de voortgang van de studenten in beeld te hebben. Er is in 2019-2020 door het team ook ingezet op Passend Onderwijs. De verwachting is dat dit bijdraagt aan tijdige signalering en ondersteuning. Wel wordt het soms lastig gevonden om te bepalen wat gevraagd kan worden van een student. In hoeverre houdt de opleiding rekening met een moeilijke situatie thuis, de mentale of de fysieke gezondheid van de student? De voornaamste overweging blijft of er perspectief is, ook als daar meer tijd voor nodig is.

Er is 2019-2020 één negatief BSA gegeven. Feitelijk is er bij dit team nog maar zeer beperkt ervaring met het geven van negatieve BSA's. Het beeld van het ROC-brede beleid was dat er (vrijwel) geen negatieve BSA's gegeven mochten worden. Dat heeft bij dit team wel tot discussie geleid. In het tweede leerjaar is de stage. Omdat er bijna geen negatieve BSA's zijn gegeven, bestaat het risico dat ze in het tweede leerjaar een student op stage moeten sturen die ze daar ongeschikt voor achten.

Over het geheel gezien vindt men het BSA goed werken voor de opleiding omdat het zowel de opleiding en de student aan het werk zet: de student weet wat te verbeteren om verder te mogen met de opleiding en de opleiding moet goed kijken naar wat de student nodig heeft. In het volgende jaar van de opleiding mag geen BSA meer gegeven worden, maar maakt de opleiding soms gebruik van addenda bij de OOK waarin afspraken worden gemaakt over verzuim en/of resultaten.

Casestudy ROC: Cluster van opleidingen in de richting ICT, niveau 2, 3 en 4

In 2018-2019 is er gestart met het BSA en de schoolbrede werkwijze met voorlopige BSA's met afspraken en voorwaarden. Studenten hebben vier keer per jaar een gesprek over hun studievoortgang. Er wordt niet gewerkt met strakke criteria, de docentenvergadering beslist. Zij kijken naar studievoortgang, aanwezigheid en beroepshouding/gedrag. Er wordt gewerkt met takenkaarten. Elk vak heeft een A4 met de verschillende onderdelen die afgerond moeten worden om het vak te halen. Dat geeft studenten goed inzicht in wat ze hebben gedaan en nog moeten doen en maakt het mogelijk om goede afspraken te maken met studenten. De opleidingen kennen klassieke varianten en flexvarianten. De laatste zijn maatwerktrajecten waar het BSA-stramien niet goed in past vanwege individuele afspraken met studenten over de studievoortgang die zij in een bepaalde periode moeten behalen. Zo kunnen studenten bijvoorbeeld in overleg meer tijd krijgen om een onderdeel uit de opleiding af te ronden.

In de meeste gevallen, als er problemen zijn met studenten en studenten uitvallen of switchen, verloopt dat niet via een BSA. Meestal is er dan ook sprake van verzuim en wordt gebruik gemaakt van de verzuimbrievencyclus. Men vindt deze begrijpelijker voor studenten en minder administratief belastend voor de docenten. Of studenten hebben een verkeerde opleidingskeuze gemaakt. Dat blijkt vaak al eerder in het jaar en dan wordt er in goed overleg met de student gezocht naar een alternatief waardoor het BSA buiten beeld blijft. In de praktijk zijn de BSA-procedures zijn nog niet helemaal ingeburgerd en wordt het BSA slechts sporadisch toegepast.

Sinds de invoering van het BSA wordt er meer vastgelegd in de digitale dossiers van de studenten. Docenten worden erop gewezen om de dossiers sluitend te maken. Dat helpt ook bij het inzichtelijk maken naar studenten en ouders als de opleiding wordt beëindigd of als er een waarschuwing komt.

In 2019-2020 is vanwege corona en het ROC-brede beleid besloten om het BSA (vrijwel) niet toe te passen. Er zijn twee negatieve BSA's gegeven. Studenten die in een normale situatie in hun eerste jaar een negatief hadden gekregen, krijgen nu mogelijk een OOK met een addendum.

Over het geheel gezien vindt met het BSA een middel voor uitzonderlijke situaties en heeft het weinig veranderd aan de dagelijkse manier van werken. Het idee van concrete afspraken maken met studenten is goed, maar de uitwerking in de formulieren die gebruikt worden is te moeilijk voor de studenten. Het uitgangspunt van het BSA als een middel om te eventueel te kunnen corrigeren voor studenten die met toelatingsrecht instromen, zie men bij deze opleidingen niet werken. Vooral omdat studenten veelal op andere momenten en vanwege andere redenen uitvallen of overstappen.

Casestudy ROC: reflectie

Deze casebeschrijving illustreert concreet een aantal bevindingen uit de casestudies. Er wordt veelal op centraal niveau van de mbo-instelling een procedure vastgelegd, met behulp van procesbeschrijvingen, eventueel gekoppeld aan een planning en standaardbrieven of -formulieren. De relatie tussen BSA en studievoortgangbegeleiding wordt wel gelegd maar wordt in de regel niet als een geïntegreerde aanpak gepresenteerd. De opleidingen zijn in beginsel wel positief dat zij kunnen beschikken over het middel BSA. Voor de niveau 2 opleiding wordt het echter minder goed toepasbaar geacht. Ook blijkt het BSA te worden gezien als een middel is dat de opleidingen – ook los van corona – waarschijnlijk beperkt inzetten. Redenen die hiervoor zijn genoemd zijn de beperkte toepasbaarheid bij BBL-opleidingen en (andere) flexibele opleidingstrajecten, het verwijderen van studenten vanwege verzuim (in plaats van achterblijvende studievoortgang) en het feit dat studenten vaak al uitvallen of switchen vóór de minimale termijn van negen maanden voor het BSA is verstreken.

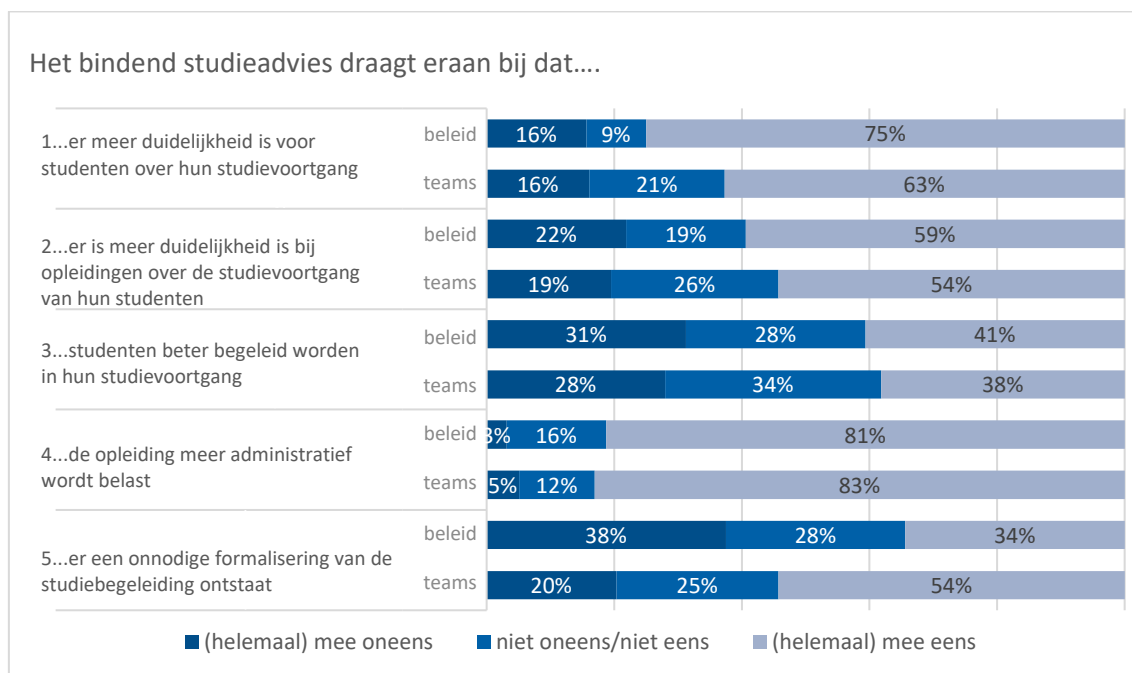
6.6 Effecten en implicaties van het BSA

In de voorgaande paragrafen zijn we ingegaan op de directe effecten van de invoering van het BSA, dat wil zeggen de implementatie en navolging van de wet op de mbo-instellingen. In deze paragraaf richten we ons op de indirecte effecten van de invoering van het BSA. Met het BSA, als onderdeel van de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht, is beoogd het studiesucces in het eerste leerjaar te verhogen en de positie van de student te versterken.

Hoewel de mbo-instellingen pas twee jaar (voor niveau 2, 3 en 4) met het BSA hebben gewerkt, hebben we zowel in de casestudies als in de enquêtes betrokkenen op centraal beleidsniveau en teamniveau enkele vragen gesteld over hun inschatting van de effecten en implicaties van het BSA. In de enquêtes hebben we enkele beoogde en niet-beoogde (deel)effecten voorgelegd. Bij de drie beoogde effecten (nummer 1-3) zien we dat bij alle drie door de beleidsmedewerkers iets sterkere positieve effecten worden waargenomen dan bij de opleidingen (Figuur 6.9). Men is het meest positief over de bijdrage van het BSA aan het bieden van meer duidelijkheid over hun studievoortgang aan studenten (resp. 75% en 63%). Ook meer dan de helft vindt dat het BSA eraan bijdraagt dat de opleidingen de studievoortgang van hun studenten beter in beeld hebben (resp. 59% en 54%). Wat minder dan de helft vindt dat het BSA bijdraagt aan een betere studievoortgangbegeleiding van studenten (resp. 41% en 38%).

Daarnaast wordt heel duidelijk een onbedoeld effect van de invoering van het BSA gezien, namelijk een verzwaring van de administratieve belasting van de opleidingen (resp. 81% en 83%), zoals ook al in paragraaf 6.4.7 aan bod kwam. Wat betreft een ander onbedoeld effect, onnodige formalisering van de studiebegeleiding, lopen de meningen van de teammanagers en centrale beleidsmedewerkers wat uiteen. De eerste groep neemt dit onbedoelde effect minder vaak waar dan de tweede (resp. 34% en 54%).

Figuur 6.9 – Stellingen over de effecten van het BSA

(N=32, vragenlijst beleidsniveau mbo-instellingen; N=118, vragenlijst teamniveau mbo-instellingen, meting 2020/21)

De casestudies ondersteunen de uitkomsten van de enquêtes. Het voornaamste positieve effect dat bij de mbo-instellingen in de casestudies wordt waargenomen is dat het BSA studenten meer duidelijkheid geeft over hun studievoortgang en wat er van ze verwacht wordt in de opleiding. Er is meer focus gekomen op studievoortgangsbegeleiding. In het meest positieve geval heeft het geleid (of is deze ontwikkeling gaande) tot een omslag in het denken, naar nadenken over wat er nodig is om een student te laten slagen in de opleiding. Het negatieve BSA lijkt spaarzaam te

worden ingezet. Zolang er perspectief is, wordt er zeker bij niveau 1 en 2 voor gekozen om studenten meer tijd te geven. Het BSA maakt noodzakelijk dat een opleiding zicht heeft op de studievoortgang van studenten en dit met de student bespreekt. Verbeterafspraken maken zowel voor de student als voor de opleiding duidelijk wat de inspanningen van de student moeten zijn. Het BSA in het eerste jaar draagt eraan bij dat er minder studenten zijn die jarenlang blijven 'doormodderen'. Dat biedt ook bescherming voor de studenten, bijvoorbeeld het voorkomen van een oplopende studieschuld. Echter in de casestudies wordt regelmatig ter discussie gesteld of hiervoor wetgeving nodig was geweest.

Er wordt ook een aantal onbedoelde negatieve effecten waargenomen in de casestudies. Ten eerste de verhoging van de administratieve lasten, zoals ook al uit de enquêtes bleek. Het BSA vereist goede voortgangsregistratie en goede registratie van verbeterafspraken, waarschuwingen en de (negatieve) BSA's. Dit wordt bij de opleidingen vaak als werkdrukverhogend ervaren. Ten tweede wordt het BSA als een instrument ervaren dat niet voor alle doelgroepen in het mbo passend is. Voor de entree en niveau 2 is het BSA volgens de betreffende opleidingen meestal geen goed instrument. Uit de enquête blijkt ook dat in deze groepen het minst vaak negatieve BSA's worden gegeven. Er zijn op deze niveaus weinig alternatieve opleidingskeuzes mogelijk. Een negatief BSA voor deze (minderjarige) studenten betekent, zoals een opleidingsmanager het formuleert, het doorschuiven van een probleem. En evenzogoed ontvangt deze opleiding weer studenten die bij een andere opleiding een negatief BSA hebben gehad. Uitgangspunt bij deze opleidingen is kwalificeren en de tijd waarin dit gebeurt, is voor hen minder relevant. Een begrip als het negatief BSA is een te negatieve insteek voor deze groepen studenten, kan demotiverend en drukverhogend werken, terwijl bij deze opleidingen juist veel wordt geïnvesteerd in het creëren van betrokkenheid en een band met de studenten.

Opleidingsmanager:

'De woordkeuze negatief BSA is niet zo handig. De keuze voor deze opleiding is bij hen vaak een negatieve keus, want er zijn weinig keuzemogelijkheden op niveau 2. Of het is wel bewust, maar waarom zou je ze dan met een negatief BSA wegsturen, er zijn nauwelijks alternatieven. We zien het negatief BSA voor deze groep als een strafmaatregel omdat er zo weinig alternatieven zijn. Bij een negatief BSA voor een niveau 3 of 4 zijn er meer alternatieven.'

'Wat lastig is: dan komt soms een collega van die nieuwe opleiding informeren. Hoe eerlijk ga je zijn? En wij krijgen ook weer studenten van andere opleidingen, het is geven en nemen.'

Ook voor de BBL wordt het instrument van een BSA minder passend geacht. Hierbij gaat het meer om praktische bezwaren. De studievoortgangsbegeleiding is lastiger omdat studenten maar een dag per week op school zijn en de behoefte is vaak ook minder bij oudere studenten. De normering is lastiger want hoe neem je het oordeel van de werkgever mee, hoe zwaar weegt dit? Bovendien zijn BBL-trajecten vaak relatief kort en wordt meestal niet tot negen maanden gewacht voordat wordt ingegrepen als de student niet goed functioneert op school en/of het werk.

Ten derde biedt het BSA volgens de opleidingen onvoldoende flexibiliteit in de termijn waarin het toegepast moet worden. Soms willen opleidingen graag ook eerder in het jaar een BSA kunnen geven en voelt negen maanden als mosterd na de maaltijd. Dit speelt bijvoorbeeld bij studenten die van meet af aan niet meedoen of bijvoorbeeld vooral ingeschreven staan om studiefinanciering te ontvangen. Overigens wordt ook waargenomen dat de termijn van minimaal negen maanden de student bescherming biedt; de positieve keerzijde van deze vaste termijn. Studenten hebben soms juist meer tijd nodig. Ze zijn nog jong, sommigen moeten gewoon ouder worden. Stage

kan daar goed bij helpen maar is soms pas in tweede jaar. Ook voor entree vindt men het BSA vaak te vroeg om een goed beeld te krijgen.

6.7 Samenvatting

In de wet vroegtijdige aanmelddatum en toelatingsrecht wordt het bindend studieadvies (BSA) verplicht gesteld voor het gehele mbo. Met het BSA wil de overheid het studievoortgangsgesprek een formele plek geven in de opleiding en de positie van de student daarin versterken. Een negatief BSA mag alleen worden gegeven als er sprake is van onvoldoende studievoortgang over de breedte van de opleiding. Ook moet duidelijk zijn dat de schriftelijke waarschuwing en de verbetertermijn niet tot voldoende resultaat hebben geleid. Voor 2019-2020 is vanwege de coronamaatregelen, die vanaf medio maart 2020 golden, een aanvullend richtsnoer aan de mbo-instellingen meegegeven voor hun omgang met het BSA.

Deze rapportage heeft betrekking op 2019-2020, het tweede invoeringsjaar van het BSA en is gebaseerd op casestudies en enquêtes op het centrale beleidsniveau van de mbo-instellingen (beleidsmedewerkers) en mbo-opleidingsteams (opleidingsmanagers).

Centraal BSA-beleid op uitvoeringsaspecten, opleidingen vullen zelf criteria in

Er is veelal verplichtend centraal beleid op uitvoeringsaspecten en adviserend beleid op afstemming met RMC's/gemeenten en de criteria voor het BSA. Opleidingen vullen zelf de criteria in op een wijze die past bij de opleidingen, wel vaak volgens een kader dat op centraal niveau is gesteld. Als er in 2019-2020 wel verplichtend beleid op het vlak van de BSA-criteria was, dan was dat meestal vanwege coronarichtlijnen van het ministerie van OCW.

Minder knelpunten in de reguliere uitvoering van het BSA

De werkwijzen rondom het BSA zijn in het tweede uitvoeringsjaar redelijk ingeburgerd bij de opleidingen, maar nog niet overal. Bij sommige opleidingen is nog nooit een negatief BSA gegeven. De meeste knelpunten worden nog gesignaleerd bij het verbetertraject na de waarschuwing, de criteria voor een negatief BSA en het uitbrengen van het BSA. Echter, op vrijwel alle bevroegde uitvoeringsaspecten worden minder vaak knelpunten ervaren dan bij de vorige meting. De daling is het sterkst op het vlak van de administratie en registratie, de verplichte nazorg en de afstemming met RMC en gemeenten. De opleidingsmanagers zijn hier overigens iets terughoudender dan de beleidsmedewerkers in op het centrale instellingsniveau. In veel gevallen ziet men de ervaren knelpunten in 2019-2020 als een gevolg van corona. Bij de opleidingen wordt dit nog sterker ervaren dan op het centrale niveau van de instellingen.

Informatie over het BSA aan studenten: herhalen herhalen

Studenten worden op verschillende manieren en op verschillende momenten geïnformeerd over het BSA: in de OER, de opleidingsgids, in een brief of brochure die ze aan het begin van het jaar krijgen, in het slb-/mentoruur en ouderavonden. Herhaling is belangrijk om te zorgen dat de informatie ook landt. Soms vinden opleidingen het BSA echter wel een lastige negatieve boodschap aan het begin van het jaar en niet motiverend voor (sommige groepen) studenten.

Waarschuwing na periode 2, BSA na periode 3

Meestal wordt het voorlopig studieadvies of de waarschuwing na de tweede periode gegeven, dus in januari/februari en het definitieve BSA na periode 3, in april/mei. Studenten hebben dan

één periode van meestal tien weken om verbetering te laten zien. Een deel van de opleidingen vindt het BSA aan de vroege kant; studenten hebben soms meer tijd nodig om te landen in een nieuwe opleiding. Anderen vinden het BSA juist aan de late kant; vaak is voor negen maanden al duidelijk dat er geen match is tussen student en opleiding. Opleidingen geven aan behoefte te hebben aan maatwerk, voor opleidingen met een flexibele opleidingsduur of gepersonaliseerd leren en bij de entree waar studenten vaak meer tijd nodig hebben voor de opleiding.

Drie tot vier voortgangsgesprekken in het eerste jaar

De meeste opleidingen geven aan dat zij een studievoortgangsgesprek hebben na elke van de vier onderwijsperiodes, of drie gesprekken waarbij het laatste gesprek plaatsvindt na periode 3 wanneer het BSA wordt gegeven. De gesprekken en de verslaglegging zijn arbeidsintensief en soms lukt het niet om alle beoogde gesprekken te houden; de aandacht gaat dan meestal naar de studenten met de meeste studieachterstand. Bij de BBL'ers die maar een dag per week op school zijn is het vaak praktisch niet haalbaar om alle gesprekken te houden.

Opvolging van verbeterafspraken van belang

In de regel wordt alleen een negatief voorlopig studieadvies (waarschuwing) schriftelijk gegeven. Opleidingen proberen daarbij de verbeterafspraken zo meetbaar en concreet mogelijk schriftelijk vast te leggen. Belangrijk is ook het tijdig tussentijds evalueren met de student, zodat eventueel tijdens de verbetertermijn (meestal een onderwijsperiode) nog bijgestuurd kan worden.

Studievoortgang niet het enige criterium voor het BSA

De criteria voor het BSA die de teams hanteren kunnen sterk uiteenlopen in de inhoudelijke uitwerking (de keuzes die worden gemaakt) en de mate van uitwerking (in hoeverre criteria en censuren zijn beschreven). Opleidingen die werken met studiepunten hebben het BSA vaak vrij ver uitgewerkt, met normen. Bij opleidingen met flexibel onderwijs of gepersonaliseerd leren zijn kwantitatieve normen echter lastig te gebruiken. Studievoortgang is in de praktijk niet het enige criterium waarop BSA wordt gebaseerd. Meestal wordt een combinatie genoemd van studievoortgang, aanwezigheid, studiehouding/gedrag/motivatie en beroepshouding.

Vastgehouden aan BSA-procedures maar terughoudend met negatieve BSA's in coronatijd

De mbo-instellingen zijn in meerderheid vanwege corona terughoudend geweest met het verstrekken van negatieve BSA's. Als er wel negatieve BSA's zijn gegeven wordt dit beargumenteerd vanuit het idee dat het studiejaar 2019-2020 voor het grootste deel in normale omstandigheden is verlopen en er dus voldoende zicht was op de studievoortgang. Als er (vrijwel) geen negatieve BSA's zijn gegeven dan heeft dit volgens de opleidingen ermee te maken dat ze door het online-onderwijs geen goed zicht hadden op verzuim en het wegvallen van stages waardoor er geen goed beeld bestond van beroepshouding (en dus geen goed beeld van de studievoortgang over de volle breedte van de opleiding).

Mbo-scholen lijken tijdens de sluiting vanaf medio maart 2020 wel aan de werkwijze en procedures rondom het BSA te hebben vastgehouden om te voorkomen dat de werkwijze weer in het slop zou geraken. Uitstel van het BSA (het maximaal benutten van de toegestane termijn van twaalf maanden) werd niet overal als werkbaar gezien omdat de verplichte periode van acht weken nazorg daarmee in het gedrang kwam.

Los van corona zijn er variaties in de manier waarop opleidingen met het (negatieve) BSA omgaan. Voorbeelden zijn negatieve BSA's waarna de student toch het jaar erop weer mag starten

of het geven van een negatief BSA aan een student die zelf switcht of een positief BSA onder voorwaarden om studievoortgang tijdens de laatste onderwijsperiode te stimuleren. De casestudies laten voorbeelden van opleidingen van verschillende instellingen zien waar naar eigen zeggen ook in het tweede jaar – bij uitzondering – nog een negatief BSA wordt gegeven. Het is niet helemaal duidelijk of hier werkelijk nog sprake is van een BSA of bijvoorbeeld een dringend advies.

Formele bezwaren tegen een negatief BSA zijn uitzonderlijk. Meestal kunnen bezwaren in een gesprek met de student en ouders worden weggenomen.

Verplichte nazorg uitgevoerd door ondersteunende dienst

Mbo-instellingen hebben de plicht om studenten na een negatief BSA gedurende ten minste acht weken te begeleiden naar een andere opleiding, binnen de eigen instelling of elders. Veelal bestaat deze nazorg uit individuele gesprekken of keuzetesten, via een centrale ondersteunende dienst. Er is verschil in de mate waarin de opleidingen verantwoordelijk blijven voor de student tot er een nieuwe inschrijving is, of dat deze worden overgedragen aan de ondersteunende dienst en bij de opleiding uit beeld verdwijnen.

Bedoelde en onbedoelde effecten van het BSA

Het BSA draagt bij aan meer duidelijkheid over de studievoortgang van studenten zowel voor de studenten als voor de opleidingen. De bijdrage van het BSA aan een betere studievoortgangbegeleiding van studenten komt minder duidelijk naar voren. Verbeterafspraken maken zowel voor de student als voor de opleiding duidelijk wat de inspanningen van de student moeten zijn. Het BSA in het eerste jaar draagt eraan bij dat er minder studenten zijn die jarenlang blijven 'doormodderen'. Dat biedt ook bescherming voor de studenten, bijvoorbeeld het voorkomen van een oplopende studieschuld. Het voornaamste onbedoelde effect van de invoering van het BSA is verzwarend van de administratieve lasten. Opleidingen zijn regelmatig nog zoekend naar een goede sluitende registratie die in tijd en complexiteit uitvoerbaar is voor mentoren en slb'ers. Het gaat hierbij overigens niet alleen om de administratie van de voorlopige studieadviezen, verbeterafspraken en BSA's maar ook de verslaglegging van de voortgangsgesprekken. De studentvolgsystemen lijken op dit moment nog onvoldoende ondersteuning te bieden om BSA-informatie in te zetten als sturingsinformatie. Hierdoor hebben de mbo-instellingen vaak geen overzicht over de aantallen (negatieve) BSA's die zijn gegeven en evenmin over de invloed van corona op de BSA's.

Het BSA en verschillende doelgroepen

Het BSA wordt als een instrument ervaren dat niet voor alle doelgroepen in het mbo passend is, met name entree en niveau 2 en de BBL. Er zijn op deze niveaus weinig alternatieve opleidingskeuzes mogelijk. En in de BBL-opleidingen is studievoortgangsbegeleiding lastiger omdat studenten maar een dag per week op school zijn en de behoefte eraan vaak ook minder omdat het oudere studenten betreft. Ook bieden de vaste termijnen van het BSA onvoldoende flexibiliteit voor opleidingen waar studenten vaak meer tijd krijgen of opleidingen die werken met een flexibele opleidingsduur of maatwerk.

7 Bindend studieadvies – ervaringen van studenten

7.1 Inleiding: Onderzoek naar het bindend studieadvies onder mbo-studenten

In hoofdstuk 6 hebben we het beleid en de praktijk rondom het BSA belicht vanuit de mbo-scholen, gebaseerd op casestudies en de uitkomsten van enquêtes bij mbo-instellingen (beleidsmedewerkers) en mbo-opleidingsteams (opleidingsmanagers). In dit hoofdstuk gaan we in op de ervaringen van de studenten met het BSA en presenteren we de uitkomsten van de enquête onder studenten die zich in 2019-2020 in het eerste studiejaar van een mbo-opleiding bevonden. De wijze van dataverzameling is toegelicht in hoofdstuk 1.

7.2 Het ontvangen van een BSA

In deze paragraaf geven we een beeld van het aandeel mbo-studenten dat een negatief of positief BSA heeft ontvangen in 2019-2020 en gaan we in op bekendheid met (de eisen van) het BSA onder studenten.

7.2.1 BSA ontvangen

In de vragenlijst voor studenten is het BSA toegelicht en vervolgens de vraag gesteld of studenten een BSA hebben ontvangen. Iets meer dan de helft van de bevroegde mbo-studenten heeft in 2019-2020 een positief BSA ontvangen (Tabel 7.1); vier procent kreeg een negatief BSA en 14 procent kreeg geen BSA. Verder geeft bijna een derde (29%) van de studenten aan dat niet weten of ze een BSA hebben gehad.

Om een indruk te geven om hoeveel studenten dit voor het hele mbo zou gaan: 3,5%⁶⁰ van de studenten die deelnamen aan de enquête heeft een negatief BSA had. In 2019-2020 zijn 246.717 studenten in een mbo-opleiding ingestroomd. Op basis van dit aantal instromers en het percentage studenten dat in de enquête aangeeft een negatief BSA ontvangen te hebben, kunnen we schatten dat dit voor het gehele mbo zou betekenen dat circa 8.600 mbo-studenten⁶¹ een negatief BSA hebben ontvangen⁶².

Verdere analyse van de groep studenten, die niet weten of ze een BSA hebben ontvangen, laat zien dat dit niet-weten niet toe te wijzen is aan een bepaalde groep. Het komt voor op alle mbo-scholen, op alle niveaus en in alle sectoren. Wel zien we dat studenten in een niveau 2 opleiding relatief het vaakst niet weten of ze een BSA hebben ontvangen (ten opzichte van de andere niveaus) en hetzelfde geldt voor studenten in een BBL-opleiding (ten opzichte van een BOL-

⁶⁰ 3,5% is het niet afgeronde percentage

⁶¹ De schattingsmarge bij een responsomvang van 4.563 bedraagt 0,87 procent. Het werkelijk aantal studenten met een negatief BSA ligt derhalve tussen 6.500 en 10.800.

⁶² Er bestaat geen landelijk registratie van het aantal negatieve BSA's dat wordt afgegeven. Om die reden geven we hier een zo goed mogelijke benadering van het aantal negatieve BSA's in het gehele mbo door middel van een extrapolatie op basis van de studentenenquête. Er kan bij deze schatting sprake zijn van een onder- of overschatting van het daadwerkelijke aantal studenten in het gehele mbo dat een negatief BSA heeft ontvangen.

opleiding). De meesten van hen (78%) studeren nog in dezelfde opleiding op dezelfde mbo-instelling, wat het waarschijnlijk maakt dat zij, zonder het als zodanig aan te merken, toch een positief BSA hebben ontvangen.

Tabel 7.1 – Heb je vorig studiejaar (2019-2020) een BSA ontvangen?

	Percentage studenten
Positief BSA	53
Negatief BSA	4
Geen BSA	14
Weet niet	29

(N=4563, studentenenquête BSA 2019-2020)

Aan de studenten die geen BSA hebben ontvangen is gevaagd naar de reden daarvan (Tabel 7.2). Een kwart geeft aan dat er geen BSA is gegeven vanwege corona en een vijfde zegt dat ze al met de opleiding gestopt waren. De helft van de studenten geeft aan dat er andere redenen waren. In veruit de meeste toelichtingen geven studenten aan dat ze niet weten waarom ze geen BSA hebben gekregen, het BSA niet kennen of het 'gewoon' niet hebben gekregen. Een klein deel geeft als reden op dat ze een BBL-, bedrijfsopleiding of verkorte opleiding volg(d)en en dat het daarom – volgens eigen zeggen – niet op hen van toepassing was.

Tabel 7.2 – Geen BSA gehad: waarom niet?

	Percentage studenten
Ik was al met mijn opleiding gestopt	19
De school gaf vorig studiejaar geen bindend studieadvies vanwege corona	25
De school gaf vorig studiejaar geen bindend studieadvies vanwege andere redenen	11
De opleiding gaf wel bindend studieadvies, maar ik kreeg het niet	4
Anders	41

(N=547, studentenenquête BSA 2019-2020)

7.2.2 Bekendheid met (eisen van) het BSA

56 procent van de mbo-studenten wist dat ze in het eerste studiejaar een BSA zouden krijgen; 44 procent geeft aan dat ze dit niet wisten. Van de studenten die wisten dat ze een BSA zouden krijgen wist ook de grote meerderheid (86%) aan welke eisen ze moesten voldoen om een positief BSA te krijgen. Veelal zijn zij in gesprekken met hun mentor/slb'er gedurende het eerste jaar geïnformeerd over de eisen (76%, Tabel 7.3). Een kleiner deel (34%) had al over de eisen gehoord in het kennismakingsgesprek.

BOL'er zijn vaker bekend met (de eisen van) het BSA dan BBL'ers. Hetzelfde geldt voor niveau 4 studenten ten opzichte van studenten niveau 2 en 3. Gekeken naar de sectoren, zijn de Techniek-studenten het minst goed op de hoogte; zij wisten het vaakst niet van (de eisen van) het BSA.

Tabel 7.3 – Hoe ben je de eisen te weten gekomen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Gehoord in een startgesprek/kennismakingsgesprek (voorafgaand aan start opleiding)	34
Gehoord in gesprek(ken) met mentor/studieloopbaanbegeleider (gedurende eerste jaar)	76
De eisen stonden in een brief/studiegids	17
Anders, namelijk...	3

(N=2717, studentenenquête BSA 2019-2020)

7.2.3 Studietoelichting en BSA

Iets meer dan de helft van de mbo-studenten heeft bij aanvang van hun opleiding een studietoelichting gehad (Tabel 7.4). Drie procent van de studenten (niet afgerond 2,5%) heeft toen een negatief advies gehad, dat wil zeggen het advies om niet te starten met de betreffende opleiding. In de studentenenquête over aanmelding en inschrijving in 2020-2021, die is besproken in hoofdstuk 4, zagen we dat een lager aandeel studenten aangeeft dat ze het advies kregen om niet met de gekozen opleiding te starten (maar toch zijn begonnen), namelijk 1,3%. Het verschil tussen de twee uitkomsten is significant.

Nadere analyse laat zien dat studenten met een 'negatief studietoelichting' later in de opleiding significant vaker een negatief BSA ontvangen dan de studenten met een positief of geen studietoelichting.

Tabel 7.4 – Toen je je aanmeldde voor deze opleiding heb je toen advies gehad van de school om wel of niet met deze opleiding te starten?

	Percentage studenten
Ik heb geen advies gekregen	49
Ik heb advies gekregen om wel met deze opleiding te starten	48
Ik heb advies gekregen om niet met deze opleiding te starten (maar ben toch begonnen)	3

(N=4563, studentenenquête BSA 2019-2020)

7.3 Studietoelichtingsgesprekken

88 procent van de mbo-studenten heeft in hun eerste studiejaar een of meer gesprekken over hun studietoelichting gehad (Tabel 7.5). Bijna de helft heeft meerdere gesprekken gehad.

Nadere analyse laat zien dat studenten die geen BSA hebben gehad, significant vaker dan andere studenten ook geen voortgangsgesprekken hebben gehad. Studenten met een positief BSA hebben vaker meerdere voortgangsgesprekken gehad dan studenten die geen BSA hebben gehad of dat niet weten. BBL'ers hebben vaker dan BOL'ers geen studietoelichtingsgesprek gehad. Niveau 4 studenten hebben vaker dan studenten van de andere niveaus meerdere studietoelichtingsgesprekken gehad. Gekeken naar de sectoren hebben studenten in de sector Zorg en welzijn vaker dan studenten in andere sectoren meerdere studietoelichtingsgesprekken gehad.

Het totaalbeeld van de studenten komt maar voor een deel overeen met het beeld dat uit de casestudies naar voren kwam. Uit de enquête blijkt dat slechts de helft van de studenten meerdere studievoortgangsgesprekken heeft gehad, terwijl in de casestudies werd aangegeven dat alle studenten drie tot vier gesprekken in het jaar hebben. Hoewel ook hier al de kanttekening werd gemaakt dat het niet altijd lukte om alle gesprekken te voeren, zeker in de BBL. Bovendien heeft corona de studievoortgangsbegeleiding aan het eind van het studiejaar ook bemoeilijkt. Ook valt in de studentenenquête op dat studenten met een positief BSA vaker meerdere voortgangsgesprekken hadden dan studenten die geen BSA hebben gehad of dat niet weten, terwijl uit de casestudies juist de indruk ontstaat dat er relatief veel aandacht uitgaat naar de studenten die worstelen met hun opleiding.

Tabel 7.5 – Heb je in studiejaar 2019-2020 met je mentor en/of studieloopbaanbegeleider één of meerdere gesprekken gehad over de voortgang van je opleiding?

	Percentage studenten
Nee, ik heb geen studievoortgangsgesprek gehad	12
Ja, ik heb één studievoortgangsgesprek gehad	40
Ja, ik heb meerdere studievoortgangsgesprekken gehad	48

(N=4420, studentenenquête BSA 2019-2020)

60 procent van de studenten die geen studievoortgangsgesprek hebben gehad, zijn hiervoor niet gevraagd door hun mentor/slb'er (Tabel 7.6). Bij een vijfde is het studievoortgangsgesprek niet doorgegaan vanwege corona. De 'andere redenen' die studenten opgaven zijn zeer uiteenlopend. Relatief vaak geven ze aan dat het 'gewoon' goed ging en dat een gesprek niet nodig was. Een derde gaf aan dat ze wel behoefte hadden aan een studievoortgangsgesprek (Tabel 7.7) en meer dan de helft (61%) van deze groep heeft wel overwogen om zelf een gesprek over hun studievoortgang aan te vragen bij mentor/slb'er maar heeft dat uiteindelijk niet gedaan (niet in tabel).

Tabel 7.6 – Geen studievoortgangsgesprek: waarom niet? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik ben niet gevraagd door mijn mentor/studieloopbaanbegeleider	60
Er was wel een gesprek gepland, maar dat ging niet door	5
Ik wilde geen studievoortgangsgesprek	4
Ik was al weg (van de opleiding/school) voordat er een eerste gesprek was	7
Ik had zelf een gesprek aangevraagd, maar dat gesprek is er nooit gekomen	4
Vanwege corona	22
Andere reden	14

(N=447, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.7 – Geen studievoortgangsgesprek: Had je wel behoefte aan een gesprek?

	Percentage studenten
Ja, ik had wel behoefte aan een (of meerdere) studievoortgangsgesprek(ken)	33
Nee, ik had geen behoefte aan studievoortgangsgesprek(ken)	67

(N=447, studentenenquête BSA 2019-2020)

De studenten die één studievoortgangsgesprek hebben gehad, hadden dit meestal in de periode augustus- december of in de periode januari – half maart (ingang van de scholensluiting) (Tabel 7.8). Een klein deel had hun eigen gesprek pas in de periode van de scholensluiting, na half maart. Meestal vonden ze één gesprek voldoende (79%, Tabel 7.9), maar een substantiële groep (19%) had graag meer gesprekken gehad.

Nadere analyse lijkt erop te wijzen dat studenten met een negatief BSA vaker liever meer gesprekken hadden gehad (28%, niet in tabel), of liever geen gesprek (9%, niet in tabel). Omdat de studenten met een negatief BSA een relatief kleine groep zijn, zijn de genoemde verschillen niet significant.

Tabel 7.8 – Een studievoortgangsgesprek: In welke periode heb je dit gehad?

	Percentage studenten
Augustus – december 2019	45
Januari – half maart 2020 (periode vóór corona-sluiting)	41
Half maart – juli 2020 (tijdens corona-sluiting)	14

(N=1634, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.9 – Een studievoortgangsgesprek: Was je tevreden met één studievoortgangsgesprek?

	Percentage studenten
Ja, één gesprek was voor mij voldoende	79
Nee, ik had graag meerdere studievoortgangsgesprekken gehad	19
Nee, ik had liever helemaal geen studievoortgangsgesprek gehad	2

(N=1633, studentenenquête BSA 2019-2020)

De studenten met meerdere voortgangsgesprekken in hun eerste studiejaar hadden gemiddeld 3,7 gesprekken in dat jaar (Tabel 7.10). Studenten met een negatief BSA hadden gemiddeld meer gesprekken dan studenten die geen BSA hebben gehad of dat niet weten

Studenten in de entreeopleidingen hebben gemiddeld het hoogste aantal studievoortgangsgesprekken gehad (4,1).

Tabel 7.10 – Meerdere gesprekken: hoeveel gesprekken heb je gehad?

	Totaal	positief BSA	negatief BSA	geen BSA	weet niet
Gemiddelde	3,7	3,7	4,2	3,5	3,6
Min.	2	2	2	2	2
Max.	12	12	12	9	12

(N=4563, studentenenquête BSA 2019-2020)

Veruit de meeste studenten (89%) hebben hun studievoortgangsgesprek(ken) als (zeer) positief ervaren (Tabel 7.11). Studenten met een negatief BSA hebben hun studievoortgangsgesprek(ken) significant vaker dan de andere studenten als (zeer) negatief ervaren.

De meest positieve aspecten van hun gesprek(ken) vonden studenten dat ze duidelijk te horen kregen wat er goed ging en niet goed ging in hun opleiding (60%) en dat ze zich op hun gemak voelden in het gesprek (52%, Tabel 7.12). Vier procent van de studenten kon niets positiefs benoemen. Het meest negatieve punt vonden studenten dat ze niks aan de gesprekken hadden (9%, Tabel 7.13). De meeste studenten (69%) konden niks negatiefs over hun gesprek(ken) benoemen. Nadere analyse laat wel zien dat studenten met een negatief BSA, geen BSA of het niet weten wat vaker negatieve kanten opmerkten aan hun gesprek(ken) dan studenten die een positief BSA hebben gehad.

Tabel 7.11 – Hoe heb je het studievoortgangsgesprek/ de studievoortgangsgesprekken over het algemeen ervaren?

	Percentage studenten
zeer positief	28
positief	61
niet positief, niet negatief	10
negatief	1
zeer negatief	0

(N=3830, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.12 – Wat vond je positief aan het studievoortgangsgesprek/de studievoortgangsgesprekken? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik kreeg duidelijk te horen wat er goed ging en niet goed ging in mijn opleiding	60
Ik voelde mij op mijn gemak in het gesprek	52
De mentor/studieloopbaanbegeleider luisterde goed naar mij	47
Er werd goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen	46
Ik kreeg duidelijk te horen wat ik moest verbeteren in mijn opleiding	33
De vragen die ik had werden goed/duidelijk beantwoord	31
Het gesprek was op een goed moment in het studiejaar	23
Ik heb echt wat gehad aan het gesprek	21
Ik vond niks positief aan het gesprek	4
Anders	2

(N=3829, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.13 – Wat vond je negatief aan het studievoortgangsgesprek/de studievoortgangsgesprekken? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik vond niks negatief aan het gesprek	69
Ik heb niet veel gehad aan het gesprek	9
Er werd niet goed gekeken of ze mij ergens mee konden helpen	7
Ik kreeg niet duidelijk te horen wat ik moest verbeteren in mijn opleiding	6
De vragen die ik had werden niet goed beantwoord	6
Ik kreeg niet duidelijk te horen wat er goed ging en niet goed ging in mijn opleiding	5
Ik voelde mij niet op mijn gemak in het gesprek	4
De mentor/studieloopbaanbegeleider luisterde niet goed naar mij	4
Het gesprek was te laat in het studiejaar	4
Het gesprek was te vroeg in het studiejaar	4
Anders	3

(N=3827, studentenenquête BSA 2019-2020)

Bij 37 procent van de studenten zijn studievoortgangsgesprekken uitgevallen vanwege de coronamaatregelen en bij een vijfde van deze groep had dit volgens hen negatieve gevolgen. Het betekende voor hen vooral dat ze geen zicht meer hadden op hun studievoortgang (Tabel 7.14).

Tabel 7.14 – Welke nadelige gevolgen had het uitvallen van studievoortgangsgesprekken voor jou? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik had daardoor geen zicht (meer) op mijn studievoortgang	58
Ik had daardoor niet in de gaten dat ik een achterstand had opgelopen	44
Mijn mentor/studieloopbaanbegeleider had daardoor niet in de gaten dat ik thuis niet goed kon studeren/leren	44
Anders	12

(N=396, studentenenquête BSA 2019-2020)

7.4 Waarschuwing voor een negatief BSA

Twintig procent van de studenten heeft een waarschuwing gehad voor een negatief BSA (Tabel 7.15). Opvallend is dat de maar een beperkt deel – 34 procent - van de studenten hun waarschuwing schriftelijk in een brief of e-mail zegt te hebben ontvangen, met of zonder een gesprek (Tabel 7.16). Nadere analyse laat zien dat dit ook geldt voor de studenten die uiteindelijk een negatief BSA heeft gekregen; van hen zegt meer dan de helft dat de waarschuwing alleen in een gesprek hebben gekregen.

Meestal (75%) krijgen studenten de waarschuwing van hun mentor of slb'er (Tabel 7.17), soms van een andere docent, de zorgcoördinator of de opleidingsmanager. Wanneer ze de waarschuwing hebben gehad, weten studenten vaak niet meer (Tabel 7.18). Wel valt op dat 14% zegt dat ze de waarschuwing (pas) een maand voor het BSA hebben gehad. Dit lijkt niet helemaal te rijmen met het beeld dat vanuit de casestudies werd geschetst waarbij in de regel een onderwijsperiode (ongeveer tien weken) als verbetertermijn werd genoemd.

BOL'ers hebben vaker een waarschuwing gehad dan BBL'ers en entreestudenten vaker dan studenten in de andere mbo-niveau.

Tabel 7.15 – Heb je in studiejaar 2019-2020 een formele of informele waarschuwing voor een negatief bindend studieadvies (BSA) gehad?

%	Percentage studenten
Formele waarschuwing voor negatief BSA	12
In een andere vorm gehoord dat ik misschien negatief BSA zou krijgen	8
Geen van beide	80

(N=4206, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.16 – Hoe heb je toen gehoord dat je mogelijk een negatief BSA zou krijgen?

%	Percentage studenten
In een brief/mail	17
In een gesprek	57
In een gesprek en in een brief/mail	18
Anders	8

(N=829, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.17 – Van wie heb je toen gehoord dat je mogelijk een negatief BSA zou krijgen??

	Percentage studenten
Van mijn mentor/studieloopbaanbegeleider	75
Van een andere docent	6
Van de zorgcoördinator	2
Van de opleidingsmanager	3
Anders	3
Weet ik niet meer	10

(N=828, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.18 - Wanneer heb je een waarschuwing gehad dat je mogelijk een negatief BSA zou krijgen?

	Percentage studenten
Een maand voor het BSA	14
Twee maanden voor het BSA	9
Drie maanden voor het BSA	7
Vier maanden voor het BSA	3
Eerder	7
Weet ik niet precies	61

(N=827, studentenenquête BSA 2019-2020)

79 procent van de studenten die een waarschuwing kregen, zegt dat hen voldoende duidelijk was wat ze moesten verbeteren om geen negatief BSA te krijgen; voor 21 procent was dit niet duidelijk. Voor studenten die uiteindelijk een positief BSA kregen waren de verbeterafspraken vaker duidelijk dan voor de andere groepen studenten (negatief/geen BSA of weet niet).

Met 63 procent van de studenten die een waarschuwing kregen, zijn afspraken gemaakt over verbeteringen. Deze afspraken gaan vooral over de onderdelen die ze moesten verbeteren (65%) en de aanwezigheid en inzet bij de lessen (42%, Tabel 7.19).

Tabel 7.19 – Waarover gingen de verbeterafspraken? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Welke vakken/onderdelen ik moest verbeteren	65
Extra begeleiding vanuit de school	30
Hoeveel tijd ik krijg om te verbeteren	28
Mijn aanwezigheid en inzet bij de lessen	42
Mijn aanwezigheid en inzet bij bpv/stage	12
Mijn gedrag tijdens de lessen	18
Mijn gedrag tijdens de bpv/stage	5
Anders, namelijk...	5

(N=508, studentenenquête BSA 2019-2020)

42 procent van de studenten die een waarschuwing kreeg, heeft hulp/begeleiding vanuit school gekregen bij het verbeteren van hun prestaties op school. Zij kregen het vaakst hulp bij het plannen en organiseren van schoolwerk (43%) en extra ondersteuning bij persoonlijke problemen (30%, Tabel 7.20).

Tabel 7.20 – Welke hulp/begeleiding heb je gekregen vanuit school? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Hulp bij plannen en organiseren van schoolwerk	43
Extra ondersteuning bij persoonlijke problemen	30
Extra studievoortgangsgesprekken	23
Huiswerkbegeleiding	22
Bijles voor één of meer vakken	19
Toets-/examentraining	17
Studievaardighedentraining	8
Anders	7

(N=333, studentenenquête BSA 2019-2020)

73 procent van de studenten die een waarschuwing kreeg, vond deze enigszins tot zeer nuttig (Tabel 7.21). De waarschuwing hielp hen vooral om duidelijk te krijgen op welke punten ze harder moesten gaan werken (56%) en om hen (extra) te motiveren om hun prestaties op school te verbeteren (46%, Tabel 7.22). Anderzijds geeft 33 procent aan dat ze geen waarschuwing nodig hadden om harder te gaan werken en zegt 31 procent dat hen niet voldoende duidelijk werd gemaakt waar ze harder aan moesten gaan werken (Tabel 7.23). De studenten die aangaven dat er andere redenen waren waarom ze de waarschuwing niet zinvol vonden (23%) geven uiteenlopende redenen. Voor een deel was de waarschuwing niet meer relevant omdat ze toch al gingen switchen. Ook valt bij een deel af te leiden dat ze de waarschuwing onterecht of demotiverend vonden.

Studenten die uiteindelijk een positief BSA kregen, vonden de waarschuwing vaker zinvol dan studenten die een negatief BSA kregen. Ook zeggen ze vaker gemotiveerd door de waarschuwing te zijn gemotiveerd om hun prestaties te verbeteren.

Tabel 7.21 – Vond je de waarschuwing nuttig/zinvol?

	Percentage studenten
Zeer nuttig/zinvol	32
Een beetje nuttig/zinvol	41
Niet zo nuttig/zinvol	16
Helemaal niet nuttig/zinvol	11

(N=797, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.22 – Waarom vond je de waarschuwing nuttig/zinvol? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Door de waarschuwing werd mij duidelijk op welke punten ik harder moest gaan werken	56
Door de waarschuwing werd ik (extra) gemotiveerd om mijn prestaties op school te verbeteren	46
Na de waarschuwing is het gelukt om mijn prestaties op school te verbeteren	20
Na de waarschuwing kreeg ik extra begeleiding om mijn prestaties op school te verbeteren	12
Anders	4

(N=568, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.23 – Waarom vond je de waarschuwing niet nuttig/zinvol? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik heb geen waarschuwing nodig om mijn prestaties op school te verbeteren	33
Er werd mij niet voldoende duidelijk gemaakt waar ik harder aan moest gaan werken	31
Na de waarschuwing is het niet gelukt om mijn prestaties op school te verbeteren	23
Anders	23

(N=134, studentenenquête BSA 2019-2020)

7.5 Negatief BSA

In deze paragraaf zoomen we in op de mbo-studenten die in 2019/20 een negatief BSA hebben gekregen. Het gaat, zoals aan het begin van dit hoofdstuk getoond, om 3,5% van de studenten die deelnamen aan de enquête.

41 procent van de studenten met een negatief BSA zegt dat zij dit hebben gekregen vanwege te weinig studievoortgang (Tabel 7.24). Opvallend is dat ook redenen als verzuim (22%) en beroepshouding (19%) vrij veel worden genoemd. 25 procent van de studenten geeft aan dat zij om andere dan genoemde redenen een negatief BSA hebben gekregen. Redenen die hier vooral uit naar voren komen zijn gebrek aan motivatie en zelf al willen stoppen met de opleiding/ de opleiding niet leuk vinden.

Studenten kregen hun negatief BSA meestal van hun slb'er/mentor (86%, niet in tabel) en enkelingen van een andere docent, zorg coördinator of opleidingsmanager. Een kwart kreeg het negatief BSA in een gesprek in combinatie met een brief of e-mail, 18 procent alleen in een brief of e-mail en 53 procent alleen in een gesprek (Tabel 7.25). Kortom, net als bij de waarschuwing valt op dat meer dan de helft van de studenten zegt dat ze deze niet schriftelijk hebben ontvangen, maar alleen mondeling.

Tabel 7.24 – Waarom heb je uiteindelijk een negatief BSA gekregen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik had te weinig studievoortgang	41
Ik verzuimde te veel	22
Ik had niet de goede beroepshouding	19
Ik had de eisen uit de afspraken niet gehaald	18
Ik had mijn BPV niet gehaald	16
Anders	25

(N=134, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.25 - Hoe heb je je negatief BSA gekregen?

	Percentage studenten
In een brief/mail	18
In een gesprek	53
In een gesprek en in een brief/mail	26
Anders	3

(N=126, studentenenquête BSA 2019-2020)

Voor drie kwart van de mbo-studenten met een negatief BSA was de betekenis ervan duidelijk, ze begrepen dat ze met de opleiding moesten stoppen; voor een kwart van hen was het niet duidelijk, zij begrepen niet dat ze met de opleiding moesten stoppen (niet in tabel).

62 procent van de studenten met een negatief BSA vond het terecht dat ze dit kregen, 38 procent vond het niet terecht (niet in tabel). Zij vinden vaak dat ze onvoldoende studievoortgang hebben kunnen boeken vanwege de coronamaatregelen (54%, Tabel 7.26). Ook geeft ongeveer een derde aan dat ze onvoldoende tijd hebben gekregen om hun resultaten te verbeteren en/of onvoldoende hulp/begeleiding daarbij hebben gekregen en/of de procedure niet eerlijk is verlopen.

Een klein deel van de studenten met een negatief BSA heeft officieel of officieus bezwaar gemaakt (resp. 7% en 9%, Tabel 7.27). Ruim de helft wilde geen bezwaar maken en 28 procent wist niet dat ze bewaar konden maken. Ongeveer een derde van de studenten die een negatief BSA ontvingen zeggen daarna geen gesprek meer te hebben gehad met iemand van school zoals hun mentor of slb'er (Tabel 7.28).

37% van de studenten die een negatief BSA ontvingen zijn van mening dat de coronamaatregelen van invloed zijn geweest op de BSA-procedure (niet in tabel). Uit de toelichting blijkt echter dat de studenten deze vraag hebben geïnterpreteerd als een vraag naar de invloed van de coronamaatregelen op hoe het met hen ging in de opleiding en hoe dat van invloed is geweest op hun negatieve BSA. Zo gaan veel antwoorden over het verlies van motivatie, moeite met het online onderwijs en het niet doorgaan van de stage.

Tabel 7.26 - Waarom vind je je negatief BSA niet terecht? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Door de corona-maatregelen heb ik onvoldoende studieresultaten/-voortgang kunnen behalen	54
Ik heb onvoldoende tijd gehad om mijn studieresultaten te verbeteren	33
Ik heb onvoldoende hulp/begeleiding gekregen om mijn studieresultaten/-voortgang te verbeteren	33
De procedure is niet eerlijk verlopen	30
Ik vond dat ik wel voldoende studieresultaten/-voortgang had behaald	21
Anders	13

(N=49, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.27 - Heb je bezwaar gemaakt tegen het negatief bindend studieadvies?

	Percentage studenten
Ja, ik heb officieel bezwaar gemaakt (met een officiële brief/e-mail)	7
Ja, ik heb bezwaar gemaakt, maar niet officieel	9
Nee, ik wilde geen bezwaar maken	57
Nee, ik wist niet dat ik bezwaar kon maken	28

(N=125, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.28 - Heb je na het negatief bindend studieadvies nog een keer een gesprek gehad met iemand van school (bijv. je mentor of een slb'er) over hoe nu verder?

	Percentage studenten
Ja, een keer	29
Ja, meerdere keren	34
Nee	37

(N=125, studentenenquête BSA 2019-2020)

7.5.1 Nazorg

Studenten die een negatief BSA ontvangen, hebben recht op acht weken begeleiding bij het zoeken naar een alternatieve opleiding voor zij uitgeschreven mogen worden. Tabel 7.29 laat zien dat 43 procent van de studenten die een negatief BSA kregen, aangeven dat ze geen hulp van school hebben gehad bij het vinden van een andere opleiding/mogelijkheden. De overige studenten, die wel hulp ontvingen, hadden vooral gesprekken met hun mentor/slb'er of een decaan (31%) en/of kregen hulp bij het kiezen van de een andere opleiding in de vorm van bijvoorbeeld keuzetesten of studieadvies (23%).

60 procent van de studenten met een negatief BSA vindt dat de school voldoende heeft gedaan om hen te helpen nadat ze hun negatief BSA kregen; 40 procent vindt van niet (niet in tabel). Deze studenten vinden vooral dat de school meer hulp had moeten bieden (Tabel 7.30). Een kleiner deel vond de hulp niet aansluiten bij hun behoeften en/of dat de hulp niet tot een passend vervolg heeft geleid. Bij 'Anders' geven de studenten meest ook aan dat ze geen hulp hebben gekregen.

Volgens 81% van de studenten met een negatief BSA hebben de coronamaatregelen geen invloed gehad op de hulp van school; 19% meent van wel (niet in tabel). In de toelichting geven zij vooral aan dat het lastig was omdat gesprekken online, telefonisch of via e-mail moesten en dat er te weinig begeleiding was.

Tabel 7.29 – Wat voor hulp heb je van school gehad bij het zoeken naar een andere opleiding of andere mogelijkheden? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik heb geen hulp gehad van school bij het vinden van een andere opleiding/mogelijkheden	43
Gesprek(ken) met mentor, slb'er of decaan	31
Hulp bij kiezen nieuwe opleiding (keuzetest, studieadvies)	23
Hulp bij het vinden van een andere opleiding binnen de school	11
Hulp bij het vinden van andere opleiding buiten de school	6
Hulp bij het vinden van betaald werk	3
Hulp bij het aanvragen van een uitkering	3
Anders	14

(N=122, studentenenquête BSA 2019-2020)

Tabel 7.30 – Waarom vind je dat de school je niet voldoende heeft geholpen? (Meer antwoorden mogelijk)

	Percentage studenten
Ik heb (veel) te weinig hulp gekregen	48
De hulp sloot niet aan bij mijn behoeften/wensen	20
De hulp heeft voor mij niet tot een passend vervolg geleid (opleiding/werk)	20
Anders	28

(N=47, studentenenquête BSA 2019-2020)

De meeste studenten die een negatief BSA kregen, volgen het jaar erop nog steeds een opleiding in het mbo (72% Tabel 7.31). Acht procent volgt een ander soort onderwijs, tien procent heeft betaald werk en zes procent zoekt nog werk.

Opvallend is dat 30 procent van de studenten die een negatief BSA kregen zegt dezelfde opleiding op dezelfde school te volgen. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn dat de student de opleiding als dezelfde opleiding benoemt, maar dat het bijvoorbeeld de opleiding op niveau 3 in plaats van 4 is, of een andere opleiding die in praktijk veel overlapt met de vorige opleiding. Mogelijk heeft de opleiding weliswaar een negatief BSA gegeven maar mag de student toch de opleiding vervolgen. De opleiding is immers niet verplicht de opleiding van de student te beëindigen na een negatief BSA. Of, wellicht heeft de student niet daadwerkelijk een negatief BSA gehad maar een advies of uitspraak van de mentor of slb'er als zodanig opgevat.

In het vervolg van het onderzoek nemen we contact op met studenten die een negatief BSA hebben gekregen (en toestemming hebben gegeven om nog een keer benaderd te worden voor onderzoek). Dit zal meer duidelijkheid geven over hun situatie na het negatief BSA.

Tabel 7.31 – Studenten die een negatief BSA hebben gehad: wat doe je nu?

	Percentage studenten
Ik volg een mbo-opleiding	
• Dezelfde opleiding op dezelfde school	30
• Een andere opleiding op dezelfde school	16
• Dezelfde opleiding maar op een andere school	2
• Een andere opleiding op een andere school	25
Ik volg een ander soort onderwijs/opleiding	
• Vmbo	1
• Vavo	1
• Havo/vwo	1
• Hbo	1
• Anders	4
Ik volg geen onderwijs/opleiding meer	
• Ik heb betaald werk	10
• Ik heb geen werk, ik zoek werk	6
• Anders	4

(N=150, studentenenquête BSA 2019-2020)

7.6 Samenvatting

De ervaringen van studenten met het BSA in studiejaar 2019-2020 zijn bevestigd in een enquête die is ingevuld door 4.894 studenten.

Lang niet alle studenten op de hoogte van (de eisen van) het BSA

53% van de studenten heeft een positief BSA gehad, 4% een negatief BSA, 14% geen BSA en 29% weet niet of zij een BSA hebben gehad. De studenten die niet weten of ze een BSA hebben gehad zijn verspreid over het gehele mbo maar bevinden zich relatief vaak in niveau 2 opleidingen en/of in de BBL. Bij studenten die geen BSA hebben gekregen komt dit vaak door corona of omdat ze al met de opleiding gestopt waren. Ze zijn echter ook vaak niet op de hoogte van de reden.

Iets minder dan de helft van de studenten wist niet dat ze in hun eerste jaar een BSA zouden krijgen. De andere (ruime) helft was wel op de hoogte, meestal ook bekend met de eisen van het BSA, hierover geïnformeerd door hun mentor/slb'er. BOL-studenten en niveau 4 studenten zijn vaker op de hoogte van (de eisen van) het BSA dan BBL- studenten en studenten in een niveau 2 of 3 opleiding. Studenten in de sectoren Techniek zijn relatief minder goed op de hoogte dan studenten in andere sectoren.

Voortgangsgesprekken positief ervaren maar niet elke student had een voortgangsgesprek

Bijna de helft van de mbo-studenten heeft in hun eerste studiejaar meerdere gesprekken over hun studievoortgang gehad. Een iets kleiner deel heeft één gesprek gehad en ongeveer één op tien heeft nooit een studievoortgangsgesprek gehad. BBL'ers hebben vaker dan BOL'ers geen

studievoortgangsgesprek gehad. Niveau 4 studenten hebben vaker dan de andere niveaus meerdere gesprekken gehad.

- Een derde van de studenten die geen voortgangsgesprek hebben gehad, had hier wel behoefte aan.
- Studenten die één voortgangsgesprek hebben gehad, vonden dit meestal voldoende, maar één op de vijf had graag meer gesprekken gehad.
- Studenten met meerdere voortgangsgesprekken hebben gemiddeld 3,7 gesprekken gehad.

Veruit de meeste studenten hebben hun studievoortgangsgesprek(ken) als (zeer) positief ervaren. De meest positieve aspecten van hun gesprek(ken) vonden studenten dat ze duidelijk te horen kregen wat er goed ging en niet goed ging in hun opleiding en dat ze zich op hun gemak voelden in het gesprek. Een derde van de studenten kon (ook) iets negatiefs over het gesprek benoemen maar de ervaringen zijn hier uiteenlopend en laten geen duidelijke lijn zien.

Bij circa een derde van de studenten zijn studievoortgangsgesprekken uitgevallen vanwege de coronamaatregelen

- Bij een vijfde van deze groep had dit volgens hen negatieve gevolgen. Het betekende voor hen vooral dat ze geen zicht meer hadden op hun studievoortgang

Een op de vijf studenten kreeg een waarschuwing voor een negatief BSA

Een vijfde van de studenten heeft een waarschuwing voor een negatief BSA gehad, meestal van hun mentor/slb'er.

- Bij slechts een derde van hen gebeurde dit volgens hen schriftelijk (in een brief of e-mail). Voor de meeste studenten met een waarschuwing was duidelijk wat ze moesten verbeteren maar voor een vijfde was dit onduidelijk.
- Met bijna twee derde van de studenten met een waarschuwing zijn verbeterafspraken gemaakt. Deze afspraken gaan vooral over de onderdelen die ze moesten verbeteren en de aanwezigheid en inzet bij de lessen.
- Circa vier op tien studenten met een waarschuwing heeft hulp/begeleiding vanuit school gekregen bij het verbeteren van hun prestaties op school. Zij kregen het vaakst hulp bij het plannen en organiseren van schoolwerk en extra ondersteuning bij persoonlijke problemen.
- Drie kwart van de studenten met een waarschuwing vond deze enigszins tot zeer nuttig. De waarschuwing hielp hen vooral om duidelijk te krijgen op welke punten ze harder moesten gaan en om hen (extra) te motiveren om hun prestaties op school te verbeteren.

Studenten met een negatief BSA

Studenten met een negatief BSA zeggen dit te hebben gekregen vanwege te weinig studievoortgang maar ook vanwege verzuim of hun beroepshouding. Ze hebben het negatief BSA meestal gekregen van hun mentor/slb'er, meestal in een gesprek, soms gecombineerd met een brief of e-mail of alleen in een brief of e-mail.

- Voor drie kwart van de studenten met een negatief BSA was duidelijk dat ze met de opleiding moesten stoppen; voor de anderen was dit niet duidelijk.
- Circa een derde vond het negatief BSA onterecht. Zij vinden vaak dat ze onvoldoende studievoortgang hebben kunnen boeken vanwege de coronamaatregelen, dat ze onvoldoende tijd hebben gekregen om hun resultaten te verbeteren onvoldoende hulp/begeleiding daarbij hebben gekregen en/of de procedure niet eerlijk is verlopen.
- Vier op de tien studenten met een negatief BSA geeft aan dat ze geen hulp van school hebben gehad bij het vinden van een andere opleiding/mogelijkheden. De overige studenten, die wel

hulp ontvingen, hadden vooral gesprekken met hun mentor/slb'er of een decaan en/of kregen hulp bij het kiezen van de een andere opleiding in de vorm van bijvoorbeeld keuzetesten of studieadvies.

- Volgens de meeste studenten met een negatief BSA hebben de coronamaatregelen geen invloed gehad op de hulp van school.
- Circa drie kwart van de studenten met een negatief BSA volgt het jaar erop nog steeds een opleiding in het mbo. Acht procent volgt een ander soort onderwijs, tien procent heeft betaald werk en zes procent zoekt nog werk.

Bijlagen

Tabel A: Vroegtijdige aanmeldingen per opleiding in jaar voorafgaand aan de aanmelding

Studiejaar	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
vmbo	3324	3636	2609	2377
vmbo-b	3905	5126	4687	3184
vmbo-k	5101	6906	6739	5100
vmbo-g	618	720	779	696
vmbo-t	9982	11885	11605	10080
basisvorming	1937	2773	4504	4430
vmbo-totaal	24867	31046	30923	25867
havo	973	906	921	763
vwo	42	38	29	41
hbo	88	136	99	41
wo	9	3	5	13
pro	260	177	296	328
vso	105	125	123	83
isk	22	1	8	99
nt2	169	356	367	126
mbo	171	159	223	100
mbo1	1017	1765	2080	1357
mbo12	2968	1812	1693	1517
mbo2	1423	1912	2111	1562
mbo3	457	459	507	446
mbo34	2516	1738	1616	834
mbo4	110	62	61	69
mbo-totaal	8662	7907	8291	5885
Geen onderwijs	11849	19234	21446	17788

Tabel B1: Voor welk niveau kiezen studenten met een vmbo-kader vooropleiding die op niveau 4 zitten en besluiten om te switchen?

Cohort	Niveau 1 (%)	Niveau 2 (%)	Niveau 3 (%)	Niveau 4 (%)	N=
2016/2017	0	5	32	63	3673
2017/2018	0	6	29	65	4163
2018/2019	0	5	30	64	4932
2019/2020	0	6	26	68	5121

(N= zie tabel, DUO data)

Tabel B2: Voor welk sector kiezen studenten met een vmbo-kader vooropleiding die op niveau 4 zitten en besluiten om te switchen?

Cohort	Zelfde sector (%)	Andere sector (%)	N=
2016/2017	58	42	3673
2017/2018	58	42	4163
2018/2019	55	45	4932
2019/2020	57	43	5121

(N= zie tabel, DUO data)

Tabel C: Vooropleiding bij meervoudige aanmelding, enkel studenten die zich voor meerdere opleidingen aanmelden, naar cohort jaar.

Vooropleiding	2017/2018 (%)	2018/2019 (%)	2019/2020 (%)	2020/2021 (%)
Vmbo	11	10	5	5
Vmbo-b	10	11	11	11
Vmbo-k	12	13	13	13
Vmbo-g	1	1	2	2
Vmbo-t	23	22	21	24
Vmbo totaal	57	57	52	55
Mbo12	18	17	18	18
Mbo34	8	7	7	6
Mbo totaal	24	24	25	24
Overig	17	19	23	21
Totaal	100	100	100	100
N=	19317	22992	22785	17444

(N=zie tabel, data mbo-instellingen)

